

Bulletin advokacie

Sdělení ČAK o povinných platbách a pojistném • Jak na předběžné otázky k Soudnímu dvoru EU: manuál pro advokáty • Nutná obrana, spravedlivý proces a právo znát předmět trestního řízení • Nezávislé vlastnictví jako zvláštní paradigma v quebeckém a českém právu • Aktuální otázky tzv. *lex voucher* •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

Jak mohli tak neomluvitelně selhat příslušníci všech justičních profesí?

Čtěte zprávu z konference o procesu se Slánským a spol. na str. 4-8.

**VÝSTAVA
LUBOMÍRA
LICHÉHO
V GALERII ČAK
Viz str. 10-11.**

ASPI Praktický manuál k ZOK

Už jste vyzkoušeli ASPI Praktický manuál k ZOK?

Tento inovativní nástroj byl vytvořen s cílem maximálně pomoci praktikujícím právníkům, co nejrychleji získat odpovědi na sporné otázky k ustanovením ZOK. Autoři **Ivan Chalupa** a **David Reiterman** pomocí **věcné analýzy relevantních soudních rozhodnutí** zakomponovali odpovědi přímo do ASPI. Manuál je v ASPI vždy provázán s konkrétním paragrafem ZOK. Autoři ho navíc stále průběžně aktualizují a doplňují.

*Pomůže
s právní
argumentací
i Vám?*

**Vyzkoušejte
na 14 dní
zdarma**

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:
Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:
Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská, Hana Saitzová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:
Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
JUDr. Petr Čáp,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte
na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísel je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamací při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura
IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 16. 12. 2022 v nákladu
17 000 výtisků.

Obálka: Vrchní soud v Praze – konference
„Rudolf Slánský a spol. – justice a politické
procesy“ – foto Jakub Stadler

Tisk: Impax, spol. s r. o.
MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Michal Žižlavský: **PEVNÉ BŘEHY TEKUTÉ PÍSKY** 3

Aktuality

**Konference o procesu s Rudolfem Slánským a spol. varovala
před opětovným selháním justice Ivana Cihlářová** 4
**Přijďte na výstavu karikaturisty Lubomíra Lichého
do Galerie 17. listopadu Red.** 10
**Nominujte osobnosti do 17. ročníku celojustiční soutěže
Právník roku 2022** 12
**Právník roku 2022: předprodej vstupenek na květnový galavečer
do Brna zahájen 1. října** 13
Sdělení ČAK o povinných platbách a pojistném 14
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 18

z právní teorie a praxe

Články

**Jak na předběžné otázky k Soudnímu dvoru EU:
manuál pro advokáty Tereza Kunertová** 19
**Nutná obrana, spravedlivý proces a právo znát předmět
trestního řízení Tomáš Gawron** 25
**Nezávislé vlastnictví jako zvláštní paradigma v quebeckém
a českém právu Vít Lederer** 30
Restituce aneb jak napravit staré i nové křivdy Václav Cidlina 39
Aktuální otázky tzv. lex voucher Jana Vábek Marková 44

Z judikatury

**NS: K povinnosti vlastníka zdi – rozhrady mezi pozemky –
udržovat ji v dobrém stavu** 51
**ÚS: K právu na přístup k soudu v souvislosti s podáním
datovou schránkou – nepřipustnost přehnaného formalismu** 56
NSS: Institut předražky v daňové exekuci 61
**ESLP: K otázce, zda je Kárný senát polského Nejvyššího soudu
nezávislým a nestranným tribunálem zřízeným zákonem** 63
**Glosa: K rozhodnutí ÚS ohledně nabytí nemovité věci bez spojení
s veřejnou cestou a k možnosti soudního zřízení nezbytné cesty** 65

Z odborné literatury

Zdeněk Kučera, Monika Pauknerová, Magdalena Pfeiffer,
Květoslav Růžička, Petr Vybíral: **Mezinárodní právo soukromé**
(Aleš Rozehnal) 70
František Nonnemann, Vlastimil Červený, Dominik Vítek:
Kybernetický bezpečnostní incident 3D: IT, právo a compliance
(Tomáš Ščerba) 71

z advokacie

Z kárné praxe Petra Vrábliková	72
Odešli do nebeské sině	73

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK	74
--	----

Z právnické společnosti

Vzpomínka na JUDr. Jaroslava Vovsika Jan Kocina	76
---	----

Nakonec

Kresba Lubomíra Lichého	77
Víte, že... Stanislav Balík	77
Inhaltsverzeichnis	78
Zusammenfassung/Summary	79
Table of Contents	80

ZIZLAVSKY > 30 let

insolvence firem
příležitost ke spolupráci

www.zizlavsky.cz

ak@zizlavsky.cz

Pokyny pro autory

Vážení,

jsme potěšeni vašim zájmem publikovat v Bulletinu advokacie! Prosíme vás v zájmu urychlení publikace o dodržení několika mála instrukcí:

Příspěvky posílejte redakci elektronicky ve formátu programu Microsoft Word (DOC), a to na adresu bulletin@cak.cz.

Formát

Formát zasláných příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom entrem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně (důležité pasáže) nebo kurzívou (citace, cizojazyčné, zejména latinské výrazy), v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky pod čarou a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionality programu MS Word a „Poznámky pod čarou“. Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů.

Fotografie

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zasláné portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky či grafy v žádném případě nevkládějte přímo do dokumentů!

Obsah

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu, optimální rozsah je do 30 000 znaků včetně mezer.

K odbornému článku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.

Citace a odkazy provádějte dle vlastní bibliografické normy BA.

Vzory citací:

Knihy: J. Novák: Soukromé právo, C. H. Beck, Praha 2020, str. 120.

Časopis: J. Novák: Poznámky k soukromému právu, Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 20.

Redakce přijímá články, které nebyly dosud publikovány a jsou původním autorským dílem, dostatečně odlišným od jiných příspěvků na stejné nebo podobné téma. Pokud autor nabízí rukopis současně více redakcím, je povinen redakci o této skutečnosti neprodleně informovat. Zjištění opaku může vést k ukončení recenzního řízení. Poskytnutím rukopisu bere autor na vědomí, že dílo před publikací musí projít úspěšně recenzním řízením, přičemž o jeho zařazení do recenzního řízení, jakož i o publikaci rozhodne šéfredaktor/ka.

Udělení souhlasu

Autor poskytnutím rukopisu dává redakci souhlas s rozmnožováním, rozšiřováním a sdělováním příspěvku na webových stránkách ČAK a v Advokátním deníku, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

Korektury

Autorské korektury se provádí elektronicky po zalomení, e-mailem.

Ke každému příspěvku prosíme připojte:

- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji barevnou portrétní fotografii
- telefonické spojení a e-mail
- korespondenční adresu
- datum narození
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

PEVNÉ BŘEHY TEKUTÉ PÍSKY

Než jsem začal psát tento příspěvek, zadal jsem do vyhledávače advokátů na webu ČAK zaměření „insolvenční právo“. Vyjelo mi 1 759 jmen.

Zřejmě ne každý uvádí v seznamu všechny své specializace, takže asi nebudu daleko od pravdy, když řeknu, že insolvenčním se věnuje zhruba pětina advokátů. Možná jich ještě přibude, až energetická krize přinese vlnu firemních bankrotů.

Role advokátů

Advokáti rádi účastníkům insolvenčních řízení, navštěvují soudní síně jako právní zástupci, a nejen to. Působí také jako insolvenční správci.

Insolvenčních správců je 580, ale v oficiálním seznamu jich najdete jen 431. Je to proto, že část z nich se sdružuje v korporacích pod jednou licenci.

Naprostá většina správců jsou advokáti. Do budoucna by to podle mě měli být jenom advokáti. Představte si, že třeba právní dokumentaci k pohledávkám věřitelů přezkoumává zemědělský inženýr. Přitom se od toho, jak pohledávky vyhodnotí, odvíjí, kdo, kdy a kolik peněz dostane.

Správci jsou hybateli celého insolvenčního procesu, často konfliktního, s mnoha účastníky řízení s rozdílnými zájmy. Proto je důležitá jejich integrita, profesní ukotvení a pevné schéma kárné odpovědnosti.

Jedna, nebo dvě?

Sekce ČAK pro insolvenční právo letos řešila otázku, zda existují důvody pro vznik samostatné komory insolvenčních správců ze zákona. Toto téma nastolilo Ministerstvo spravedlnosti (MSP).

V sekci jsme si vymezili tři pracovní verze:

1. Vytvořit samostatnou komoru insolvenčních správců ze zákona, na kterou by přešel dohled a kárná pravomoc ČAK i MSP.
2. Převést celou agendu, kterou dnes vykonává MSP, na ČAK (sjednotit regulaci).
3. Zachovat současný stav dvojího dohledu ČAK a MSP.

Shromáždili jsme argumenty pro a proti jednotlivým variantám řešení. Na základě toho se věci zabývalo představenstvo ČAK, které rozhodlo takto:

Ad 1. Samostatná komora insolvenčních správců je nejhorší možná volba, a tedy **nežádoucí řešení**.

Ad 2. Převedení dohledu a kárné pravomoci na ČAK je **možné** – zejména pokud budeme směřovat k tomu, aby byli v budoucnu insolvenčními správci jen advokáti.

Ad 3. Zachování dosavadního stavu je řešení **nejméně rizikové**.

Představenstvo se jednomyslně shodlo na tom, že z pohledu samosprávy výkonu advokacie není přijatelný vznik další komory s povinným členstvím advokátů.

Proč

Tradice spojení výkonu advokacie a činnosti správce sahá až do doby Rakouska-Uherska (konkursní řád 1869). Vznik „oddělující“ druhé komory by tuto tradici narušil. Přinesl by nutnou volbu mnoha kolegů mezi rolemi správce a advokáta. Zpřetrhal by historické vazby.

ČAK by ztratila vliv na agendu, které se advokáti věnují po staletí. Vedlo by to k rozvolnění nároků na činnost správců. Advokáti jako správci musí dodržovat nejen zákon, ale také pravidla advokátní etiky. Veřejnost by přišla o významný nástroj kultivace insolvenčního prostředí.

Změna profesní skladby správců by také přinesla babylonské „zmatení jazyků“. Většina správců dnes mluví se soudci a právními zástupci účastníků stejným (právním) jazykem. To by se odchodem advokátů změnilo.

Proto jsme se rozhodli *nepodpořit* vznik samostatné komory insolvenčních správců ze zákona. Zachováváme tím historicky osvědčené paradigma, ve kterém advokát nepřestává být advokátem, když vykonává funkci insolvenčního správce, podobně jako nepřestává být advokátem jako obhájce nebo opatrovník.

Věřím, že se tím vyhýbáme nejisté cestě po tekutých píscích. Zachováváme pevnou půdu pod nohama advokátů, a hlavně jejich klientů – milionů věřitelů a dlužníků.

✦ JUDr. MICHAL ŽÍŽLAVSKÝ,
člen představenstva ČAK

Konference o procesu s Rudolfem Slánským a spol. varovala před opětovným selháním justice

Jak mohli příslušníci všech justičních profesí tak neomluvitelně selhat? A jak zabránit tomu, aby se něco takového opakovalo? To bylo hlavním tématem konference „Rudolf Slánský a spol. – justice a politické procesy“, která se konala 22. listopadu 2022 ve velké porotní síni Vrchního soudu v Praze. Konferenci uspořádala Česká advokátní komora ve spolupráci s Muzeem paměti XX. století, Vrchním soudem a Vrchním státním zastupitelstvím v Praze sedmdesát let poté, co se „Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským“ ve stejné soudní síni od 20. do 27. listopadu 1952 odehrál.

Konference, kterou celý den s ohledem na zvolené téma velmi profesionálně a empaticky moderoval **expředseda České advokátní komory JUDr. Vladimír Jirousek**, byla zahájena minutou ticha, po které následovala česká a advokátní hymna a pak mrazivá ukázka z filmového záznamu celého procesu. Ten byl objeven teprve nedávno, v březnu 2018, v prostorách bývalého Výzkumného ústavu kovů v Panenských Břežanech.

Rudolf Slánský a spol. justice a politické procesy

Všechny účastníky konference přivítal **místopředseda ČAK JUDr. Petr Toman, LL.M.**, který s myšlenkou na její uspořádání přišel, nepochybně inspirovan úspěšným projektem ČAK Advokáti proti totalitě, který vznikl také na základě jeho nápadu.

Jak ve svém vystoupení doktor Toman uvedl, inscenovaného procesu, v němž padla tři doživotí a jedenáct rozsudků smrti – jednalo se o největší počet odsouzených na smrt

v jednom procesu v celém komunistickém bloku kromě Sovětského svazu – se (s jedinou výjimkou) účastnili soudci, obhájci i prokurátor, kteří vystudovali pražskou právní fakultu za demokratické první republiky, ale přesto přijali účast na takovém „představení“.

„Naše svoboda a demokracie nejsou samozřejmé. Stačí tak strašně málo. Proto tu dnes sedí představitelé všech tří profesí, které tenkrát selhaly, jako signál, aby se nic podobného neopakovalo,“ řekl místopředseda ČAK. Celý příspěvek doktora Tomana nazvaný „Jen pochopení příčin zla nám umožní vyhnout se chybám“ si můžete přečíst v Advokátním deníku.

Poté se slova ujal, jako nejvyšší představitel hlavního organizátora konference, **předseda ČAK JUDr. Robert Němec, LL.M.**, který ve svém projevu na Tomanova slova o alarmujícím selhání demokraticky vychovaných představitelů justičních profesionálů navázal a zdůraznil jejich znepokojivou aktuálnost, danou nepochybně situací u nás i ve světě, kdy roste kulturní a sociální napětí, politická nestabilita, ozývají se výzvy k násilnému svržení vlády a převzetí kontroly nad médií a náměstí se plní lidmi, kteří mají strach o svou budoucnost.

Jak Robert Němec zdůraznil, „všechny zradikalizované skupiny mají však jedno společné, a to je volání po umlčení a kriminalizaci zastánců opačného názoru. Vláda práva a spravedlivý proces jsou jim stejně jako v minulosti tou největší překážkou.“ Podle jeho slov je proto povinností právníků, jako členů společenské elity, přispět svým dílem k zachování demokracie a bez ohledu na to, zda jde o soudce, státní zástupce nebo obhájce, veřejně obhájit význam vlády práva a právního státu.

Po vystoupení předsedy ČAK se slova ujal první zahraniční host, nedávno jmenovaný **ministr spravedlnosti Slovenské republiky JUDr. Viliam Karas, Ph.D.**, který byl do září 2022 předsedou Slovenské advokátní komory. Jak řekl, „případ Rudolfa Slánského a spol. je živým materiálem a myslet si, že se něco takového již nemůže opakovat, by bylo velkou mylkou. Může. Žijeme v době, kdy

je třeba si připomínat bývalé chyby a nezapomenout na ně...“ a dotkl se i obrovské dezinformační kampaně, která celý proces doprovázela a která dopomohla k rozsudku. „Nesmíme si myslet, že nic z toho již není možné, davy i dnes dokážou strhnout taková dezinformační mašinerie,“ podotkl slovenský ministr spravedlnosti. Dodal, že je to v tomto roce druhé setkání, jehož se v Praze účastní, a že obdivuje odvahu českých kolegů podívat se pravdě do očí a říkat věci otevřeně tak, jak jsou, což je inspirací i pro Slovensko.

Slovenského ministra spravedlnosti pak u mikrofonu vystřídal jeho český kolega, rovněž bývalý advokát, **ministr JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.**, který ve svém projevu poukázal na to, že komunistický režim byl v Československu jako v jediné zemi sovětského bloku nastolen se souhlasem velké části obyvatelstva a že i dnes je Česká republika jedinou zemí, která má v Evropském parlamentu zástupce komunistické strany. Historickým poučením pak je podle Pavla Blažka to, že rozjetá mlýnská kola politických procesů mohou semlít i ty, kteří je roztočili a kteří se pak sami stali jejich obětí.

Po českém ministrovi spravedlnosti vystoupil druhý host ze Slovenska, nový **předseda Slovenské advokátní komory JUDr. Martin Puchalla, Ph.D.**, který úvodem poděkoval organizátorům za přípravu konference. Jak i on ve svém projevu uvedl, hledání odpovědi

na otázku, proč se na zmanipulovaných procesech podíleli soudci, prokurátoři i advokáti, kteří vystudovali v demokratickém Československu, může být užitečné i pro dnešní elity. Zdůraznil zároveň, že i když dnes žijeme ve svobodných a demokratických státech, může být i nyní trestní právo zneužito pro politické cíle či osobní pomstu, přičemž poukázal na zneužívání institutu koluzní vazby v některých slovenských exponovaných trestních kauzách.

Jak dále řekl, do jednoho z nejkřiklavějších případů, v němž byl vazebně stíhán advokát, vstoupila před dvěma lety Slovenská advokátní komora, která se připojila jako *amicus curie* ke stížnosti k Ústavnímu soudu. Ten nakonec vynesl přelomový nálezný, který do budoucna chrání slovenské advokáty, ale i soudce a prokurátory, před neodůvodněným trestním stíháním.

Po vystoupení druhého slovenského hosta se ujal slova **předseda Vrchního soudu v Praze JUDr. Luboš Dörfl, Ph.D.**, který všechny přítomné uvítal na půdě „svého soudu“ a vyjádřil radost, že se Vrchní soud může na organizování konference podílet. Ve svém vystoupení pak přiznal „*historickou vinu*“ soudcovského stavu na tom, že se jejich předchůdci dopustili nespravedlnosti a podíleli se na justičních vraždách. Konference je pak podle jeho slov místem, kde se obětem justičních vražd dostane spravedlnosti.

Po Dörflově vystoupení se slova ujala představitelka třetího spoluorganizátora konference, **předsedkyně Vrchního státního zastupitelství v Praze JUDr. Lenka Bradáčová, Ph.D.**, která úvodem krátce představila bezúhonné prvorepublikové kariéry některých prokurátorů, kteří

se, v čele s Josefem Urválkem, hlavním žalobcem v procesu se Slánským a spol., podíleli po únoru 1948 na inscenovaných politických procesech. Jak zdůraznila, i když žalobce před soudem vystupuje jako jedna ze stran, jeho činnost musí odpovídat zákonným a etickým kritériím, jimiž musí být poměřována. A v tomto poměrování tehdejší prokurátoři evidentně neobstáli. I Bradáčová si položila stejné otázky jako řada řečníků před ní: Jak mohli? Jak mohli tak selhat? A kdo je ten, kdo neselže? „*Musíme udělat všechno, abychom se nemuseli rozhodovat tak, jako ti mužové a ženy tenkrát!*“ uzavřela své vystoupení pražská vrchní státní zástupkyně.

Odbornou část konference pak otevřelo vystoupení ředitele Muzea paměti XX. století **PhDr. Jana Kalouse, Ph.D.** (na snímku vlevo dole), nazvané **Politické procesy v Československu**. Ten úvodem upozornil na kořeny politických procesů, které sahají již do doby první republiky, druhé světové války i těsně poválečného vývoje země (smlouva Československa se Sovětským svazem, Košický vládní program, vystěhování německého obyvatelstva či zákaz některých významných prvorepublikových politických stran).

K bezprostředním příčinám procesů pak podle doktora Kalouse patřilo zhoršení vztahů uvnitř antihitlerovské koalice, spor o poválečné uspořádání v Německu, Marshallův plán, počínající rozpad koloniální soustavy, roztržka Titovy Jugoslávie se Stalinem a Sovětským svazem i počínající ekonomická a sociální krize v zemi. Poukázal i na obdobné procesy v ostatních zemích sovětského bloku a přítomnost sovětských poradců. Při hledání viniků bylo podle jeho slov jasné, že nepůjde o „malé ryby“, ale o významné funkcionáře komunistické strany. Proces se Slánským a spol. znamenal podle Kalouse situaci v KSČ na řadu let, a ještě na začátku 60. let se říkalo, že za hospodářské problémy v zemi může „Slánského banda“.

Jako druhý vystoupil v odborné části konference **JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.**, advokát, bývalý ústavní soudce, děkan Fakulty právnické Západočeské univerzity a právní historik, který se zaměřil na **mediální prezentaci procesu**. Nepředstavitelně

z hlediska jakéhokoliv zákonného standardu zveřejnilo tehdejší Rudé právo dne 20. listopadu 1952, v první soudní den, celý text obžaloby a po všechny dny procesu přinášelo podrobné protokoly z jednání, zatímco o popravě jedenácti odsouzených vyšla dne 4. prosince 1952 jen krátká noticka a všichni se okamžitě stali „*objektem zapomnění*“. Doktor Balík upozornil i na to, že veřejnost v soudní síni nebyla dobrovolně a její účast byla pečlivě organizována. „*Tehdejší justice byla justicí naoko, byl to soud mediální, a všichni ti právníci se jen propůjčili k divadlu,*“ řekl závěrem.

Dopolední část konference uzavřela přednáška **vedoucího oddělení historického vzdělávání Muzea paměti XX. století PhDr. Petra Blažka, Ph.D.**, nazvaná **Obhájci v politických procesech se zaměřením na JUDr. Vladimíra Bartoše, obhájce R. Slánského a dalších**, zahájená děsivými filmovými ukázkami ze závěrečných řečí obhájců.

V procesu „hájilo“ své klienty pět advokátů – JUDr. Vladimír Bartoš (obhájce Rudolfa Slánského a Rudolfa Margoliuse), JUDr. Vojtěch Pošmura (obhájce Bedřicha Gege-mintera, Eugena Löbla a Karla Švába), JUDr. Jiří Šťastný (obhájce Vladimíra Clementise, Josefa Franka a Bedřicha

Reicina), JUDr. Václav Synek (obhájce Vavra Hajdů, Otto Fischla a Otto Šlinga) a JUDr. Jaromír Růžička (obhájce Artura Londona, André Simona a Ludvíka Frejky). Všichni „obhájci“ byli vybráni ze zvláštního seznamu obhájců podle svého poměru ke KSČ, se svými „klienty“ se viděli poprvé až pár dní před procesem a jejich role byla zcela formální.

Doktor Blažek se ve svém vystoupení věnoval podrobně jen životu a kariéře prvního z nich, JUDr. Vladimíra Bartoše. Ten byl absolventem pražské právnické fakulty, advokátem se stal v roce 1938, členem KSČ ale až po únoru 1948, a to nikterak horlivým, protože ještě 1. září 1950 žádal na schůzi komunistické organizace o prodloužení kandidátské lhůty o rok. Po procesu se stal vedoucím Advokátní kanceláře číslo 1 – tedy té nejlepší a „nejlukrativnější“ advokátní kanceláře v Praze, již od poloviny padesátých let ale začal jeho pozvolný sestup. V roce 1958 byl vyhozen z funkce vedoucího kanceláře, v roce 1961 vyškrtnut ze speciálního seznamu advokátů, v roce 1963 byl označen za jednoho z viníků zmanipulovaného procesu a v roce 1965 vyhozen z advokacie.

* * *

Odpolední část konference zahájila přednáška vedoucího Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby ČR PhDr. Aleše Kýra nazvaná *Život politických vězňů mezi rozsudkem a výkonem trestu smrti, která věčně a o to víc mrazivě popsala, co se dělo s odsouzenými*

k trestu smrti od vnesení rozsudku do poprav. Pravidla zacházení byla u všech odsouzených stejná bez rozdílu, zda spáchali protistátní nebo kriminální trestný čin. Po rozsudku byli umísťováni na zvláštním oddělení vazebního objektu pankrácké věznice do samovazby, kde v cele se slaměným lůžkem dostávali třikrát denně jídlo. Jejich práva byla minimální, ale do roku 1950 lze doložit plnění tzv. posledních přání, umožněna byla také den před popravou návštěva členů rodiny, obhájce a kněze. Odsouzení byli přísně hlídáni, aby nespáchali sebevraždu.

Na základě usnesení Politického sekretariátu ÚV KSČ ze dne 21. 4. 1954 došlo ke zpřísnění opatření před popravou a ke změně způsobu jejího výkonu. Bylo zrušeno právo na poslední návštěvu kněze, obhájce i členů rodiny. Odsouzení mohli být v cele spoutáni. Zároveň bylo na Pankráci zrušeno venkovní popraviště a zřízeno popraviště uvnitř budovy.

Po doktoru Kýrovi vystoupil člen představenstva ČAK a prezident Unie obhájců ČR JUDr. Tomáš Sokol s přednáškou *Politické procesy jako obraz doby a úloha obhájce v nich*.

Úkolem advokátů v politických procesech bylo podle Sokolových slov osvědčovat, že je proces spravedlivý, a úlohou v těchto fraškách ve své roli nepochybně selhali. „*Lůze v hledišti stvzrovali, že jde o fér proces*,” řekl, s tím ale, že manévrovací prostor těchto „obhájců“ byl prakticky nulový. Jejich klienti se opako-

vaně přiznávali, a pokud obviněný svoji vinu nezpochybňuje, je advokát názorem klienta vázán. Zároveň ale podle Sokola každý člověk tenkrát věděl, že vznesená obvinění jsou nesmyslná, že jsou to jen politické tirády. Ale nikdo to neřekl.

Jak Sokol zdůraznil, politické procesy se samozřejmě mohou opakovat, pokud by znovu vznikl totalitní stát. Snahy ovlivnit výsledek soudního procesu se ale latentně stále objevují i dnes. „*Z tohoto úhlu pohledu pak je významné, jaké základní principy musí být za všech okolností respektovány, aby k ničemu podobnému nedošlo. Zásadní je nepřipustit ani náznak nátlaku na soud, cokoliv, co by se dalo chápat jako pokus*

ovlivnit soud jinak než regulárními procesními postupy,“ uzavřel svoje vystoupení prezident Unie obhájců.

Na doktora Sokola navázal jeho kolega z představenstva ČAK, Mgr. Lukáš Trojan, který je také členem prezidia Unie obhájců, a ten se věnoval postavení a roli obhájce v politických procesech z perspektivy dneška.

Ve svém vystoupení nejdříve probral všechny definiční znaky politického procesu – prvním je osoba obviněného (kteřím zdaleka nemusí být jen politik), druhým trestněprávní kvalifikace (většinou trestné činy proti republice či proti bezpečnosti republiky, proti veřejnému pořádku či trestné činy vojenské), a třetím, základním, pak způsob vedení procesu a rozsah uplatňování obhajovacích práv obviněného.

Historické podoby tohoto třetího definičního rysu politického procesu pak Trojan podrobněji popsal na příkladech, a to od „soudce lynče“ (absence obhajoby), a „kangaroo court“ s obhajobou ryze formální, přes inscenovaný proces s obhajobou loutkovou (což byl také proces se Slánským a spol.), dále přes tzv. show trial (kde obhájce může aktivně vystupovat, ale bez jakékoli odezvy – což byly např. procesy s Václavem Havlem), až po zákonný proces, byť třeba s vadami.

Závěrem svého vystoupení Lukáš Trojan poukázal na příklady systémových vad zákonného procesu v České a ve Slovenské republice. V ČR to jsou vady plynoucí z legislativy (§ 196 odst. 2 a § 214 trestního řádu), vady plynoucí z rozhodovací praxe (požadavky na sdělení důvodu pro odepření výpovědi, útěkové vazby navrhované s ohledem na výši hrozícího trestu), dále snaha o penetraci zákonné mlčenlivosti advokáta a úniky informací z přípravného řízení.

Na Slovensku pak koncentrace moci (Úřad speciální prokuratury, Špecializovaný trestný súd), nadužívání represe (nezákonné omezení osobní svobody, nadužívání specializovaných policejních složek), nadužívání vybraných důkazních prostředků (využití institutu spolupracujícího obviněného jako páteřního důkazu, nezákonné posuzování výhod spolupracujících obviněných) a politizace trestního procesu, a to jak ze strany obžaloby, tak obhajoby.

Autorem následujícího jediného slovenského odborného příspěvku, který se věnoval **Vladimíru Clementisovi a především procesům s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty** (*i ten si můžete celý přečíst v Advokátním deníku*), je **košický advokát a významný slovenský advokátní historik** JUDr. Peter Kerecman.

Protože ale nemohl bohužel přijet do Prahy osobně, jeho příspěvek přednesla ředitelka Organizačního odboru SAK Mgr. Katarína Marečková (*na snímku*).

V úvodní části své přednášky (doprovázené unikátními fotografiemi z archivu Clementisovy rodiny) doktor Kerecman nejdříve krátce shrnul první politické procesy na Slovensku, ve druhé části přednášky pak podrobně popsal život a činnost JUDr. Vladimíra Clementise, advokáta, politika a diploma-

ta, jenž byl v procesu se Slánským a spol. odsouzen jako vedoucí představitel skupiny tzv. slovenských buržoazních nacionalistů. Členy této skupiny měli být tehdejší předseda Sboru pověřenců a pozdější československý prezident Gustáv Husák (1913-1991), advokát, spisovatel a diplomat Ivan Horváth (1904-1960), literární kritik, básník, publicista a politik Daniel Okáli (1903-1987), spisovatel a politik Ladislav Novomeský (1904-1976) a španělský interbrigadista a politik Ladislav Holdoš (1911-1988). Ti byli pozatýkáni na přelomu roku 1950/51, ale proces s nimi začal až 21. dubna 1954 v porotní síni Justičního paláce v Bratislavě. Protože Gustáv Husák se jako jediný z nich nepřiznal, proces byl neveřejný. Rozsudek byl vyhlášen ráno 24. dubna

1954. Nejvyšší trest, doživotí, dostal Gustáv Husák, Horvát dostal 22 let, Okáli 18 let, Holdoš 13 let a Novomeský 10 let. V roce 1963 byl rozsudek nad nimi zrušen.

Jako poslední přednášející na konferenci vystoupil **pražský advokát a předseda Českého helsinského výboru JUDr. Václav Vlk** s příspěvkem nazvaným **Roky 2013 až 2021 – dokončení procesu před Městským soudem v Praze synem nepřítelů státu**.

V uvedených letech doktor Vlk zastupoval v civilním sporu Karla Šlinga (*1945), syna Otty Šlinga, jednoho z jedenácti popravených ve Slánském procesu, který byl před svým zatčením vedoucím tajemníkem krajského výboru KSČ v Brně. Karel Šling požadoval po českém státu vydání písemnosti a dokumentů, které byly zabaveny jeho rodičům při domovních prohlídkách a v průběhu vyšetřování a také dopisy rodičů z vězení (zatčena tenkrát byla i Šlingova manželka). Po devět let trvajícím sporu, který několikrát proběhl třemi stupni soudní soustavy, byly nakonec Karlu Šlingovi vydány všechny soukromé rodinné dokumenty, včetně otcova posledního dopisu z vězení.

Vlkovo vystoupení uzavřela ukáзка z dokumentu Evy Toomanové (*na snímku vedle doktora Vlka*) **Syn nepřítelů státu**, který měl tentýž den večer premiéru v České televizi a jehož hrdinou je právě Karel Šling; film je pro zájemce dostupný v internetovém archivu ČT.

✦ PhDr. IVANA CIHLÁŘOVÁ

✦ Foto JAKUB STADLER a redakce BA

Česká advokátní komora svým jménem i jménem všech spolupřátelů děkuje sponzorům, kteří konferenci pomohli uspořádat; a to jmenovitě společností Promedica, WI-ASS ČR, D.A.S., Generali Česká pojišťovna a Národnímu archivu.

Fiala • Drápal a kol.

Občanský zákoník IV

Dědické právo (§ 1475–1720)

Velký komentář. 2. vydání

2022 | vázané s přebalem | 608 | 2 510 Kčobj. číslo EVK28

Obsahuje nové
poznatky z praxe
a **rozšířenou**
judikaturu

Velký komentář k občanskému zákoníku – Dědické právo, vychází ve svém druhém, rozšířeném a aktualizovaném vydání. Renomovaní autoři, stejní jako v prvním vydání, pečlivě doplnili komentář o nové poznatky z praxe a rozšířili výrazně judikaturu i literaturu. Polemizovali či se ztotožnili s názory jiných expertů na dědické právo, čímž čtenářům poskytli další materiál k zamyšlení a uvádění myšlenek z komentáře do života.

Objednejte si již nyní komplet komentářů

k občanskému zákoníku (Občanský zákoník I–VI, 2. vydání)

za zvýhodněnou cenu 14 990 Kč a ušetřete 5 070 Kč!

Cena všech šesti svazků samostatně činí 20 060 Kč.

objednávejte pouze na

www.beck.cz

Přijďte na výstavu karikaturisty Lubomíra Lichého do Galerie 17. listopadu

Česká advokátní komora a redakce Bulletinu advokacie zvou všechny advokátky a advokáty i advokátní koncipienty a advokátní koncipientky na výstavu právnických vtipů dlouholetého dvorního karikaturisty Bulletinu advokacie Lubomíra Lichého. **Výstavu můžete navštívit až do konce února 2023 v sídle ČAK na Národní třídě každý všední den od 8 do 17 hodin. Přijďte si pro trochu dobré nálady!**

Kreslíř a karikaturista Lubomír Lichý se narodil 24. prosince 1945 v Banské Bystrici. Vyrůstal v Hradci Králové a kreslení se intenzivně věnoval již od dětství – od mala čmáral po všem, co bylo po ruce. Když začal jako teenager hrát na kytaru, v jeho duši se začala prát muzika s kreslením. Soubor našťestí skončil remízou, a to bylo to nejlepší, co mohlo český kreslený humor potkat. Od té doby publikoval Lubomír Lichý v mnoha novinách a časopisech tisíce svých kreseb. K muzice si tak přidal druhého koníčka a oba jej „drží“ dodnes.

K jeho 77. narozeninám, které oslaví letos na Štědrý den, vybrala redakce Bulletinu advokacie společně s jubilantem na výstavu stejný počet – 77 – jeho nejlepších kreslených vtipů, jeden za každý rok jeho „malovaného“ života v rytmu folk blues, jimž jste se mohli v průběhu let v komorovém časopise zasmát.

Při přípravě výstavy jsme našemu milému spolupracovníkovi položili několik otázek:

Vzpomenete si ještě na svůj první kreslený vtip?

To si vzpomenu, ale bohužel ho už nemám. Naprosto přesně vím, že to bylo v Dikobrazu v roce 1970 a já byl na něj velmi pyšný. Vtip byl beze slov a na něm poutník na poušti, který hledá vodu. Když se doplazil šťastně k pumpě, tak zjistil, že z ní místo vody padal písek. Ale doma mám schované „jeho kolegy“ z roku 1971, ty jsou také z Dikobrazu.

Váš první vtip pro Bulletin advokacie je z roku 1999. Jak jste se ke kreslení vtipů pro BA dostal?

Tuto letitou spolupráci má na svědomí bývalý šéfredaktor Bulletinu advokacie, pan doktor Václav Mandák. S pravidelným vymýšlením advokátních témat začalo mé dálkové studium práv, které pořád ještě pokračuje...

Jak těžké je vytvořit ze světa plného nezázivných paragrafů něco opravdu pro zasmání?

„Cartoonista“ se naučí poprat s jakoukoli lidskou činností. Pravda je, že člověk, který o advokacii a o právu nemá žádné odborné potuchy, může vyrobit odborný nesmysl, což se mi párkrát i stalo. Ale kolegyně z redakce mě včas upozornily, a tak jsme paragraf, názvosloví nebo barvu talárů včas napravili. Ale právo se stejně jako další profese a lidské činnosti točí kolem lidí a lidé jsou různí, tak jsem se s tím vždycy nějak vypořádal.

Kde hledáte témata vtipů pro advokáty?

Jenom naznačím – je to spojení normálních situací se světem advokacie.

Máte přehled o tom, kolik advokátních vtipů jste za tu dobu, kdy spolupracujete s Bulletinem advokacie, nakreslil?

Ne, to opravdu nemám, fakt nevím, jediné, že bychom ta léta vynásobili počtem vydání časopisu, ale kreslil jsem i nějaké „péefky“ a další věci, takže bych to tipnul na 250?

Který je Váš vůbec nejoblíbenější advokátní vtip?

Možná ten z ordinace u psychiatra, kdy se psychiatr ptá paraagrafu, který u něj leží na lůžku při terapii – Tak co Vás trápí?

Kam chodíte pro inspiraci – máte svoji múzu, nebo nějaké místo, kde se nejlépe rodí nové nápady?

Pokud bych takové místo nebo múzu měl, tak bych je neprozradil. V té inspirační komoře by byl nával. Ve skutečnosti si musím všechno oddřít sám. Ale je fakt, že někdy stačí jen poslouchat, a potom si pamatovat situace nebo slova a v klidu u stolu nápad zpracovat. Nejhorší bývá okamžik, kdy vás geniální nápad navštíví v posteli krátce před usnutím a vám se už nechce vstávat. Věříte, že ráno si vzpomenete a... nic!

Máte oblíbený typ humoru, který nejvíc pobaví Vás?

Ze všeho mám nejraději černý humor.

Ty nejlepší vtipy, včetně těch „černých“ jsou na výstavě samozřejmě k vidění. Ale to není všechno, připravil jste pro ni další, i trojrozměrné artefakty – na co všechno se mohou návštěvníci těšit?

Lidi mohou vidět, jak vypadá opotřebovaný štětec, použitý hadr na tento štětec, pak jsem vybral na ukázkou malované kameny, kterým říkám kamenorosty, a také pár historických vzpomínek na moje začátky. A nemohou také chybět některé z téměř stovky knížek, které jsem ilustroval...

Na jaká témata se nejvíc těšíte, tedy co kreslíte opravdu s radostí?

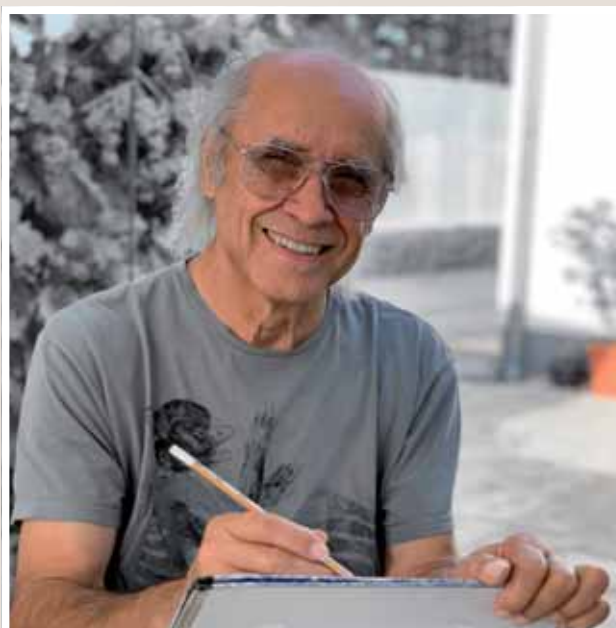
Vztahy v rodině, žena versus muž, děti, to je to, co přináší každodenní inspiraci a co také nejlépe známe. Nebo si to alespoň myslíme.

Můžeme Vás na závěr poprosit o vzkaz pro naše čtenáře?

Všem čtenářům Bulletinu advokacie bych chtěl v novém roce popřát pevné zdraví, a protože smích léčí, tak i víc možností potkávat se s kresleným humorem.

Bulletin advokacie přeje svému dvornímu kreslíři ke dvojnásobně šťastnému životnímu jubileu mnoho zdraví, energie, nápadů, plný pytel humoru a všudypřítomné múzy.

✿ Redakce

Česká advokátní komora a EPRAVO.CZ
uvádějí

17. ROČNÍK PRESTIŽNÍ CELOJUSTIČNÍ SOUTĚŽE

právník roku 2022

Společně jsme založili tradici, kterou si právníký svět zaslouží!

**Soutěž již tradičně probíhá pod záštitou
Ministerstva spravedlnosti.**

Nominace jsou přijímány na www.pravnikroku.cz od 30. 9. 2022 do 28. 2. 2023. Zde jsou k dispozici i podrobné instrukce k nominacím a nominační formulář. Informace o PR 2022 naleznete též na webových stránkách všech partnerů soutěže a v právnických periodikách.

Ceny sv. Yva budou předány na slavnostním galavečeru v květnu 2023 v Brně. Sledujte BA, AD, web ČAK, sociální síť ČAK a www.pravnikroku.cz, kde budeme informovat o zahájení prodeje vstupenek a možnostech zvýhodněného ubytování v Brně.

Stálé kategorie:

Občanské právo
Trestní právo
Správní právo
Pracovní právo
Občanská a lidská práva

**Kategorie se speciálními
kritérii:**

Talent roku
Pro bono
Právníká síň slávy

Partneři soutěže:

Soudcovská unie ČR
Notářská komora ČR
Exekutorská komora ČR
Unie státních zástupců ČR
Unie podnikových právníků ČR
Unie obhájců ČR
Jednota českých právníků
Unie rodinných advokátů
Český helsinský výbor

Právník roku 2022: předprodej vstupenek na květnový galavečer do Brna zahájen

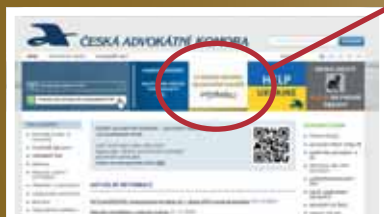
Blíží se čas dárků vánočních, a vymýšlet je i pro kolegy či kolegyně v advokátní kanceláři může být někdy oříšek. Máme ale tip – otevřeli jsme letos s velkým předstihem předprodej vstupenek na slavnostní galavečer Právníka roku 2022. Třeba by právě vstupenka na jméno kolegyně či kolegy mohla jako vánoční dárek dobře posloužit...

Budoucí (dosud neznámí) vítězové letošního ročníku i organizátoři celojustiční soutěže Právník roku (Česká advokátní komora a vzdělávací a mediální skupina EPRAVO.CZ) se s hosty galavečera setkají **12. května 2023 v Brně**. Tentokrát chystáme po letech návrat do prostředí **hotelu International** vyhlášeného skvělým cateringem.

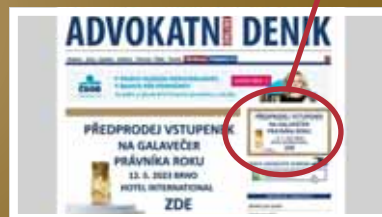
Jména moderátorů 17. slavnostního večera Právníka roku i hudebních hvězd budeme průběžně zveřejňovat, v této nejisté době snad může už teď ale potěšit informace, že cena vstupenek zůstává ve stejné výši jako vloni, tedy **1 500 korun za jednu vstupenku**.

Jak vstupenky zakoupit?

VSTUPENKY SI MŮŽETE ZAKOUPIT STEJNĚ JAKO VLONI ELEKTRONICKY A KOMFORTNĚ, OKAMŽITOU PLATBOU PŘES PLATEBNÍ BRÁNU. TU NAJDETE NA WEBU ČAK www.cak.cz ČI ADVOKÁTNÍHO DENÍKU www.advokatnidenik.cz VŽDY POD BANNEREM PRÁVNÍK ROKU 2022. BUDETE K TOMU POTŘEBOVAT JEN EVIDENČNÍ ČÍSLO ADVOKÁTA.

právníkroku²⁰²²

Vstupenky obdržíte po zaplacení přes platební bránu do e-mailu s QR kódem. Zcela shodně, jako když si kupujete elektronicky vstupenky na sportovní akce či velké koncerty. Stačí mít tuto elektronickou vstupenku na galavečer s sebou v mobilu či vytištěnou z e-mailu, jejich kontrola bude probíhat u vstupu do hotelu.

Bude možné se výhodně ubytovat?

Pochopitelně, stejně jako v minulých ročnících, **vyjednáváme pro účastníky galavečera výhodné podmínky ubytování přímo v Internationalu i v dalších blízkých hotelech**. O možnostech takového ubytování budeme informovat v následujících měsících. Sledujte tedy Bulletin advokacie a samozřejmě Advokátní deník či web ČAK, kde naleznete pod bannerem Právník roku 2022 vždy ty nejaktuálnější informace.

icha

Sdělení ČAK o povinných platbách a pojistném

- o výši a splatnosti příspěvku na činnost České advokátní komory (dále jen „Komora“) za rok 2023
- o výši a splatnosti odvodu do sociálního fondu Komory za rok 2023
- o výši a splatnosti odvodu do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů za rok 2022
- o výši a splatnosti pojistného pro rok 2023

Vážené advokátky, vážení advokáti, letos poprvé můžete povinné platby pro rok 2023, tedy příspěvek na činnost Komory a odvod do sociálního fondu Komory, a případně též pojistné, uhradit individualizovaným QR kódem, který byl v minulých dnech každému z vás zaslán do vaší datové schránky a pro každého jednotlivého advokáta/tku byl unikátně generován.

Pokud preferujete standardní platební model, případně budete žádat o snížení či prominutí některé z plateb, nebo jste změnili způsob výkonu advokacie, postupujte, prosím, klasickým způsobem platby pomocí převodního příkazu na účet Komory č. 12432011/0100.

Podrobné informace o všech povinných platbách i pojistném přinášíme v následujícím sdělení:

I. Příspěvek na činnost Komory za rok 2023

Výše příspěvku advokáta na činnost Komory za rok 2023 činí

- 10 600 Kč;
- 3 800 Kč, byl-li advokátovi pozastaven výkon advokacie;
- 1/12 příspěvku uvedeného v bodě a) za každý i započatý kalendářní měsíc daného kalendářního roku, byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů v průběhu roku 2023, a to za podmínky, že k zápisu došlo do šesti měsíců od složení advokátní zkoušky, zkoušky způsobilosti nebo jiné zkoušky podle § 6 odst. 1 zákona o advokacii. Výše příspěvku se zaokrouhluje na celé koruny nahoru;
- 5 300 Kč, byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 30. červnu 2023 a nejde-li o případ dle bodu c).

Příspěvek je splatný do 20. ledna 2023.

Byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 20. lednu 2023, je příspěvek splatný do jednoho týdne ode dne zápisu. Tato lhůta platí při změnách v průběhu roku a u všech plateb.

II. Odvod do sociálního fondu Komory za rok 2023

Výše odvodu advokáta do sociálního fondu Komory za rok 2023 činí

- 500 Kč,
- 250 Kč, byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 30. červnu 2023,
- odvod neplatí advokáti, kterým byl pozastaven výkon advokacie.

Odvod je splatný do 20. ledna 2023.

Byl-li advokát zapsán do seznamu advokátů po 20. lednu 2023, je odvod splatný do jednoho týdne ode dne zápisu.

Výše a splatnost příspěvku na činnost Komory a odvodu do sociálního fondu Komory se vztahuje rovněž na usazené evropské advokáty a advokáty zapsané do seznamu advokátů podle § 5a zákona o advokacii.

Příspěvek na činnost Komory a odvod do sociálního fondu Komory se platí převodem na účet Komory č. 12432011/0100. Při platbě převodním příkazem je třeba uvést variabilní symbol, kterým je číslo nerozdělené pomlčkou nebo lomítkem, sestávající ze čtyřmístného čísla roku, na který je příspěvek nebo odvod placen, a pětimístného evidenčního čísla advokáta.

Příklad: Variabilní symbol advokáta s evidenčním číslem 04876 pro rok 2023 je 202304876.

III. Odvod do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů za rok 2022

Odvod do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů jsou povinni platit advokáti, usazení evropská advokáti a obchodní společnosti zřízené k výkonu advokacie, kteří zaměstnávají advokátní koncipienty.

Výše odvodu za jednoho advokátního koncipienta za rok 2022 činí

- a) 3 600 Kč;
- b) pokud pracovní poměr advokátního koncipienta netrval celý kalendářní rok, činí výše odvodu 1/12 z částky uvedené ad a) za každý započatý měsíc trvání pracovního poměru; povinnost platit odvod vzniká dnem zápisu do seznamu advokátních koncipientů;
- c) pokud byl advokátnímu koncipientovi pozastaven výkon právní praxe, ale jeho pracovní poměr k povinnému advokátovi nadále trvá, snižuje se výše odvodu uvedená ad a) o 1/12 za každý kalendářní měsíc, po který pozastavení právní praxe advokátního koncipienta trvá, a to počínaje kalendářním měsícem následujícím po měsíci, ve kterém k pozastavení výkonu právní praxe advokátního koncipienta došlo;
- d) pokud advokátní koncipient přeruší výkon právní praxe z důležitých osobních překážek v práci na dobu delší než 60 po sobě následujících pracovních dnů, snižuje se výše odvodu uvedená ad a) o 1/12 za každý kalendářní měsíc, po který přerušení výkonu právní praxe advokátního koncipienta z tohoto důvodu trvá, a to počínaje kalendářním měsícem následujícím po měsíci, ve kterém k přerušení výkonu právní praxe advokátního koncipienta z tohoto důvodu došlo. Povinný advokát je na výzvu Komory povinen důvod a dobu trvání přerušení výkonu právní praxe advokátního koncipienta hodnověrně doložit; pokud tak neučiní, nárok na snížení výše odvodu mu zanikne.

Odvod je splatný do 20. ledna 2023.

Poměrná částka příspěvku do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů je splatná posledním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž pracovní poměr advokátního koncipienta skončil.

Odvod do fondu Komory pro vzdělávání advokátních koncipientů se platí převodem na účet Komory č. 6724361087/2700.

Při platbě převodním příkazem je třeba uvést variabilní symbol, kterým je číslo nerozdělené pomlčkou nebo lomítkem, sestávající z posledního dvojčíslí roku, za který je odvod placen (22), a pětimístného evidenčního čísla advokátního koncipienta.

Příklad: Variabilní symbol pro odvod za advokátního koncipienta s evidenčním číslem 14876 za rok 2022 je 2214876.

IV. Pojištění profesní odpovědnosti pro rok 2023

HROMADNÉ POJIŠTĚNÍ

1. Advokáti vykonávající advokacii samostatně, kteří jsou pojištěni v rámci hromadného pojištění

- platí pojistné ve výši **6 700 Kč** na rok 2023 do **31. 12. 2022**; č. ú. **12432011/0100**
- nezasílají Komoře certifikát o navýšeném limitu pojistného plnění
- mají-li pozastaven výkon advokacie, hromadné pojištění neplatí
- nepřejí-li si být nadále účastní hromadného pojištění, sdělí neprodleně tuto skutečnost Komoře

POJIŠTĚNÍ NA ZÁKLADĚ RÁMCOVÉ POJISTNÉ SMLOUVY Č. 2904309313, VE ZNĚNÍ POZDĚJŠÍCH DODATKŮ (DÁLE JEN „HROMADNÉ POJIŠTĚNÍ ADVOKÁTŮ“), UZAVŘENÉ MEZI GENERALI ČESKOU POJIŠŤOVNOU, A. S., A KOMOROU:

Hromadné pojištění advokátů se vztahuje pouze na odpovědnost advokáta za škodu, kterou způsobí v souvislosti s poskytováním právních služeb on sám, tzn. hromadné pojištění advokátů se u advokátů vykonávajících advokacii samostatně bude vztahovat na odpovědnost za škodu, za kterou advokát sám odpovídá klientovi podle § 24 odst. 1 zákona o advokacii. Limit pojistného plnění z hromadného pojištění advokátů činí 7 000 000 Kč.

Pojistné se platí převodem na účet Komory č. 12432011/0100. Při platbě převodním příkazem je třeba uvést variabilní symbol, kterým je číslo nerozdělené pomlčkou nebo lomítkem, sestávající ze čtyřmístného čísla roku, na který se pojistné vztahuje, a pětimístného evidenčního čísla advokáta.

Příklad: Variabilní symbol advokáta s evidenčním číslem 04876 pro rok 2023 je 202304876.

Pro hromadné pojištění advokátů je rozhodný seznam advokátů ke dni 1. 1. a 1. 7. kalendářního roku.

Podle pojistné smlouvy jsou hromadným pojištěním advokátů pojištěni advokáti zapsaní do seznamu advokátů v půlročním období, a to od 1. 1. do 30. 6. a od 1. 7. do 31. 12. příslušného kalendářního roku (bez ohledu na to, zda v průběhu těchto období byli do tohoto seznamu zapsáni další advokáti nebo z něj byli někteří advokáti vyškrtnuti). Znamená to, že účastníky hromadného pojištění advokátů do 30. 6. 2023 budou i advokáti zapsaní do seznamu advokátů v období 2. 1. až 30. 6. 2023, aniž by měli povinnost platit za toto období pojistné. Tito advokáti budou platit pojistné až na II. pololetí roku 2023, a to v poloviční výši. Advokáti zapsaní do seznamu advokátů v období 2. 7. až 31. 12. 2023 budou účastníky hromadného pojištění advokátů do 31. 12. 2023, aniž by měli povinnost platit za toto období pojistné. Povinnost zaplatit pojistné budou mít až pro rok 2024. Znamená to, že advokáti, kteří budou zapsaní do seznamu advokátů v období od 2. 1. do 1. 7. 2023, hradí pouze poloviční pojistné ve výši 3 350 Kč. Toto poloviční pojistné je splatné do týdne po zápisu nebo změně ve způsobu výkonu advokacie.

Hromadné pojištění se nevztahuje na:

- advokáty s **pozastaveným výkonem advokacie**, neboť v době pozastavení výkonu advokacie advokacii nevykonávají;
- **advokáty, kteří advokacii vykonávají v pracovním poměru k jinému advokátovi nebo ke společnosti**, jejímž předmětem podnikání je výkon advokacie (dále jen „zaměstnaný advokát“). Za škodu způsobenou klientovi v souvislosti s výkonem advokacie zaměstnaným advokátem odpovídá jeho zaměstnavatel. Zaměstnaný advokát odpovídá svému zaměstnavateli za škodu takto způsobenou při plnění pracovních úkolů podle zákoníku práce.

Pokud advokát nechce být hromadného pojištění advokátů účasten, předloží nejpozději do 31. 12. 2022 Komoře stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy dosvědčující, že je pro rok 2023 individuálně pojištěn. Minimální limit pojistného plnění však nesmí být nižší, než kolik by činil v případě hromadného pojištění advokátů, tj. 7 000 000 Kč. Stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy může nahradit „certifikát“, v němž pojišťovna potvrzuje základní údaje uzavřené pojistné smlouvy.

2. Advokáti vykonávající advokacii ve sdružení, kteří jsou pojištěni v rámci hromadného pojištění

- platí pojistné ve výši **6 700 Kč** na rok 2023 do **31. 12. 2022**; č. ú. **12432011/0100**
- nedokládají Komoře certifikát o navýšeném limitu pojistného plnění; advokáti odpovídají sami za správné nastavení limitu pojistného plnění

Viz předchozí informace týkající se advokátů vykonávajících advokacii samostatně, kteří jsou pojištěni v rámci hromadného pojištění, a navíc:

Advokáti vykonávající advokacii ve sdružení, kteří jsou účastni hromadného pojištění advokátů, jsou dále povinni být individuálně pojištěni pro případ vzniku závazku, k jehož splnění je advokát podle zvláštních právních předpisů povinen z důvodu solidární odpovědnosti.

Minimální limit pojistného plnění advokáta vykonávajícího advokacii jako společník sdružení (§ 14 zákona) za újmu, za kterou advokát odpovídá podle § 24 odst. 1 zákona a podle zvláštních právních předpisů z důvodu solidární odpovědnosti, **bude u každého společníka sdružení stanoven pro rok 2023 částkou 7 000 000 Kč v případě dvoučlenného sdružení, jinak částkou 3 000 000 Kč, násobenou počtem všech společníků sdružení.**

Povinnost být pojištěn pro případ vzniku závazku k náhradě škody, k jehož splnění je advokát povinen jako společník sdružení z důvodu solidární odpovědnosti, **se vztahuje i na ty advokáty, kteří zůstávají po dobu pozastavení výkonu advokacie společníky sdružení.**

Příklad: U tříčlenného sdružení je povinný minimální limit pojistného plnění pro každého ze společníků sdružení 3 x 3 000 000 Kč, tj. 9 000 000 Kč. Pokud je tento společník sdružení účasten hromadného pojištění s limitem pojistného plnění 7 000 000 Kč, je třeba, aby se dále individuálně pojistil do limitu 9 000 000 Kč, tj. zvýšil si limit o další 2 000 000 Kč.

INDIVIDUÁLNÍ POJIŠTĚNÍ

ADVOKÁTI POJIŠTĚNÍ INDIVIDUÁLNÍ POJISTNOU SMLOUVOU, STEJNĚ JAKO SPOLEČNOSTI POJIŠTĚNÉ INDIVIDUÁLNÍ POJISTNOU SMLOUVOU, DORUČÍ KOMOŘE POTVRZENÍ O POJIŠTĚNÍ. INDIVIDUÁLNĚ POJIŠTĚNÝMI SE ROZUMÍ:

1. Advokáti vykonávající advokacii samostatně

Spolupracující advokáti

Pokud je spolupracující advokát pojištěn v rámci individuálního pojištění společnosti nebo advokáta, se kterými trvale spolupracuje, a z tohoto důvodu si nepřeje být účastníkem hromadného pojištění, je povinen tuto skutečnost Komoře oznámit do 31. 12. 2022; pokud tak neučiní, bude zahrnut do hromadného pojištění advokátů a bude povinen zaplatit pojistné jako samostatný advokát.

2. Zahraniční advokáti a usazení evropsští advokáti

Hromadné pojištění advokátů se nevztahuje na advokáty zapsané do seznamu advokátů podle § 5a zákona o advokacii (tzv. zahraniční advokáti) a na usazené evropské advokáty. Ti jsou povinni pojistit se individuálně. Minimální limit pojistného plnění činí 7 000 000 Kč.

3. Advokáti vykonávající advokacii jako společníci obchodní společnosti

Advokáti vykonávající advokacii jako společníci veřejné obchodní společnosti nebo jako komplementáři komanditní společnosti nejsou účastní hromadného pojištění, a jsou tedy povinni být pojištěni samostatně, včetně pojištění pro případ vzniku závazku k náhradě škody, za kterou odpovídá podle § 24 odst. 2 zákona společnost, a advokát je podle zvláštních předpisů povinen k jeho splnění z důvodu ručení jako její společník.

Minimální limit pojistného plnění advokáta vykonávajícího advokacii ve veřejné obchodní společnosti (§ 15 odst. 1 zákona) za škodu, za kterou odpovídá podle § 24 odst. 2 zákona společnost a za kterou advokát odpovídá podle zvláštních právních předpisů z důvodu ručení jako její společník, bude u každého ze společníků společnosti stanoven pro rok 2023 částkou 7 000 000 Kč v případě dvoučlenné společnosti, jinak částkou 3 000 000 Kč, násobenou počtem společníků veřejné obchodní společnosti.

Minimální limit pojistného plnění advokáta vykonávajícího advokacii jako komplementář komanditní společnosti (§ 15 odst. 1 zákona) za škodu, za kterou odpovídá podle § 24 odst. 2 zákona společnost a za kterou advokát odpovídá podle zvláštních právních předpisů z důvodu ručení jako její společník, bude u každého z komplementářů stanoven pro rok 2023 částkou 7 000 000 Kč v případě společnosti o celkovém počtu dvou komplementářů, jinak částkou 3 000 000 Kč, násobenou počtem komplementářů této společnosti.

Povinnost být pojištěn pro případ vzniku závazku k náhradě škody, k jehož splnění je advokát povinen jako společník veřejné obchodní společnosti nebo jako komplementář komanditní společnosti z důvodu ručení, **se vztahuje také na ty advokáty, kteří zůstávají po dobu pozastavení výkonu advokacie společníky příslušné obchodní společnosti.**

Příklad: Společnost (veřejná obchodní nebo komanditní) se třemi společníky/komplementáři hradí pojistné pro povinný limit pojistného plnění 3 x 3 000 000 Kč, tj. 9 000 000 Kč za každého společníka/komplementáře. Pojistné platí přímo pojistiteli.

4. Advokátní společnosti

Společnost s ručením omezeným a komanditní společnost musejí být od svého vzniku do dne svého zrušení pojištěny pro případ odpovědnosti za škodu, za kterou klientovi odpovídají podle § 24 odst. 2. Minimální limit pojistného plnění z pojištění společnosti musí činit **nejméně 50 000 000 Kč za každého společníka společnosti s ručením omezeným**, kterému nebyl pozastaven výkon advokacie, nebo **nejméně 10 000 000 Kč za každého komanditistu komanditní společnosti**, kterému nebyl pozastaven výkon advokacie, **minimálně však 50 000 000 Kč u společnosti s ručením omezeným a 10 000 000 Kč u komanditní společnosti.**

Individuální pojistné smlouvy sjednané pro pojistné období roku 2023 jsou advokáti povinni předložit Komoře nejpozději do 31. 12. 2022, bez ohledu na to, že již v předchozím roce či v předchozích letech doklad o individuálním pojištění Komoře předložili. Stejnopis nebo úředně ověřenou kopii pojistné smlouvy může nahradit „certifikát“, v němž pojišťovna potvrzuje základní údaje uzavřené pojistné smlouvy.

PLATNÉ ZNĚNÍ USNESENÍ PŘEDSTAVENSTVA ČAK Č. 4/2009 VĚSTNÍKU JE K DISPOZICI NA WEBOVÝCH STRÁNKÁCH KOMORY WWW.CAK.CZ.

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Novela o mezinárodní justiční spolupráci v trestních věcech

Podle novely zák. č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, kterou schválil 5. prosince 2022 Senát a dne 7. prosince podepsal prezident, bude muset policie převoz osoby podezřelé ze spáchání trestného činu ze zahraničí do České republiky zajistit zřejmě do 48 hodin od chvíle, kdy ji od justičních orgánů cizího státu převezme. Novela dále sjednotí postup pro zjednodušené vydání a předání osob na základě evropského zatýkacího rozkazu, který se nyní liší podle krajů. Předloha také zpřesňuje příslušnost okresních soudů k vyřízení žádosti cizího státu o právní pomoc a reaguje na nové nařízení o Evropské jednotce pro soudní spolupráci (Eurojust).

Novela dále obsahuje úpravu proti tzv. inzertním podvodům. Sněmovna do zákona vložila i soudní potvrzování těch evropských vyšetřovacích příkazů, na jejichž základě má být proveden v jiném státě při právní pomoci odposlech či domovní prohlídka. Další změny zákona vycházejí z problémů z praxe. Vesměs jde o zpřesnění některých ustanovení tak, aby byl jejich výklad jednoznačný. Patří k nim způsob hrazení nákladů mezinárodní justiční spolupráce a povinnost opatřit nebo předložit překlad písemností. Předloha také řeší například možnost pozastavení nakládání s propadlým nebo zabraným majetkem v případě přezkumu rozhodnutí, podle něhož tento majetek připadl státu.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Zvýšení znalečného a tlumočného

Od 1. ledna 2023 dojde ke zvýšení sazby odměny za výkon znalecké a tlumočnické/překladatelské činnosti. Ministerstvo spravedlnosti již odeslalo k publikaci ve Sbírce zákonů novelu vyhlášky č. 504/2020 Sb., o znalečném, a novelu vyhlášky č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele. Například sazba hodinové odměny za výkon znalecké činnosti se zvyšuje ze současných 300 až 450 Kč na 800 až 1 000 Kč; sazba hodinové odměny za výkon tlumočnické činnosti se pak zvyšuje ze současných 300 až 450 Kč (tlumočení z cizího jazyka do českého jazyka a naopak), případně 350 až 450 Kč (tlumočení z cizího do cizího jazyka) na jednotnou sazbu 750 Kč.

Z judikatury

ÚS: K rozhodnutí o umístění dítěte do ústavní výchovy

Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 412/22 platí, že v případě, že soud rozhoduje o umístění nezletilého

dítěte do zařízení ochranné výchovy, je povinen zkoumat jak zákonné předpoklady, tak nejlepší zájem nezletilého dítěte. V opačném případě jde o porušení zmíněných základních práv, jakož i práva na soudní ochranu (ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny). Zjišťuje-li soud nejlepší zájem dítěte, nelze jej posoudit řádně bez provedení výslechu nezletilého před soudem a zjištění jeho postoje, je-li dítě schopno formulovat svůj názor.

SD EU: K boji proti agresivnímu daňovému plánování vs. advokátní mlčenlivost

Podle rozsudku Soudního dvoru EU ze dne 8. prosince 2022 ve věci C-694/20 | *Orde van Vlaamse Balies* a další platí, že povinnost advokátů informovat ostatní zprostředkovatele zapojené do boje proti agresivnímu daňovému plánování není nezbytná a je v rozporu s právem na respektování komunikace s klientem. Skutečnost, že takovou oznamovací povinnost mají všichni ostatní zprostředkovatelé zapojení do takového plánování i samotný daňový poplatník, umožňuje zaručit, že daňová správa bude náležitě informována.

Judikaturu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Ze světa práva

Manuál k prohlášení o pravosti podpisu

Česká advokátní komora připravila pro advokáty manuál věnující se prohlášení advokáta o pravosti podpisu. Manuál, který naleznete na webu Komory, nabízí advokátům odpovědi na často kladené dotazy a provede je krok za krokem vyhotovením prohlášení a vyplněním knihy o prohlášeních. V manuálu jsou zahrnuty také informace o změnách právní a stavovské úpravy v prohlášení, k nimž došlo během letošního roku a které nabyly účinnosti 1. prosince 2022.

Cena CCBE za lidská práva 2022

CCBE se rozhodla udělit cenu CCBE Human Rights Award 2022 ukrajinské advokátce Nadie Volkové a Ukrajinské národní advokátní komoře (UNBA/NAAU) za jejich odvahu, odhodlání a nasazení při obraně lidských práv a právního státu na Ukrajině. Prezident CCBE, James MacGuill SC, předal tato ocenění během plenárního zasedání CCBE dne 25. listopadu 2022 v Bruselu. Za Ukrajinskou národní advokátní komoru převzala ocenění její prezidentka Lydia Izovitova. CCBE tímto aktem poukazuje na důležitou roli, kterou profese advokáta pro ukrajinské občany při obraně jejich základních práv má, i na to, že advokáti bojují za zachování integrity výkonu spravedlnosti a právního státu i nyní, v době války.

✿ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

z právní teorie a praxe

Jak na předběžné otázky k Soudnímu dvoru EU: manuál pro advokáty

Cílem tohoto článku je poskytnout ucelenější přehled o předběžných otázkách, včetně krátkého návodu, jak postupovat při přípravě podání k Soudnímu dvoru Evropské unie, a zvýšit tak přesvědčivost argumentace, a tím i úspěch ve věci samé.

JUDr. Tereza Kunertová, Ph.D., LL.M.,

působí jako odborná asistentka Katedry evropského práva PF UK v Praze.

Český právní řád je protkán velkou množinou unijních předpisů. Ať už se např. jedná o harmonizaci skrze nařízení, směrnice či rozhodnutí přijatá orgány Evropské unie, anebo vliv samotných smluv¹ na činnosti jednotlivců pohybujících se na území členských států EU. Ruku v ruce s tím pochopitelně vzrůstá potřeba správné aplikace a výkladu práva Evropské unie. Není tudíž ojedinělé, že se advokáti, advokátní koncipienti, ale i podnikoví právníci se zaměřením na různorodé oblasti českého právního řádu setkávají s unijní regulací a případně i potřebou obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“). Nicméně i přes vzrůstající relevanci práva EU nejsou předběžné otázky vyloženě denním chlebem mnoha advokátních kanceláří² a nejednoho právníka může zaskočit náhlá potřeba koncipovat podání k Soudnímu dvoru, pokud se v rámci národního řízení soud rozhodne, že k vydání rozhodnutí potřebuje výklad unijního předpisu.

Základní informace o předběžných otázkách

Předběžná otázka je speciálním druhem nesporného řízení u Soudního dvora.³ Předběžné otázky podávají soudy členských států k Soudnímu dvoru v situaci, kdy v řízeních před nimi vyvstane otázka interpretace nebo platnosti práva EU, jehož aplikace je relevantní pro příslušný případ. Jelikož pouze Soudní dvůr má výkladový monopol unijního

práva, národní soudy v takovém případě přeruší řízení a dotáží se Soudního dvora. Po zodpovězení národní soudy obnoví řízení a rozhodnou ve věci s tím, že jsou vázány výkladem učiněným ze strany Soudního dvora.

Předběžná otázka nejčastěji míří na výklad práva Evropské unie, a to v podstatě jakéhokoli unijního pramene, který má relevanci v národním řízení. Předběžná otázka však může mířit i na platnost aktu vydaného orgánem Evropské unie, neboť o (ne)platnosti unijních aktů může rozhodnout opět právě jen Soudní dvůr.⁴

Kdy podat předběžnou otázku

Jakýkoli národní soud může podat předběžnou otázku, pokud její odpověď potřebuje pro vydání rozhodnutí v řízení před ním vedeným. Je tedy v diskreci národního soudu, zda se rozhodne řízení přerušit a předběžnou otázku položit. Pokud si je strana řízení vědoma relevance unijního práva na daný spor, může aktivně poukázat na potřebu výkladu ze strany Soudního dvora a iniciovat, aby národní soud

1 Smlouva o Evropské unii (dále jen „SEU“) a Smlouva o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“).

2 Každý rok je v rámci celé EU podáno cca 500 až 700 předběžných otázek k Soudnímu dvoru, dle výroční zprávy Soudního dvora bylo v roce 2021 zahájeno 567 řízení o předběžných otázkách, z toho pouhých 8 jich bylo podáno soudy České republiky.

3 Čl. 267 SFEU: „Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se: a) výkladu Smluv, b) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie. Vyvstane-li taková otázka před soudem členského státu, může tento soud, považuje-li rozhodnutí o této otázce za nezbytné k vynesení svého rozsudku, požádat Soudní dvůr Evropské unie o rozhodnutí o této otázce. Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je tento soud povinen obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie. Vyvstane-li taková otázka při jednání před soudem členského státu, které se týká osoby ve vazbě, rozhodne Soudní dvůr Evropské unie v co nejkratší lhůtě“ [do Lisabonské smlouvy čl. 234 Smlouvy o založení Evropského společenství a předtím čl. 177 Smlouvy o založení Evropského (hospodářského) společenství].

4 Soudní dvůr nemůže rozhodovat o platnosti primárního práva, tj. Smluv, včetně jejich protokolů, přístupových dohod a Listiny základních práv EU.

předběžnou otázku podal. Rozhodně nemusí jít vždy pouze o situace, kdy se v národním řízení přímo aplikuje nařízení EU, ačkoli zde je potřeba jasného výkladu jeho ustanovení asi nejmarkantnější. **Vhodnou situací může být i spor, kde se sice na první pohled postupuje zcela podle předpisů České republiky, avšak původem relevantních ustanovení je směrnice EU, která byla jejich zněním transponována do českého právního řádu.**⁵

Povinen podat předběžnou otázku je soud, proti jehož rozhodnutí již není opravných prostředků. Za předpokladu, že výklad je nezbytný pro rozhodnutí ve věci a soud v prvním stupni předběžnou otázku nepodal, pak soud, který rozho-

5 Zde může hrát roli, proti komu je řízení vedeno a jestli bude následně možné se dovolat přímého účinku směrnice nebo postupovat skrze eurokonformní výklad po jejím vyjasnění Soudním dvorem.

6 **Není výjimečné, že se jazykové verze různí.** Jelikož se přijetí unijního předpisu vyjednávají zejména v anglické a případně současně francouzské jazykové verzi, tak všechny ostatní verze jsou ve skutečnosti překladem, v rámci něhož může dojít k chybě či špatnému pochopení. Např. v anglickém znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/782 ze dne 29. dubna 2021 o právech a povinnostech cestujících v železniční dopravě je v čl. 23 v první větě uvedena spojka „or“, která z čistě jazykového významu může zahrnovat jak spojku „a“, tak spojku „nebo“. V českém znění byla přeložena čistě jako spojka „a“, zatímco ve francouzské, německé, ale i třeba slovenské verzi je uvedena spojka „nebo“. Pochopitelně netřeba dodávat, že i tato „malíčkost“ může mít zásadní praktické dopady, neboť její vyznění mění okruh adresátů povinností v čl. 23 uvedených. Zde jen doplňuji, že všechny jazykové verze si mají být rovny, žádná nemá obecně přednost, a není tedy možné se vždy řídit pouze jazykovým výkladem, kdy konečnou jistotu může často přinést až právě Soudní dvůr.

7 Důvody neplatnosti mohou být zejména rozpor unijního aktu s předpisem vyšší právní síly, nedodržení zásad proporcionalitativity a subsidiarity v legislativním procesu, určení špatného právního základu atd. Srov. důvody neplatnosti uvedené v čl. 263 SFEU, které jsou použitelné i pro předběžné otázky.

8 Viz náleze Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2009, sp. zn. II. ÚS 1009/08, bod 21: „... přestože položení předběžné otázky je věcí komunitárního práva, za určitých okolností její nepoložení v rozporu s tímto právem může přivodit i porušení ústavně garantovaného práva na zákonného soudce. ... O porušení práva na zákonného soudce půjde v případě aplikace komunitárního práva tehdy, kdy český soud (jehož rozhodnutí již nelze napadnout dalšími opravnými prostředky, které poskytuje podústavní právo) nepoloží předběžnou otázku ESD svévolně, tedy v rozporu s principem právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky)“ a bod 22: „... Ústavní soud uvádí, že za výkon svévolně považuje i takové jednání soudu poslední instance aplikujícího normy komunitárního práva, které zcela opomene položit si otázku, zda by měl soud vznést předběžnou otázku k ESD, a její nepoložení řádně neodůvodní včetně posouzení výjimek, které vypracoval ve své judikatuře ESD. Jinými slovy, jde o případ, kdy soud nebere vůbec v potaz pro něj závaznou existenci kogentní úpravy obsažené v čl. 234 Smlouvy o založení Evropských společenství. Pouhý názor soudu, že výklad daného problému považuje za zřejmý, nelze za řádné odůvodnění považovat; zejména takové konstatování nestačí v situaci, kdy je názoru soudu opouštěno účastníkem řízení...“

9 Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ullens de Schooten a Rezaček proti Belgii* ze dne 20. 9. 2011, č. 3989/8 a 38353/07, v němž ESLP v bodech 59 až 62 akcentoval povinnost národního soudu důkladně odůvodnit nepodání předběžné otázky „... article 6 thus imposes, in this context, an obligation on domestic courts to give reasons, in the light of the applicable law, for any decisions in which they refuse to refer a preliminary question, especially where the applicable law allows for such a refusal only on an exceptional basis“.

10 Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 30. 9. 2003, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, bod 59: „Zásada, podle níž jsou členské státy povinny nahradit škodu způsobenou jednotlivcům porušením práva Společenství, jež jsou jim přičitatelná, je použitelná i v případě, že dotčené porušení vyplývá z rozhodnutí soudu, které nelze napadnout opravnými prostředky, jestliže porušení pravidla práva Společenství přiznává práva jednotlivcům, porušení je dostatečně závažné a existuje přímá příčinná souvislost mezi tímto porušením a škodou utrpěnou poškozenými osobami. Za účelem určení, zda je porušení dostatečně závažné v případě, že vyplývá z takového rozhodnutí, musí příslušný vnitrostátní soud s přihlédnutím ke zvláštní povaze funkce soudu zjistit, zda má toto porušení zjevnou povahu. Právnímu řádu každého členského státu přísluší, aby určil soud příslušný k rozhodování sporů týkajících se této náhrady škody.“

11 Je možné podat pouze písemné vyjádření a následně se neúčastnit ústního jednání (např. pokud vyjádření ostatních účastníků podporuje zvolený výklad), nebo se naopak připojit až k ústnímu jednání (pokud by naopak bylo z písemných vyjádření zřejmé, že ostatní vyjádření jsou v rozporu s preferovaným výkladem).

duje v posledním stupni v daném řízení, má povinnost tak učinit. Jedním z důvodů zakotvení této direktivní povinnosti je snaha zajistit jednotný výklad práva EU v členských státech. Bez sjednocujícího výkladu ze strany Soudního dvora, ke kterému by se nedostávaly předběžné otázky, by docházelo k roztržité aplikaci práva EU v jednotlivých členských státech, což je zcela proti smyslu unijní harmonizace ve spojitosti s předností práva EU.

Ustálenou judikaturou byly vydefinovány výjimky z výše uvedených povinností, a to tzv. situace *acte éclairée* a *acte clair*.

- V prvním typu jde o situaci, kdy o obdobné předběžné otázce Soudní dvůr **již rozhodoval**. Jelikož právo EU působí v 27 členských státech, je pravděpodobné, že se potřeba výkladu dotčeného ustanovení již objevila v některém z předešlých řízení u jiného soudu. Z toho důvodu je vždy žádoucí nejen pro národní soud, ale i pro zástupce stran řízení, udělat si minimálně rychlou rešerši, zda příslušné ustanovení práva EU, které by mohlo být relevantní v příslušné věci, nebylo již vyloženo Soudním dvorem.
- Ve druhém případě jde o situaci, kdy je **ustanovení natolik zřejmé, že jeho výklad Soudním dvorem není nutný**. Zde jen upozorňuji, že jde o velmi ošemetnou výjimku, protože málokdy lze tvrdit, že je výklad zcela zřejmý všem stejně. Soudní dvůr v tomto případě předpokládá, že by výklad byl stejný ze strany všech orgánů a soudů členských států, což v podstatě není možné zaručit. Navíc, ač se ustanovení může zdát zřejmé v české jazykové verzi unijního předpisu, nemusí tomu tak být v jiných jazykových verzích.⁶

Pokud se předběžná otázka týká platnosti aktu Evropské unie, pak je dána povinnost podat předběžnou otázku jakýmkoli národním soudem bez ohledu na stupeň daného řízení. Ač to sice nevyplývá přímo ze znění čl. 267 SFEU, tak již ze základní zásady přednosti práva EU je vcelku logické, že národní soud nemůže sám rozhodnout o (ne)platnosti unijního aktu. Pokud má závažné pochybnosti o platnosti unijního aktu, podle kterého potřebuje postupovat v národním řízení, musí se obrátit na Soudní dvůr.⁷

Pouze pro doplnění uvádím, že nepodání předběžné otázky má konsekvence. **Pokud národní soud nepodá předběžnou otázku, ačkoli byl k tomu povinen, tak dochází k omezení práva na zákonného soudce dle čl. 2 Listiny základních práv a svobod České republiky⁸ a práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách.⁹**

Zároveň byla ze strany Soudního dvora vyjudikována možnost, aby se účastníci řízení domáhali před národním soudem **náhrady vzniklé škody**.¹⁰

Postavení stran v původním řízení

Strana řízení před národním soudem, který položí předběžnou otázku, se stává vedlejším účastníkem před Soudním dvorem (tzv. účastníkem původního řízení, dále jen „účastník“) a může podat písemné a/nebo ústní vyjádření k předběžným otázkám, pokud bude ústní jednání nařízeno.¹¹ **Není povinností účastníka se vyjadřovat, avšak toto vyjádření je vhodné z následujících důvodů:**

- Výklad, který Soudní dvůr učiní, bude závazný pro předkládající soud, jenž následně bude pokračovat v řízení, v němž je účastník stranou.
- Konečné rozhodnutí Soudního dvora o předběžné otázce má precedenční povahu a je závazné *erga omnes*. Pokud by se např. následně ukázalo, že transpozice příslušné směrnice EU v České republice neodpovídá výkladu učiněnému ze strany Soudního dvora, měla by Česká republika tento stav co nejdříve zhojit.¹²
- Soudní dvůr je často odtržen od praktického dění. Jediné povědomí o faktických skutečnostech případu obdrží od předkládajícího soudu. Z toho důvodu je vhodné Soudnímu dvoru předestřít, jaké škodlivé a nezamýšlené dopady by mohl případný výklad dotčeného práva EU mít v praxi. Ač Soudní dvůr vykládá právo EU a neřeší konkrétní případy, což přísluší pouze národním soudům, tak jeho výklad bývá vcelku jasným vodítkem pro následná rozhodnutí.

Průběh řízení před Soudním dvorem

Aktivní legitimace	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Soud členského státu, před nímž je vedeno řízení, k jehož rozhodnutí je třeba výkladu práva EU. ▪ Národní soud společně s předložením předběžných otázek <ol style="list-style-type: none"> (i) objasní Soudnímu dvoru skutkové okolnosti případu a průběh dosavadního řízení před národními soudy, (ii) poskytne výtah použitelného národního práva a práva EU na daný spor, a (iii) odůvodní předložení předběžných otázek. ▪ Národní soud se dále aktivně nezapojuje. Může však případně vzít předběžnou otázku zpět. Může jít např. o situaci, kdy stejná otázka již byla položena, a Soudní dvůr upozorní národní soud na již učiněný výklad práva EU v obdobné věci.
Účastníci	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Účastníci řízení před národním soudem mají možnost předložit písemné a ústní vyjádření. ▪ Vyjádřit se mohou též Evropská komise (plus orgán EU, který předpis vydal) a členské státy (v ČR je to zmocněnec pro zastupování České republiky před Soudním dvorem).¹³ Komise a členské státy jsou nazývány jako zúčastněné osoby. ▪ Pokud v národním řízení je povinnost zastoupení advokátem, mají účastníci tuto povinnost i v rámci řízení před Soudním dvorem.¹⁴
Fáze řízení	<ol style="list-style-type: none"> 1. Písemná fáze řízení: Pokud Soudní dvůr předběžnou otázku neodmítne, přeloží příslušné usnesení národního soudu do všech úředních jazyků EU a zašle účastníkům a zúčastněným osobám. Ti se mohou písemně vyjádřit ve lhůtě 2 měsíců (plus 10 dní) od tohoto oznámení. 2. Ústní fáze řízení: Nemusí být vždy nařízena. Soudce zpravodaj vypracuje předběžnou zprávu. Při ústním jednání mohou účastníci reagovat na ostatní vyjádření (mohou se připojit, i když sami písemně vyjádření nezaslali). Soudci a generální advokát mohou klást otázky. 3. Stanovisko generálního advokáta: vyneseno cca 2 měsíce po jednání. Ve stanovisku generální advokát podává návrh, jakým způsobem by měl Soudní dvůr rozhodnout o předběžné otázce. Soudní dvůr není stanoviskem vázán, ale ve většině případů ho následuje. 4. Vydání rozhodnutí: rozsudek Soudního dvora se překládá do všech úředních jazyků EU. Rozhodnutí Soudního dvora platí <i>ex tunc</i>, tj. od počátku platnosti příslušné normy, neboť se jedná pouze o objasnění znění dotčeného ustanovení, a výklad tak dopadá i na spory zahájené před tímto rozhodnutím. Totéž platí i v případě rozhodnutí o platnosti unijního předpisu, který je tak neplatný, ať celý, či pouze jeho část, od počátku. To může mít dopady na mnohé jednotlivce, kteří se daným předpisem řídili, proto Soudní dvůr může ve smyslu čl. 264 SFEU zároveň rozhodnout, které účinky jsou nadále považovány za zachované. Proti rozsudku Soudního dvora není žádný opravný prostředek.
Náklady řízení	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Soudní dvůr v případě předběžných otázek o nákladech nerozhoduje. Neplatí se žádný soudní poplatek. ▪ K rozhodnutí o nákladech je příslušný až národní soud, k němuž se věc následně vrací a jenž rozhoduje ve věci v příslušném řízení. Náklady řízení se mohou týkat nákladů vynaložených na písemné vyjádření a ústní jednání (odměna advokátovi, cestovné).

¹² Zejména pokud by nebylo možné vzniklý rozpor překlenout eurokonformním výkladem, mohly by se dotčené osoby teoreticky domáhat náhrady škody vůči České republice, a proto je i v zájmu České republiky tento stav zhojit co nejdříve.

Případné linie obrany

Podal předběžnou otázku „soud“?

Jak už bylo uvedeno výše, **předběžnou otázku může podat jen soud**. Nicméně v každém členském státě může být soud pojímán jinak a někdy funkci soudní povahy zastává i orgán či úřad stojící mimo klasickou soudní soustavu. Z toho důvodu a z potřeby sjednocení orgánů aktivně legitimovaných k podání předběžné otázky Soudní dvůr definoval, koho považuje za soud.

Soudem pro účely podání předběžné otázky je orgán, který je založen dle zákona, rozhoduje na základě právních předpisů ve sporném řízení, je nezávislý a stálý.¹⁵ Navíc dle recentní judikatury bylo vyjasněno, že v případě správních orgánů, které by teoreticky naplňovaly výše uvedená kritéria, musí v daném řízení plnit funkci soudní povahy.¹⁶

Pokud si orgán není jist, zda může podat předběžnou otázku, pak z judikatury Soudního dvora lze pro něj vyvodit **dvě základní skupiny kritérií, které by si měl ověřit**.

Za prvé se jedná o **posouzení postavení orgánu samotného**, tj. zda je zřízen zákonem, má obligatorní jurisdikci, řízení před ním mají kontradiktorní povahu, aplikuje při nich právní předpisy a zda je nezávislý a stálý. Za druhé je třeba **posoudit povahu samotného řízení před tímto orgánem**, v rámci něhož by mělo dojít k položení předběžné otázky.

13 Členské státy se mohou vyjadřovat ve svém jazyce. Výklad Soudního dvora bude mít následně vliv i na jejich národní právo a jakým způsobem aplikují dotčené unijní předpisy.

14 Viz čl. 97 odst. 3 Jednacího řádu Soudního dvora: „*Pokud jde o zastupování a osobní účast účastníků původního řízení, bere Soudní dvůr v úvahu platná procesní pravidla soudu, který mu předložil žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.*“

15 Např. rozsudky Soudního dvora ze dne 30. 6. 1966, *Vaassen-Göbbels*, 61/65, EU:C:1966:39; ze dne 17. 9. 1997, *Dorsch Consult*, C-54/96, EU:C:1997:413, bod 23; ze dne 3. 5. 2022, *CityRail*, C-453/20, EU:C:2022:341, bod 41.

16 Např. rozsudek Soudního dvora ze dne 31. 1. 2013, *Belov*, C-394/11, EU:C:2013:48, bod 39, kde Soudní dvůr vyloučil Komisi pro ochranu před diskriminací z podání předběžné otázky, neboť její rozhodnutí vykazuje příbuznost s rozhodnutím správního typu a nemá soudní povahu, a zejména rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 5. 2022, *CityRail*, C-453/20, EU:C:2022:341, bod 46, v případě podání předběžné otázky českým Úřadem pro dopravní infrastrukturu.

17 Průměrná délka řízení o předběžné otázce je cca 16,7 měsíce dle výroční zprávy Soudního dvora za rok 2021.

18 Tak tomu bylo např. ve věci rozsudku Soudního dvora ze dne 22. 11. 2012, *Westbahn Management*, C-136/11, EU:C:2012:740, v němž Soudní dvůr „nedostatečně“ přezkoumal, zda rakouská Komise pro kontrolu železniční dopravní cesty je soudem pro účely položení předběžné otázky, a o jejích otázkách rozhodl. Následně Soudní dvůr (velký senát) označil tento postup za pochybení (viz rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 5. 2022, *CityRail*, C-453/20, EU:C:2022:341).

19 Srov. např. rozsudky Soudního dvora ze dne 19. 4. 2018, *Consortio Italian Management e Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, bod 37, nebo ze dne 8. 9. 2022, *Lux Express Estonia*, C-614/20, EU:C:2022:641, bod 78: „... když se položená otázka týká výkladu nebo platnosti pravidla unijního práva, Soudní dvůr je v zásadě povinen rozhodnout, s výjimkou situace, kdy je zjevné, že žádaný výklad nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, pokud se jedná o hypotetický problém nebo dále pokud Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na uvedenou otázku“.

20 Viz např. rozsudek Soudního dvora ze dne 30. 9. 2003, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, bod 60: „... podle ustálené judikatury nemá Soudní dvůr v rámci uplatnění čl. 234 ES pravomoc rozhodovat o slučitelnosti vnitrostátního ustanovení s právem Společenství. Soudní dvůr se však může na základě znění otázek předložených vnitrostátním soudem a s ohledem na informace, které tento soud uvedl, zaměřit na okolnosti patřící do výkladu práva Společenství, které uvedenému soudu umožní vyřešit právní problém, jenž mu byl předložen.“

Pro vyvození závěru, **zda orgán v daném řízení vykonává funkci soudní povahy nebo ne, může pomoci si zodpovědět následující otázky**. Má rozhodnutí, jímž dojde k ukončení řízení, soudní povahu? Měl orgán pravomoc zahájit příslušné řízení z moci úřední a ukládat sankce z moci úřední? Může být jeho rozhodnutí podrobena soudnímu přezkumu? Je orgán nestranný, nebo má postavení třetí strany k dotčeným zájmům před ním řešeným?

Stejně otázky je vhodné si položit i jako zástupce jedné ze stran původního řízení. Může se stát, že účastník z různých důvodů nemá zájem, aby Soudní dvůr otázky zodpověděl, ať z důvodu časové prodlevy, kterou takové řízení nabere,¹⁷ nebo jde o citlivou otázku pro účastníka, na niž by bylo lepší, aby Soudní dvůr neodpovídal. V takovém případě se **jako první linie obrany nabízí namítat nepřipustnost předběžné otázky, pokud ji podal orgán, který k tomu není oprávněn**. Soudní dvůr sice přezkoumává aktivní legitimaci, avšak ne vždy je schopen plně identifikovat, zda orgán členského státu nenaplnuje některé z kritérií příslušnosti.¹⁸

Je předběžná otázka skutečně relevantní pro národní řízení?

Soudní dvůr nepřezkoumává hypotetické předběžné otázky. Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že pokud je zjevné, že výklad nebo posouzení platnosti unijního aktu nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení nebo jestliže se jedná o hypotetický problém, Soudní dvůr předběžnou otázku zamítne jako nepřipustnou.¹⁹

Je tedy na národním soudu, který podává předběžné otázky, aby dostatečně Soudnímu dvoru osvětlil, proč jejich zodpovězení potřebuje. Soudní dvůr má spíše tendenci národnímu soudu věřit, že je zodpovězení pro jeho řízení relevantní. Nicméně **jako další linie obrany účastníků se nabízí poukazovat právě na to, že předběžná otázka není podstatná pro řízení ve věci a její zodpovězení výsledek řízení nijak neovlivní**.

Jde o výklad práva EU?

Soudní dvůr může **vykládat pouze právo Evropské unie**. Naopak Soudní dvůr nijak **nevykládá národní právo**, k čemuž nemá pravomoc. Národní soudy mají často tendenci se Soudního dvora tázat na posouzení souladnosti národního práva s unijním právem. Ani k tomu však Soudní dvůr nemá pravomoc. V takových případech však většinou otázky neodmítá a prostě je reformuluje tak, aby směřovaly na výklad práva EU.²⁰ Posouzení souladnosti poté ponechá na národním soudu, k čemuž mu ale poskytne dostatečné vodítko, co je obsahem dotčeného ustanovení práva EU. Nicméně **i zde se někdy nabízí obranná linie, a to upozornit Soudní dvůr, že ve skutečnosti nejde o výklad práva EU**. V případě unijního práva musíme navíc oddělovat, co vše spadá do působnosti práva EU, a tím pádem do výkladové pravomoci Soudního dvora, a co již jde nad rámec. V případě transpozice směrnic se nezdá stávat, že členský stát společně s jejich provedením upraví v příslušném zákoně i další otázky, které však již směrnice neřeší. V těchto si-

tuacích by se výklad dotýkal národního práva, jehož základ netkví v právu EU. Stejně tak by Soudní dvůr neměl svoji výkladovou praxi nepřipustně zasahovat do procesní autonomie členských států.²¹

Formální náležitosti

Položení předběžných otázek, a tím i podání účastníků musí splňovat vcelku **striktní náležitosti** přesně dané Soudním dvorem. **Písemné podání účastníků je omezeno maximálním limitem 20 stran a jsou přesně stanoveny požadavky na jeho formu, včetně písma a rádkování.**²² K podání vyjádření k Soudnímu dvoru je doporučeno si zřídit přístupový účet v elektronické aplikaci Soudního dvora nazvané „e-Curia“, která umožňuje podávání a doručování procesních písemností elektronickou cestou.²³ Účastníci mají lhůtu 2 měsíců k podání písemného vyjádření, k níž se připočte jednotná lhůta 10 dní.²⁴ V rámci řízení o předběžné otázce není již připuštěna žádná další písemná replika, tj. účastníci nemohou písemně reagovat na obdržená vyjádření, ale mohou na ně případně reagovat následně při ústním jednání.

Jednací jazyk řízení o předběžné otázce, a tím i podání k Soudnímu dvoru se určuje dle jazyka předkládajícího soudu.²⁵ **V případě české předběžné otázky je jednacím jazykem čeština**, i když pracovním jazykem soudců na Soudním dvoře je standardně francouzština, a rozhodnutí v češtině je tak ve skutečnosti překladem. Z toho důvodu lze doporučit psát podání v krátkých srozumitelných větách, aby se jejich vyznění neztratilo v překladu.

Obsahové náležitosti

Předběžnou otázkou se **předkládací soud ptá na výklad nebo platnost práva EU**. V případě špatně naformulované předběžné otázky, která cílí na posouzení souladnosti národního práva s právem unijním (např. zda členský stát řádně transponoval směrnici nebo zda národní právo odporuje unijnímu předpisu), si Soudní dvůr předběžnou otázku většinou **reformuluje**. Předběžná otázka tedy často zní ve smyslu, zda článek xy (*Smlouvy/nařízení/směrnice či jiného unijního předpisu*) je třeba vykládat tak, že (*následuje výklad zvolený předkládacím soudem*), nebo naopak brání (*výkladu/praxi v daném členském státě popsané při položení předběžné otázky*).

21 V unijních předpisech často nejsou řešena procesní pravidla a sankční mechanismy, které jsou ponechány na členských státech. Proto i zde by mohla být výkladová pravomoc Soudního dvora omezená a může se zabývat v podstatě maximálně otázkou naplnění zásad rovnocennosti a efektivity.

22 Viz body 12, 39 až 45 Praktických pokynů pro účastníky řízení ve věcech předkládaných Soudnímu dvoru, kdy např. podání musí být sepsáno na bílém nelinkovaném papíře formátu A4, s textem pouze na jedné straně listu, a nikoli oboustranně; běžným typem písma o minimální velikosti 12 b, všechny odstavce očíslovány, a strana podání nemá přesahovat 1 500 znaků bez mezer.

23 Podmínky pro používání aplikace e-Curia a rozhodnutí Soudního dvora ze dne 16. 10. 2018 o podávání a doručování procesních písemností prostřednictvím aplikace e-Curia, dostupné online [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D1120\(01\)&from=FR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D1120(01)&from=FR).

24 Procesní lhůty se prodlužují o jednotnou lhůtu deseti dnů z důvodu vzdálenosti. Srov. čl. 51 Jednacího řádu Soudního dvora.

25 Srov. čl. 37 odst. 3 Jednacího řádu Soudního dvora.

Kristina Koldinská a kol.

Právo sociálního zabezpečení

- tato zcela nová, moderně koncipovaná učebnice práva sociálního zabezpečení je členěna na obecnou a zvláštní část a je uzavřena pojednáním o vybraných průřezových tématech i reflexí nad budoucím vývojem oboru
- všechny kapitoly jsou opatřeny grafy, vysvětlujícími diagramy či tabulkami, každý text je prolut citacemi z relevantní odborné literatury i významné judikatury

2022 | vázané | 504
990 Kč | obj. číslo AI32

Valentová/Procházková/Janšová/
Odrobinová/Brůha a kol.

Zákoník práce Komentář. 2. vydání

- druhé vydání komentáře reaguje a zpracovává novely pracovněprávních předpisů přijaté v uplynulých letech, novou judikaturu a právní výklady, případně upozorňuje na aplikační problémy týkající se nové právní úpravy
- nové vydání přináší praktický výklad jednotlivých ustanovení a pracovněprávních institutů pro každodenní aplikaci pracovního práva

2022 | vázané v plátně | 1 216
2 290 Kč | obj. číslo EKZ215

Bobek/Bříza/Hubková

Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie. 2. vydání

- druhé vydání podrobně rozebírá základní principy vnitrostátní aplikace unijního práva, jako jsou přímý účinek, souladný výklad, přednost unijního práva včetně otázek ústavnosti a ochrany základních práv, anebo odpovědnost za škodu způsobenou porušením unijního práva
- rozsahem a hloubkou zohlednění unijní a české aplikační praxe představuje publikace nepostradatelného průvodce každého českého právníka po jeho evropském osudu

2022 | vázané | 600
1 190 Kč | obj. číslo BEP10

Jak moc se (ne)věnovat meritě věci a národnímu právu?

Soudní dvůr nerozhoduje o předmětu sporu, to náleží opět národnímu soudu, který předběžnou otázku položil. Soudní dvůr pouze poskytuje **výklad práva EU**, který bude sloužit jako závazné vodítko pro předkládací soud při aplikaci dotčeného unijního předpisu, za jehož pomoci následně rozhodne spor ve věci. Jelikož tedy účelem předběžné otázky je poskytnout závazný výklad práva EU nebo rozhodnout o platnosti unijního aktu, je třeba se i při koncepci podání k Soudnímu dvoru zaměřit primárně na právo EU a jeho výklad.

Cílem podání účastníka by mělo být přesvědčit Soudní dvůr o výkladu unijního práva tak, jak jej účastník chápe a vykládá.

Argumentace ke sporu samotnému je až druhořadou záležitostí, kdy je v rámci podání vhodné pouze poukázat, jaký dopad bude mít zvolený výklad na spor ve věci a zda půjde o přiměřený a očekávatelný vliv unijní legislativy, nebo naopak by zvolený výklad měl fatální důsledky, které dotčený unijní předpis zcela jistě nezamýšlel.

Co se národního práva týče, tak Soudní dvůr nemůže znát do hloubky veškeré právní řady členských států. Z toho důvodu není vhodné ho utopit v detailech národního práva, které nakonec Soudní dvůr ani neposuzuje. Relevantní národní právo, které je podstatné pro rozřešení sporu ve věci, mu nastiňuje předkládací soud v rámci položení předběžné otázky. Pokud se účastník domnívá, že je třeba poukázat i na jiné národní právo, může tak učinit v rámci svého podání. Není však třeba znovu opakovat ustanovení národního práva, které Soudní dvůr obdržel při položení předběžné otázky.

Jak strukturovat podání?

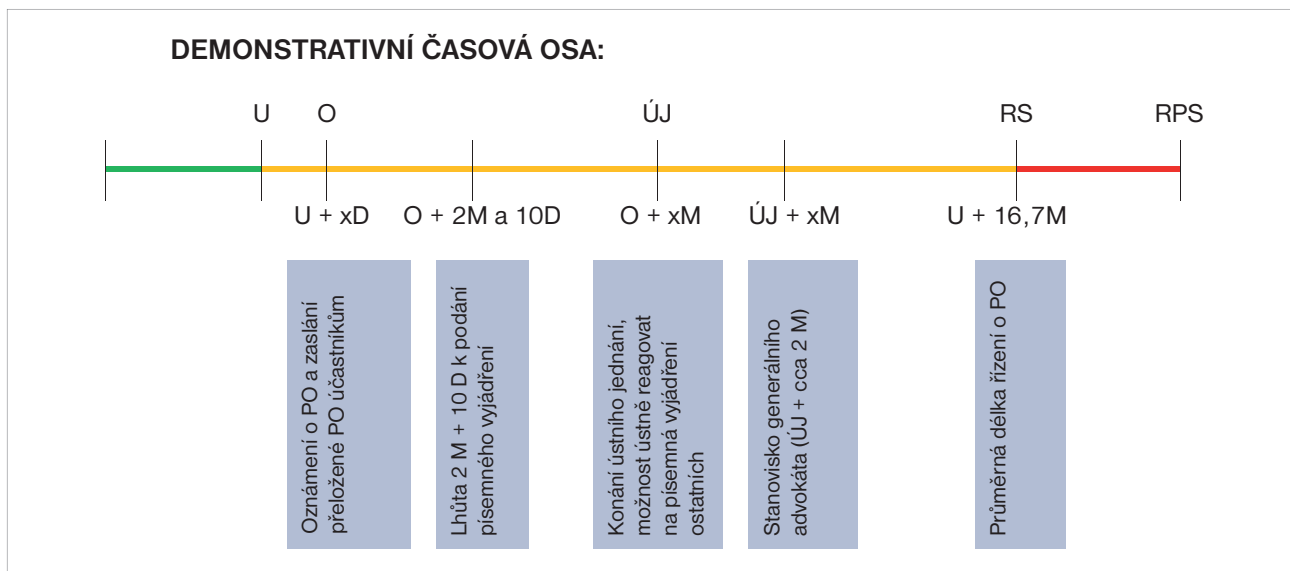
Jako vhodnou strukturu lze navrhnout **primárně se zaměřit na výklad relevantních ustanovení unijních předpisů, následovaný poukázáním na dopady do národního práva. V závěru je třeba vždy odpovědět na položenou předběžnou otázku, tj. jak má znít výklad příslušného ustanovení práva EU, či zda má být unijní akt shledán neplatným.**

Jelikož jde o výklad práva EU, tak je vhodné se držet terminologie zvolené v unijním předpise a nepoužívat přespříliš národní pojmy, které Soudní dvůr nemusí znát a mohou adresáta podání mást.²⁶

Jak na výklad práva EU?

Vzhledem k rozsahu a zaměření tohoto článku není prostor se více věnovat tomu, jak na správný výklad práva EU. Lze tak pouze na závěr shrnout, že je možné použít různé metody výkladu, ale pamatovat na to, že hlavní preferovanou interpretační cestou je teleologický výklad při použití tzv. užitečného účinku (*effet utile*), při kterém si odpovídáme na otázku, co je smyslem/cílem dané úpravy.

Nicméně tím není vyloučeno, a naopak je vhodné se zaměřit i na hierarchii pramenů EU, a jaké limity byly dány právním základem vykládaného předpisu, historický vývoj dotčené úpravy, anebo zasazení do kontextu s dalšími unijními předpisy ve sledované oblasti. ❀

Vysvětlivky:

Zelená osa = původní řízení před předkládacím soudem do usnesení o přerušení řízení z důvodu položení předběžné otázky

Oranžová osa = řízení před Soudním dvorem o předběžné otázce

Červená osa = pokračující řízení před předkládacím soudem po rozhodnutí o předběžné otázce

PO = předběžná otázka

U = usnesení předkládacího soudu o přerušení řízení a podání předběžné otázky

O = oznámení SD EU o přijetí předběžné otázky všem účastníkům

ÚJ = konání ústního jednání

RS = rozsudek Soudního dvora

RPS = následné rozhodnutí předkládacího soudu ve věci

D = den

M = měsíc

²⁶ Je bohužel častým zvykem a trochu nešvarem národní transpozice a adaptace měnit unijní terminologii, aby pasovala na zažitou praxi v členském státě (např. prohlášení o dráze vs. zpráva o síti, nebo uznávaný elektrický podpis vs. zaručený elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu).

Nutná obrana, spravedlivý proces a právo znát předmět trestního řízení

V praxi orgánů činných v trestním řízení je zejména v případě méně závažných trestných činů běžný přehlíživý přístup, či dokonce i úplné ignorování obhajoby ohledně naplnění podmínek nutné obrany. Pro obviněné a obžalované se pak trestní řízení stává značně nepředvídatelným, když netuší, v jakém směru je jim kladeno za vinu nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany. Článek tuto praxi kriticky hodnotí ve světle ústavně a mezinárodněprávně zaručených práv obviněného.

Mgr. Tomáš Gawron, LL.M.,
působí jako advokát v Praze.

Obvinění „pro jistotu“

Dle § 160 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále „tr. řád“), policejní orgán zahajuje trestní stíhání „*nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin (...)*“. Zatímco v říšském trestním zákoníku č. 117/1852 ř. z. byla nutná obrana umístěna v samém počátku v § 2, v současném trestním zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb., dále „tr. zákoník“) je upozaděna až v § 29. To může některé policejní orgány a státní zástupce svádět k závěru, že posouzení okolností vylučujících protiprávnost by mělo být těžištěm jiné než úvodní fáze řízení.

Opak je pravda. Vznesení obvinění představuje zásadní zásah do práv člověka. Dochází k významnému narušení možností volné volby brát se o vlastní štěstí jakožto inherentní součásti lidské svobody.¹ Přestože jde o neveřejnou fázi řízení, tato skutečnost se zpravidla určitému okruhu osob stane známou, což má dopady na pověst a čest obviněného. V závislosti na povaze obvinění a charakteru osoby může samotné obvinění a obava z jeho dopadů na život (ať už reputační, profesní, či možný trest odnětí svobody) vést ke vzniku trýznivých psychických stavů i následků na zdraví.²

V prakticko-právní rovině usnesení o zahájení trestního stíhání, které by bylo později zrušeno s odkazem na naplnění podmínek nutné obrany, představuje nezákonné rozhodnutí ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Stát pak nese odpovědnost jak za přímou škodu způsobenou náklady obhajoby, tak i případnou nemajetkovou újmu. Tato škoda by následně mohla – a měla – být vymáhána po jejím původci, tedy osobě, která nezákonné rozhodnutí vydala, a osobě, která jeho správnost potvrdila.

Obžaloba překvapením, odsouzení zahalené tajemstvím

Na výše uvedený přístup „*obvinění pro jistotu*“ lze nahlížet s určitou dávkou pochopení – byť bez shovívavosti či prominutí – v případě profesionála v oblasti kriminalistiky. Obdobný chápavý přístup ale nemá místo v případě profesionálů v oblasti práva, ať už jde o státní zástupce, či soudce. Bohužel v praxi dochází k ignorování důsledně uplatňované obhajoby nutnou obranou i ze strany státních zástupců, a někdy dokonce i soudu. Trestní řízení se pak stává vskutku kafkovským procesem, v němž se obžalovaný může důvodně zamýšlet, zda jeho konečným trestem nebude proměna v obřího brouka.

V praxi autora tohoto článku představují „*obvinění pro jistotu*“ v případě méně závažných trestných činů spíše pravidlo než výjimku. Na ignorování možné nutné obrany pak bývá založen i celý následující postup státních zástupců. Takto např.:

- V případě řešeném před Obvodním soudem pro Prahu 3 (výtržnictví, těžké ublížení na zdraví) se orgány činné v trestním řízení k důsledně a velmi podrobně uplatňované obhajobě nutnou obranou poprvé vyjádřily až v průběhu závěrečné řeči státní zástupkyně. Obžalovaný zproštěn, neb jednal v nutné obraně (2021).
- V případě řešeném před Okresním soudem v České Lípě (výtržnictví, ublížení na zdraví) policie, státní zastupitelství i prvostupňový soud navzdory obviněným důsledně uplatňované nutné obraně tento aspekt případu zcela ignorovaly; stíhání byli oba aktéři incidentu. Odvolací soud následně věc předal do přestupkového řízení, kde se obžalovaný teprve dočkal zproštění, neb jednal v nutné obraně (2022).
- V případě řešeném před Okresním soudem v Českých Budějovicích (výtržnictví, ublížení na zdraví) obžalovaný (1) v trestním oznámení, (2) při podání vysvětlení, (3) ve stížnosti proti zahájení trestního stíhání a (4) při výslechu uváděl, že se bránil útoku; stíhání byli

1 Autor ze své praxe zná případy klientů ubránivších se útoku, kteří po dobu prověřování či trestního řízení pozastavili své plánované profesní či podnikatelské změny, odložili svatbu či rezignovali na stavbu domu na své parcele (místo napadení, kde Policie ČR „doporučila“ se nezdržovat).

2 Obdobně trýznivé může být pro obránce neúměrně dlouhé prověřování věci: „*Kdyby mě obvinili, tak bych aspoň věděl, na čem jsem.*“

oba aktéři incidentu. Krajské státní zastupitelství v návaznosti na podnět k výkonu dohledu, kterým se obžalovaný bránil porušení svých ústavních práv spočívajícím v naprosté absenci argumentace či byť i snad náznaků myšlenkového pochodu ve vztahu k nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany, shledalo, že „s ohledem na charakter konfliktu (...) nepřicházelo hodnocení podmínek nutné obrany v úvahu“. Jakýkoliv náznak právní (či skutkové) argumentace opět absentoval (2022, řízení dosud neskončilo).

Značný rozsah možných právních otázek a skutkových partikularit souvisejících s § 29 tr. zákoníku

Většina případů, v nichž je účelně uplatňován § 29 tr. zákoníku, zpravidla vyžaduje podrobné právní posouzení ve vztahu ke třem až pěti dílčím aspektům nutné obrany. V úvahu typicky přichází zejména, nikoliv výhradně, následující partikulární otázky pro podrobnou právní analýzu:

Čelil obviněný zjevnému útoku na svou fyzickou integritu?

- NE
  - Byl obviněný sám útočником?
  - Přímá hrozba útoku?
  - Pomoc v nutné obraně?
  - Obrana jiného zájmu (např. domovní svoboda, majetek ad.).
  - Aktivní příprava obviněného k obraně nebo příprava k útoku?
  - Putativní obrana?
  - Exces poškozeného, kterým překročil svou nutnou obranu?
- ANO
  - Oprávnění poškozeného (např. občanské zadržení dle tr. řádu, svépomoc dle o. z.)?
  - Rvačka/vzájemný útok?
  - Zavinený/vyprovokovaný útok?
  - Okruh útočníků/živý nástroj/nezúčastněné osoby?
  - Aberace?
  - Intenzita obrany, resp. možný intenzivní exces?
  - Délka trvání útoku a obrany, resp. možný extenzivní exces?

Nejenže je třeba správně identifikovat jednotlivé okruhy právní analýzy, ale je třeba pro každý z nich vymezit skutková východiska v rámci dokazování.

3 Rozsudek ESLP ve věci *Pélissier a Sassi proti Francii* ze dne 25. 3. 1999, č. 25444/94, odst. 54.

4 Rozsudek ESLP ve věci *Mialhe proti Francii* (č. 2) ze dne 26. 8. 1996, č. 18978/91, odst. 43; rozsudek ESLP ve věci *Imbrioscia proti Švýcarsku* ze dne 24. 11. 1993, odst. 38.

5 Op. cit. sub 3, odst. 51; rozsudek ve věci *Dallos proti Maďarsku* ze dne 1. 3. 2001, č. 29082/95, odst. 47.

6 Rozsudek ESLP ve věci *Mattocia proti Itálii* ze dne 25. 7. 2000, č. 23969/94, odst. 59.

7 Tamtéž.

8 Ústavní soud, sp. zn. I. ÚS 639/03 [SR 10/2004, str. 369]: „Nepřipustná presumpce viny by zde spočívala v tom, že soud by úvahu, že jakýkoli procesní návrh obžaloby nemůže zvrátit nové právní hodnocení, opřel o pouhý, blíže nezduvodněný předpoklad. Pokud tedy soud sám shledá nesprávnou právní kvalifikaci, musí se z hlediska presumpce nevinny vypořádat s tím, zda není nové právní posouzení v nějakém ohledu založeno na úvaze, která by neobstála vůči námitce či důkaznímu návrhu obžaloby či obžaloby.“

Většina situací nutných obran je navíc dynamických, a tedy je nezbytné správně rozdělit klíčové momenty, ty podrobně skutkově vymezit a následně provést právní posouzení nejen v celku, ale také v rámci jednotlivých částí. V typické situaci nejprve přichází verbální interakce, následována fyzickou interakcí nízké intenzity. Ta se zintenzivňuje, neboť útočník chce překonat odpor obránce. Současně obrana nemůže být úspěšná, pokud by nepřekonala intenzitu útoku.

Co je tedy předmětem řízení, pokud obžalovaný v hrubých rysech doznává skutek a obhajuje se naplněním podmínek nutné obrany, avšak orgány činné v trestním řízení se tváří, že § 29 tr. zákoníku neexistuje, případně jej odbydou lakonickým „neaplikuje se“? Jaké jsou reálné možnosti vedení účinné obhajoby, pokud má obžalovaný předvídat, v jakém ze 3 – 5 – 10 možných směrů může být teoreticky shledáno nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany? Na co se má zaměřit při dokazování, pokud neví, které partikulární momenty skutkového děje by pro něj měly představovat rozdíl mezi činem jinak trestným a trestným činem?

Je označení takového trestního řízení jakožto kafkaevského procesu metaforou, nebo hyperbolou?

Záruky spravedlivého procesu a právo na přípravu obhajoby

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 6 odst. 3 písm. a) zaručuje právo obviněného, aby byl „podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu“, a v čl. 6 odst. 3 písm. b) právo na „přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby“. Obě ustanovení spolu souvisejí, neboť „právo být informován o povaze a důvodu obvinění musí být posuzováno s ohledem na právo obviněného na přípravu obhajoby“.³ Evropský soud pro lidská práva dále shledal, že „spravedlnost řízení musí být posuzována ve vztahu k řízení jako celku“.⁴ Obviněný má právo nejen na úplný skutkový popis skutečností, které jsou mu kladeny za vinu, ale „součástí práva na spravedlivý proces je také poskytnutí informací obviněnému o právním posouzení těchto skutků, přičemž tyto informace musí být podrobné“.⁵ „Poskytnutí úplných a podrobných informací o obvinění proti obžalovanému je základním předpokladem pro zajištění spravedlivého procesu“.⁶ „Obviněnému musí být v každém případě poskytnuty dostatečné informace, které jsou nezbytné k tomu, aby plně porozuměl rozsahu obvinění, které je proti němu vzneseno, a mohl si tak připravit náležitou obhajobu.“⁷

Čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“) upravuje právo na spravedlivý proces, čl. 40 odst. 2 Listiny upravuje presumpci nevinny a čl. 40 odst. 3 Listiny stanoví právo obviněného, „aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby“. V návaznosti na toto ustanovení § 225 odst. 2 tr. řádu (obdobně § 190 odst. 1 tr. řádu) stanovuje povinnost soudu upozornit obžalovaného na možnost, že bude uznán vinným trestným činem podle přísnějšího ustanovení. V případě jiného stejně přísného nebo méně přísného posouzení zákonná úprava takovou povinnost soudům neukládá, nicméně Ústavní soud ji dovodil právě z principu presumpce nevinny⁸ a práva na spravedli-

vý proces.⁹ Tuto svou judikaturu Ústavní soud následně relativizoval v případě, kdy obviněný sice na změnu nebyl upozorněn, avšak svou obhajobu i tak v řízení vedl i v později změněném směru.¹⁰

Aplikovat lze také závěry vyslovené v souvislosti se stížností pro porušení zákona. Ústavní soud konstatoval právo obviněného se vyjádřit, a to protože „*obhajoba musí mít šanci rozvinout argumentaci ministra spravedlnosti, tedy předložit k jeho argumentaci další právní názory, jakož např. též odkazy na jurisprudenci či judikaturu zdůrazňující to, co považuje obhajoba za klíčové pro vyhovění podané stížnosti pro porušení zákona*“.¹¹ Ústavní soud také výslovně konstatoval, že obviněný musí mít „*kvalifikované možnosti skutkové a právně argumentovat, a tedy v případě svého nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění*“.¹²

S právem na přípravu obhajoby úzce souvisí také zákaz překvapivých rozhodnutí, byť ten Ústavní soud ve svých rozhodnutích doposud výslovně pojil především s právem na spravedlivý proces a základními zásadami trestního řízení – zásadami ústnosti a bezprostřednosti (čl. 96 odst. 2 Ústavy, čl. 38 odst. 2 Listiny).¹³ Ústavní soud své judikatorní závěry ohledně zákazu překvapivých rozhodnutí rozvíjel především v rámci přezkumu civilních rozsudků,¹⁴ nicméně v míře, v jaké představují interpretaci základních ústavně-právních záruk spravedlivého procesu, jsou plně použitelné i na řízení trestní. Nejlepší shrnutí k této problematice lze nalézt právě v nálezu přezkoumávajícím civilní rozhodnutí, jehož soudcem zpravodajem byl prof. Šámal: „*Zákaz překvapivých rozhodnutí neznamena, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí. Znamená však, že účastníci řízení musí mít možnost účinně argumentovat ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat. Účastníkům řízení by mělo být zřejmé, které otázky jsou pro řešení věci relevantní, ať už jde o otázky skutkové, nebo právní. Je třeba jim umožnit, aby se ke všem těmto otázkám mohli vyjádřit a aby mohli účinně uplatnit své argumenty. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, hodlá-li vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či z jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení.*“¹⁵

Aplikace závěrů judikatury týkající se blanketové dispozice

Judikatura vyšších soudů se k problematice „*kafkovských procesů nutné obrany*“ přímo nevyjadřuje. Svou povahou se tomuto typu řízení nejvíce blíží procesy týkající se blanketové dispozice skutkové podstaty trestného činu. Podobnost je značná zejména v případě ekonomických trestných činů. Dopady řízení, v němž absentuje vymezení porušení konkrétních povinností dle blanketové dispozice, nebo v němž je ignorována existence § 29 tr. zákoníku, jsou co do možnosti účinné obhajoby v zásadě obdobné.

Při absenci širší judikatorní praxe je zde namísto podrobněji rozebrat usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 213/2017 [R 3/2018 tr.]. Ve věci šlo o odsouzení za porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž soudy se spokojily s pouhým povšech-

ným odkazem na § 8 zák. č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách. Že dané ustanovení obsahuje celkem devět možných alternativ porušení, to už nalézací soudy za významné nepovažovaly – ani ve výroku, ani v odůvodnění.

Nejvyšší soud takový postup výslovně označil za porušující ústavní práva obviněného: „*Takový postup soudů nižších stupňů (...) je též v rozporu s právem obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces. Obviněný totiž musí být seznámen s tím, co je mu kladeno za vinu, aby se takovému obvinění mohl účinně bránit. Neví-li, jaké konkrétní jednání porušující kterou konkrétní normu (...) je mu vytýkáno, nemůže se účinně bránit a rozporovat naplnění znaků takové konkrétní normy. Je pak zkrácen na právu na obhajobu, jak vyplývá z čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen ‚LZPS‘) (především se vyzývá z čl. 40 odst. 3 LZPS) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ‚EÚLP‘), zejména pak čl. 6 odst. 3 písm. a) EÚLP, podle něhož každý, kdo je obviněn z trestného činu, má právo být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu. Uvedené ustanovení koresponduje s obdobně formulovaným čl. 5 odst. 2 EÚLP...*“ Toto výborné shrnutí bych si dovilil ještě doplnit o odkaz na čl. 1 odst. 1 Ústavy, podle nějž je Česká republika právním státem. Kafkovský proces je antonymem právního státu.

Související povinnosti státního zástupce, obhájce a soudu

Pokud už je takový proces veden, jaké z něj plynou povinnosti státnímu zastupitelství, obhájci a soudu? V tomto ohledu je namísto opět široce citovat závěry usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 213/2017 [R 3/2018 tr.]: „*Nedostatek spočívající v absenci odkazu na konkrétní normu je u nás problémem absence popisu skutku, nicméně obsahově souvisí mnohem spíše s právní kvalifikací, neboli důvod (skutek) byl obviněnému v zásadě znám, povaha obvinění však nebyla vymezena jednoznačně, (...). Tuto chybu lze vytýkat již policejnímu orgánu konajícímu vyšetřování, jakož i státnímu zástupci jako veřejnému žalobci, jemuž primárně přísluší náležitá péče o řádnost popisu skutku (...), aby bylo zřejmé, v jaké konkrétní podobě mělo*

9 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 251/04: „*Zákonodárce výslovně umožnil, aby výjimečně (v situacích, kdy je v přezkoumávaných rozhodnutích zjištěna právní vada) nemělo takové zjištění za následek zrušení přezkoumávaného rozhodnutí. To však nic nemění na povinnosti dovolacího soudu jasně a přesvědčivě (i když třeba stručně) vyloučit, že nastala zákonem předvídaná situace. Tato povinnost vyplývá z požadavků na výkon soudní moci v demokratickém právním státě, tak jak byly rozvedeny v ústavních zásadách spravedlivého procesu zakotvených v čl. 36 a násl. Listiny, čl. 6 Úmluvy, jakož i čl. 1 odst. 1 Ústavy.*“

10 Ústavní soud, sp. zn. I. ÚS 1303/12: „*Avšak, i k této skutečnosti (tj. k event. podvodnému jednání) stěžovatelka (též) před krajským soudem sama svoji obranu směřovala. (...) Podle přesvědčení Ústavního soudu nelze tedy objektivně dovozovat, že stěžovatelka neměla možnost účinné obhajoby proti právní kvalifikaci svého jednání jako podvodu.*“

11 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 202/05 [134/2006 USn.].

12 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 426/09 [134/2009 USn.]. Citovaná právní věta byla vynesena v souvislosti s právem na odůvodnění (resp. doručení) vazebního rozhodnutí, nicméně lze ji plně aplikovat i v souvislostech tohoto článku.

13 Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 445/06 [149/2008 USn.].

14 Srov. Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 544/98 [109/1999 USn.].

15 Ústavní soud, sp. zn. IV. ÚS 1247/20.

být blanketní ustanovení trestního zákoníku naplněno. *Nedostatky v popisu skutku by ve větším rozsahu neměly napravovat soudy, které by se tak dostaly do role pomocníka veřejné žaloby a přestaly by být nestrannými orgány při rozhodování o vině či nevině obviněného (...).*¹⁶

Pochopitelně obvinění, obžaloba či rozsudek by neměly podrobnou právní kvalifikaci tvrzeného jednání v nutné obraně obsahovat v popisu skutku, ale v odůvodnění. V tomto ohledu problematiku blanketové dispozice a posuzování nutné obrany spojuje materiální dopad do práva na výkon obhajoby, nikoliv formální¹⁶ stránka.

Obhajoba by měla důsledně trvat na tom, aby byl předmět trestního řízení jednoznačně vymezen, což v souvislostech namítané nutné obrany představuje především podrobné skutkové a právní hodnocení jednání obviněného v usnesení o zahájení trestního stíhání a obžalobě. Takové **právní hodnocení musí nutně vymežit, v jakých chvílích, v jakém směru a z jakého důvodu je obviněnému kladeno za vinu nenaplnění či překročení podmínek nutné obrany.**

Není-li tomu tak, pak by se obhajoba měla domáhat nápravy porušení shora podrobně rozvedených ústavních práv obviněného přinejmenším následujícími způsoby:

- V rámci stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání.
- Prostřednictvím vnitřního i vnějšího dohledu.¹⁷
- Návrhem na vrácení věci do přípravného řízení.
- Účinným uplatňováním námitek porušení ústavních práv v průběhu řízení.
- Uplatňováním v rámci odvolacích důvodů.

Co se týče povinností státního zastupitelství navazujících na výše uvedené procesní kroky obhajoby, je namístě připomenout si základní ustanovení trestního řádu. Dle § 1 odst. 1 tr. řádu „řízení (...) musí působit k upevnování zákonitosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti“. Dle 2 odst. 4 tr. řádu „trestní řízení projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách (...).“ Dle § 2 odst. 5 tr. řádu mají orgány činné v trestním řízení „povinnost přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují (...) stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, proti níž se trestní řízení vede (...) Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného.“ Z toho plyne, že „státní

zástupce jako orgán veřejné žaloby v trestním řízení je přítom povinen přispívat k důvodnosti trestního stíhání, a tedy vést policejní orgán k nápravě nesprávných či neúplných usnesení o zahájení trestního stíhání“.¹⁸ **Ignorování, jednoduché smetení či blíže argumentačně nerozvedené odmítání obhajoby nutnou obranou bezpochyby představuje porušení základních povinností veřejné obžaloby.**

Pokud jde o soud, tomu nepřisluší napravovat porušení základních povinností veřejné obžaloby [srov NS 5 Tdo 213/2017 (R 3/2018 tr.) citované výše, dále srov. II. ÚS 336/06 (56/2007 USn.¹⁹)]. Mimo naprosto jednoznačně frivolní uplatňování obhajoby nutnou obranou by zásadně nemělo být připuštěno vedení řízení před soudem, aniž by z obžaloby (či alespoň dodatečného včasného vyjádření státního zastupitelství) nebylo postaveno najisto, v jakém směru a rozsahu je obžalovanému kladeno za vinu nenaplnění nebo překročení podmínek nutné obrany.

V případě, že by soud v průběhu řízení došel k závěru o jiném možném posouzení partikularit nutné obrany, než na kterých byla založena obžaloba, pak v souladu s výše citovanou judikaturou týkající se zákazu překvapivých rozhodnutí na to musí obžalovaného včas upozornit a umožnit mu, aby se v tomto směru účinně obhajoval.

Je zjevné, že pokud obžaloba byla založena na tom, že obránce nečelil útoku, pak jak těžiště dokazování, tak i právní argumentace budou zásadně jiné než při závěru o intenzivním excesu. Podobně dovození rvačky (vzájemného napadení) představuje zcela jiné skutkové i právní východisko než dovození extenzivního excesu. Posuzování putativní obrany bude odlišné od posuzování přímé hrozby útoku.

Návrh de lege ferenda

V širších společenských souvislostech má vedení nedůvodných trestních řízení proti osobám jednajícím v nutné obraně bezesporu odrazující efekt na odhodlání napadených osob se bránit. To platí o to více ohledně odhodlání nezúčastněných svědků pomáhat napadeným. Případy neodůvodněných trestních řízení uvedený dopad nejen prohlubují, ale navíc nabourávají také důvěru v právní stát. Následné výdaje státu v souvislosti s odpovědností za nezákonné trestní stíhání jsou vedle toho již jen podružným problémem.

Autor jakožto obhájce v posledních letech v řízeních s úspěšným koncem podával v intencích tohoto článku stížnosti, podněty, námítky i odvolání. Naloženo s nimi bylo v lepším případě lakonicky, v horším přehlížením předložené argumentace. Konečná osvobozující rozhodnutí pak představují trpký výsledek, uvážíme-li, že víceletá stíhání mají jako svou základní příčinu porušení základních zásad trestního řízení.

Bohužel v České republice policie a státní zastupitelství z obecných zásad trestního řízení a ústavních práv stíhaných osob nejsou schopny dovést svou povinnost neignorovat obhajobu nutnou obranou, a to ani když jsou na to důsledně a opakovaně upozorněny obhájcem.

Autor je přesvědčen, že je namístě trestní řád doplnit o výslovnou povinnost orgánů činných v trestním řízení neignorovat § 29 tr. zákoníku.

16 Přednost materiálních požadavků nad formálními lze ilustrovat na možnosti zahrnout do popisu skutku odkaz na přílohy spisu, srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 120/2014.

17 Srov. nepřímo související judikaturu Ústavního soudu ohledně povinnosti poškozeného domáhat se jak vnitřního, tak i vnějšího dohledu před podáním ústavní stížnosti v souvislosti s usnesením o odložení věci.

18 Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 93/04 [75/2004 USn.].

19 „V trestním řízení je úkolem soudů nejen rozhodovat o vině a trestu za trestné činy, ale i poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům (čl. 90 Ústavy České republiky). Soud je tedy arbitrem, a není možné, aby byl zároveň pomocníkem, který upraví nebo doplní podání státního zástupce tak, aby mu mohl vyhovět, nebo aby za tím účelem napravil vadný postup kteréhokoliv z orgánů veřejné žaloby.“ Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 336/06 [56/2007 USn.].

Závěr

Obviněný má základní právo na podrobné seznámení s povahou a důvodem obvinění proti němu a na poskytnutí času a možnosti k přípravě obhajoby. Umožnění přípravy obhajoby musí být nejen formální, ale musí být splněno i v materiální rovině. Tedy, obviněný musí mít možnost účinně argumentovat ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat. To není možné, pokud obviněnému není zřejmé, jaký okruh otázek je pro řešení věci relevantní.

Pokud nedojde k zúžení předmětu řízení, resp. nebude postaveno najisto, v jakých aspektech a jakým způsobem je obviněnému kladeno za vinu nenaplnění či překročení okolností vylučujících protiprávnost, pak jediná efektivní obhajoba může představovat „vyjádření se ke všem eventualitám“.

Evropský soud pro lidská práva i Ústavní soud opakovaně shledaly jako porušení základních práv situace, kdy v průběhu řízení došlo ke změně právního hodnocení, aniž by měl obviněný účinnou možnost v tomto novém směru vést obhajobu.

Judikatura konstatovala porušení práva na obhajobu např. v souvislosti s postupnou změnou právní kvalifikace z podvodu na zneužívání informací v obchodním styku a na zpronevěru, aniž by na to byl obžalovaný s dostatečným předstihem upozorněn.

Obdobně judikatura shledala porušení základních práv v případech absence podrobného upřesnění blanketové trestní skutkové podstaty. Řízení, ve kterém není s dostatečným předstihem konkretizováno, jak měl obžalovaný naplnit či překročit meze nutné obrany, přitom představuje zásadní ztížení účinné obhajoby, ve svých dopadech obdobně či výrazně horší než v případě výše citované judikatury.

Konkretizace překročení mezi nutné obrany přitom v závislosti na okolnostech musí být jak právní, tak i skutková. Právní konkretizace představuje klasifikaci vybočení z meze nutné obrany, popř. zda vůbec existovaly podmínky jednání v nutné obraně, a pokud nikoliv, proč. Skutková konkretizace znamená např. v případě dovozovaného extenzivního excesu přesné vymezení skutkového děje v okamžiku, k němuž mělo dojít k ukončení útoku (tedy např. úder obránce před tímto okamžikem jsou posuzovány v rámci nutné obrany, po něm již nikoliv).

Nelze účinně vést obhajobu ke všem relevantním otázkám, pokud to současně znamená povinnost vyjádřit se k úplně všem eventuálním otázkám. **Vedení trestního řízení proti osobě uplatňující jednání v nutné obraně, aniž by v rámci obvinění, resp. obžaloby, bylo naplnění či překročení okolností vylučujících protiprávnost dostatečně určitě vypořádáno, představuje zásadní překážku možnosti vést obhajobu a porušuje základní práva obviněného.** ❖

SLEDUJTE VŠECHNA INFORMAČNÍ MÉDIA ČAK A NEUNIKNE VÁM NIC PODSTATNÉHO Z DĚNÍ V KOMOŘE, V ADVOKACII ANI V CELÉM JUSTIČNÍM SVĚTĚ

ADVOKÁTNÍ DENÍK

• www.advokatnidenik.cz

• TWITTER ČAK@CAK_cz

• LinkedIn ČAK –
Česká advokátní komora

• FLASH NEWS

• NEWS ČAK

• www.cak.cz

Nezávislé vlastnictví jako zvláštní paradigma v quebeckém a českém právu

Následující článek si klade za cíl ukázat, že personifikace svěřenského fondu nemá oporu v právní úpravě a je pouhou kamufláží jeho opravdové právní povahy. Snaží se především vyvrátit závěr o odlišném výchozím koncepčním nastavení quebecké úpravy, jejíž svérázné pojetí myšlenky trustu je svěřenskému fondu vzorem. K tomu je nutné se důkladně seznámit s funkčními principy quebecké předlohy a okolnostmi, které ovlivnily její formování.

JUDr. Vít Lederer, Ph.D., působí jako odborný asistent na Katedře občanského práva Právnické fakulty UK v Praze.

Deset let od zavedení svěřenského fondu do českého právního řádu se kolem tohoto svébytného instrumentu, v němž je spatřována obdoba tradičního institutu trustu, totiž stále diskutuje o řadě otázek týkajících se zejména jeho systémového uchopení a vztahu k dalším právním institutům.

Svěřenský fond je však ve skutečnosti anomálním a nezařaditelným úkazem v právu. Jakýkoliv pokus vidět v něm některý z obvyklých právních institutů ztroskotá na jeho zásadní neslučitelnosti s ustálenými soukromoprávními mechanismy. Přesto se vynořil názor, že je vhodné a správné spojovat pojem svěřenský fond s právní osobou, resp. s právní osobností.

Svěřenský fond jako unikátní právní zařízení

Svěřenský fond je nejen v českém, ale i v celoevropském měřítku unikátem, jehož pochopení podléhá novému řádu myšlenek a vyžaduje citlivé zacházení. Je **samostatným právním organismem s vlastními pravidly a zákonitostmi, které se jen neztetelně prolínají s tradičními juristickými kategoriemi.** Mlhavé ohraničení styčných ploch svěřenského fondu a jiných občanskoprávních institutů způsobuje, že navzdory

zvědavosti a rostoucí poptávce soukromých osob o využití svěřenského fondu jako efektivního prostředku ochrany majetku zůstává prozatím marginálním a napříč právní obcí spíše rezervovaně nahlíženým právním institutem.

Abnormálnost právních důsledků spojených se vznikem svěřenského fondu, absence očekávatelných řešení a nekompatibilita konceptu odděleného a nezávislého vlastnictví se všeobecně nastaveným paradigmatem, že právní soustavě dominuje subjekt práva se svými subjektivními právy, však logicky přináší **nejistotu, rozčarování a někdy i nutkání zasadit svěřenský fond do zaužívaných právních šablon a schémat.**

Nekompatibilita s angloamerickým trustem

Máme-li zodpovědět otázky související s určením místa svěřenského fondu v českém soukromém právu, musíme nevyhnutelně zohlednit fakt, že **svěřenský fond se technicky neslučuje s common law trustem.** I když česká právní úprava svěřenského fondu není zcela přesnou kopií své quebecké předlohy a v obou zmíněných úpravách nalezneme některé odlišnosti, zdá se, že **fiducie a svěřenský fond jsou postaveny na totožném ideovém a strukturálním základě.** Platný quebecký občanský zákoník¹ myšlenku trustu staví na kontinentálním konceptu *patrimoine*, který je neznámý angloamerickému právu² a který byl vytvořen francouzskou právní vědou k podepření principu rovnosti věřitelů dlužníka a k připomenutí povahy osoby jako právně odpovědného subjektu.³ Jeho nejbližším českým pojmovým ekvivalentem je jmění. Nejedná se ovšem o jmění v našem obvyklém chápání, neboť **výraz *patrimoine* má v quebeckém občanském zákoníku (srov. zejm. čl. 2, 302, 1260 a 1261 CcQ) poněkud širší význam, který si český právník nemusí uvědomovat.** Tímto „jměním“ se nerozumí jen soubor majetku a dluhů existujících v určitém čase, ale jde o abstraktní představu jakési schránky či nádoby, která existuje nezávisle na jejím vnitřním obsahu,⁴ resp. přetrvává bez ohledu na fluktuační jednotlivých komponent, které do ní průběžně vstupují nebo z ní naopak vystupují.⁵

Použití právně-teoretického konstruktů *patrimoine* jakožto základního stavebního elementu pro fiducii vylučuje jakoukoliv domněnku, že do quebeckého práva byla

1 Viz quebecký občanský zákoník (Code civil du Quebec, L.Q. 1991, c. 64) přijatý v prosinci 1991. V účinnost vstoupil v r. 1994.

2 L. Smith: Trust and Patrimony, Revue générale de droit, 2008, Vol. 38, No. 2, str. 383.

3 C. Cumyn: La fiducie, un nouveau sujet de droit? in E. Caparros a kol.: Mélanges Ernest Caparros, Wilson & Lafleur, Montréal 2002, str. 141.

4 R. A. Macdonald: Reconceiving the Symbols of Property: Universalities, Interests and Other Heresies, McGill Law Journal, Vol. 39, 1994, str. 770 a 771.

5 K rozsáhlé analýze významu pojmu *patrimoine* a k jeho genezi viz V. Lederer: Fiducie a svěřenský fond, Wolters Kluwer ČR, Praha 2021, str. 19 a násl.

importována koncepce vlastnictví rozděleného mezi dvě různé osoby, na níž je postaven common law trust.⁶ To je velmi důležitý poznatek, zvláště pokud v **quebecké právní teorii a judikatuře byla vyjádřena jistá skepse ohledně využitelnosti pramenů týkajících se fungování common law trustu ve vztahu k trustu quebeckému** a jestliže bylo zdůrazněno, že „nová“ fiducie a angloamerický trust jsou dva různé instituty.⁷ Rovněž John E. C. Brierley ještě před přijetím platného quebeckého občanského zákoníku uvedl, že **nová quebecká fiducie se z hlediska koncepční struktury liší od anglického trustu natolik, že bude napříště nezávislá na zdrojích anglického práva**, které byly někdy právní naukou uznávány jako doplňkové prameny dřívější právní úpravy.⁸

Podle Johna B. Claxtona principy „nového“ fiduciárního práva nesmí být směřovány s principy common law a nesmí docházet ani k jejich vzájemnému připodobňování. **Precedenty common law by mohly ukázat, jak se k podobným problémům přistupuje v jiných oblastech, ale nemohou se stát autoritativním vodítkem při interpretaci quebeckého práva.**⁹ Také Peter E. Graham poukázal na to, že i když „nové“ články týkající se fiducie přinášejí do quebecké právní úpravy některé aspekty angloamerického trustového práva, které v ní dříve neexistovaly, neumožňují v Quebecu obecně použít koncept common law trustu.¹⁰ André Morrissette hovořil krátce po provedené reformě práva fiducií v Quebecu o tom, že **příležitostně bude možné čerpat z řešení v anglickém právu, avšak bez slepého importu celého institutu trustu.**¹¹

Cílem quebeckého zákonodárce při rekonstrukci bylo rozšířit oblast použití fiducie i na jiné způsoby než jen bezúplatné dispozice s majetkem na základě darovací smlouvy či pořízení pro případ smrti, a povýšit ji tak na právní nástroj funkčně srovnatelný s trustem existujícím v bezprostředně sousedících common law jurisdikcích.¹² **Strukturálně se však fiducie od trustu zcela odklonila.** V tomto smyslu je zapotřebí velice opatrně operovat s představou, že fiducií v platném quebeckém občanském zákoníku zformoval angloamerický trust. **Quebecké právo fiducií zná navíc různá omezení, která neexistují v common law ve vztahu k trustu.** Např. nepřipouští, aby fiducie vznikla jinak než na základě výslovného prohlášení zakladatele a přijetí správy pověřeným správcem (srov. čl. 1260 CcQ), tj. nepřejalo doktrínu *constructive* ani *resulting trusts*.¹³

Majetkové paradigma v quebeckém občanském zákoníku

Quebecká fiducie je postavena na **odvážné a revoluční myšlence, že majetek nemusí nutně někomu patřit (*pertinere ad aliquem*), ale může také existovat jen pro něco, pro určitý účel a nebýt vůbec vlastnictvím osoby (*pertinere ad aliquid*).** Již v úvodních ustanoveních quebeckého občanského zákoníku zákonodárce deklaroval záměr zavést do soukromého práva tzv. objektivní neboli moderní teorii „jmění“ (*la théorie moderne du patrimoine*), resp. sladit ji s tzv. klasickou teorií, která ve „jmění“ vidí ekonomický obraz právní osobnosti.¹⁴ A rovněž z čl. 915 CcQ je zřejmé, že **quebecké majetkové právo stojí nyní na dvou souběžných (lépe řečeno**

navzájem si konkurujících) modelech, tj. modelu subjektivním a modelu „bezsubjektivním“, který generuje zvláštní typ účelově určených práv. **V české úpravě naopak chybí ustanovení, která by na obecnější úrovni právní regulace potvrdila integraci paralelního majetkového modelu do soukromého práva.**

Někteří autoři proto zastávají pevné přesvědčení, že v našem soukromém právu nelze dovodit existenci majetku bez vlastníka a že svěrenský fond splňuje předpoklady k tomu být právní osobou.¹⁵ Na podporu svého názoru argumentují mj. právě tím, že český občanský zákoník postrádá obdobné základní normy, jakými jsou čl. 2, 911 a 915 CcQ.¹⁶ Poukazují přitom rovněž na „*rozdíl mezi tzv. smíšeným právním řádem (mixed legal system) Quebecu a zcela odlišnou tradicí, na níž spočívá české občanské právo*“.¹⁷ Dále uvádějí, že „*při automatické transplantaci institutu quebecké fiducie dochází k zásadnímu rozporu s koncepcí českého vlastnického práva*“.¹⁸ K tomu je nutné uvést několik následujících poznámek.

Není přesné tvrzení, že quebecká úprava kodifikuje v předmětných ustanoveních (tedy zejm. pokud jde o čl. 2 CcQ) „*vlastnické druhy či typy*“ nebo že tato ustanovení „*formují koncepci vlastnictví v quebeckém soukromém právu*“.¹⁹ Nesprávné je především mluvit o tom, že podle čl. 2 al. 1 „*každá osoba má vlastnické právo*“ a že podle čl. 2 odst. 2 CcQ „*vlastnické právo může být rozděleno či vyděleno*“,²⁰ a dovozovat z toho závěr o odlišném režimu samé podstaty vlastnického práva v českém a quebeckém občanském právu.²¹ Jak bude ještě vysvětleno, v příslušné nejzákladnější normě quebeckého soukromého práva

6 J. E. C. Brierley: *The New Quebec Law of Trusts: The Adaptation of Common Law Thought to Civil Law Concepts*, in *Droit québécois et droit français: communauté, autonomie, concordance. Sous la direction de de H. Patrick Glenn, Les Éditions Yvon Blais Inc., Cowansville (Quebec), Canada 1993*, str. 383.

7 Viz např. rozhodnutí ve věci *Banque Canadienne Impériale de Commerce c. Plachinski (syndic de)*, J. Q. no. 3531. Viz dále B. Muir: *La fiducie au Québec*, in *Colloque sur les fiducies dans le Code civil du Québec: une réforme radicale*, Wilson & Lafleur, Montréal 1995, str. 4.

8 J. E. C. Brierley: *Substitutions, stipulations d'inaliénabilité, fondations et fiducies*, *Cours de perfectionnement du notariat*, 1988, No. 3, str. 270.

9 J. B. Claxton: *Colloque sur les fiducies dans le Code civil du Québec: une réforme radicale*, Wilson & Lafleur, Montréal 1995, Introduction.

10 P. E. Graham: *Evolution of Quebec Trust Law: Common Law Influence Seen from 1962 to 1992 is Likely to Continue in Relation to the New Civil Code of Quebec*, *Montréal, La Revue du Notariat*, Vol. 96, No. 4, 1994, str. 482.

11 A. Morrissette: *Étude de la fiducie du Code civil du Québec et comparaison avec le trust du droit anglais*, in *Colloque sur les fiducies dans le Code civil du Québec: une réforme radicale*, Wilson & Lafleur Ltée, Montréal 1995, str. 17.

12 J. E. Brierley, op. cit. sub 3, str. 384.

13 Viz např. J. Beaulne: *Droit des fiducies*, 3e édition, La Collection bleue, Wilson & Lafleur, Montréal 2015, č. 49, str. 39; D. Bruneau: *La fiducie et le droit civil*, *Revue de planification fiscale et successorale*, Vol. 18, numero 4, 1996, str. 761-762.

14 K tomu srov. čl. 2 CcQ. Viz také čl. 302 CcQ.

15 Viz L. Tichý, T. Troup: *K základním otázkám svěrenského fondu (reakce na kritiku)*, *Bulletin advokacie* č. 1-2/2022, str. 56-57.

16 Tamtéž, str. 59.

17 Tamtéž, str. 52.

18 Tamtéž.

19 Tamtéž, str. 55.

20 L. Tichý: *Vlastnictví bez vlastníka v českém svěrenském fondu (skica na margo trustu v českém právu)*, *Bulletin advokacie* č. 3/2020, str. 19.

21 Tamtéž, str. 18-19.

se popravdě řečeno nehovoří o vlastnickém právu a už vůbec se v jejím druhém odstavci nepřipouští jeho rozdělení. Naopak, **snahou quebeckého zákonodárce při rekonstrukci a s tím úzce spojeným hledáním nového, optimálnějšího způsobu uchopení angloamerického trustu bylo zabránit nežádoucí denaturaci a překrucování kontinentálního chápání pojmu vlastnické právo.**²²

I když je pravda, že quebecký právní systém patří do rodiny tzv. **smíšených právních řádů**, čl. 2 CcQ dokládá, že zákonodárce se v Quebecu výslovně přihlásil k francouzské, a tedy kontinentální právní tradici, která právní prostředí v této kanadské provincii vždy silně ovlivňovala. Přestože se smíšené právní řády vyznačují tím, že v některých aspektech podléhají blízkému působení angloamerického práva, je pro ně zároveň typické, že **majetkové právo má v těchto oblastech vždy kontinentální charakter.**²³ Stejně jako v českém, tak i v quebeckém právu se uplatňuje nepřekročitelné kontinentální dogma, že k jedné věci existuje pouze jedno vlastnické právo, a to je nerozdělitelné. Idea rozděleného či rozdvojeného vlastnictví je s quebeckým právem neslučitelná.²⁴

Zavedení „bezsubjektového“ majetkového módu do platného quebeckého občanského zákoníku znamenalo přijetí nového, v quebeckém právním prostředí dříve neznámého právního konceptu, který se slučuje s kontinentálními principy do té míry, že umožňuje naplnění bezpodmínečného požadavku, aby vlastnické právo, pokud jde o majetek v trustu, zůstalo „absolutní“, tedy rozuměj celistvé a nerozdělené.²⁵ **Právníká obec tak byla v Quebecu na počátku 90. let minulého století konfrontována s naprosto identickým problémem, který se objevil v českém právu po integraci institutu svěřenského fondu do českého občanského zákoníku.** Problém spočíval v určitém narušení koncepčního nastavení quebecké právní úpravy, která se tradičně opírala o klasické pojetí „jmění“ a vlastnického práva. Podle této koncepce, kterou v 19. století zformulovali významní francouzští civilisté Charles Aubry a Frédéric-Charles Rau, je „jmění“

i vlastnické právo vždy spojeno s určitelnou fyzickou nebo právnickou osobou a nemůže být bez nositele, resp. bez pána, protože tyto fundamentální pojmy jsou vždy antropocentrické.²⁶

Bez ohledu na specifický vývoj, geografický kontext a smíšený charakter quebeckého práva, které se utvářelo pod bezprostředním vlivem okolních common law jurisdikcí, se **zdá být příliš zjednodušené a paušalizované tvrzení, že české občanské právo je v porovnání s quebeckou úpravou postaveno na zcela odlišné právní tradici.** Majetkové právo v historické oblasti Dolní Kanady navazuje na odkaz římského práva a odráží se v něm stopy francouzské právní tradice.²⁷ Je vystavěno na stejných, tj. kontinentálních, základech a navzdory kodifikaci tzv. moderní teorie „jmění“ je nadále ovládáno všeprostopujícím subjektivistickým paradigmatem. Ačkoliv se uznává, že společně s „novou“ fiducií se do quebeckého občanského zákoníku dostala nová kategorie práv, tzv. práva „bezsubjektová“,²⁸ a že také úloha subjektu práva na právní scéně se v jistém ohledu rozdvajila,²⁹ **přímým úmyslem zákonodárce v Quebecu zjevně nebylo zrelativizovat, resp. potlačit, ústřední význam subjektu práva, a rozbořit tak ustálený logický vzorec, podle kterého se majetek a dluhy propojují skrze osobu jako základní soukromoprávní stavební a funkcionální jednotku.**³⁰

Konstrukt *patrimoine* a jeho fundamentální právní význam

Máme-li se dobrat bezchybného poznání, co je současný quebecký trust a na jakých principech je zorganizováno quebecké majetkové právo, musíme se ze všeho nejdříve zaměřit na pojem *patrimoine* a důsledně prozkoumat, co se pod ním skrývá, a zejména co jím rozumí platný quebecký občanský zákoník. Jeho správné chápání a interpretování je pro nás klíčální nejen proto, že tvoří strukturální východisko quebeckého trustu, předlohy českého svěřenského fondu, ale také proto, že **z tohoto původně doktrinárního a pedagogického konstruktů se v quebeckém soukromém právu stal fundamentální legální pojem** blízký pojmům osoba, subjektivní práva, majetek, smlouva a odpovědnost.³¹ Není už pouhou deskriptivní vysvětlující základní principy fungování majetkového práva, ale pro pozitivní právo získal zásadní preskriptivní význam.

Ukryvá se v něm **klíčová veličina, která stojí za radikální přestavbou quebeckého trustu a za provedením revoluční změny v quebeckém soukromém právu připouštějícím nyní dvojitý způsob existence práv, tedy jednak práv, která patří osobě, jednak práv patřících účelu.**³² Záleží však na přístupu zákonodárce k obsahu tohoto pojmu, který je v zahraniční právní teorii nejednoznačný a je předmětem doposud neukončené diskuse a kontroverze. Je ostatně pozoruhodné a problematické, že **quebecký občanský zákoník tento koncept nevymezuje s poukazem na to, že pro tak komplexní skutečnost je těžké nalézt jednoduchou definici, jež by pokryla všechny s ním související teoretické otázky.**³³ Přístupme nyní k podrobnější analýze čl. 2 CcQ, abychom mohli následně posoudit a porovnat, nakolik se koncepční rámec českého občanského zákoníku shoduje se svým quebeckým protějškem.

22 Quebec (Province). Ministère de la Justice. Code civil du Québec, Commentaires du ministre de la justice et Loi sur l'application de la réforme du Code civil du Québec (extraits), Les Publications DACFO inc., Montréal, 1993, str. 418.

23 K. G. C. Reid: Patrimony not Equity: the trust in Scotland, European Review of Private Law, Vol. 8, Issue 3, 2000, str. 428.

24 P. E. Graham: Some Peculiarities of the Trusts in Quebec, La Revue du Barreau, Vol. 22, 1962, str. 142.

25 Tamtéž, str. 488.

26 J. E. C. Brierley: Titre sixième. De certains patrimoines d'affectation. Les articles 1256-1298. La réforme du Code civil. Personnes, successions, biens. Tome I. Textes réunis par le Barreau du Québec et la Chambre des notaires du Québec, Québec, Ste-Foy: Presses de l'Université Laval, 1993, str. 746-747.

27 S. Normand: Introduction au droit des biens, 2e édition, Wilson & Lafleur, Montréal, Québec 2014, str. 8.

28 Tamtéž, str. 45-46.

29 K tomu srov. čl. 911 CcQ. Viz také A. Popovici: Êtres et avoirs: les droits sans sujet en droit privé actuel, Collection Minerve, Éditions Yvon Blais, Montréal 2019, str. 150.

30 K tomu viz blíže F. Cohet-Cordey: La valeur explicative de la théorie du patrimoine en droit positif français, Revue trimestrielle de droit civil, Dalloz, Paris 1996, č. 15.

31 A. Popovici: Trusting Patrimonies, in Trusts and Patrimonies, Edinburgh University Press, 2015, str. 207.

32 Tamtéž, str. 200.

33 Quebec (Province). Ministère de la Justice, op. cit. sub 22, str. 36.

Limity klasické teorie „jmění“ v současném soukromém právu

K čl. 2 CcQ je někdy přirovnáváno, resp. je k němu minimálně dáváno do souvislosti, ust. § 1011 o. z.,³⁴ nicméně blíže k němu má ust. § 15 odst. 1. o. z. Článek 2 CcQ v prvním odstavci neříká, že každá osoba má majetek, ani že každá osoba má vlastnické právo, ale **vyjadřuje obecně způsobilost každé osoby mít majetek**, tj. být nositelem majetkových práv, a zároveň její způsobilost nést dluhy a být k jejich splnění skrze svůj majetek zavázána.³⁵ Na první pohled je tedy zřejmé, že „nový“ quebecký občanský zákoník se nadále principiálně přiklání k personalistické teorii, která nedovoluje, aby „jmění“ existovalo nezávisle na osobě, ani aby bylo rozděleno, v duchu myšlenky, že má-li osoba jednu právní osobnost, pak může mít jen jedno nerozdělitelné „jmění“.³⁶ **Vzápětí ovšem tento ortodoxní postulát klasické teorie relativizuje a zeslabuje**, neboť připouští, aby v případech stanovených zákonem bylo „jmění“ osoby rozděleno nebo aby z něho byl určitý majetek vyčleněn pro určitý účel.³⁷ Druhý odstavec čl. 2 výslovně předvídá dvě zákonné výjimky z proklamované jednoty osoby a „jmění“, které jsou v přímé kontradikci s obecným principem vyjádřeným v prvním odstavci. Tím reaguje na některé jevy v platném právu, které klasická teorie nedokáže přesvědčivě vysvětlit a je pro tyto své praktické nedostatky zpochybňována.

V první řadě jde o případy existence určité masy majetku uvnitř obecného „jmění“ osoby (*le patrimoine général*), která je oddělena od ostatního jejího majetku, neboť slouží určitému specifickému účelu a vztahují se na ni zvláštní zákonná pravidla a omezení (*le patrimoine de division*).³⁸ **Ani v českém soukromém právu by nemohl beze zbytku obstat klasický závěr o celistvosti a nerozdělitelnosti „jmění“** s ohledem na skutečnost, že – podobně jako quebecký občanský zákoník – **i náš zákon toleruje a upravuje některé případy oddělených souborů majetku**, který sice zůstává vlastnictvím osoby, resp. spoluvlastnictvím osob, ale podléhá zvláštnímu režimu nakládání, popř. je vyhrazen jen určitému okruhu privilegovaných věřitelů. Realita pozitivního práva, které v určitých situacích počítá s výskytem menších právních či faktických univerzalit, jejichž jednota a soudržnost nereflektuje jednotu právní osobnosti jejich nositele, ale nějaký účel společný jejich vnitřním elementům, naznačuje, že **klasická teorie není nepropustná a je změkčována stále se zintenzivujícími a praktickými potřebami vyvolávanými sklony k objektivistickému vnímání práv a povinností**. Právě na to chtěli zjevně upozornit autoři v příspěvku zasvěceném mýtům a omylům o svěrenských fondcích, když uvedli, že „*subjektivistická teorie jmění není ve středoevropském právním prostoru dogmaticky sledována*“.³⁹

Zatímco teze, že „jmění“ osoby nemůže být rozděleno, je s největší pravděpodobností již překonána, **náročnější výzvou, které čelí dnešní soukromé právo, se zdá být určení, do jaké míry subjektivistická teorie vydrží být ohýbána, resp. určení, zda je únosné, aby byla zcela rozložena**. Těmito úvahami by se měl řídit každý zákonodárce, který se rozhodne koncept rozděleného „jmění“ osoby posunout ještě o něco dále, tedy připustit, aby osoba mohla na základě vlastní vůle

vyčlenit všechn svůj majetek nebo jeho část pro určitý účel způsobem, že takto vyčleněná masa majetku se vydělí z jejího obecného „jmění“ a stane se napříště součástí „jmění“ autonomního, na osobě nezávislého (*le patrimoine d'affectation*). **Kodifikace doktrinální představy, že majetek může existovat i bez vlastníka jako subjektu, který je nadán příznačnou vlastnickou svobodou**, je už natolik radikálním řešením do zažitého subjektivistického paradigmatu, způsobilým nabourat naše nazírání na soukromé právo, že **vyžaduje, aby normotvůrce jasně manifestoval svůj postoj k tomu, jakou roli hraje v soukromém právu subjekt práva, a aby odůvodnil přítomnost tzv. bezsubjektových práv v zákoně**, zejm. v relaci k tradičním subjektivním právům. Musí přitom vzít v potaz, že pojem „práva bez subjektu“ lze uspokojivě vyložit jen skrze moderní teorii „jmění“, která vychází z idey, že „jmění“ nepotřebuje být spojeno se subjektem práva k tomu, aby tvořilo právní univerzalitu, a stalo se tak bodem počítatelnosti.⁴⁰

Moderní teorie „jmění“ a úskalí její kodifikace

Navazujíc na Jheringovo učení o účelovém určení práv, moderní neboli objektivistická teorie předpokládá, že práva se neshlukují ve „jmění“ proto, že jsou vyjádřením jedné a té samé volní moci osoby nad objektivní realitou vnějšího světa, nýbrž proto, že slouží stejnému účelu, k němuž jsou přičleněna. V tomto chápání je osoba nanejvýš jedním z mnoha možných účelů, pro který práva existují a koncentrují se ve „jmění“, nikoliv zdrojem těchto práv a prostředkem jejich spojení.⁴¹

Článek 2 CcQ ve svém souhrnu znázorňuje určité kompromisní řešení sledující vyvážení a zmírnění absolutního charakteru obou velkých teorií soukromého práva. Ve shodě s tvrzením, že i moderní teorie „jmění“ má své místo v quebeckém právu a může ve vymezených případech doplňovat klasickou teorii,⁴² se v čl. 2 promítá cíl zákonodárce redefinovat koncept „jmění“ v návaznosti na potřebu odstranit nevyhovující rigiditu klasické teorie, která svým úzkostlivým lpěním na propojení „jmění“ s osobou neumí racionálně vysvětlit různé případy oddělených právních univerzalit a brání zavádění progresivních právních institutů. Jinými slovy, značí se v něm idea, že klasická teorie může být efektivně obohacena o prvky moderní teorie, aniž by však mělo dojít globálně, tj. pro všechny situace, k odloučení pojmu „jmění“ od pojmu právní osobnost a k ponížení významu osoby v právu na pouhý účel existence ma-

34 L. Tichý, op. cit. sub 20, str. 19.

35 A. Popovici, op. cit. sub 31, str. 210-211.

36 Quebec (Province). Ministère de la Justice, op. cit. sub 22, str. 36.

37 Tamtéž.

38 J. Beaulne, op. cit. sub 13, č. 40, str. 29.

39 Viz V. Pihera, K. Ronovská: K některým mýtům a omylům o svěrenských fondcích, Bulletin advokacie č. 7-8/2020, str. 44. Je vhodné dodat, že závěr o působení klasické teorie „jmění“ a jejich limitech není třeba omezovat na „středoevropský“ právní prostor.

40 A. Popovici, op. cit. sub 29, str. 144.

41 A. R. Macdonald, op. cit. sub 4, str. 775.

42 P. Charbonneau: Les patrimoines d'affectation: vers un nouveau paradigme en droit québécois du patrimoine, Revue du Notariat, 1983, Vol. 85, No. 9-10, str. 529.

jetku.⁴³ Výslovné uznání, že v rozsahu stanoveném zákonem může být „jmění“ osoby rozděleno anebo může být přiděleno účelu, je výrazem očividné snahy **legitimizovat prostor pro integraci Lepaulleovy vize trustu** s předpokladem, že postuláty klasické a moderní teorie mohou být vhodně zkombinovány a jejich nedostatky účinně eliminovány.

Byla to především potřeba připravit lepší podmínky pro fiducii, která přiměla quebeckého zákonodárce poukázat na meze klasické teorie a pootevřít dveře moderní teorii. Dříve neotřesitelné dogma, že majetek musí někomu patřit, přinášelo dlouhodobě neřešitelné potíže s určením, které osobě svědčí vlastnické právo k majetku vloženému do fiducie, a bylo v Quebecu považováno za nezdolnou překážku pro plné přizpůsobení fiducie mechanismu common law trustu. Stanovení výjimky, že v zákonem posvěcených případech může být vyčleněním majetku pro určitý účel vytvořeno autonomní „jmění“,⁴⁴ bylo proto **vyústěním naléhavé snahy nalézt juristický koncept, který by umožnil lépe začlenit fiducii do systému s kontinentální právní tradicí a který by zvýšil její potenciál na poli praktického využití.**⁴⁵ Je evidentní, že pojem „*účelově určené jmění*“ byl do quebeckého občanského zákoníku zaveden jako prostředek, který se s odkazem na původní Lepaulleovu teorii nejvíce hodí pro vysvětlení právní povahy fiducie a šetří tradiční vlastnické právo. Podle oficiálního komentáře k čl. 1261 CcQ má přijaté řešení ukončit diskusi týkající se osudu vlastnictví majetku převedeného do fiducie. Oproti jiným možným variantám, konformním klasické teorii, má být jeho výhodou to, že se **nedotýká konceptu vlastnického práva.**⁴⁶

Idea quebeckého zákonodárce byla uvést obě koncepce do souladu tak, že základní subjektivistický přístup se uplatní jako všeobecné paradigma objasňující logiku spojení majetku a dluhů s osobou (fyzickou nebo právnickou), zatímco objektivistická teorie tento princip jen oslabí a ospravedlní případy, ve kterých je určitý soubor majetku podřízen zvláštnímu režimu nakládání či distribuce věřitelů a buď zůstává ve jmění osoby, anebo je ze jmění osoby zcela vyňat.⁴⁷

Ve skutečnosti je však v tomto pokusu o zkombinování subjektivistického a objektivistického přístupu spatřováno úskalí quebecké úpravy. Kritizován je způsob, jakým byly obě velké teorie, které jsou ze své podstaty kontradiktorní, vedle sebe v občanském zákoníku postaveny. Jelikož je moderní teorie vytěsněna až do druhého sledu na úroveň zákonem uznané odchylky z převládající personalistické teorie, **tyto dva protipólné přístupy nebyly reálně asimilovány.**⁴⁸ K plnému zasazení Lepaulleovy vize majetku bez vlastníka do jednotného a koherentního právního rámce by bývalo bylo třeba, aby zákonodárce kromě definice majetku změnil také další související fundamentální civilistické kategorie, zejm. aby přetransformoval, tj. odosobnil pojem závazek.⁴⁹

Postoj quebecké právní vědy

Hlubší poznání historických souvislostí, motivů a důsledků přijetí revidované úpravy fiducie v Quebecu není samoúčelné. Je naopak vysoce žádoucí pro pochopení podstaty svěrenského fondu a mělo by být samozřejmou povinností při eventuálním zvažování záměru jeho budoucí právní přestavby. Předpokládá nicméně, aby jakémukoliv kritickému hodnocení stávající české právní úpravy předcházela svědomitá práce se zdroji a jejich řádná interpretace. V této souvislosti je na prvním místě nutné **korigovat tvrzení o zásadním odporu představitelů quebecké právní nauky ke konceptu „bezsubjektového“ vlastnictví.**⁵⁰ Je pochopitelné, že reforma fiduciárního práva spojená se zavedením „*účelově určeného jmění*“ byla v Quebecu vnímána jako jedna z nejradikálnějších změn občanského zákoníku, a je pravda, že se v teorii vyrojily rozpaky nad skutečným přínosem přijatého řešení.

Určitou výhradu proti návrhu integrovat do právní úpravy fiducii na bázi existence majetku bez vlastníka vznesl např. **Frenette**, který ovšem v podstatě jen předestřel obavu z toho, že realizace takového typu změny by se musela opírat o silnou fikci, aby nenarušila základní principy práva.⁵¹ Jiní autoři rozvířili své pochybnosti týkající se uplatnitelnosti nové fiducie a jejího případného uznání z hlediska mezinárodního práva soukromého: na riziko určité zdrženlivosti k používání fiducie v oblastech za hranicemi quebecké provincie poukázali jednak **Morrisette**,⁵² jednak **Talpis** a **McAuley**.⁵³ Ve svých textech publikovaných krátce po přijetí nové právní úpravy prezentovali určitou skepsi, pokud jde o dosažení potřebné symbiózy fiducie s trustem v oblastech s tradicí angloamerického práva, a svou nedůvěru směřovali také k aplikovatelnosti Haagské úmluvy o právu rozhodném pro trust a o jeho uznání z r. 1985 na fiducii. Posledně jmenovaný autor však později přehodnotil svůj postoj k možnému konfliktu mezi common law a kontinentálním právem, když konstatoval, že vlastnictví nemusí být nezbytným výchozím bodem pro zavedení trustu do systému kontinentálního práva.⁵⁴

Pochybnosti a obavy v těchto případech neatakovaly přímo samotnou myšlenku odosobněného majetku přiděleného pro určitý účel. Byly namířeny spíše vůči tomu, zda quebecká fiducie postavená na tomto konceptu bude schopna připoutat pozornost a fungovat v kontextu celé Severní Ameriky a zda vyhoví požadavku Haagské úmluvy být institutem ana-

43 Tamtéž.

44 K tomu srov. čl. 2 al. 2 ve spojení s čl. 1260 a čl. 1261 CcQ.

45 S. Normand, J. Gosselin: La fiducie du code Civil: un sujet d'affrontement dans la communauté juridique québécoise, Les Cahiers de droit, Vol. 31, No. 3, 1990, str. 725.

46 Quebec (Province). Ministère de la Justice, op. cit. sub 22, str. 418. Komentář v podstatě jen přebírá úvahy, které ve výše citovaném díle vyjádřil P. Charbonneau. K tomu srov. P. Charbonneau, op. cit. sub 42, str. 527.

47 K tomu srov. Quebec (Province). Ministère de la Justice, op. cit. sub 22, str. 36.

48 P.-C. Lafond: Précis de droit des biens, Éditions Thémis, Montréal 1999, str. 172-173.

49 A. Popovici: La fiducie québécoise, re-belle infidèle, in A. Popovici, L. Smith, R. Tremblay, dir.: Les intraduisibles en droit civil, Les Éditions Thémis, Montréal 2014, str. 152-153.

50 Viz L. Tichý, T. Troup, op. cit. sub 15, str. 53.

51 F. Frenette: La propriété fiduciaire, Les Cahiers de droit, Vol. 26, No. 3, 1985, str. 737.

52 A. Morrisette, op. cit. sub 11, str. 10.

53 J. Talpis, M. McAuley: The Quebec Trust in the Real world, Dans: Actes des Journées louisianaises de l'Institut d'études juridiques supérieures/ Conférences sur le nouveau Code civil du Québec, Les Éditions Yvon Blais Inc., Cowansville 1992, str. 64 a násled.

54 O změně postoje McAuleyho se ve svém díle zmínila D. Bruneau. Viz D. Bruneau, op. cit. sub 13, str. 760, pozn. 11.

logickým common law trustu. Na problém spočívající v absenci vlastníka majetku ve fiducii upozornil dále **McClean**, který nejprve vytkl připravovanému návrhu občanského zákoníku, že nevyřešil zapeklitou otázku vlastnictví majetku v quebeckém trustu, a v důsledku toho ani jeho právní povahu,⁵⁵ aby následně dospěl k názoru, že koncept majetku bez vlastníka se lépe slučuje s klasickými základy kontinentálního práva než doktrína vlastnictví fiduciáře.⁵⁶ Podobně **Oosterhoff** nesdílel nadšení z toho, že se tvůrcům nového kodexu nepodařilo v souvislosti s trustem adekvátně vypořádat s benefičiálním rozměrem vlastnictví, ale připustil, že koncept účelově určeného majetku je inovativní ideou, která zapadá lépe do kontinentálních právních konceptů a je lepším řešením než konstituovat trust jako právnickou osobu.⁵⁷ Hovoří-li se proto o výše uvedených autorech (Talpis a McAuley, resp. Oosterhoff) jako o kritikách quebeckého modelu fiducie bez vlastníka, je takové tvrzení přinejmenším zkrácené a neúplné.

Rozpačitě a nepodloženě vyznívá dále i závěr, že kritiky konceptu „bezsubjektového“ vlastnictví byli Macdonald a Brierley. V textech těchto významných představitelů quebecké právní vědy se pro jejich odmítavý postoj těžko hledá jasný argumentační podklad. Prvně jmenovaný, profesor **Macdonald**, poukázal na výkladové nesnáze vyvolané formulační nedokonalostí čl. 2 CcQ,⁵⁸ ale nekonstatoval, že „výjimka obsažená v čl. 1261 v zásadě ničí koncept vlastnictví obsažený v čl. 2 CcQ“. Taková věta ani nedává smysl, protože čl. 2 CcQ výjimku (z obecného subjektivistického pojetí „jmění“) upravenou v čl. 1260 a násl. výslovně předpokládá. Profesor **Brierley**, který byl členem pracovní skupiny pro revizi právní úpravy fiducie v quebeckém občanském zákoníku a podílel se na přípravě jeho předběžných návrhů, označil nové právo fiducii dokonce za přitažlivé.⁵⁹ Ačkoliv uznal, že koncept existence majetku bez vlastníka je řešením, které může překvapovat, nepoukazyval na jeho neudržitelnost. Za nemyslitelné naopak považoval přijetí konceptu vlastnictví fiduciárního správce po vzoru trustu v common law.⁶⁰

Integrace „účelově určeného jmění“ a odpor tradičních subjektivních práv

Rozhodně bychom se neměli držet představy, že se proti novému fiduciárnímu právu v Quebecu strhla lavina nesouhlasných stanovisek a spustilo naléhavé volání akademiků, aby fiducie byla zasazena do jiných, obvyklejších právních kontur. Za zmínku stojí jistě fakt, že **dva ze série předběžných návrhů textu quebeckého občanského zákoníku pokládaly fiducii za právnickou osobu a za vlastníka do ní vloženého majetku se zdůvodněním, že z kontinentálního pohledu se personalizace trustu zdá být nejlogičtější a nejnórmálnější přístupem.**⁶¹ Tento záměr byl však rychle odložen stranou vzhledem k resistantnímu postoji zástupců obchodní sféry, která ho odmítla podpořit s poukazem na to, že až příliš vzdaluje fiducii od jejího angloamerického protějšku.⁶² Přestože měl formální návrh učinit z fiducie právnickou osobu zastání u části právní teorie, hrozilo riziko, že s ohledem na geografický kontext quebeckého práva se jeho přijetí nesetká s přívětivým ohlasem, a celá reforma tak bude zdiskreditována.⁶³

Na druhou stranu **výsledná volba, která fiducii proměnila v autonomní právní entitu bez právní osobnosti, není bezproblémová.** I když dal quebecký zákonodárce jasně najevo, že majetek může existovat ve dvojím rozdílném módu, tj. buď má vlastníka, anebo má přidělený účel („affectation“), obecný právní rámec ponechal subjektivistický.

Quebecká zkušenost ukazuje, že zkoncipování nástroje, který by se v podmínkách kontinentální právní tradice funkčně co možná nejvíce přiblížil angloamerickému trustu a současně si podržel kvalitu fundamentálního právního institutu, se neobjede bez jeho poměrování s jinými právními kategoriemi a bez úvah o nezbytnosti uskutečnit, přinejmenším v dogmatické rovině, jejich pojmovou transformaci. Čím méně však budou tyto kategorie novátorskému řešení přizpůsobeny, tím více bude v teorii, a především v praxi silit tendence ho s nimi přímo asociovat. Fiducii zradilo místo, které je jejím konstrukčním východiskem a symbolem její celkové proměny. **Ambivalentnost pojmu „jmění“ opírajícího se v rámci quebeckého občanského zákoníku o dvouhlavou definici ve spojení se zachováním základního principu, že zdrojem práv jsou osoby a že závazky mohou vznikat jen mezi osobami, vede k přirozené snaze fiducii subjektivizovat, a uvést ji tak do souladu s tradičními soukromoprávními instituty.**

Navzdory tomu, že ustanovení o závazcích zcela pomíjejí koncept „účelově určeného jmění“ a popisují tyto právní vztahy jako poměry osob (srov. zejm. čl. 1371 a 1378 CcQ a dále např. čl. 1708, 1806, 1842 nebo 1851 CcQ), existuje přesvědčení, že fiducie může být stranou smlouvy (uzavřené prostřednictvím fiduciáře) nebo jiného závazkového poměru, a může být tedy věřitelem a dlužníkem.⁶⁴ Určitý neklid, který vyvolává styl, jakým jsou formulovány články v úpravě obligací (konformně s personalistickou teorií práv a povinností), **podnítil i myšlenku kvalifikovat quebeckou fiducii jako nový druh subjektu práva** vedle fyzické a právnické osoby.⁶⁵

Projevuje se okolnost, že quebecký zákonodárce při zavádění teorie „účelově určeného jmění“ do občanského zákoníku nebral ohled na všechny dopady, které by tento krok mohl mít na soustavu soukromého práva jako celek. Od Le-

55 A. J. McClean: The Quebec Trust: Role Rich And Principle Poor? McGill Law Journal, Vol. 29, 1984, str. 317.

56 A. J. McClean: The Trust In The Civil Code Of Quebec, Dans: Actes Des Journées Louisianaises De L'institut D'études Juridiques Supérieures/ Conférences Sur Le Nouveau Code Civil Du Quebec, Les Éditions Yvon Blais Inc., Cowansville 1992, str. 108.

57 A. H. Oosterhoff: The New Quebec Trust, Estates & Trusts Journal, Vol. 10, Issue 4, 1991, str. 333.

58 R. A. Macdonald, op. cit. sub 4, str. 777-778.

59 M. McAuley: La Fiducie Du Quebec Sur La Scène Internationale, Cours De Perfectionnement Du Notariat, Vol. 1, 1995, str. 317.

60 J. E. C. Brierley, op. cit. sub 26, str. 746-747.

61 Civil Code Revision Office: Trusts. Draft V. December 1974, str. 10-11.

62 S. Normand: L'acculturation de la fiducie en droit civil québécois, Revue internationale de droit comparé, Vol. 66, No. 1, 2014, str. 25.

63 C. Cumyn, op. cit. sub 3, str. 138-139.

64 J. Beaulne, op. cit. sub 13, č. 152, str. 138. L. Payette: Fiducie pour fins de garantie et hypothèque: comparaisons, Dans: Conférence Meredith, Les sociétés, les fiducies et les entités hybrides en droit commercial contemporain, Éditions Yvon Blais, Montréal, Cowansville 1997, str. 330-331.

65 Autorkou tohoto svérázného vysvětlení povahy fiducie je profesorka Madelaine Cantin, podle níž jsou subjekt práva, osoba a „jmění“ čistě technické kategorie, které jsou ze své povahy náchylné k modifikacím, jakmile vznikne potřeba je rozvíjet. C. Cumyn, op. cit. sub 3, str. 139-143.

paulle si v podstatě pouze vypůjčil slova o autonomním majetku bez vlastníka, aby unikl ze slepé uličky při rozhodování mezi koncepty omezeného vlastnictví fiduciáře a fiducie – právnícké osoby, ale sám nebyl dostatečně tvořivý (nebo spíše odvážný), aby na tuto průkopnickou myšlenku adaptoval celé organizační schéma. Důsledné provedení Le-paulleovy idey by bývalo vyžadovalo přijmout novou generální definici zobrazující „jmění“ jako prostou univerzalizitu právem chráněných zájmů a pojímající subjekt práva jen jako jeden z mnoha účelů existence práv.⁶⁶

Bylo ovšem vůbec reálné odstranit osobu z pojmu „jmění“ prostupujícího napříč quebeckým občanským zákoníkem, nevyjímaje jeho závazkovou část? Bylo proveditelné degradovat význam subjektu práva na právní scéně zpochybněním jeho esenciální role jako vlastníka, věřitele a dlužníka? Z doktrinálního úhlu pohledu je bezesporu relevantní otázkou, jestli má teorie „účelově určeného jmění“ prostor v současném soukromém právu a může do něho být úspěšně integrována. Z praktického hlediska se nicméně zdá, že zavedení „účelově určeného jmění“ do pozitivního práva nevytváří vážnější problémy, neboť „nová“ fiducie se v quebeckém právním prostředí osvědčila, je využívána k rozmanitým cílům a také soudní praxí byla akceptována.

Hledání identity svěřenského fondu v českém soukromém právu

V českém soukromém právu je nalezení identity svěřenského fondu o to těžší, že občanský zákoník nejenže nevynezuje, co se rozumí nezávislým a odděleným vlastnictvím,⁶⁷ ale ani jasně neindikuje, zda majetek může existovat jen pro určitý účel, aniž by někomu patřil a zároveň nebyl věcí ničí, kterou si kdokoli může libovolně přisvojit. **Absenci základních norem, které by na obecnější úrovni manifestovaly záměr zákonodárce zasadit do systému soukromého práva ideu odosobněného vlastnictví, však není třeba hodnotit jako fatální nedostatek a vyvozovat z ní hned závěr o elementární odlišnosti v koncepci české a quebecké úpravy.** Kategorickým prohlášením v zákoně, že *majetek buď patří osobě, anebo je vyčleněn pro určitý účel*, by se jistě bývalo dalo jednoduše předejít tendencím svěřenský fond personifikovat, tedy snahám vnuknout mu tvář právnícké osoby. Dalo by se jím odvrátit dohady, zda skutečně podle quebeckého vzoru byla do českého právního rámce integrována tzv. moderní teorie „bezsoukromých“ práv předpokládající oddělení vůle subjektu od právem chráněného zájmu. **Ani explicitním normativním vyjádřením, že majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím žádné osoby, by se ale zřejmě nepředělo teoretickým spekulacím o tom, jakou má svěřenský fond právní povahu, a jeho přirovnávání k právnímu subjektu.**

66 A. Popovici, op. cit. sub 49, str. 154.

67 K tomu srov. ust. § 1448 odst. 2 o. z.

68 K tomu srov. zejm. ust. § 1, § 17 odst. 1, § 1012, § 1724 odst. 2, § 1759, 1767, 1879 o. z.

69 K tomu srov. důvodovou zprávu k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448 až 1452, str. 353.

České soukromé právo je rovněž postaveno na modelu, ve kterém se práva a povinnosti připínají k fyzické nebo právnícké osobě jako subjektu práva, a ctí dogma, že vše, co se v soukromém, zejména závazkovém právu děje, se odehrává ve vzájemné interakci mezi osobami.⁶⁸ A faktem je, že ani na majetek ve svěřenském fondu **nelze pohlížet jako na majetek bez pána, resp. bez subjektu**, protože podléhá moci svěřenského správce, který je nositelem širokých správcovských výsad umožňujících mu plnit jeho poslání, tedy výkon účelově určených práv. V případě těchto práv nejde v pravém slova smyslu o práva bezsubjektová, protože k tomu, aby tato práva nebyla paralyzována, musí nad nimi stát subjektivní vůle, která je nasměruje k předurčenému účelu použití. *Znamená to ovšem, že musí něčí vůli sloužit?*

V ust. § 17 odst. 1 o. z. je stanoveno, že práva může mít a vykonávat jen osoba, ale neříká se, že práva musí bezpodmínečně nějaké osobě patřit. Jinak řečeno, **co se týče výkonu jakýchkoliv práv, je vůle osoby nezastupitelná.** *Plyne však z občanského zákoníku, že práva (u nichž to připouští jejich povaha) musí být majetkem někoho, resp. něčím vlastnictvím? Nedalo by se přemýšlet o tom, že i česká právní úprava připouští existenci práv, jejichž podstatou je neoddělitelné spojení s určitým zájmem, a nikoliv s volní mocí konkrétního subjektu?*

Občanský zákoník jejich přítomnost výslovně nepotvrzuje, ale ani nepopírá. Ačkoliv se obecněji vyjadřuje k pojmům vlastnictví a majetek, zdá se, že tyto pojmy definuje jen částečně, neúplně. V ust. § 495 a 1011 pouze určuje, co je majetkem, resp. vlastnictvím, osoby – tedy jde o souhrn toho, co osobě patří, všechny její věci hmotné i nehmotné, neboli toho, co osoba nabyta na základě své způsobilosti mít práva, resp. majetek. Jelikož stejně přistupuje i k pojmu jmění, lze mít za to, že v kombinaci s ust. § 15 odst. 1 o. z. uvedené normy vyjadřují totéž, co formuluje čl. 2 CcQ ve svém prvním odstavci, tedy **klasický princip spojení majetku, resp. jmění, s právní osobností.** K otázce, zda je tento princip zakotven v občanském zákoníku jako bezvýjimečný, se ovšem staví spíše vyhybavě. Ponechávají tak reálný prostor pro úvahu, že v jednom zvláštním případě stanoveném zákonem dochází k jeho prolomení. Není-li majetek ve svěřenském fondu podle ust. § 1448 odst. 3 o. z. vlastnictvím správce, zakladatele ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno, pak evidentně žádné z těchto osob nepatří a jako kandidát na vlastníka zbývá už jenom svěřenský fond. **Je však pádný důvod se domnívat, že svěřenský fond je vybaven právní subjektivitou, a negovat možnost jakéhokoliv jiného, alternativního vysvětlení?**

Třebaže svěřenský fond vykazuje několik znaků shodných s pojmovými atributy právnícké osoby, český normotvůrce neklasifikoval svěřenský fond jako právníckou osobu, což odpovídá oficiálnímu svolání v důvodové zprávě, že svěřenský fond nemá mít právní osobnost.⁶⁹ Kromě odlišného systematického zařazení v právní úpravě svěřenské fondy od právníckých osob diferencoval tím, že je zpočátku nezatížil břemenem zápisu do veřejného rejstříku. Teprve dodatečné zavedení povinnosti veřejné evidence novelou z r. 2016 sebralo svěřenskému fondu určitou výhodu, kterou se mohl původně pyšnit oproti právníckým osobám, ale

v právní subjekt ho nepřevtělilo. **Subjektem, za kterým stojí svěřenský fond a se kterým se pojí práva a povinnosti týkající se majetku ve svěřenském fondu, je svěřenský správce.** Specifikem těchto práv a povinností je to, že tato práva nikomu, a to ani „jejich“ subjektu – správci, nepatří, a že tyto povinnosti nikoho, ani „svůj“ subjekt – správce, v jeho osobní majetkové sféře nezavazují. Svěřenský správce je osobou, která navenek **pouze symbolizuje vlastníka** majetku ve svěřenském fondu (srov. ust. § 1456 o. z.) a v „závazcích“ se třetími osobami vytváří domnělý obraz věřitele nebo dlužníka. Přestože je mu uložena povinnost plnit a lze po něm plnění převzatých povinností požadovat (srov. ust. § 17 odst. 1 věta druhá o. z.), dluhy ze smluv uzavřených svěřenským správcem v zájmu účelu fondu nepostihují jeho vlastní majetek. Ten zůstává oddělený od majetku ve svěřenském fondu a je úkojnou masou dostupnou výhradně jeho osobním věřitelům. Nejde přitom jenom o aspekt oddělenosti majetku, který je důležitý i z hlediska ochrany obmyšlených. Zákon charakterizuje majetek ve svěřenském fondu také jako **nezávislý majetek.**

Co se ale rozumí tímto nezávislým vlastnictvím? Proč se v zákoně, pokud jde o majetek ve svěřenském fondu, nikde jednoduše nemluví o vlastnictví fondu? Není to snad proto, že svěřenský fond není osobou v právním smyslu a že pojem vlastnictví není nutně závislý na právní osobnosti?

Chybějící legální vymezení pojmu svěřenský fond nahrává závěru, že v českém soukromém právu máme co dočinení s **novým a obtížně popsatelným právním mechanismem**, který se zákonodárce odvážil integrovat, nikoliv však definovat, protože s ohledem na jeho **složitou a nestandardní právní konstrukci a originální vztah k jiným institutům** by se jakákoliv definice jevila krátká a mezerovitá.

Mluvíme-li ve spojení se svěřenským fondem o existenci **autonomního jmění**, je tomuto jmění potřeba přiřadit určitý širší, abstraktnější význam. Na jedné straně si při definování svěřenského fondu nevystačíme s prostým konstatováním, že svěřenský fond tvoří seskupení věcí bez korelujících dluhů vznikajících za trvání fondu a týkajících se tohoto majetku. Na druhé straně, řekneme-li, že vytvořením svěřenského fondu vzniká nové jmění, musíme upřesnit, že máme na mysli **vznik nové právní univerzality jako samostatné právní jednotky fungující na principu tzv. věcné subrogace.** Není-li tím ohroženo dosažení účelu fondu, může být majetek ve svěřenském fondu nahrazen jiným majetkem, a co se týče dluhů, teoreticky nemusí být ve fondu vůbec žádné, resp. jejich stav se také může za trvání fondu proměňovat. Navenek se tedy svěřenský fond skutečně chová jako právnická osoba, pouze s rozdílem, že **vlastník se schoval za účel**, neboť ten je důvodem existence jeho majetku. I když se toto nezávislé vlastnictví neodvozuje z právní osobnosti, může zahrnovat v zásadě cokoliv, co může tvořit majetek osoby, jinými slovy, zásadně vše, co osoba může mít, co jí může patřit a s čím může volně právně disponovat. **Věc vyčleněná do svěřenského fondu však přestává být v režimu vlastnictví osoby. Není věcí bez pána, ale nikomu nepatří, a nikdo proto nemá moc s ní libovolně, zejm. ke svému vlastnímu užítku, nakládat a svévolně rozhodovat o jejím dalším právním osudu.**

Právní jednání, kterým se zřizuje svěřenský fond, nelze

ztotožňovat s běžným převodním titulem, protože svěřenský správce ani obmyšlený nenabývá k věcem ve svěřenském fondu pro sebe vlastnické ani žádné jiné věcné právo. Pokud jde o věcnéprávní účinky, zakladateli se ruší vlastnické právo k věci, kterou vyčlenil ze svého vlastnictví. **Vlastnické právo samo o sobě ovšem nezaniká a ani se nijak nerozděluje a neztenčuje.** Nadále na věci lpí, ale **je se všemi svými tradičními komponenty obsaženo v nově konstituovaném účelově určeném jmění.**⁷⁰ Jeho podstata by tak měla být šetřena více, než kdyby se svěřenský fond snažil bezbřezě imitovat strukturu angloamerického trustu a byl založen na iluzorní myšlence, že svěřenský správce je držitelem jakéhosi nekompletního vlastnického práva *sui generis*.

Svěřenský fond a vlastnické právo

Vlastnickým právem se v našem soukromém právu i po rekonstrukci rozumí nejrozsáhlejší věcné právo, které se od jiných druhů věcných práv liší svým téměř neomezeným, výlučným a trvalým charakterem. Nejinak tomu je s jeho pojetím v **quebeckém občanském zákoníku, který vlastnické právo rovněž chápe tak, jak ho znalo římské právo, tedy jako vyjádření nejúplnější moci nad věcí (pleina in re potestas)** zahrnující všechna typická oprávnění vlastníka, včetně nejdůležitějšího – benefičiálního oprávnění.⁷¹ Je vhodné si také povšimnout, že v čl. 947 CcQ, který se obsahově shoduje s ust. § 1012 o. z., se hovoří o vlastnickém právu (*la propriété*), nikoliv o „jmění“ (*le patrimoine*), což je jasným signálem, že jde v quebecké úpravě o dva různé, byť blízké, pojmy. Podobně z textu českého občanského zákoníku se dá vycítit, že pojmy vlastnictví a vlastnické právo mají mít rozdílnou významovou náplň, ačkoliv jsou v právní řeči pravidelně zaměňovány. Jestliže vlastnictví je označením předmětu subjektivního vlastnického práva,⁷² dobereme se snadno k interpretaci, že **nezávislé vlastnictví tvoří předměty – věci, které subjektivnímu vlastnickému právu osoby nepodléhají.** Jejich užívání, požívání a jiné nakládání s nimi není podřízeno libovolné moci vlastníka, nýbrž je usměrňováno účelem. To do jisté míry platí i o dalších účelově určených souborech majetku upravených v platném právu. V těchto situacích jde však pouze o určité podskupiny věcí, k nimž jinak určitá osoba drží subjektivní vlastnické právo. Tedy jde o oddělené, většinou statické majetkové masy, které jsou případně garantovány vybranému segmentu věřitelů, ale nejsou vyjmuty z obecného módu vlastnictví osoby.

Je diskutabilní, zda by také svěřenský fond mohl být „malou“ právní univerzalitou, kterou by svěřenský správce držel a spravoval separovaně v rámci svého základního – osobního jmění. Řešení, dle něhož by správce měl postavení vlastníka majetku ve svěřenském fondu, nicméně bez možnosti z něj jakkoliv benefitovat, by nebylo nejlepším koncepčním východiskem. Jeho přijetí by se rovnalo zavedení **pojmu**

70 J. E. C. Brierley, op. cit. sub 26, str. 749.

71 S. Normand, op. cit. sub 36, str. 84 a 87. K tomu srov. dále čl. 947 CcQ: „Ownership is the right to use, enjoy and dispose of property fully and freely, subject to the limits and conditions for doing so determined by law.“

72 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1012, str. 260.

„fiduciární“ vlastnictví, který byl jednou z odmítnutých variant v předběžných návrzích nového quebeckého občanského zákoníku. Toto jakési neúplné vlastnické právo by náleželo osobě pověřené výkonem správy svěřenského fondu a existovalo by vedle „absolutního“ vlastnického práva. Vážnou slabinou této ideové koncepce by ovšem bylo složité, ne-li nemožné vypořádání otázky reziduálních vlastnických oprávnění a problém zajištění plynulé kontinuity vlastnictví správce pro případ jeho smrti, odstoupení nebo odvolání.⁷³ **Svěřenský správce** se ve vztahu k majetku ve svěřenském fondu pyšní výlučnou a přímou mocí, neboť všechna privilegia vlastníka jsou pod jeho kontrolou a mimo kontrolu kohokoliv jiného. Tato exkluzivní kontrola z něj ale ještě **nečiní nositele subjektivního věcného práva, jelikož ten se svým právem nakládá typicky dle svého volného uvážení a ve svém vlastním zájmu.** Svěřenský správce je ve vztahu k majetku ve svěřenském fondu nositelem pouze tzv. *pouvoirs*, tj. zvláštního druhu právních výsad, při jejichž výkonu je limitován povinností realizovat cíl, na kterém není a nesmí být osobně zainteresován.⁷⁴

Závěr

Ačkoliv se metoda personifikace zdá být z právně-technického hlediska nejčistějším způsobem, jak do kontinentálního právního prostředí inkorporovat ideu *trustu*, **svěřenský fond si musí udržet punc fundamentálního a osobitého právního zařízení se sobě vlastními výkladovými pravidly.** Ve srovnání s právníkou osobou má potenciál být pružnějším právním instrumentem, po němž lze sáhnout jako po účinném prostředku ochrany majetku, a dále především v případech, ve kterých nástroje běžně používané pro převod nebo přechod majetku neumožňují naplnění všech cílů dárce nebo zůstavitele.

Je třeba odmítnout iniciativy volající po reformě stávajícího koncepčního pojetí svěřenského fondu, zvláště, opírající-li

se o zkrácené představy o fungování předlohy svěřenského fondu v prostředí, ze kterého byla do českého práva přenesena. Quebecká zkušenost nám může naopak pomoci při vyplňování mezer právní úpravy, která musí zůstat do určité míry otevřená, chceme-li si svěřenský fond předcházet pro jeho unikátnost, tvárnost a flexibilitu.

Spíše než provádění unáhlených a nahodilých revizních pokusů zákonodárcem, které mohou odstranit dílčí problémový segment, ale stejně tak rozbořit stávající pojmové východisko svěřenského fondu, **se očekává, že to budou soudy, které vypracují nový materiál výkladových principů** přesahujících řešení přijímaná v otázkách týkajících se zaužívaných právních institutů.

Při vyztužování odkrytých míst zákona se přitom **zásadně nelze inspirovat ve zdrojích angloamerického práva, které byly i v Quebecu odmítnuty jako obecně použitelný pramen** ve věcech práva fiducií. I když je quebecká fiducie součástí právního řádu, který je vystaven působení vlivu prvků tradice common law, a i když se fiducie funkčně dostala téměř na roveň angloamerického trustu, po technické stránce se od něj zcela distancovala.

Je zkonstruována tak, aby co nejlépe zapadla do systému **majetkového práva Quebecu, které je vystavěno na římsko-právním základě, a je tedy blízké našemu, tj. kontinentálnímu vnímání právní reality.** Opírá se o ryze kontinentální koncept „jmění“ (*patrimoine*), původní produkt klasické francouzské civilistiky, který se nejen v dogmatické, ale skrze fiducií i v pozitivněprávní rovině objektivizuje neboli od-poutává se od právní osobnosti.

Jelikož však integrace původní Lepaulleovy teorie „*účelově určeného jmění*“ do quebeckého občanského zákoníku nebyla doprovázena transformací dalších fundamentálních pojmů, je quebecké soukromé právo – stejně jako české – nadále **systémem, v jehož středu stojí subjekt práva s jeho subjektivními právy.** I přes výslovné zákonné potvrzení existence majetku bez vlastníka v soukromém právu, není právní povaha quebecké fiducie v teorii vyjasněna, a ani fiducie se proto nevyhnula tendencím, které se jí pokoušejí subjektivizovat.

Problémem kodifikace objektivistické teorie vlastnictví je tedy to, že přirozeně naráží na odpor tradičních subjektivních práv. Transpozicí quebeckého modelu trustu zavedl také český zákonodárce do právního řádu koncept „*práv bez subjektu*“, předpokládající oddělení vůle od právem chráněného zájmu. V českém soukromém právu je ovšem poznání právní povahy svěřenského fondu ještě složitější, neboť český občanský zákoník výslovně nepotvrzuje přítomnost alternativního modu majetku bez vlastníka. **Prolomení klasického principu spojení majetku s právní osobností je nutné dovést především z pojmu oddělené a nezávislé vlastnictví, který se zdá být doplňkem neúplných definic vlastnictví, jmění a majetku v obecnějších ustanoveních o. z.**

Stanovení jasné definice určující, co je svěřenský fond a co se rozumí nezávislým vlastnictvím, by jistě eliminovalo potřebu hledání jeho identity. Právě její absence ale napovídá, že ani český zákonodárce si netroufl vymežit specifčnost **institutu, který není právníkou osobou a který zároveň překračuje obvyklé kategorie subjektivních práv věcných i obligačních.** ❀

73 K tomu srov. Office of Revision of the Civil Code: Trusts (Fiduciary ownership), Draft, Avant-Projet IV, August 1974, str. 8.

74 K tomu srov. C. Cumyn, op. cit. sub 3, str. 134.

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
ID datové schránky: g3jhyji

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

Restituce aneb jak napravit staré i nové křivdy

Následující článek se zaměřuje na rozhodovací praxi týkající se restitucí a kompenzací za ně. Má za cíl poskytnout přehledný postup, jakým by se měl advokát ubírat, pokud převezme složitou, mnoho let trvající a možná i na první pohled již „ztracenou“ kauzu.¹

JUDr. Václav Cidlina
působí jako advokát a zapsaný mediátor.

Dne 4. 1. 1993 podala žalobkyně se synem jako dalším žalobcem u Okresního soudu v Litoměřicích proti klientům žalobu, kterou se domáhala na základě § 8 odst. 1 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen jako „zákon o půdě“), rozsudku, dle kterého by na žalobce přešlo vlastnické právo k nemovitostem, které vlastnili v době podání žaloby klienti. Tyto nemovitosti měly být dle žaloby původně ve vlastnictví rodičů manžela žalobkyně.

Řízení o uvedené žalobě bylo vedeno u Okresního soudu v Litoměřicích pod sp. zn. 6 C 47/1993.

Dne 5. 5. 2016 vydal Krajský soud v Ústí nad Labem jako soud odvolací rozsudek č. j. 11 Co 251/2012-729, kterým bylo ve stručnosti rozhodnuto tak, že na žalobkyni přechází vlastnické právo k většině nemovitostí, o které usilovala, vyjma těch, které byly již zastaveny ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) zákona o půdě. Proti tomuto poslednímu rozhodnutí podali klienti dovolání, o kterém Nejvyšší soud rozhodl usnesením ze dne 25. 10. 2017, č. j. 28 Cdo 1665/2017-885, tak, že dovolání se odmítá. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 5. 2016, č. j. 11 Co 251/2012-729, tak nabyl právní moci dne 13. 6. 2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017, č. j. 28 Cdo 1665/2017-885, nabylo právní moci dne 20. 11. 2017, když tohoto dne bylo doručeno tehdejšímu právnímu zástupci klientů.

Teprve v tuto chvíli se na mě klienti obrátili s tím, že mi na poradu přinesli zamítavé usnesení Nejvyššího soudu. Jejich dotazy samozřejmě směřovaly zejména k tomu, zda lze nějak zvrátit rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, na základě kterého by měli vydat nemovitosti žalobkyni. V takovou chvíli dle mého názoru musí každý advokát klientům sdělit, že aby mohl věc vůbec nějak posoudit, musí prostudovat celý soudní spis, nicméně současně je upozornit na sku-

tečnost, že řízení již pravomocně skončilo, skutkový stav byl zjištěn, právní závěry soudů obou stupňů byly dokonce prověřeny Nejvyšším soudem, a tudíž cílem takového studia, které však zřejmě zabere desítky hodin, bude zejména zjistit, zda nedošlo k porušení základních lidských práv klientů, na základě čehož bude možné podat ústavní stížnost. Pokud i přes poučení, že takovým náročným studiem spisu nemusí být zjištěno žádné pochybení, budou klienti ochotni do této práce investovat své peníze, by si měl tedy advokát celý soudní spis opatřit a prostudovat.

Studium spisu

Nikdy by se neměl dle mého názoru advokát spoléhat pouze na dokumenty, které mu předloží klient (např. s tím argumentem, že má přece všechna podání a rozhodnutí ve věci), ale měl by disponovat celým nafoceným či okopírovaným soudním spisem, včetně jeho desek, doručenek a jiných příloh (samozřejmě je možné se s klientem domluvit, že celý spis nafotí a advokátovi předloží klient).

Pokud advokát poskytuje právní služby v jakémkoliv soudním či jiném řízení, aniž by znal celý spis, nemůže dle mého názoru poskytovat právní služby *lege artis*, protože nemůže posoudit, s jakými veškerými podáními a důkazy pracuje rozhodující orgán, nemůže posoudit, zda v řízení nedošlo k procesním vadám (např. v doručování, v kontradiktornosti, v zákonném soudci atd.).

V každém soudním či jiném řízení by přitom advokáti dle mého názoru měli znát spis lépe, než ho zná samotný soudce či jiný rozhodující orgán, protože advokát by měl vycházet z opatrnosti vždy z toho, že rozhodující orgán může udělat chybu, může něco přehlédnout a takové pochybení by přitom mohlo být v neprospěch klienta. Rovněž je dobré znát celý spis a orientovat se v něm zejména při ústních jednáních, kdy sice teoreticky má účastník řízení právo do spisu nahlížet, resp. seznámit se s prováděnými důkazy, v praxi to však není zvláště při náročných kauzách možné a mnohdy se advokát musí rozhodnout v rámci několika minut, jak zareaguje na průběh řízení a prováděné dokazování – i proto doporučuji mít celý spis nafocen a mít jej při jednání u sebe.

Ostatně i Ústavní soud došel k závěru, že nahlížení do spisu po převzetí mandátu je úkonem účelným (*ergo*

¹ Tento článek referuje o skutečné kauze, ve které jsem zastupoval klienty, přičemž všichni klienti mi udělili laskavý souhlas s popsáním této celé kauzy.

dle mého názoru úkonem nutným pro výkon řádného zastupování), když rozhodl nálezem ze dne 8. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 4012/18, takto: „*Jak ostatně konstatoval v nálezu ze dne 1. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 3906/17, úkon nahlížení do spisu může být považován za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Ústavní soud tedy znovu zdůrazňuje nutnost zkoumání účelnosti nákladů vynaložených účastníkem na zastoupení advokátem (srov. náleze ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11).*“

Celý soudní spis jsem tedy prostudoval a zjistil následující zásadní možnosti, které se klientům dále nabízejí:

- **Podat ústavní stížnost**, když jsem dospěl k závěru, že byla porušena základní práva klienta podle čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- **Podat žádost příslušnému ministerstvu o přiměřenou kompenzaci za odejmutí nemovitostí v hodnotě kupní ceny v místě a čase obvyklé**, a to zejména na základě rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2836/2009, či nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2015, sp. zn. III. ÚS 130/14.
- **Podat žádost příslušnému ministerstvu o zadostiučinění nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem z důvodu délky soudního restitučního řízení.**
- **Začít současně jednat o koupi předmětných nemovitostí od žalobkyně.²**

Ústavní stížnost a rozhodovací praxe Ústavního soudu

Vzhledem k tomu, že klienti s ústavní stížností úspěšně nebyli, když byla Ústavním soudem odmítnuta usnesením ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. III. ÚS 211/18, nebudu v tomto ohledu dále rozvádět, z jakého důvodu jsem měl za to, že byla porušena základní práva klientů. Nicméně bych rád připomněl, že spolu s ústavní stížností lze podat návrh dle § 79 odst. 2 zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, na odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí, jestliže to nebude v rozporu s důležitým veřejným zájmem a jestliže by výkon rozhodnutí nebo uskutečnění oprávnění, přiznaného rozhodnutím třetí osobě, znamenaly pro stěžovatele nepoměrně větší újmu, než jaká při odložení vykonatelnosti může vzniknout jiným osobám. Dále cituji závěry výše uvedeného usnesení Ústavního soudu, které jsou podstatné v tom směru, že **pokud Nejvyšší soud dovolání odmítne a věcně se jím nezabývá, tedy na dovolání je nahlíženo, jako by vůbec nebylo podáno, pak není přípustná ani ústavní stížnost.** „... *zda Nejvyšší soud odmítl dovolání z důvodů závislostí na jeho uvážení (§ 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu), či nikoliv. Bylo-li stěžovatelovo dovolání ze shora zaznamenaných*

důvodů řádně odmítnuto, nebyl dán Nejvyššímu soudu prostor pro to, aby otázku přípustnosti tohoto mimořádného opravného prostředku vůbec „uvážil“. Je tedy namístě uzavřít, že je-li předpokladem přípustné ústavní stížnosti vyčerpání mimořádného opravného prostředku v podobě dovolání (§ 75 odst. 1 věta za středníkem zákona o Ústavním soudu), tedy jinými slovy, je-li předpokladem přípustnosti ústavní stížnosti předchozí rozhodnutí Nejvyššího soudu o formálně a obsahově bezvadném dovolání osoby podávající ústavní stížnost, je v daném kontextu třeba na stěžovatelovo dovolání hledět tak, jako by vůbec nebylo podáno (v podrobnostech viz mutatis mutandis odůvodnění stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16; 460/2017 Sb.). V takovém případě pak nelze ani ústavní stížnost – v části směřující proti rozsudku krajského soudu – považovat za přípustnou.“

V ústavní stížnosti bylo mj. argumentováno tím, že byl klientům odňat zákonný soudce. K tomu se Ústavní soud ve výše uvedeném usnesení vyjádřil takto: „*Vznáš-li stěžovatel v ústavní stížnosti námitku, poukazující na tvrzené porušení čl. 38 odst. 1 Listiny, je třeba tuto námitku považovat za opožděnou, neboť podle ustálené judikatury Ústavního soudu mohl stěžovatel výrok rozhodnutí krajského soudu ze dne 22. 10. 2009, kterým byla věc odňata konkrétní soudkyni okresního soudu, napadnout ústavní stížností [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. IV. ÚS 956/09 (N 225/55 SbNU 105), ze dne 1. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 2766/14 (N 202/79 SbNU 281), nebo ze dne 5. 3. 2013, sp. zn. II. ÚS 3564/12 (N 38/68 SbNU 391), a ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 1837/16 (N 243/83 SbNU 767)]. Pakliže tak stěžovatel neučinil, je třeba v této části považovat ústavní stížnost, resp. tuto námitku, za opožděnou.“* **Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pokud je účastníkovi v průběhu řízení odňat zákonný soudce, musí podat ústavní stížnost proti takovému procesnímu rozhodnutí a nečekat až na pravomocné rozhodnutí ve věci samé.³**

Žádost a žaloba o přiměřenou kompenzaci za odejmutí nemovitosti

Právo a nárok na přiměřenou kompenzaci je zářným příkladem stavu, kdy **zákon takové právo nepřiznává, nicméně rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu toto právo dovodila**, a zákon tedy překonala. Klienti tedy na základě výše uvedené judikatury vyzvali Českou republiku – Ministerstvo zemědělství ČR (dále jen „MZ“ či „ministerstvo“) k zaplacení přiměřené kompenzace, nicméně MZ tuto kompenzaci odmítlo mimosoudně zaplatit s odkazem na zákonnou úpravu.

Klienti přitom odkazovali již v žádosti (předžalobní výzvě) na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017, č. j. 28 Cdo 1665/2017-885:

„S ohledem na intenzitu zásahu do vlastnického práva žalovaných považuje Nejvyšší soud za vhodné připomenout, že v případě přechodu vlastnického práva na oprávněnou osobu (dle § 8 odst. 1 zákona o půdě) přísluší osobě, jež tímto vlastnické právo ztrácí, přiměřená kompenzace (srov. § 8 odst. 3 zákona o půdě), jež by měla – s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu – v zásadě respektovat rozumný poměr k tržní

² Výsledky tohoto jednání dále nerozvádím.

³ V tomto směru uvádím, že klienty jsem na výše uvedenou judikaturu upozornil již před podáním ústavní stížnosti. Přesto jsme se s klienty dohodli, že ústavní stížnost podáme, protože získat mohli mnoho, ztratit jen málo. Opět mám za to, že pokud klient může využít určitý opravný prostředek, advokát zde není od toho, aby mu v tom bránil, advokát je zde od toho, aby klienta poučil o všech možných rizicích, a pokud si klient přeje využít všech možných zákonných, dostupných prostředků, advokát by je měl klientovi odprezentovat a případně je využít.

hodnotě majetku v době, kdy k odnětí vlastnictví této osoby došlo, tak, aby zmiřňování předchozích křivd nezpůsobovalo nepřiměřené křivdy nové (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2836/2009; či náleží Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2015, sp. zn. III. ÚS 130/14). Uvedené závěry mohou se pak prosadit i v případě žalovaných (tvrdí-li, že na vzniklé situaci se nikterak nepodíleli a v plné důvěře spoléhali na postup tehdejších orgánů při nakládání s národním majetkem, byť šlo - objektivně - i z pohledu tehdy platných právních předpisů o postup evidentně nesprávný).“

Klienti tak měli právo na přiměřenou kompenzaci za odejmutí nemovitostí v hodnotě kupní ceny v místě a čase obvyklé, a sice k datu, kdy byly nemovitosti pravomocně klientům odňaty rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne ze dne 5. 5. 2016, č. j. 11 Co 251/2012-729. Klienti tak měli za to, že skutkový stav je nesporný a jasný. Klienti se nijak nepodíleli na tvorbě cen převodu nemovitostí ani na způsobu jejich převodu a v plné důvěře spoléhali na postup tehdejších orgánů při nakládání s národním majetkem. Jediné, co dle klientů zbývalo, je stanovit výši kompenzace - tržní ceny nemovitostí, kterou budou respektovat všechny strany. MZ téměř celý nárok klientů odmítlo s tvrzením, že „*Ministerstvo zemědělství je v souladu s ust. § 8 odst. 3 zák. č. 229/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o půdě“), a v souladu s § 10 odst. 1 písm. e) zák. č. 243/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za stát příslušné k vrácení kupní ceny a k úhradě nákladů účelně vynaložených na nemovitost... O způsobu stanovení výše náhrady za vydané nemovitosti (zda v podobě nákladů účelně vynaložených na nemovitosti ve smyslu § 8 odst. 3, 2. část věty první zákona o půdě, nebo v podobě, jak požadujete s poukazem na stanoviska Nejvyššího soudu a Ústavního soudu) může rozhodnout pouze soud. Ministerstvo zemědělství může uhradit fyzickým osobám bez rozhodnutí soudu pouze náklady účelně vynaložené na nemovitost, jejichž výše a účel bude fyzickými osobami nezpochybnitelně prokázána.“* Klienti na základě tohoto stanoviska ze dne 26. 7. 2018 obdrželi od Ministerstva zemědělství vrácení kupní ceny, resp. přidělové ceny za nemovitosti, tedy částky v řádech několika desítek tisíc korun českých.

Tímto způsobem bylo ze strany Ministerstva zemědělství ukončeno mimosoudní jednání, a klienti byli tudíž nuceni vymáhat svá práva soudní cestou. Klienti byli tedy rovněž nuceni nechat zpracovat a vyhotovit znalecké posudky ve smyslu § 127a o. s. ř., aby byli schopni určit výši škody, jež jim chybným úředním postupem ČR vznikla. Tato škoda je představována rozdílem mezi obvyklou cenou nemovitostí v době, kdy tyto nemovitosti byly žalobcům pravomocně odňaty, a částkou, kterou od MZ za toto odnětí skutečně dostali.

Žalobě klientů bylo rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 25. 3. 2021, č. j. 26 C 195/2018-83, plně vyhověno, přičemž tento rozsudek se stal i pravomocným a vykonatelným, když proti němu nepodal žádný z účastníků řízení odvolání. V tomto rozhodnutí dospěl soud mj. k následujícím závěrům: „... V tomto řízení se žalobci jako osoby povinné vydat nemovitosti, jež nabyli v dobré víře, ale v rozporu s právními předpisy pro nesprávný postup státního orgánu (nemovitě

věci nabyli žalobci nebo jejich právní předchůdci za cenu nižší než cenu odpovídající tehdy platným cenovým předpisům, došlo k porušení tehdy platných právních předpisů a nemovité věci byly převedeny z vlastnictví státu v rozporu s platnými právními předpisy), domáhají finanční kompenzace za vydané nemovitosti. Žalobci se nestali povinnou osobou na základě protiprávního zvýhodnění osoby nabyvatele, ale v důsledku nesprávnosti postupu státního orgánu, který neovlivnili a ovlivnit ani nemohli. Žalobci nabyli předmětné nemovitosti v dobré víře a zaplatili za ně kupní cenu. Tyto nemovitosti byli následně nuceni vydat a žalovaná jim vyplatila podle doslovného zákonného znění původní kupní cenu, aniž by obdrželi nějakou kompenzaci či případně měli jinou možnost vlastního bydlení. Z nálezu Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 33/10, vyplynulo, že oprávněná osoba má v zásadě obdržet náhradu, jejíž výše by byla rozumná vzhledem k hodnotě majetku, jehož byla zbavena. Jak Ústavní soud uzavřel, podstatnou pro posouzení přiměřené náhrady za vydaný majetek je tedy otázka, zda vydaný majetek byl nabyt (ač v rozporu s tehdy platnými právními předpisy) v dobré víře. Je také nutné rozlišovat, zda majetek byl nabyt těmito povinnými osobami zneužitím jejich postavení v totalitním režimu, zda došlo k porušení hmotněprávních předpisů či k procesnímu pochybení, za které je odpovědný stát, popř. na základě příliš extenzivního výkladu restitučních zákonů, a rovněž jaké „sociální“ dopady vydání majetku znamená pro povinnou osobou. Dále poukázal na usnesení sp. zn. III. ÚS 575/05, kdy Ústavní soud s odkazem na rozhodnutí ESLP zdůraznil, že je nutné zachovat spravedlivou rovnováhu mezi požadavkem veřejného zájmu na restituci majetku a imperativem ochrany základního práva jednotlivce na ochranu majetku, z čehož vyplývá, že povinná osoba má v zásadě obdržet náhradu, jejíž výše by byla rozumná vzhledem k hodnotě majetku, jehož byla zbavena. Je zřejmé, že důsledky aplikace restitučních předpisů mohou být pro stěžovatele v konkrétních případech příkré a mohou citelně zasáhnout do jejich životů. Proto, pokud se stěžovatelé budou domáhat náhrady za majetek, který jsou nyní povinni vydat, budou muset příslušné orgány při stanovení náhrady vzít v úvahu všechny okolnosti daného případu tak, aby stěžovatelé nemuseli nést nepřiměřenou zátěž spojenou s prosazením legitimního cíle sledovaného restitučními předpisy, resp. aby nebyli nuceni nést břemeno odpovědnosti státu, který kdysi tento majetek zkonfiskoval. V soudním řízení byla žalobkyni přiznána náhrada ve výši tržní ceny nemovitostí stanovené ke dni právní moci rozsudku, na základě kterého byla povinna nemovitosti vydat.

V souladu s ust. § 13 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, kdy každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako stejný nebo obdobný případ, tj. případ, s nímž se projednáváný případ shoduje v podstatných znacích a který již soudem projednáván byl. Legitimním očekáváním účastníků civilního procesu je, aby stejné nebo obdobné případy byly objektivně soudem posouzeny stejně. Ačkoli je každý případ projednáván soudem jedinečný, současně platí, že se s jinými případy může shodovat v mnoha podstatných znacích. V daném řízení se žalobci domáhají finanční kompenzace za vydané nemovitosti, které nenabyli na základě protiprávního zvýhodnění osoby nabyvatele, ale v důsledku nesprávnosti postupu státního

orgánu, který neovlivnili a ovlivnit ani nemohli. Žalobci (popř. jejich právní předchůdci) nabyli předmětné nemovitosti v dobré víře a zaplatili za ně kupní cenu. Tyto nemovitosti byli následně nuceni vydat a žalovaná jim vyplatila podle doslovného zákonného znění původní kupní cenu, aniž by obdrželi nějakou kompenzaci či případně měli jinou možnost vlastního bydlení. Lze tedy shrnout, že oba případy se v podstatných znacích shodují.

Podle § 8 odst. 1, 3 zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, na návrh oprávněné osoby soud rozhodne, že na ni přechází vlastnické právo k nemovitosti ve vlastnictví fyzické osoby, jež ji nabyla od státu nebo jiné právnické osoby, a na kterou by se vztahovalo právo na vydání podle tohoto zákona, a to v případech, kdy fyzická osoba nabyla nemovitost buď v rozporu s tehdy platnými předpisy, nebo za cenu nižší než cenu odpovídající tehdy platným cenovým předpisům, nebo na základě protiprávního zvýhodnění nabyvatele, dále i osoby blízké této fyzické osobě, pokud na ně přešlo nebo bylo převedeno vlastnictví nebo osobní užívání k těmto nemovitostem. Fyzická osoba, jejíž vlastnické právo přešlo na oprávněnou osobu podle odst. 1, má vůči státu nárok na vrácení kupní ceny a na úhradu nákladů účelně vynaložených na nemovitost. Nárok se uplatňuje u příslušného ústředního orgánu státní správy republiky. Stát má v takovém případě vůči oprávněné osobě nárok na náhradu nákladů účelně vynaložených na nemovitost, kterou uhradil fyzické osobě podle věty první.

Podle rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 575/05, s odkazem na rozhodnutí ESLP, je nutné zachovat spravedlivou rovnováhu mezi požadavkem veřejného zájmu na restituci majetku a ochranou základního práva jednotlivce na ochranu majetku, z čehož vyplývá, že povinná osoba má v zásadě obdržet náhradu, jejíž výše by byla rozumná vzhledem k hodnotě majetku, jehož byla zbavena...

Z rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 5. 2016 vyplynulo, že nemovité věci (vyjma garáže) přešly na stát v důsledku prohlášení právního předchůdce žalobkyně o vzdání se přidělu, které nebylo učiněno z jeho vlastní vůle a dobrovolně, nýbrž bylo vedeno snahou tehdejšího režimu likvidovat soukromá zemědělská hospodářství. Soud uzavřel, že byl dán restituční důvod dle § 6 odst. 1 písm. h) zákona o půdě, neboť prohlášení právního předchůdce žalobkyně o vzdání se přidělu jako na písemnou nabídku daru, jež učinil ve zřejmé tísní, stát reagoval tak, že tuto nabídku přijal, tudíž došlo k uzavření darovací smlouvy. V řízení bylo zjištěno, že nemovité věci nabyli žalovaní (nebo jejich právní předchůdci) za cenu nižší než cenu odpovídající tehdy platným cenovým předpisům, že došlo k porušení tehdy platných právních předpisů a nemovité věci byly převedeny z vlastnictví státu v rozporu s platnými právními předpisy...

... Lze tedy uzavřít, že žalobci (resp. jejich právní předchůdci) získali předmětné nemovitosti v rozporu s právními předpisy pro nesprávný postup státního orgánu, který nemohli nijak ovlivnit. Předmětné nemovitosti nabyli v dobré víře a zaplati-

li za ně kupní a přidělovou cenu a následně je byli nuceni vydat v rámci restitucí a žalovaná jim vyplatila podle doslovného znění původní kupní cenu a přidělovou cenu. **U žalobců tak došlo k porušení jejich práva pokojně užívat svůj majetek, zakotveného v čl. 1 Protokolu č. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb. Je tedy zřejmé, že důsledky aplikace restitučních předpisů byly pro žalobce příkré, neboť byli nuceni vydat majetek, který od státu nabyli v dobré víře.** Soud při stanovění náhrady vzal v úvahu všechny okolnosti daného případu tak, aby žalobci nebyli nuceni nést břemeno odpovědnosti státu, který kdysi tento majetek zkonfiskoval a následně v rozporu s právními předpisy žalobcům (popř. právním předchůdcům žalobců) prodal. **Pokud jde o určení výše náhrady za vydané nemovitosti, vycházel soud z tržní ceny těchto nemovitostí ke dni právní moci rozhodnutí, kterým vznikla povinnost předmětné nemovitosti vydat, tj. ke dni 13. 6. 2016. Jedná se o náhradu za odnětí vlastnictví, ke kterému došlo na základě rozhodnutí soudu, a poskytnutá adekvátní náhrada musí být ve výši, která umožní tomu, komu bylo vlastnictví odňato, pořídit si srovnatelnou nemovitost. Výše této náhrady je určena jako obecná cena, za niž se prodávají srovnatelné nemovitosti v daném místě a čase. Výše náhrady pak odpovídá velikosti podílů žalobců na vydávaných nemovitostech. S ohledem na uvedená zjištění má soud za přiměřené, aby se žalobcům dostalo adekvátní náhrady ve výši tržní ceny. Spravedlivá náhrada tak představuje tržní cenu nemovitostí ke dni právní moci rozsudku, kterým byla uložena povinnost předmětné nemovitosti vydat, tak, aby za vydané nemovitosti si mohli žalobci zajistit srovnatelnou náhradu. Z tohoto důvodu soud žalobcům přiznal žalobou požadované částky včetně zákonného úroku z prodlení od data podání žaloby.**

Pokud jde o námitku žalované, že by mělo dojít k započítání plnění, které bylo žalobcům poskytnuto v řízení u Obvodního soudu pro Prahu 2, tak s tímto se soud neztotožňuje, neboť toto řízení se týká jiné věci a vychází i z jiných skutkových tvrzení, než je předmět tohoto sporu. V řízení u Obvodního soudu pro Prahu 2 žalobci požadovali zadostiučinění za nemajetkovou újmu v důsledku nepřiměřeně dlouhého soudního řízení před Okresním soudem v Litoměřicích, v tomto řízení je pak řešena otázka náhrady za nemovitosti, které byli žalobci nuceni vydat oprávněné osobě v rámci restitučního sporu.⁴⁴

Žádost Ministerstvu spravedlnosti o zadostiučinění nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem z důvodu délky soudního restitučního řízení

Jedna ze skutečností, kterou vždy sleduji, pokud přebírám déle trvající kauzu, je postup orgánů veřejné moci v daném řízení. Samozřejmě neplatí bez dalšího zásada, že došlo k nesprávnému úřednímu postupu pokaždé, pokud řízení trvalo vícero let. Každé soudní či jiné řízení musí objektivně nějakou dobu trvat, a pokud se jedná o řízení, jež je skutkově a právně složité, má více účastníků, je zapotřebí součinnost s jinými orgány veřejné moci či osobami, obsahuje cizí prvek a probíhá přes vícero soudních instancí, může trvat i vícero let, a přesto nemůže být hovořeno o nesprávném

4 K poslednímu odstavci se vracím v následující části článku, kdy klienti žalovali Českou republiku - Ministerstvo spravedlnosti, o zadostiučinění nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem z důvodu délky soudního restitučního řízení.

úředním postupem. Je to právě opět ta výše zmiňovaná perfektní znalost spisu, na základě které advokát může učinit závěr, zda došlo k nesprávnému úřednímu postupu, a je tak namísto za klienta podat žádost o zadostiučinění ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „zákon“).

Tak tomu bylo i v tomto případě, kdy řízení trvalo 24 let a 10 měsíců a ve vztahu k jednomu z klientů trvalo 26 let a 7 měsíců, přičemž do celkové doby řízení je třeba zahrnout i řízení před Ústavním soudem. Klienti tudíž vyzvali Českou republiku – Ministerstvo spravedlnosti (dále i „MS“), k zadostiučinění nemajetkové újmy, když platí dle zákona následující:

Podle ustanovení § 1 zákona stát odpovídá za podmínek zákonem stanovených za škodu způsobenou při výkonu státní moci. Podle § 2 zákona se odpovědnosti za škodu podle tohoto zákona nelze zprostit.

Podle § 3 písm. a), b), c) zákona stát odpovídá za škodu, kterou způsobily státní orgány, právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona, orgány územních samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona.

Podle § 13 odst. 1 stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Podle § 15 odst. 1 zákona přízná-li příslušný úřad náhradu škody, je třeba nahradit škodu do šesti měsíců od uplatnění nároku. Dle ustanovení § 15 odst. 2 zákona se poškozený může domáhat náhrady škody u soudu pouze tehdy, pokud do šesti měsíců ode dne uplatnění nebyl jeho nárok plně uspokojen.

Dle ustanovení § 31a odst. 1 zákona platí, že bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. Podle odst. 2 citovaného ustanovení se zadostiučinění poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo. Podle odst. 3 citovaného ustanovení v případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí zákona nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí zákona, se při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění přihlédne rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k a) celkové délce řízení, b) složitosti řízení, c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, d) postupu orgánů veřejné moci během řízení a e) významu předmětu řízení pro poškozeného.

Vzhledem k tomu, že MS nezaplátilo řádně a včas v zákoně šestiměsíční lhůtě dle § 15 odst. 1 zákona, podali klienti žalobu o zaplacení. Této žalobě bylo rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 22. 10. 2019, č. j. 12 Co 170/2018-157,⁵ částečně vyhověno, obě strany sporu tak podaly odvolání, o kterém bylo rozhodnuto pravomocně Městským soudem v Praze jakožto soudem odvolacím rozsudkem ze dne 28. 8. 2020, č. j. 14 Co 197/2020-251. **Odvolací soud již následně přiznal zcela odpovídající zadostiučinění.**

Na tomto rozhodnutí bylo z pohledu advokáta zajímavé zejména to, **jakým způsobem se odvolací soud postaví k ponižování a navyšování zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 3 písm. b) až e) zákona**, když odvolací soud tradičně odkázal na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, snížil odškodnění o 25, resp. 30 % kvůli počtu soudních instancí, neboť řízení vedené ve více instancích logicky prodlužuje celkovou délku řízení o dobu za řízení před další instancí (viz např. rozsudek NS ze dne 16. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3628/2010). Odvolací soud snížil odškodnění o 20 % z důvodu skutkové, procesní a právní složitosti, dále snížil odškodnění o 5 % z důvodu vícero žalovaných, kteří vystupovali ve shodě a vzájemně se podporovali, a proto újmu z dlouhotrvajícího řízení tedy minimálně v tomto rozsahu sdíleli. Odvolací soud naopak navýšil základní částku o 30 % z důvodů průtahů v řízení, které činily před okresním soudem více než 8 let, a jeho v pořadí druhý rozsudek byl dokonce zrušen pro nepřezkoumatelnost, a dále navýšil základní částku o 10, resp. 15 % z důvodu zvýšeného zájmu klientů na výsledku řízení, když těm šlo o vlastnictví významného nemovitého majetku, přičemž u některých z klientů bylo v sázce, zda přijdou o bydlení.

Závěr

Tento článek upozornil na několik zajímavých judikátů nejen z oblasti restitučního práva a rovněž ukázal, že **i když advokát dostane na stůl zdánlivě ztracenou a letitou věc, lze při detailním prostudování spisu a komplexním náhledu na kauzu pro klienty získat vícero různých nároků.** Pokud advokát přebírá věc za situace, kdy již běží určité řízení, je dle mého názoru jeho povinností se především a co nejdříve seznámit se spisem, a to se spisem celým. Advokát by měl vždy přemýšlet, jaké všechny hmotněprávní či procesní nároky může pro klienta získat, a to nejen v rámci jednoho právního odvětví. Advokát musí zvážit vždy, jaké všechny řádné či mimořádné opravné prostředky lze pro klienta využít, bez ohledu na to, co stojí v poučení předmětného rozhodnutí. Pokud advokát zastupuje klienta v letité kauze, vždy by se měl zamyslet nad tím, zda nedošlo k nesprávnému úřednímu postupu. A především se vždy klienta snažit transparentně upozornit na všechny jeho možnosti a jejich možné výhody či nevýhody a vést o takovýchto poučeních klienta záznamy. ❀

⁵ Tento rozsudek byl několikrát samotným soudem prvního stupně doplňován a měněn.

Aktuální otázky tzv. *lex voucher*

Cílem tohoto příspěvku je představení problematických aspektů zákona č. 185/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru označovaného jako SARS CoV-2 na odvětví cestovního ruchu (dále „lex voucher“), jeho dopadů na spotřebitele a zodpovězení položených otázek. Zaměřím se na to, jak má stát reagovat na mimořádné události v oblasti cestovního ruchu, kdy do některých destinací může být ze dne na den omezen přístup, a to nejen z důvodů pandemických, ale aktuálně např. i válečných. Zhodnotím i rozhodující praxi soudů, která je v dnešních dnech, tj. více než dva roky po pandemii, již dostupná. Předkládaný text poskytne možné řešení pro situace, jejichž zásah do cestovního ruchu by byl obdobný jako u covid-19.

Mgr. Jana Vábek Marková
působí jako advokátní koncipientka v Erudit advokátní kancelář a jako doktorandka na Katedře civilního práva PF MU v Brně.

Z důvodu pandemie koronaviru muselo být mnoho plánovaných cest zrušeno. Zákazníci cestovních kancelářů se dle práva Evropské unie mohli rozhodnout, zda budou přijímat v době pandemie často nabízené poukázky, nebo využijí svého práva na vrácení peněz. Letecké společnosti a poskytovatelé zájezdů nabízelí změny rezervací nebo již výše zmíněné poukázky (vouchery).¹ Subjekty podnikající v cestovním ruchu tak činily proto, aby se vyhnuly proplácení milionů eur ve formě náhrad za neuskutečněné lety a pobyty. Podle pravidel² stanovených Evropskou unií mají cestující právo vybrat si mezi poukázkami, nebo proplácením hotovostních nákladů za zrušené jízdenky (letadlo, vlak, autobus/autokar

a trajekty) nebo souborné cestování (smlouvy o zájezdu),³ nicméně spotřebitelům byly „nuceny“ poukazy.

V předkládaném příspěvku se budu zabývat **problematikou stornopoplatků a odstupného v souvislosti s *lex voucher***. Zaměřím se též na vydávání voucherů chráněným skupinám zákazníků, resp. na možnosti okamžitého vrácení zaplacených částek chráněným zákazníkům. Vodicí linkou tohoto příspěvku bude právo EU, jelikož dané téma je silně europeizované.⁴

Evropská regulace – evropsko-právní pozadí

Práva cestujících v přepravě v případě zrušení, resp. odstoupení od smluv souvisejících s cestováním, jsou stanovená ve vícero sekundárních aktech Evropské unie.⁵ Dle těchto právních předpisů je nutné, v případě zrušení cesty, vrátit zaplacenou cenu v pevně stanovené a relativně krátké lhůtě v řádu několika dnů, jejíž délka odvisí od typu přepravy.

Právní úprava na prvním místě počítá s tím, že zákazníkovi budou finanční prostředky primárně vráceny v hotovosti, resp. připsány na bankovní účet. Nicméně, dle předpisů, **může být vystaven i poukaz**. Vrácení platby ve formě poukazu je možné jen tehdy, **když s tímto postupem cestující souhlasí**. Přijetí poukázek **nemůže být povinností, ale pouze právem a svobodnou volbou cestujícího**.⁶ Náhrada plné ceny přepravního dokladu je splatná do 7 dnů od podání žádosti cestujícího v případě letecké, námořní a vnitrozemské vodní dopravy, do 14 dnů v případě autobusové a autokarové dopravy a do jednoho měsíce od podání žádosti v případě železniční dopravy.

S ohledem na výše uvedené **není možné cestujícímu poukaz vystavit automaticky**, což bylo v praxi během pandemie onemocnění covid-19 velmi časté.⁷ Stejně tak není možné nárok na vrácení finančních prostředků odepřít.

U smluv o zájezdu se postupuje podle směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS (dále jen „směrnice 2015/2302“).

Dle výše uvedeného předpisu mají cestující v případě zrušení zájezdu z důvodu neodvratitelných a nepředpokladatel-

1 Srov. situaci v letectví blíže zde: M. Ryšavá: Boj pandemie COVID-19 vs. letecká doprava má prozatím jasného vítěze: čelíme historické změně? Česká národní banka, Globální ekonomický výhled, listopad 2020.

2 Srov. směrnici 2015/2302 ve světle doporučení Komise C (2020) 3125 final. Obdobně pak např. nařízení č. 261/2004.

3 Jelikož pandemie cestovní ruch stále sklíčuje, je nutné vzít v potaz myšlenku, zda překlenutí předpisy typu českého *lex voucher* bylo dostatečné a opravdu naplnilo svůj účel.

4 Ačkoliv bude posuzováno zejména provedení směrnic v národní úpravě.

5 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční přepravě. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1177/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o právech cestujících při cestování po moři a na vnitrozemských vodních cestách. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 181/2011 ze dne 16. února 2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004.

6 Srov. čl. 7 odst. 3 nařízení a čl. 8 nařízení č. 261/2004; obdobně také čl. 16 odst. 1 písm. a) nařízení č. 1371/2007; čl. 18 odst. 1 písm. b) nařízení č. 1177/2010; čl. 19 odst. 1 písm. b) nařízení č. 181/2011.

7 Největší spotřebitelská organizace dTest se s touto praktikou setkala u společnosti Bluestyle, na niž eviduje několik desítek stížností.

ných okolností **nárok na vrácení veškerých plateb v plné výši, a to nejpozději do 14 dnů.** Pořadatel tedy může (a také v době platnosti *lex voucher* mohl) cestujícímu nabídnout proplacení ve formě poukazu. **Otázkou je, zda stát nese odpovědnost za to, že vydal právní předpis, jenž odporuje právu EU a jde přímo proti znění směrnice.**

Stornopoplatky a odstoupení od smlouvy

Pořadatel zájezdu je dle § 2533 odst. 2 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), na žádost zákazníka povinen odůvodnit výši odstupného. V praxi se nejčastěji cestující setká s termínem stornopoplatky,⁸ jejichž případná výše, která musí být přiměřená,⁹ bývá zpravidla smluvně upravena. Pořadatel tak může požadovat zaplacení stornopoplatku maximálně ve výši nákladů, které mu skutečně v souvislosti s odstoupením zákazníka od smlouvy vzniknou. Ačkoliv pojem **přiměřenost** odstupného o. z. přesně nespecifikuje, s odkazem na bod 31 preambule směrnice 2015/2302 lze očekávat, že **při určení výše tohoto poplatku budou zohledněny očekávané úspory nákladů a příjmů z alternativního využití cestovních služeb.** Výše stornopoplatku by tak měla odpovídat předstihu, ve kterém je storno zájezdu učiněno, ve spojení s administrativními náklady spojenými např. s přepisem letenek. Pořadatel¹⁰ zájezdu by měl být schopen zdůvodnit výši jednotlivých složek, které si v rámci stornopoplatku účtuje.

Problematika odstupného však není řešena dostatečně komplexně, což v praxi přináší problémy. **Stěžejní problém v této oblasti souvisí s výší zálohových plateb u zájezdů.** Enormní výši záloh na zájezdy v České republice dlouhodobě kritizuje prof. Markéta Selucká,¹¹ na evropské úrovni se kriticky k výši záloh staví Evropská spotřebitelská organizace (dále jen „BEUC“).¹²

Zálohy jsou zdrojem příjmů pořadatelů zájezdů. Pro tyto subjekty je pak mnohem snazší již předplacenou platbu zadržet jako stornopoplatek v případě odstoupení zákazníka od smlouvy. Mimořádné okolnosti v posledních letech a měsících (pandemie, válečný konflikt) ukazují, že cestující mohou být nuceni odstoupit od smlouvy o zájezdu, a to i přes povinnost zaplatit stornopoplatky.

Situaci, kdy zákazník již zaplatil stornopoplatek v souladu s § 2533 o. z., se v době pandemie rovněž zabýval *lex voucher*. Konkrétně v ust. § 7, na jehož základě pořadatel musel na žádost zákazníka poskytnout poukaz na zájezd v hodnotě nejméně 10 % zaplaceného stornopoplatku. To vše ve lhůtě do 14 dnů ode dne, kdy zákazník požádal pořadatele o vydání poukazu na zájezd.

Dle o. z. má zákazník právo odstoupit od smlouvy se zaplacením stornopoplatku (viz § 2533 o. z.) či bez zaplacení stornopoplatku, **kdy jednou ze situací, kdy není nutné platit stornopoplatek, je výskyt mimořádných a nevyhnutelných okolností v místě zájezdu.** I když se otevřely hranice do dané destinace, neznamená to, že odpadly mimořádné okolnosti podle § 2535 o. z. Mimořádné a nevyhnutelné okolnosti o. z. nevymezuje, tento pojem je však vymezen ve směrnici 2015/2302, podle jejíhož čl. 3 odst. 12 se jimi rozumí: „*situace, již strana, která se jí dovolává, nemůže ovlivnit a je-*

jmž důsledkům nelze zabránit ani přijetím veškerých přiměřených opatření“.

Strach z onemocnění covid-19, které se v dané zemi šíří, může být dle mého názoru považován za mimořádnou okolnost, která zákazníka opravňuje od smlouvy odstoupit a žádat vrácení peněz nebo voucher v hodnotě zájezdu. Účelem smlouvy o zájezdu a její úpravy je zajištění odpočinku a odpoutání se od každodenních starostí.¹³ Proto vystavení stresu či obavy z nákazy mohou být mimořádnou okolností, resp. je možné, aby výskyt onemocnění ospravedlnil odstoupení od smlouvy ze strany zákazníka, aniž by musel nést povinnost platby stornopoplatků.

V důvodové zprávě k novele občanského zákoníku provedené zákonem č. 111/2018 Sb. se k pojmu mimořádné okolnosti výslovně uvádí: **„Může sem patřit například válečný konflikt, jiné závažné bezpečnostní problémy jako terorismus, významná rizika pro lidské zdraví, například výskyt ohniska závažného onemocnění v cestovní destinaci, nebo přírodní katastrofy, jako například záplavy, zemětřesení či povětrnostní podmínky, jež znemožňují bezpečně se dopravit do místa určení, jak bylo dohodnuto ve smlouvě o zájezdu.“**

Co je a co není mimořádnou okolností, dále rozvíjí judikatura SDEU.¹⁴

Povinně nařízená karanténa při návratu ze zahraničí ale není mimořádnou okolností, neboť taková okolnost musí být přítomna v místě zájezdu.¹⁵

Smlouva o zájezdu je upravena v ust. § 2521 až 2549 o. z., ale mimo to provozovatelé cestovních kanceláří musí zohledňovat jak obecnou úpravu o závazcích, tak i zvláštní úpravu o uzavírání spotřebitelských smluv obsaženou v ust. § 1810 až 1819 o. z. Nadto je podnikání v oblasti cestovního ruchu regulováno zvláštním zákonem č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cestovním ruchu“).

Zákon o cestovním ruchu ve svém ust. § 9 odst. 2 písm. f) stanoví cestovní kanceláři povinnost úplně a řádně informovat o „*pasových a vízových požadavcích pro občany České*

8 Zákodárce operuje s termínem odstupné, v praxi se však zcela běžně objevuje termín stornopoplatky, se kterým budu nadále v tomto článku pracovat.

9 Směrnice 2015/2302 ve svém čl. 12 odst. 1 pracuje s termínem „*přiměřená a zdůvodnitelná stornopoplatky*“. Další otázky k úvaze lze nalézt v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané Landesgericht Salzburg (Rakousko) dne 5. 5. 2021 – FC v. FTI Touristik GmbH (věc C-287/21). Žádost o zodpovězení předběžných otázek však byla vzata zpět. Blíže zde: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-287/21&jur=C>.

10 V textu se pořadatelem míní jeho zákonná definice v souladu s ust. § 2523 o. z.

11 Např. na konferenci Kulatý stůl, pořádané 15. 3. 2022 časopisem dTest.

12 THE PACKAGE TRAVEL DIRECTIVE: BEUC's Position on how to regain consumers' trust in the tourism sector. BEUC, 2021.

13 Srov. obdobně M. Hulmák: Ztráta radosti z dovolené, Právní rozhledy č. 2/2009, str. 52-54.

14 V případě letecké dopravy se s pojmem mimořádné okolnosti velmi často operuje. Např. v rozsudku ze dne 17. 9. 2015, *van der Lans*, ve věci C-257/14, soud rozhodl, že technická závada není mimořádnou okolností. V usnesení ze dne 14. 11. 2014, *Siewert a další*, ve věci C-394/14, se odkazuje na mimořádné okolnosti v letecké dopravě s odkazem na body 14 a 15 odůvodnění nařízení č. 261/2004.

15 Srov. obdobně M. Selucká, S. Veverková: Obecné otázky, in M. Selucká a kol.: Covid-19 a soukromé právo, Otázky a odpovědi, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2020, str. 50.

republiky a zdravotních formalitách, které jsou nutné pro cestu a pobyt, a o obvyklých cenách a lhůtách pro jejich vyřízení“. Analogicky by bylo možné vyvodit i nutnost informovat cestujícího o mimořádných opatřeních a povinnostech spojených s šířením onemocnění covid-19. Cestovní kanceláře vesměs tuto svoji novou povinnost přijaly a informují o covidových povinnostech na svých webových stránkách.¹⁶

Příslušná judikatura

Judikatura, ačkoliv pouze prvostupňová či odvolacích soudů, se již zabývala několika případy odstoupení od smlouvy¹⁷ z důvodu covid-19, hrozící nákazy či protiepidemických opatření. Problematikou se zabýval např. Městský soud v Brně v rozsudku č. j. **52 C 155/2020-72**. V dané věci se žalobce domáhal zaplacení ceny zájezdu po cestovní agentuře. Žalobce se žalovaným uzavřeli smlouvu o zájezdu do Itálie, který se měl konat v březnu roku 2020. V této době Bezpečnostní rada státu nedoporučovala cestovat do zahraničí, zejména do oblastí, kde hrozilo reálné riziko rozšíření onemocnění covid-19, přičemž Itálie byla jednou z nich. Z toho důvodu žalobce od smlouvy odstoupil. Své odstoupení poté žalobce odvolal s tím, že své konečné stanovisko sdělil v den zahájení zájezdu. V tento den sdělil, že na odstoupení trvá. Odstoupení bylo opřeno o zákonné podmínky § 2535 o. z. V dané oblasti skutečně docházelo k intenzivnímu šíření onemocnění covid-19 a v návaznosti na tuto skutečnost byla poté v Itálii vyhlášena celostátní karanténa. Žalobce argumentoval tím, že k odstoupení došlo až v den zahájení zájezdu a podle všeobecných podmínek je v takovém případě účtován stornopoplatek ve výši 100 %. Dále argumentoval tím, že odstoupení dle § 2535 o. z. je možné, pouze pokud trvají mimořádná opatření v ČR či v cílové destinaci, k přijetí těchto opatření ke dni zahájení zájezdu nedošlo. Argumentací žalobce, který na podporu svých tvrzení použil důvodovou zprávu k zákonu *lex voucher*, žalovaný odmítal, jelikož nešlo o zájezd zrušený ze strany CK. Dále žalovaný tvrdil, že žalobce neprokázal empirickými daty tvrzení o šíření nákazy a vycházel pouze ze sdělení veřejných sdělovacích prostředků. Soud uložil žalovanému povinnost vrátit žalobci původní cenu zájezdu včetně úroků z prodlení a nákladů řízení. Dále soud uvedl, že na stránkách Ministerstva zahraničních věcí ke dni původního odstoupení od smlouvy byla uvedena informace, že se návštěvníci Itálie mohou ocitnout ve čtrnáctidenní karanténě. Žalovaný opakovaně odmítal akceptovat odstoupení dle § 2535 o. z. s odkazem na to, že cílová destinace byla v době konání zájezdu zcela bez omezení. Podle soudu bylo šíření nákazy nemoci covid-19 nevyhnutelnou okolností, jelikož je notorií, že k zabránění šíření nemoci šířené kapénkovou infekcí jsou nutná mimořádná opatření. Podle soudu tedy byly naplněny podmínky pro odstoupení dle § 2535 o. z. Soud však konsta-

toval, že *lex voucher* se na danou situaci nevztahuje, jelikož nárok žalobce vznikl již před nabytím jeho účinnosti, a jednalo by se tedy o nepřipustnou pravou retroaktivitu.

Další rozsudek se zabývá situací, kdy zájezd byl zrušen ze strany cestovní kanceláře. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. **30 C 69/2021-47** řešil spor, kdy se žalobkyně (spotřebitelka) měla zúčastnit zájezdu v květnu roku 2020, který byl kanceláří zrušen. Ta nabídla žalobkyni poukaz v ceně zájezdu či změnu termínu. Vzhledem k tomu, že místo určení i termín jsou hlavními náležitostmi zájezdu, a spotřebitelka s touto změnou hlavní náležitosti zájezdu nesouhlasila, 16. 4. 2020 od smlouvy odstoupila. Odstoupení bylo opřeno také o důvody § 2535 o. z. Navíc žalobkyně uvedla, že v té době plánovaná ochranná doba se nevztahuje na odstoupení dle § 2531 odst. 2 o. z., a vyzvala žalovanou k předložení nabídky náhradního zájezdu ve stejné či vyšší jakosti. Na tuto výzvu žalovaná nereagovala a automaticky vystavila poukaz dle *lex voucher*. Žalobkyně odstoupila dne 17. 4. 2020 od smlouvy v důsledku změny podstatných náležitostí zájezdu, a to dle § 2531 odst. 2 o. z., dále odstoupila i z důvodů dle § 2535 o. z. Žalovaná 6. 5. 2020 informovala o využití ochranné doby dle *lex voucher*. Žalobkyně uvedla, že k odstoupení došlo dle § 2531 odst. 2, a nespadá tedy pod důvody odstoupení dle *lex voucher*. Vzhledem k tomu, že žalovaná nebyla schopna dodržet termín ani místo konání zájezdu, ani nepřijala řešení navržené žalobkyní, vzniklo žalobkyni právo na odstoupení dle § 2531 odst. 2 o. z., a toto odstoupení tedy bylo platné. Zákon *lex voucher* nabyl účinnosti dne 24. 4. 2020, k odstoupení tedy došlo před účinností tohoto zákona, a navíc z jiných důvodů než dle § 2535 a § 2536 odst. 1 o. z. Z toho důvodu žalobkyni vzniklo právo na vrácení ceny zájezdu, které jí soud přiznal, včetně úroků z prodlení a nákladů řízení. Tento rozsudek ve velké míře reflektuje praxi, jakou CK zavedly v případě odstupování od smluv, a to nabízení voucherů (na počátku roku 2020 šlo nejprve o vouchery vystavené dle uvážení a pravidel CK). Z hlediska problematiky *lex voucher* není tolik významný, avšak některé závěry soudu pomohly překonat právní nejistotu spotřebitelů. Soud se rovněž vyjádřil k nabízeným poukazům ze strany CK.

Jak bylo uvedeno výše v textu, je otázkou, zda může mít dopad na konání zájezdu hrozba karantény, a to jak v místě určení – tj. cílové destinaci, tak při návratu domů.¹⁸ Druhým zmíněným se zabýval Městský soud v Brně v rozsudku č. j. **47 C 156/2021-78**. Zákaznice uzavřela dne 28. 1. 2021 smlouvu o zájezdu, který se měl konat od 20. 2. do 27. 2. 2021. Dle Ministerstva zahraničních věcí bylo doporučeno do dané destinace cestovat pouze v nezbytných případech, nikoliv za účelem turistiky. Následně tedy od smlouvy odstoupila kvůli zhoršení epidemiologické situace a přetížení zdravotního systému, a to dle § 2535 o. z. Po odstoupení od smlouvy svou pohledávku na vrácení kupní ceny postoupila na žalobce. Žalovaný navrhl žalobu zamítnout, a to z toho důvodu, že postupitelka uzavřela smlouvu o zájezdu v době vrcholící pandemie covidu-19 a musela si být vědoma situace ve světě. K odstoupení došlo den před zahájením zájezdu, a žalovaný tedy nemohl zájezd prodat nikomu dalšímu. Zájezd se i přes tehdejší situaci konal. Žalova-

16 Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1267/2020, nestačí pouhý odkaz na stránky ministerstva.

17 Blíže k samotnému odstoupení od smlouvy např. M. Výtisk: Odstoupení od smlouvy, in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran, a kol.: *Občanský zákoník: komentář*, C. H. Beck, Praha 2019, str. 2155 a násl.

18 Srov. op. cit. sub 15, str. 50.

ný má za to, že k odstoupení došlo z důvodu obav z nutnosti nastoupit do karantény po návratu do ČR. Podle soudu nebyly naplněny podmínky § 2535 o. z. Podle názoru soudu¹⁹ musí pro aplikaci tohoto ustanovení jít o okolnosti, které jsou v době uzavření smlouvy objektivně nepředvídatelné. Soud uvedl, že by nebylo spravedlivé, aby zákazník mohl od smlouvy odstoupit bez zaplacení odstupného v okamžiku, kdy již relevantní okolnost existovala, nebo sice neexistovala, ale byla již předvídatelná. Pokud relevantní okolnost existovala v době uzavření smlouvy, nelze ji označit za mimořádnou.

Domnívám se, že výše stornopoplatků v České republice je nedostatečně upravena. Právní úprava obsažená v o. z. nikterak neupravuje výpočet jejich výše. V praxi²⁰ bývají často účtovány stornopoplatky, které vůbec nezohledňují časový odstup od uskutečnění zájezdu. V případě pandemie covid-19 si spotřebitelé často vybrali (zejména na počátku pandemie) odstoupení od smlouvy, a to i se zaplacením nepřiměřených stornopoplatků. Rozhodnutí č. j. 47 C 156/2021-78 pak nechává prostor k úvaze, zda je skutečně podstatná objektivní nepředvídatelnost. Podle mého mínění by s ohledem na ochranu slabší strany mělo být zcela dostačující, pokud cestující o daných okolnostech nevěděl.

Chráněné skupiny

Lex voucher obsahoval ustanovení, kdy byla přiznána zvláštní práva spotřebitelům, kteří byli z vymezených důvodů zranitelní. **Největším problémem v souvislosti se zranitelnými skupinami byly případy, kdy v postavení zákazníka cestovní kanceláře²¹ stála chráněná osoba, která však zájezd objednávala pro svoji rodinu.²²** Pokud byl vystaven voucher dle *lex voucher* a chráněná osoba požádala o navrácení peněz v souladu s § 3 odst. 3 *lex voucher*, tak by jí měly být vráceny peníze v souladu s právním předpisem. Cestovní kanceláře však argumentovaly tím, že jsou povinny vrátit peněžní prostředky pouze chráněné osobě, pokud tedy spolu s ní byly ve smlouvě uvedeny jiné osoby, které nebyly chráněné – tzn. nespádaly pod definici uvedenou v § 3 odst. 3 výše zmíněného zákona, vracela se jen poměrná část. Tento výklad je však nesprávný. Zákon operuje s termínem zákazník, ačkoliv jej nijak blíže nerozvádí. **Za zákazníka lze považovat právě osobu, která zájezd kupuje, je však jedno, zda jej kupuje i pro jiné osoby.** Pokud by např. prarodiče plánovali dovolenou spolu se svými vnoučaty, měli by právo na vrácení plné částky za zájezd bez ohledu na to, že děti nejsou chráněnou skupinou. Děti ve většině případů nebývají zákazníkem CK, jelikož nemají dostatečnou svéprávnost k uzavírání smluv o zájezdu.²³

Zákazník je definován v zákoně o cestovním ruchu. Zákazníkem je osoba, která:

- má v úmyslu uzavřít nebo uzavře s cestovní kanceláří smlouvu o zájezdu nebo spojených cestovních službách, nebo
- osoba, v jejíž prospěch byla některá z těchto smluv uzavřena, anebo
- osoba, které byla smlouva postoupena.

Jak bylo uvedeno výše, **definice zákazníka je důležitá ze-**

jména z toho pohledu, kdo mohl odmítnout voucher za zájezd. Domnívám se, že oprávněným subjektem jsou všechny osoby, které objednatel v rámci smlouvy o zájezdu označil jako osoby, které zájezd absolvují. Zpravidla půjde o členy domácnosti/rodiny, avšak není to podmínkou.²⁴

Pokud chráněná osoba měla vycestovat na zájezd s další, nechráněnou osobou, jaká částka měla být vyplacena? Sám Nejvyšší správní soud v rozhodnutí č. j. **1 As 46/2010-79** rozhodl tak, že právo vady může uplatnit jakýkoliv zákazník – tj. nejen objednatel.

Dá se analogicky tato úprava použít i na *lex voucher*? Rozhodnutí NS sp. zn. **33 Cdo 715/2017**, které se zabývalo problematikou uhrazení ceny zájezdu, kdy úhrada těchto plateb tíží pouze objednatele, ne však osoby, v jejichž prospěch byla smlouva (též) sjednána. Jak uvádějí Selucká a Veverková:²⁵ „V případě zrušení zájezdu by měly být platby vráceny objednateli, který spadá do skupiny zvláště zranitelných zákazníků dle § 3 odst. 3 zák. č. 185/2020 Sb. Z toho důvodu může objednatel odmítnout poukaz za celý zájezd, přestože některé z osob nepatří mezi chráněné skupiny zákazníků. Klíčové je, že on sám je zvláště zranitelným zákazníkem.“ Takový výklad odpovídá metodickému pokynu k zákonu č. 185/2020 Sb. (tj. metodický pokyn k *lex voucher*), str. 3-4. V případě pochybnosti ve výkladu zákona se má dle nálezů Ústavního soudu²⁶ volit výklad pro spotřebitele nejpriznivější, což je takový výklad, který uvádí nejenom Selucká s Veverkovou, ale je také v souladu s metodickým pokynem a já se k němu rovněž přikláním.

Obvodní soud pro Prahu 4 se zabýval případem týkajícím se zranitelných skupin v rozsudku č. j. **51 C 143/2020-50**. Žalobci v této věci byli manželé, kteří s cestovní kanceláří uzavřeli smlouvu o zájezdu. Cestovní kancelář však od této smlouvy odstoupila a nabídla žalobcům vystavení poukazu v souladu s *lex voucher*. Tento poukaz žalobci v souladu s § 3 a 5 daného zákona odmítli, jelikož žalobkyně byla matkou na rodičovské dovolené. Žalovaná uvedla, že objednatelem byl žalobce, který nebyl chráněnou osobou ve smyslu *lex voucher*, zájezd mělo absolvovat celkem pět osob (manželé a děti) a chráněnou osobou byla pouze žalobkyně. Podle stanoviska Ministerstva pro místní rozvoj a České obchodní inspekce se oprávnění odmítnout poukaz posuzuje výlučně ve vztahu k objednateli. Žalobci tato stanoviska označili za irelevantní, jelikož výklad náleží pouze soudu. Objednatelem zájezdu jsou oba žalobci hospodařící v režimu SJM. Podle názoru soudu bylo smyslem daného ustanovení

19 Viz bod 26 uvedeného rozhodnutí.

20 Vycházím ze zkušeností spotřebitelské organizace dTest, o. p. s.

21 Myšlena je osoba, jež za zájezd zaplatila.

22 Spotřebitelská poradna dTest, o. p. s., se setkala s několika případy, kdy chráněná osoba (senior) byla objednatel.

23 Samozřejmě jsem si vědoma specifických situací, kdy se děti mohou stát zákazníkem CK (skrže zastoupení či smlouvu uzavřenou ve prospěch třetí osoby), jde však o situace, které nejsou zcela běžné, a proto se s nimi dále v textu nepracuje.

24 Srov. obdobně ke K. Dvořáková, A. Frýbová: § 3 [Ochranná doba], in K. Dvořáková, A. Frýbová: Lex voucher. Zákon o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru na odvětví cestovního ruchu, 1. vyd., C. H. Beck, Praha 2020, str. 14.

25 M. Selucká, S. Veverková: Zvlášť zranitelný zákazník, in M. Selucká a kol., op. cit. sub 18, str. 80.

26 Viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 2989/16 a I. ÚS 2063/17.

vení chránit rodiny, jejichž výtěžná schopnost je omezena, nikoliv pouze jednotlivce.

Soud uvedl, že smlouvu s cestovní kanceláří uzavřel pouze žalobce, pouze u něj je tedy dána aktivní legitimace k podání žaloby. K vymáhání pohledávky ze smlouvy, kterou uzavřel za trvání manželství pouze jeden z manželů, je oprávněn pouze tento manžel.²⁷ Soud ale dovedl, že byly naplněny podmínky aplikace *lex voucher*. *Lex voucher* nerozlišuje mezi zákazníkem objednatelem a zákazníkem společným, hovoří pouze o obecné skupině zákazníků, kterým umožňuje poukaz odmítnout. **Právo na vrácení peněz lze vztahovat také na zákazníka, v jehož prospěch byla smlouva uzavřena.** Ani občanský zákoník, ani *lex voucher* nedefinují pojem „zákazník“, soud tedy vycházel ze zákona o cestovním ruchu, podle kterého je zákazníkem osoba, která má v úmyslu uzavřít nebo uzavře s cestovní kanceláří smlouvu o zájezdu nebo spojených cestovních službách, nebo osoba, v jejíž prospěch byla některá z těchto smluv uzavřena, anebo osoba, které byla smlouva postoupena. Tento pojem tedy není možné vykládat restriktivně v neprospěch slabší smluvní strany. Naopak, zákonná ustanovení týkající se spotřebitelských vztahů je nutné vykládat ve smyslu ochrany

slabší strany, a vycházet tak z výkladu pro spotřebitele nejpriznivějšího (nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2063/17). Smlouva byla uzavřena jménem žalobce i ve prospěch žalobkyně a tří dětí, žalobkyně tedy byla také zákazníkem ve smyslu zákona *lex voucher* a měla v souladu s § 3 nárok voucher odmítnout. Soud uvedl, že v souladu s čl. 95 Ústavy není povinen řídit se stanovisky MMR a ČOI. **Soud tedy rozhodl ve prospěch žalobců a uložil žalované CK povinnost zaplatit cenu zájezdu, včetně úroků z prodlení a nákladů řízení.**

Problematika eurokonformního výkladu, aneb hledání ideálního řešení napříč EU

Eurokonformní výklad je postup, kdy se při výkladu vnitrostátní normy zohledňuje obsah normy unijní. Vnitrostátní právní norma tedy musí být vykládána v souladu s unijním právem.²⁸ Jak uvádí Špicar: „*Jde o povinnost vykládat národní právo ve světle a znění evropského předpisu.*“²⁹ Unijní právo i judikatura SD EU slouží jako „rudá nit“ při výkladu národního práva.³⁰ Na otázky, jak postupovat při tomto výkladu a jak ho provést, odpověděl v několika svých rozhodnutích Soudní dvůr Evropské unie.³¹ Tento výklad bývá někdy též označován jako nepřímý účinek práva EU.

Právě eurokonformní výklad by měl být odpovědí na přijetí různých úprav napříč státy EU, resp. na přijetí speciálních zákonů v oblasti cestovního ruchu, které umožňovaly vydávání poukazů, jež nemohli spotřebitelé odmítnout. Směrnice, jež byla rozebrána výše, jednoznačně stanovuje práva spotřebitelů v oblasti cestovních smluv.³² Pokud vnitrostátní (v našem případě česká) právní úprava odporovala tomu, co stanoví evropské právo, mělo by se toto vnitrostátní právo vykládat v souladu s právem unijním, a to i proti jejímu jazykovému znění. Eurokonformní výklad však neslouží pouze pro řešení konfliktů, jak by se mohlo zdát.³³ Tento výklad je obecným požadavkem, který se uplatní i v případech řádně implementovaných předpisů.³⁴ Členské státy tedy musí respektovat právo EU, není možné zavádět vlastní předpisy, které by se odklonily v tomto případě od směrnice 2015/2302, která je navíc založena na principu maximální harmonizace.³⁵ Pokud by tak členské státy činily, nebyla by zajištěna stejná úroveň ochrany cestujících napříč Unii.³⁶

Co se týče evropského práva, nejvíce skloňovanými rozsudky v dané problematice jsou věci *Von Colson a Harz*.³⁷ Oba případy se týkaly pracovního práva a směrnice³⁸ o rovném zacházení. SD EU věci uzavřel tak, že národní soudy mají povinnost vykládat vnitrostátní normy souladně s požadavky evropského práva.³⁹ V judikatuře SD EU nalezneme i odpověď na otázku, proč by měl být tento výklad pro státy závazný. SD EU tvrdí, že eurokonformní výklad je vnitřně spjatý se systémem zakládacích smluv. Právě tyto smlouvy zavazují jednotlivé státy Unie k tomu, aby zajistily efektivní ochranu práv a oprávněných zájmů jednotlivce, čímž se rovněž garantuje i efektivnost práva EU. Pokud státy řádně neimplementují směrnice, tak musí jednat tak, aby minimalizovaly negativní důsledky tohoto pochybení. Obzvláště pak, pokud dojde k dotčení práv jednotlivců.⁴⁰

Otázku zkoumanou v tomto článku by mohl pomoci zodpovědět rozsudek ve věci *Marleasing*. Spor v této věci

- 27 Srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 218/2010. Zejména pak: „*Od názoru, že k vymáhání pohledávky ze smlouvy, kterou za trvání manželství uzavřel s třetí osobou pouze jeden z manželů, je oprávněn pouze tento manžel, a to bez zřetele na to, zda tato pohledávka patří do společného jmění manželů, se Nejvyšší soud v souzené věci nehodlá odchýlit.*“
- 28 Právo EU klade na členské státy několik požadavků, které musí zajistit, aby byl cestující chráněn. Srov. např. bod 39 preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302.
- 29 P. Špicar: K povinnostem eurokonformního výkladu českého práva a k rozšíření jeho dopadu na oblast III. pilíře Evropské unie, *Trestněprávní revue* č. 10/2005, str. 253.
- 30 Srov. blíže rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4407/2011.
- 31 Nejcitovanější rozhodnutí v této oblasti jsou ve věci *Von Colson a Harz*. Blíže pak k rozsahu interpretace národního práva věc *Marleasing*.
- 32 Ačkoliv např. Král s tímto názorem nesouhlasí. Dle jeho názoru je výklad směrnice sporný a pouhý jazykový výklad nestačí. Autorka však nevychází z jazykového výkladu, ale z politik a cílů EU, a shodně tak většiny členských států. Stejně tak autorka zohledňuje zranitelnost spotřebitele jako subjektu, který má být chráněn. Autorka rovněž opírá svůj názor o výklad Ústavního soudu, který je v textu zmíněn. Král však akcentuje to, že systematický a teleologický výklad směrnice přesahuje základní vymezení a je nutné, aby CK zůstaly životaschopné. S tím lze souhlasit, ale nelze mít za správné to, že veškeré riziko bude přeneseno na spotřebitele (tj. že spotřebitel poskytne/poskytl CK bezúročnou zápujčku na období několika měsíců).
- 33 Srov. např. jeho užití in M. Selucká: Limit pojistného plnění pro případ úpadku cestovní kanceláře a ochrana spotřebitele, *Právní rozhledy* č. 7/2017.
- 34 Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 66/04, body 79-83, srov. shodně např. nálezy Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 45/17, bod 54.
- 35 Na rozdíl od směrnice 90/314, která státním ponechávala prostor pro vlastní řešení.
- 36 Srov. PSP ČR – Oddělení pro záležitosti EU. Často kladené otázky z oblasti problematiky Evropské unie, 2020, <https://www.psp.cz/>.
- 37 J. Steiner, L. Woods: *Twigg-Flesner Christian, Textbook on EC law*, 8. ed., Oxford University Press, Oxford 2003, str. 105.
- 38 Směrnice Rady (EHS) 76/207 ze dne 9. 2. 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, in *EUR-lex* [právní informační systém].
- 39 „*It is for the national court to interpret and apply the legislation adopted for the implementation of the directive in conformity with the requirements of community law, in so far as it is given discretion to do so under national law.*“ Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 5. 1984, *Von Colson*, C-14/83, bod 28.
- 40 S. Prechal: *Joined cases C-397/01 to C-403/01, Bernhard Pfeiffer et al., judgment of the Court (Grand Chamber) of 5 October 2004*, nyr. (A. Court of Justice), *Common Market Law Review* [online], 2005, Vol. 42, No. 5, p. 1445-1463 [cit. 22. 6. 2013]. Dostupné z <http://www.proquest.co.uk/en-UK/>, str. 1450. Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 5. 10. 2004, *Pfeiffer a další*, C-397/01 ať C-403/01, in *EUR-lex* [právní informační systém].

se týkal dvou soukromých právnických osob, přičemž jedna se dovolávala neplatnosti vnitrostátního práva z důvodu jeho nesouladu s (vadně implementovanou) směrnicí. SD EU přímo odkázal na přechodí rozhodnutí *Von Colson* a rozhodl, že vnitrostátní soud má i v tomto případě povinnost v maximální možné míře interpretovat vnitrostátní právo ve světle znění a účelu směrnice. Jak uvádí Lyčka,⁴¹ SD EU potvrdil, že směrnice může nepřímo zavazovat i jednotlivce, tj. prostřednictvím eurokonformního výkladu vnitrostátního práva přiznat jednotlivcům jak práva, tak povinnosti.

V případě krizí podobných pandemii⁴² se jeví jako nejvhodnější společné řešení (a to alespoň v rámci EU). Právě unijní právo by mělo být vodítkem pro ochranu spotřebitele a stanovení jeho práv. Spotřebitelé (a to napříč státy EU) mají mít stanovená jednotná práva, která jsou předvídatelná a spotřebiteli jasná.

Nepřímý účinek směrnic

Problematika *lex voucher* tkví, jak již bylo uvedeno výše, v rozporu se směrnicí EU.⁴³ Ačkoliv šlo o zcela mimořádnou situaci (myšlen je výskyt pandemie covid-19), pravidla daná právem EU by měla být i v této situaci dodržena. Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo. **Nepřímý účinek směrnice můžeme sledovat od případu *Von Colson*. Někteří autoři⁴⁴ však spekulují nad tím, zda šlo o upření práva, či jeho pouhé odsunutí.** Domnívám se, že tato kvalifikace není důležitá, a to s ohledem na cíle Evropské unie, kdy došlo k porušení standardu vysoké ochrany spotřebitele.

Sehnálek⁴⁵ uvádí, že nepřímý účinek může dodnes vzbuzovat určité pochybnosti, jelikož mění judikaturu vnitrostátních soudů, aniž by se měnil text vnitrostátních předpisů. Existuje zde však povinnost maximálně souladného výkladu. Tato povinnost tvoří východisko pro vznik nepřímého účinku a je zároveň výsledkem jeho aplikace.⁴⁶ Rozhodnutí ve věci *Von Colson* přiznalo směrnicím vertikální nepřímý účinek. Základní princip směrnice lze spatřovat v následujícím: „*ačkoliv je ponecháno členským státům na výběr cesty a způsobu dosažení implementace směrnice, tato svoboda nemá vliv na povinnost adresovaných členských států přijmout veškerá nezbytná opatření k zajištění úplné efektivnosti směrnice, v souladu s cílem, který sleduje*“. Soud členského státu by měl v souladu s bodem 28 rozsudku ve věci *Von Colson* své (vnitrostátní) právo vykládat ve světle znění a účelu směrnice. Proto by i *lex voucher* měl být vykládán ve světle znění a účelu směrnice. To znamená, že by vnitrostátní soudy měly práva spotřebitelů vyložit souladně se sekundárním právem EU.

Odpovědnost státu za porušení práva EU

Jelikož přijatý zákon odporoval právu EU, které stanovuje právo na vrácení finanční částky, a nikoliv poukazů, je zde nutné zvážit, zda mohla/může Česká republika nést odpovědnost za porušení práva EU vůči jednotlivcům. Odpovědnost za porušení této povinnosti lze vyložit jako prak-

tický důsledek zásady přednosti, kdy národní orgány jsou povinny hradit škodlivé následky opatření odporujícího právu EU.⁴⁷ Komise v několika doporučeních a vytykacích dopisech státy (nejde tedy o porušení pouze ze strany České republiky) vyzývala k souladnému řešení ve smyslu směrnice. Stěžejními jsou pak i rozsudky ve věci *Brasserie du Pêcheur a Factortame III*. Zejména pak druhý případ – *Factortame III*, v němž šlo o případ, kdy stát vydal předpis, jenž odporoval právu EU. Jednalo se tedy o škodu vyplývající z činnosti národní legislativy.

Rozhodovací praxe vyšla analogicky z odpovědnosti společenství, jež je stanovena v čl. 288 odst. 2 Smlouvy o fungování EU (nyní čl. 340 Smlouvy). **Stát tedy je odpovědný jednotlivci za obdobných podmínek, za nichž odpovídá v obdobných případech společenství. Přiznání náhrady škody pak závisí na splnění podmínek, jež jsou stanoveny následovně:**

- Účelem porušené právní normy je založení práva jednotlivcům.
- Porušení práva je dostatečně závažné.
- Existuje příčinná souvislost mezi porušením právní normy členským státem a újmou vzniklou jednotlivci.

41 M. Lyčka: Komentovaná rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, 1. vyd., Linde, Praha 2010, str. 28.

42 Jistou podobnost, i když menšího rozsahu, lze vidět i v rusko-ukrajinském konfliktu. Tento konflikt (opět pro většinu lidí nepředvídatelný) vedl k omezení cestovního ruchu. Omezen byl rovněž vzdušný prostor. V budoucnu lze podobné situace (válečné konflikty, výskyty onemocnění) znovu očekávat.

43 Rozsudek SD EU ve věci C-365/05 však uvádí, že se „*směrnice nelze dovolávat proti jednotlivcům, je však možné se jí dovolávat proti státu, přičemž je nerozhodné, zda jedná v postavení zaměstnavatele, či orgánu veřejné správy. Mezi entitami, proti kterým se lze dovolávat ustanovení směrnice, která mohou vyvolávat přímé účinky, patří útvar, který byl bez ohledu na svou právní formu pověřen na základě aktu orgánu veřejné správy výkonem služby ve veřejném zájmu pod kontrolou posledně uvedeného orgánu a který k tomu disponuje výjimečnými pravomocemi ve srovnání s těmi, které vyplývají z pravidel použitelných na vztahy mezi jednotlivci*“.

44 L. Vacuška, J. Škrabka: Problematické aspekty českého zákona „Lex voucher“ jakožto nástroje pro zmírnění dopadů pandemie COVID-19 na cestovní ruch vs. evropská právní úprava, Právní rozhledy č. 15-16/2021, str. 560-563.

45 D. Sehnálek: Komentář k vybrané judikatuře Soudního dvora Evropské unie, 1. vyd., Masarykova univerzita, Brno 2013, str. 65.

46 Srov. obdobně J. Císek: Nepřímý účinek směrnice v judikatuře českých soudů, kvalifikační práce, 2016, str. 21.

47 Srov. např. judikaturu SD EU v případě *Francoovich*.

C. H. BECK NOVINKA

Flora/Staněk/Průchová

Lesní zákon Komentář

2022 | vázané | 632
1 690 Kč | obj. číslo BK89

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

Tyto podmínky stanovené rozhodnutím *Brasserie* jsou pak dostačující a zároveň je jejich splnění nutné pro příznání náhrady škody vzniklé jednotlivci.

S ohledem na výše uvedené tedy může být za splnění těchto požadavků možné, aby jednotlivec mohl chtít po České republice náhradu škody, jelikož přijala *lex voucher*, který byl v rozporu se směrnicí 2015/2302.⁴⁸ V souladu s rozhodnutím *Brasserie* není třeba zavinění státu, nicméně zavinění je ukazatelem toho, zda se jedná o dostatečně závažné porušení práva. Jak uvádí Král,⁴⁹ je velmi pravděpodobné, že SD EU by rozhodl ve prospěch ČR. Král své stanovisko opírá zejména o judikaturu SD EU ve věci C-101/84 *Komise vs. Itálie*, kde SD EU umožňuje ospravedlnit neúplné splnění transpoziční povinnosti důvodem *vis maior*. Shodně tak odkazuje na rozhodnutí *Brasserie*, kdy hodnotí porušení směrnice v případě *lex voucher* jako nedostatečně závažné. Zatímco s jeho závěry ohledně ospravedlnění se ztotožňuji, ve druhém bodě nesouhlasím. Nelze mít za to, že porušení není dostatečně závažné. Král argumentuje výkladem směrnice a pandemickou situací. **Domnívám se však, že není spravedlivé přenášet riziko a enormní zátěž na spotřebitele. Sama preambule směrnice znovu zmiňuje vysoký stupeň ochrany spotřebitele, která v daném případě zachována nebyla.**

Závěr

Článek se zabýval problematikou zákona *lex voucher*. Článek zhodnotil a představil judikaturu, která je na da-

48 O neslučitelnosti *lex voucher* s právem EU by však musel nejprve rozhodnout SD EU. Následně by mohlo být rozhodováno o otázce náhrady škody před českými soudy. V rámci řízení před SD EU by se jednalo buď o řízení o předběžné otázce podle č. 267 Smlouvy o fungování EU (dále SFEU), nebo o řízení pro porušení unijních Smluv dle čl. 258 a násled. SFEU.

49 R. Král: Ke slučitelnosti „Lex Voucher“ s právem EU, *Jurisprudence* č. 3/2020, str. 42-43, <http://www.jurisprudence.cz>.

ném poli dosud známá. Zkoumány byly především nejrozpornější otázky tohoto zákona. Zhodnocena byla otázka stornopoplatků a otázka vrácení peněz při odmítnutí voucherů zranitelným skupinám. Rozebrána byla též odpovědnost sátu za porušení práva EU, a to spolu s nepřímým účinkem směrnic.

Co se týče problematiky stornopoplatků, lze konstatovat, že jejich výše je v českém právním prostředí neúměrně vysoká.

V rámci odpovědnosti státu lze vyvodit možnou odpovědnost České republiky jednotlivcům za škody, jež jim vznikly v souvislosti s přijetím *lex voucher*. V potaz připadá náhrada ve výši úroku z prodlení (*in eventum* obvyklého úroku), jelikož spotřebitelům byly zadržovány finanční prostředky, které nebyly nijak úročeny a byly v dispozici CK po dobu několika měsíců. Nicméně příznání těchto prostředků by záviselo na faktorech uvedených níže. Myslím si, že je zde možnost, aby byla Česká republika odpovědná za škodu s přijetím *lex voucher*, avšak toto riziko lze vyhodnotit jako malé.

V případě vystavení voucherů zvláště zranitelným skupinám spotřebitelů mělo dojít k vyplacení celé částky, i když byla smlouva uzavřena ve prospěch více osob. V potaz zde připadá odpovědnost CK za nevyplacení těchto prostředků ve stanovené lhůtě a v souladu se zákonem.

Text poukázal na problematiku záloh na cestovní služby. Je otázkou, zda se podaří BEUC prosadit trend jejich snižování a doplacení ceny zájezdu v kratším časovém intervalu před uskutečněním zájezdu. Prosazení tohoto záměru na evropské úrovni by vedlo k lepšímu postavení spotřebitelů a částečně by mohlo mít dopad i na problematiku stornopoplatků. Otázkou pro další výzkum (i sociologický) je to, zda národnost spotřebitele může hrát roli v platební morálce, a jak by se řešilo to, kdyby spotřebitel zájezd nedoplatil (pokud by např. lhůta pro jeho doplacení byla stanovena v den odletu/odjezdu). ❀

Listujte si BA i v jeho elektronické podobě!

Vážené čtenářky a čtenáři,

Bulletin advokacie jako váš stavovský časopis vychází roky nejen v tradiční tištěné podobě, ale můžete jím listovat, číst si a pracovat s jeho informacemi také v moderní online podobě, v poslední době dokonce v uživatelsky komfortní a přívětivé verzi na platformě *issuu* (tzv. listovací verze), a to jak na webu Komory, www.cak.cz, tak v Advokátním deníku www.advokatnidenik.cz.

Nejvyšší soud:

K povinnosti vlastníka zdi – rozhrady mezi pozemky – udržovat ji v dobrém stavu

Výlučný vlastník zdi – rozhrady mezi pozemky – ji musí udržovat v dobrém stavu, tedy ji opravit, hrozí-li následkem jejího poškození sousedovi škoda, a to ať vniknutím cizích osob a zvířat na pozemek, nebo pádem zdi a jejích částí na sousední pozemek, nebo jinak. V tomto případě se – na rozdíl od § 2903 o. z. – nevyžaduje vážné ohrožení hrozící škodou.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1064/2020

K věci:

Žalobci se domáhali, aby žalovaným byla uložena povinnost společně a nerozdílně opravit rozhradu – opěrnou zeď – nacházející se na pozemcích ve vlastnictví žalovaných, a to parc. č. XY, XY a XY. Předmětná zeď sousedí s pozemkem žalobkyně a) parc. č. XY a pozemkem žalobce b) parc. č. XY, vše v katastrálním území XY. Důvodem je, že **zeď je v kritickém stavu a může ohrožovat majetek a život žalobců a osob pohybujících se na jejich pozemcích.** Navíc pozemky žalovaných se nacházejí ve vyšší úrovni než pozemky žalobců. Žalovaní navrhovali zamítnutí žaloby s tím, že zeď není v jejich vlastnictví, ale je společná, tedy patří i žalobcům.

Soud prvního stupně žalobu zamítl. Podle jeho závěrů předmětná zeď nekopíruje přesně hranici pozemků účastníků řízení. Ačkoliv byla zeď postavena za účinnosti zák. č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský („OZO“), v souladu s přechodnými ustanoveními zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („o. z.“), a to konkrétně § 3054 o. z., se na její právní režim aplikuje platný občanský zákoník (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3706/2015). Žalobci se však nemohou domáhat opravy zdi (rozhrady), ani pokud by bylo prokázáno, že je ve výlučném vlastnictví žalovaných. Ustanovení § 1026 věta první o. z. na věc nedopadá, neboť se týká jen opravy zdi za účelem zamezení imisi; o to v dané věci nejde. Nejsou splněny ani podmínky pro aplikaci § 2903 odst. 2 o. z., neboť ohrožení žalobců není bezprostřední. Žádné zákonné ustanovení tak nezakládá právo žalobců žádat po žalovaných opravu rozhrady.

Odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně, že žalovaní jsou povinni společně a nerozdílně opravit zeď „tak, aby se již nenakláněla, neodpadávaly z ní stavební prvky jako kameny, cihly, neposouvala se, a tím neohrožovala majetek a život žalobců a osob pohybujících se na pozemku p. č. XY a p. č. XY v katastrálním území XY, a to do 30. 6. 2020“. Od-

volací soud se neztotožnil se závěry soudu prvního stupně. Ačkoliv byla zeď postavena v roce 1945, za účinnosti OZO, žalobci se domáhají úpravy práv a povinností vzniklých za účinnosti platného občanského zákoníku; proto vzájemná práva a povinnosti účastníků posoudil podle tohoto zákona. Soud konstatoval, že zeď tvoří rozhradu mezi sousedními pozemky, přičemž žalovaní jsou jejími výlučnými vlastníky. **Na právní režim zdi aplikoval § 1026 o. z., na základě kterého se žalobci mohou domáhat její opravy.** Odvolací soud nesouhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že by se žalobci mohli domáhat opravy zdi pouze tehdy, pokud by jim hrozila škoda „*skrze otvor*“. Vlastník rozhrady (v tomto případě žalovaní) má povinnost provést její údržbu tehdy, pokud může sousedovi způsobit škodu; o nebezpečí vzniku škody přitom v této věci jde.

Žalovaní v dovolání souhlasí se závěrem soudu prvního stupně, že § 858 OZO, resp. § 1026 o. z., na věc nedopadá. Odkazují na judikaturu k § 858 OZO a k tomu dodávají, že odvolací soud se nezabýval teleologickým výkladem uvedených ustanovení. Smyslem věty první jak § 858 OZO, tak § 1026 o. z., je podle nich ochrana „*dělicí*“ funkce rozhrady. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu ohledně aplikace § 1026 o. z.; ten nelze v této věci aplikovat, protože se nejedná o škodu hrozící „*skrze otvor*“.

V další části dovolání namítají, že se odvolací soud odchýlil od usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3706/2015. Soud podle dovolatelů dovodil výlučné vlastnictví žalovaných bez uvedení toho, kdo zeď postavil a jaký byl vlastnický režim v době výstavby zdi. Skutkové závěry odvolacího soudu jsou tak v hrubém rozporu s provedenými důkazy. V takovém případě se aplikuje vyvratitelná právní domněnka uvedená v § 854 OZO, resp. § 1026 o. z.

Ve třetí části dovolání poukazují na to, že odvolací soud nesprávně aplikoval přechodná ustanovení o. z.; mají za to, že soud měl v této věci postupovat podle OZO; odvolací soud navíc nepřipustně rozšířil aplikační prostor § 1026 o. z., a to na případ, na který v souladu s historickým a teleologickým výkladem dopadat nemá. Tato otázka hmotného práva, tedy **jakým právním předpisem se řídí povinnost vlastníka rozhrady k její opravě, postavené za účinnosti**

OZO, nebyla podle dovolatelů doposud komplexně vyřešena (v usneseních Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3706/2015 a 22 Cdo 892/2016 jsou řešeny pouze dílčí aspekty problematiky). Odvolací soud se navíc s touto judikaturou nevyvíjí a vlastnický režim posuzoval podle platného zákona.

Žalobci ve vyjádření k dovolání uvádějí, že napadený rozsudek je věcně správný; zeď je ve vlastnictví žalovaných a nachází se toliko na jejich pozemcích. Pro vlastnictví žalovaných svědčí nejen zásada *superficies solo cedit*, ale i zápis v katastru nemovitostí a vůle žalovaných (stejně jako jejich právních předchůdců) zeď užívat a udržovat ji (a v případě právních předchůdců i převádět ji za úplatu). Navrhují, aby dovolání bylo jako nepřipustné odmítnuto.

Z odůvodnění:

Dovolání je důvodné. Pro právní posouzení věci je zásadní skutkové zjištění, zda zeď stojí výlučně na pozemku žalovaných, nebo zda leží i na pozemku žalobců. Odvolací soud uvedl, že „se jedná o rozhradu, když nepovažuje za podstatné, že v určitých partiích rozhrada stojí na pozemku žalovaných“; také soud prvního stupně konstatoval, že zeď se nachází na hranici mezi pozemky účastníků, i když ji přesně nekopíruje a překračuje ji. Stojí-li zeď na pozemku žalovaných „v určitých partiích“, pak zřejmě v jiných partiích stojí na pozemku žalobců. Je tedy třeba vyjít z toho, že **zeď stojí na pozemcích obou stran, nejen na pozemku žalovaných.** Ve vyjádření k dovolání žalobci uvádějí, že zeď stojí na pozemku žalovaných a jen několika centimetry je v geometrickém plánu „zakreslena jako zasahující na pozemek žalobců“ s tím, že se jedná o odchylku při měření; protože odvolací soud o takové zjištění závěr o vlastnictví žalovaných nepřel, nelze k němu v dovolacím řízení přihlížet.

Právní režim údržby rozhrady – zdi zřízené v době účinnosti OZO:

Dovolatelé uvádějí, že odvolací soud nesprávně aplikoval přechodná ustanovení nyní platného občanského zákoníku (o. z.); měl na věc aplikovat obecný zákoník občanský. Žalobci se ztotožňují se závěrem soudu prvního stupně, že byla-li rozhrada postavena za účinnosti OZO, bylo založeno legitimní očekávání všech dotčených osob, že vlastnický režim rozhrady i povinnosti související s její případnou obnovou a údržbou se posuzují podle OZO. Dovolání není v této části přípustné. Nejvyšší soud nikdy nevyřadil právní názor, že by právní režim jakékoliv stavby zřízené v době účinnosti OZO se po 1. 1. 2014, kdy nabyl účinnosti občanský zákoník č. 89/2012 Sb., řídil obecným zákoníkem občanským (to ovšem platí i pro stav podle předšlých občanských zákoníků). Z usnesení ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3706/2015, na které dovolání odkazuje, se jen podává, že úvaha odvolacího soudu, že výstavbou společné zdi v roce 1930 bylo založeno její spoluvlastnictví, není zjevně nepřiměřená; jiný význam nelze tomuto rozhodnutí přisuzovat. „Právním režimem“ tam uvedeným se míní jen režim původního nabytí vlastnického práva ke zdi.

Odvolací soud postupoval v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, vyjádřenou např. v usnesení ze dne 30. 5. 2018,

sp. zn. 30 Cdo 2322/2017: „Zpětná působnost (retroaktivita) nového občanského zákoníku, vyjádřená v ust. § 3028 až 3079 o. z., spočívá na principech nepravé retroaktivity. Nepravá retroaktivita práva přitom spočívá v kombinovaném právním režimu právního vztahu, kdy otázky vzniku (nikoli též zániku) právního vztahu se řídí dřívější právní normou, obsah právního vztahu se po nabytí účinnosti nové normy zcela řídí jejím ustanovením. Právní skutečnosti, s nimiž je spojen vznik osobních, rodinných a věcněprávních vztahů, jakož i další právní následky, pokud nastaly před 1. 1. 2014, se tak posoudí podle staré právní úpravy (nemá-li občanský zákoník jiné zvláštní přechodné ustanovení). Právní skutečnosti, které nastaly počínaje 1. 1. 2014 a které působí změny, zánik či jiné právní následky v těchto vztazích, se posoudí od tohoto data podle nového občanského zákoníku.“ Viz též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. 22 Cdo 857/2018. Jen na okraj se dodává, že kdyby úvahy dovolatelů byly správné, pak by se právní režim každé stavby musel řídit občanským zákoníkem, za jehož účinnosti byla zřízena (*argumentum ad absurdum*). K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2128/2011, řešící podobnou problematiku.

K vlastnictví rozhrady – zdi:

Má se za to, že ploty, zdi, meze, strouhy a jiné podobné přirozené nebo umělé rozhrady mezi sousedními pozemky jsou společné (§ 1024 odst. 1 o. z.).

Za otázku hmotného práva, která dosud nebyla dovolacím soudem řešena, příp. při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené praxe dovolacího soudu (rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 3706/2015), považují dovolatelé právní otázku, z jakých kritérií lze vyvozovat výlučné vlastnictví rozhrady (tj. kdy lze považovat zákonnou vyvratitelnou domněnku spoluvlastnictví rozhrady za vyvrácenou). Mají za to, že rozhrada je společná a že odvolací soud opřel závěr o tom, že jejími výlučnými vlastníky jsou žalovaní, o nepřipadnou argumentaci.

V této části je dovolání přípustné; napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to otázky právního režimu nabytí a trvání vlastnického práva k rozhradě, postavené v době účinnosti OZO (rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 3706/2015 tuto otázku řešilo jen částečně a rozpor s ním není dán). Dovolání je i důvodné. **V souladu s principem nepravé retroaktivity je třeba vznik vlastnického práva ke zdi zřízené v době účinnosti OZO, sloužící jako rozhrada mezi pozemky, posoudit podle § 854 a násl. OZO.** Pokud některá ze stran tvrdí, že vlastnictví zdi se později změnilo, je na ní, aby uvedla právní skutečnosti, o které změnu opírá; je pak na soudu, aby zvážil, zda tyto skutečnosti lze podřadit pod hypotézu právní normy, která by měla za následek změnu vlastnického práva. V projednávané věci odvolací soud konstatoval, že opěrná zeď tvoří rozhradu mezi pozemky – nachází se na hranici mezi sousedními pozemky; podstatné není, že v určitých partiích rozhrada stojí na pozemku žalovaných. Závěr o výlučném vlastnictví žalovaných opřel o skutečnosti uvedené pod bodem 12 rozsudku; má být prokazován těmito důkazy: Podává se ze znaleckého posudku znalce doc. Ing. X. Y., CSc., který uzavřel, že opěrná zeď mezi pozemky parc. č. XY a parc. č. XY patří do vlastnic-

tví žalovaných. Odvolací soud vyšel i z výpovědi svědkyně J. U., že její manžel opravoval zídku u K. (právní předchůdci žalobce); to podle odvolacího soudu dokládá, že právní předchůdci žalovaných vnímali tuto zeď jako své vlastnictví, když přistoupili k její opravě, přestože se škoda projevila na pozemku právních předchůdců žalobců. Dalším důkazem svědčícím pro výlučné vlastnictví žalovaných, resp. jejich právních předchůdců, je i znalecký posudek o ceně rodinného domku, nyní ve vlastnictví žalovaných, ze dne 22. 7. 2002, jenž byl zpracován za účelem prodeje této nemovité věci a v rámci kterého byly oceněny i zidky kolem domu, včetně předmětné zidky. Odvolací soud však neuvedl, na základě jakého zákonného ustanovení a jaké právní skutečnosti měli žalovaní nabýt výlučné vlastnické právo ke zdi. Stála-li zeď na sousedních pozemcích různých vlastníků a byla-li zřízena v době platnosti OZO, pak k ní žádný ze sousedů nemohl již v důsledku zásady *superficies solo cedit* nabýt výlučné vlastnické právo výstavbou zdi; muselo jít o zeď společnou. Z uvedené zásady byly některé výjimky, o ty však odvolací soud svůj závěr o výlučném vlastnictví žalovaných neopřel. Aby došlo ke změně vlastnických poměrů, musela by se přidat nějaká právně významná skutečnost; tu však soud neuvedl, stejně jako neoznačil ustanovení zákona, podle kterého měli žalovaní vlastnictví nabýt. Dále: Znalec není oprávněn činit závěry o vlastnickém právu; z posudku by snad bylo možné takový závěr učinit, pokud by z něj vyplývalo, že se zeď nachází celá na pozemku žalovaných; takové zjištění však soud neučinil. Další důkazy, ze kterých soud vycházel, mohly snad svědčit o faktickém ovládnutí věci žalovanými či jejich předchůdci „pro sebe“, tedy o držbě zdi, nikoliv o vlastnickém právu.

K problematice společné rozhrady:

Má se za to, že ploty, zdi, meze, strouhy a jiné podobné přirozené nebo umělé rozhrady mezi sousedními pozemky jsou společné (§ 1024 odst. 1 o. z.).

Kde jsou rozhrady dvojité nebo kde je vlastnictví rozděleno, udržuje každý svým nákladem, co je jeho (§ 1025 o. z.).

Brázdy, ploty dělané i samorostlé, ohrady, zdi, soukromé potoky, stoky, místa a jiné podobné rozhrady, jež jsou mezi sousedními pozemky, pokládají se za společné vlastnictví, ač nedokazují-li opak znaky, nápisy nebo jiné známky a pomůcky (§ 854 OZO).

Jestliže rozhrada - zeď stojí jen na pozemku jediného vlastníka, tedy i v případě dvojitých rozhrad, pak se nabytí vlastnického práva posuzuje podle občanského zákoníku účinného v době jejího zřízení; změny vlastnického práva (právní skutečnosti je zakládající) se pak posuzují podle zákona účinného v době, kdy k nim došlo. Protože v této věci byla zeď zřízena za účinnosti obecného občanského zákoníku z roku 1811, vlastníkem zdi by měl být nejprve ten soused, na jehož pozemku byla zřízena, a to podle zásady *superficies solo cedit*. **Byla-li však rozhrada zřízena na obou sousedních pozemcích, a to buď tak, že hranice mezi pozemky probíhá zdí, anebo tak, že zeď střídavě zasahuje do obou pozemků, platí pro ni zvláštní režim** (k tomu viz též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 4043/2019). Pak je zeď tzv. **společnou součástí obou pozemků**; není tedy samostatnou věcí (pokud

pro ni ovšem neplatí některá ze zákonných výjimek, nyní např. § 3055 odst. 1 o. z.) a pro její správu se použijí pravidla o spoluvlastnictví (F. Melzer, P. Těgl a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář*, Leges, Praha 2014, svazek III., str. 306). Později, poté, co pozbyl účinnosti, mohly nastat právní skutečnosti měnící ten stav, který nastal zřízením zdi; ty je třeba posuzovat podle předpisů účinných v době, kdy relevantní právní skutečnosti nastaly.

Problémem je vlastnictví takové zdi. Zeď je totiž jediným, „jednotlivým“ objektem a uplatnění zásady *superficies solo cedit* může být tam, kde stojí na dvou či více pozemcích, problematické; nelze na ni též použít obvyklé předpisy o stavbách, už proto, že je tu zvláštní úprava v § 1024 a násl. o. z. Obecný občanský zákoník sice použil termín „společné vlastnictví“, současný občanský zákoník se podobné formulaci vyhýbá a pouze stanoví, že jde o objekty „společné“. V literatuře k OZO se též uvádí, že rozhrada není ve spoluvlastnictví, patří až do poloviny každému sousedovi (R. Mayr: *Soustava občanského práva, Kniha druhá: Práva věcná*, Brno 1924, str. 48); to však zřejmě platí jen tam, kde hranice prochází středem zdi. Také Melzer a Těgl v citovaném díle uvádějí, že společná součást (zde zeď) se spravuje podle pravidel o spoluvlastnictví. Otázka vlastnictví společné rozhrady – zdi – ostatně není pro řešení sporů o její užívání a údržbu podstatná; rozhodné je, zda je společná ve smyslu § 1024 a 1026 o. z. Uvedené v zásadě platí i pro nabytí vlastnictví k rozhradě zřízené v době účinnosti OZO, stoji-li na obou sousedních pozemcích; jde o společnou součást těchto pozemků a spravují ji oba jejich vlastníci společně.

K otázce, zda „škodou“ uvedenou v § 1026 o. z. se rozumí – stejně jako v § 858 OZO – škoda způsobená jen tím, že by otvorem v rozhradě či jinak v důsledku jejího poškození hrozila škoda od vniknutí třetích osob nebo zvířat na pozemek souseda:

Ust. § 1026 o. z. je zjevně inspirováno § 858 OZO, není s ním však totožné a stejný není ani systém norem, ve kterém působí. Jádro problému, který je třeba řešit, spočívá v odpovědi na otázku, zda hypotéza § 1026 věty první je shodná s § 858 větou první OZO, nebo je širší.

„Vlastník není povinen znovu postavit rozpadlou zeď, plot nebo obnovit jinou rozhradu, musí ji však udržovat v dobrém

ZUZANAKULHÁNKOVÁ

ABSTRAKTNÍ
OBRAZY

DOTVÓŘTE SVOU KANCELÁŘ
JEDINEČNÝM UMĚLECKÝM DÍLEM

WWW.ZUZANAKULHANKOVA.COM

inzerce

stavu, hrozí-li následkem jejího poškození sousedovi škoda“ (§ 1026 věta první o. z.).

„Zpravidla nemusí výlučný držitel svoji rozpadlou zeď nebo plaňku znovu postavit; jen tehdy musí ji v dobrém stavu udržovat, kdyby bylo se obávat, že otvorem vzejde sousedovi škoda“ (§ 858 věta první OZO).

„Zákonnému ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu“ (§ 2 odst. 2 o. z.).

Nyní platí, že společnou zeď spravují oba sousedé společně, každý z nich může společnou zeď „užívat na své straně až do poloviny její tloušťky a zřítit v ní výklenky tam, kde na druhé straně nejsou. Nesmí však učinit nic, co zeď ohrozí nebo co sousedovi překáží v užívání jeho části“ (§ 1024 odst. 2 o. z.). Dovolací soud dosud nepodal výklad § 1026 o. z.; jde o to, zda povinnost vlastníka udržovat rozhradu „v dobrém stavu, hrozí-li následkem jejího poškození sousedovi škoda“ (§ 1026 o. z.), je podobně jako v § 858 OZO omezena na případy, „kdyby bylo se obávat, že otvorem vzejde sousedovi škoda“ – tedy otvorem v rozhradě, zde ve zdi, by hrozila škoda kvůli neoprávněnému vniknutí dalších osob nebo zvířat (takto posoudil věc soud prvního stupně), anebo zda je dána i tam, kde rozhrada sice plní svou funkci oddělovat sousední pozemky, avšak v důsledku jejího špatného technického stavu hrozí např. její pád či sesunutí. Dovolání je tak přípustné, není však v této části důvodné. Dovolatelé odkazují na historickou souvislost uvedeného ustanovení s § 858 OZO, argumentují judikaturou i literaturou k tomuto ustanovení a též literaturou k § 1026 o. z. a dovozují, že smyslem a účelem věty první § 1026 o. z., stejně tak jako věty první § 858 OZO, je chránit „dělicí“ funkci rozhrady; rozhrada slouží k vymezení hranic a jako fyzická překážka primárně k oddělení dvou pozemků a ke znemožnění průniku cizích vlivů na sousední pozemek tak, aby nevznikl stav hrozící poruchou na sousedově pozemku v důsledku vzniknuvšího otvoru – typicky např. v případě, kdy je pletivový plot dřevěný nebo v dřevěném plotu chybí plaňky nebo jsou volné. S tímto výkladem se dovolací soud neztotožňuje.

Ust. § 1026 o. z., které se týká společných rozhrad (§ 1024 o. z.), nijak neomezuje stav, kdy hrozí následkem poškození zdi ve vlastnictví jednoho souseda druhému sousedovi škoda, na případy vniknutí třetích osob nebo zvířat na sousední pozemek. Vyjde-li se z premisy racionálního zákonodárce, pak vypuštěním slova „otvorem“ z textu ustanovení něco sledoval, a tím „něčím“ mohlo být jen rozšíření hypotézy § 1026 na všechny případy, kdy stav rozhrady jakkoliv ohrožuje souseda nebezpečím vzniku škody. Povinnost zeď opravit, pokud hrozí škoda otvorem ve zdi, je totiž nyní kryta § 1027 o. z. (povinností oplotit pozemek). Oplocením může totiž vzhledem k okolnostem konkrétní věci být i zřízení zdi (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1866/2006). V díle J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník III. Komentář, C. H. Beck, Pra-

ha 2013, výklad § 1027, se konstatuje: „V literatuře se správně uvádí, že oplocením je nejen zřízení nového plotu, ale může to být i oprava či obnovení starého oplocení (K. Eliáš a kol.: Občanský zákoník, Velký akademický komentář, Linde Praha, a. s., 2008, sv. I., str. 553).“ Pak by ovšem převzetí původního znění § 858 OZO v této části zakládalo jen duplicitu; pokud zákonodárce text změnil, je třeba vyjít z toho, že uvedenou omezující podmínku („otvorem“) záměrně vypustil. A konečně nelze přehlédnout, že patrně žádný adresát právní normy – § 1026 o. z. – by takovou omezující podmínku z textu zákona nedovodil, pokud by neznal text § 858 OZO a genetickou souvislost mezi oběma ustanoveními. Zde je třeba přiměřeně odkázat na pravidla výkladu právních norem: „Právní význam termínu definovaného nebo vymezeného v jednom zákoně nelze automaticky bez dostatečných důvodů rozšiřovat na text ostatních zákonů“ (J. Boguszak, J. Čapek: Teorie práva, Codex Bohemia, Praha 1997, str. 134).

V této věci podávají dovolatelé specifický historický výklad – určují obsah normy podle staršího právního předpisu. Předpokládají, že zákonodárce chtěl převzít obsah § 858 OZO. V dané věci však z textu § 1206 o. z. vyplývá záměr zákonodárce rozšířit okruh právních skutečností spadajících pod jeho hypotézu a jinak jej lze sotva, bez převzetí obsahu § 858 OZO, vyložit. Ostatně o historickém výkladu se v relevantní literatuře uvádí: „Nejméně spolehlivý a teoreticky pochybný je výklad historický... právní normu nelze vykládat podle doby, kdy byla vydána, ale podle doby, kdy je aplikována“ a dodává se, že rozhodující je to, co zákonodárce vyjádřil (V. Knapp: Teorie práva, C. H. Beck, Praha 1996, str. 171). Dovolací soud nepopírá, že v české i rakouské literatuře a judikatuře k OZO, na kterou dovolatelé odkazují, byl § 858 OZO vykládán jinak, úžeji, to je však důsledek jiného obsahu tohoto ustanovení i jiného systému soukromoprávních norem, do kterého bylo zařazeno. I soudobá česká odborná literatura k § 1026 o. z., na kterou dovolání poukazuje, zde vycházela z výkladů k § 858 OZO, aniž by zvažila důsledky jiného textu zákona i jiného právního prostředí. Lze tedy uzavřít, že **výlučný vlastník zdi – rozhrady mezi pozemky – ji musí udržovat v dobrém stavu, tedy ji opravit, hrozí-li následkem jejího poškození sousedovi škoda, a to ať již vniknutím cizích osob a zvířat na pozemek, nebo pádem zdi či jejích částí na sousední pozemek, anebo jinak**. V tomto případě zákon – na rozdíl od § 2903 odst. 2 o. z. – nevyžaduje vážné ohrožení hrozící škodou. V této části je tak rozhodnutí odvolacího soudu správné a dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. není dán. Z uvedeného je zřejmé, že dovolání je důvodné. Proto nezbylo než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 3 o. s. ř.).

Komentář:

Současná rozhodovací praxe – zejména na nejvyšších člancích soudní soustavy – v civilní oblasti při výkladu stále ještě nových ustanovení občanského zákoníku poměrně často využívá zkušenost literatury a judikatury k OZO;¹ nyní tím spíše, že řada zákonných ustanovení (zejména v oblas-

¹ Bylo tomu tak v řadě ohledů i při výkladu některých ustanovení zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

ti věcných práv) je více či méně inspirována úpravou v obecném zákoníku občanském. Přesto je však třeba být obezřetný a nepřejímat zkušenosti z minulého období i při výkladu současné právní úpravy bez dalšího. Často jde o drobné či téměř nepostřehnutelné změny zákonné úpravy, které je nutné zasazovat do širšího výkladového kontextu, a výklad nových ustanovení může být obtížný.

To se týká i výkladu § 1026 o. z., který má jistý předobraz v § 858 větě první OZO. Komentářová literatura z doby těsně pro přijetí zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, naznačovala poměrně těsnou vazbu na § 858 OZO konstatováním, že „věta první je převzata z § 858 věty první OZO“.²

Druhé vydání téhož komentáře již pod vlivem publikovaného rozhodnutí tuto vazbu rozvolnilo poukazem na to, že „věta první je volně převzata z § 858 věty první OZO, není s ním však obsahově zcela totožná; vyjde-li se z premisy racionálního zákonodárce, pak vypuštěním slova ‚otvorem‘ z textu ustanovení (oproti § 858 OZO) něco sledoval, a tím ‚něčím‘ mohlo být jen rozšíření hypotézy § 1026 na všechny případy, kdy stav rozhrady jakkoli ohrožuje souseda nebezpečím vzniku škody (NS 22 Cdo 1064/2020)“.³

Další komentářová literatura se ve svém textu omezuje fakticky jenom na parafrázování zákonného textu, takže vztah k § 858 OZO nijak neřeší,⁴ případně na § 858 OZO odkazuje, ale není zcela zřejmé, jaký vztah k němu zaujímá z pohledu § 1026 o. z.⁵

Po přijetí rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 1064/2020 se v rámci diskuse nad jeho závěry objevil názor, který poukazyval na to, že pravidlo § 1026 je inspirováno první větou § 858 ABGB, nicméně textace je jiná; v rakouském případě se výslovně normuje, že udržovací povinnost vzniká tehdy, hrozí-li sousedovi škoda skrze otvor/díru (*Öffnung*). To je užší vyjádření, než které zvolil český zákonodárce. Pojem „otvor“ je v Rakousku vykládán velmi široce, rozumí se jím poškození, zchátrání či úplné odstranění rozhrady.⁶ Ochranný účel daného pravidla je pak následující: zabránit, aby v důsledku vzniku otvoru hrozila sousedovi škoda, kterou by mu mohl způsobit vlastník pozemku, třetí osoby nebo zvířata. Hrozí-li škoda v důsledku zřícení samotné rozhrady, má v Rakousku soused nárok podle § 343 ABGB.

Otázkou pak je, zda tento ochranný účel platí i v českých podmínkách, anebo se zákonodárce vědomě od inspiračního zdroje odklonil a připustil ochranu souseda i v jiných případech. Poškození rozhrady totiž může být příčinou i jiných škod než jenom těch, které by způsobili na pozemek proniknuvší lidé či zvířata: např. uvolněná cihla ze zdi (rozhrady) může při pádu něco rozbít či někoho zranit.

Publikované rozhodnutí se vydává „širší cestou“ výkladu; uvedený diskusní názor pak poukazyval na to, že přijetí takového výkladu však znamená, že soused má jiné právní postavení, odpadá-li např. zdívo z chátrající rozhradní zdi, než když bude zdívo odpadávat z chátrajícího domu stojícího na hranici pozemků. Riziko je obdobné, přičemž v prvním případě může soused chtít uvedení do dobrého stavu, hrozí-li mu škoda, ve druhém případě však má k využití toliko pravidlo v § 2903 odst. 2 o. z. a musí prokázat vážné ohrožení.

Tento diskusní názor rozhodnutí „vytýká“, že v něm schází pokus o vymezení účelu § 1026 o. z. s naznačeným závěrem, že zřízením rozhrady mezi pozemky vstupuje její vlastník i do sféry svého souseda: vytvořil překážku a poskytl mu ochranu před škodou, která by mohla přijít z jeho pozemku; jeví se tudíž jako poctivé, aby za tuto ochranu odpovídal i nadále. Potom ale pouze škoda vznikající v důsledku narušení této překážky je škodou, před kterou je soused chráněn v § 1026 o. z. Hrozí-li v důsledku poškození rozhrady jiná škoda, je třeba využít jiná pravidla tak, jako když hrozí škoda zřícením jiných staveb, apod. (např. § 2903 odst. 2 o. z.).

Publikované rozhodnutí je však zatím jediné, které se výkladem § 1026 o. z. podrobně zabývalo, takže ani na uvedené diskusní připomínku nemohla dosud judikatura Nejvyššího soudu nijak reagovat.

- ❁ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

2 K tomu srov. blíže J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 184.

3 K tomu blíže srov. J. Spáčil, M. Králík a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976-1474), Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2021, str. 186.

4 K tomu blíže srov. J. Švestka, J. Dvořák, J. Fiala a kol.: Občanský zákoník, Komentář, Svazek III., Wolters Kluwer, a. s., Praha 2014, str. 92.

5 K tomu blíže srov. J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 1099.

6 Srov. z novější judikatury např. rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. 5. 2008, sp. zn. 20b79/08v.

Wolters Kluwer | ASPI

Argumentaci pro vaše kauzy najdete díky perfektně zpracovaným judikátům v ASPI propojenými na ostatní dokumenty

www.aspi.cz

Ústavní soud:

K právu na přístup k soudu v souvislosti s podáním datovou schránkou – nepřípustnost přehnaného formalismu

Není odepřením přístupu k soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neprojedná-li soud podání zasláné z datové schránky advokátní kanceláře bez připojení uznávaného elektronického podpisu zastupujícího advokáta (které nebylo v zákonné lhůtě doplněno předložením originálů písemností), byť by i byl jejím (třeba i jediným) společníkem a jednatelem.

Je povinností Nejvyššího soudu vypořádat se s nedostatky v úkonech soudu prvního stupně a reagovat na ně ústavně konformním způsobem, tj. v souladu s právem jednotlivce na přístup k soudu (v pochybnostech ve prospěch) ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

**Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2022,
sp. zn. I. ÚS 2583/21**

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který podanou ústavní stížností brojil proti jinému zásahu orgánu veřejné moci, jehož se podle něj dopustil Nejvyšší soud neprojednáním jeho dovolání, což ve svém důsledku znamená porušení stěžovatelova práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

V předmětné věci podal ve věci neúspěšný stěžovatel (žalovaný) prostřednictvím svého advokáta v řízení vedeném u okresního soudu o zaplacení 91 575 Kč s příslušenstvím na základě žaloby vedlejší účastnice dovolání proti rozsudku krajského soudu (dále jen „rozsudek odvolacího soudu“).

Nejvyšší soud podání zaevidoval, o čemž advokáta stěžovatele vyrozuměl přípisem ze dne 29. 6. 2021. Později stěžovatele přípisem ze dne 20. 7. 2021 vyrozuměl, že **k jeho podání nebude přihlížet, neboť nebylo opatřeno uznávaným elektronickým podpisem podatele** [§ 42 odst. 3 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)], **nebylo-li odesláno z datové schránky advokáta (nýbrž advokátní kanceláře, v níž advokát působí)**, takže se neuplatní fikce podpisu podle § 42 odst. 4 věty druhé o. s. ř., a současně nebylo ve lhůtě 3 dnů doplněno v souladu s § 42 odst. 2 o. s. ř. předložením jeho originálu, příp. písemným podáním shodného znění. Nejvyšší soud v této souvislosti odkázal na stanovisko svého pléna ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. PlsN 1/2015, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 1/2017 (dále jen „stanovisko sp. zn. PlsN 1/2015“).

Stěžovatel se ústavní stížností domáhal toho, aby Ústavní soud vyslovil, že postupem Nejvyššího soudu v předmětném řízení, spočívajícím v neprojednání jeho dovolání ze dne 30. 4. 2021, bylo porušeno jeho právo na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a aby uložil Nejvyššímu soudu povinnost podané dovolání projednat a rozhodnout o něm. Výklad citovaných ustanovení občanského soudního řádu Nejvyšším soudem považoval stěžovatel za formalistický, neústavní a nezohledňující dostatečně specifika výkonu advokacie, plynoucí z § 11 odst. 1 písm. b) ve spojení s § 15 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů. **Datová schránka advokátní kanceláře není podle stěžovatele „cizí“ advokátovi, který v ní působí, neboť je jejím společníkem a advokacii podle zákona ani samostatně vykonávat nemůže. Jelikož je advokát se svou advokátní kanceláří úzce spjat, není důvod na něm vyžadovat připojení uznávaného elektronického podpisu, odesílá-li podání z datové schránky kanceláře, nikoli z datové schránky vlastní.** Na svoji podporu odkázal stěžovatel na nálezy Ústavního soudu ze dne 13. 2. 2018, sp. zn. I. ÚS 1981/17 (N 22/88 SbNU 293), ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3359/17 (N 43/88 SbNU 591), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. 27 Cdo 143/2020. O autenticitě advokáta jako podatele svědčí rovněž připojená a podepsaná plná moc (ověřena prostřednictvím konverze). K výzvě Ústavního soudu doplnil advokát stěžovatele ústavní stížnost o popis běžné praxe jeho advokátní kanceláře při odesílání podání z datové schránky. Sdělil, že do datové schránky kanceláře vstupuje osobně a s obecnými soudy z ní o věcech klientů komunikuje běžně; stejně tak dovolání stěžovatele odeslal osobně po přihlášení svými přístupovými údaji.

Ústavní soud poukázal nato, že skutkově téměř identickou věc řešil v nálezu ze dne 30. 6. 2022, sp. zn. III. ÚS 2373/21 (všech-

na rozhodnutí jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>. V projednávané věci lze proto z uvedeného rozhodnutí do značné míry vyjít. Ústavní soud proto nepovažoval za nutné opakovat v nálezu již uvedené, a v podrobnostech proto odkázal na jeho odůvodnění.

Ústavní soud jen ve stručnosti pro srozumitelnost odůvodnění svého rozhodnutí zopakoval, že právo podat návrh podléhá zákonným podmínkám; přitom platí, že obecné soudy jsou povinny při aplikaci procesních pravidel vyhnout se jak přehnanému formalismu, který by zasahoval do zásad spravedlivého procesu, tak přílišné „průzornosti“, která by naopak vedla k odstranění procesních podmínek stanovených zákonem [bod 20 nálezu sp. zn. III. ÚS 2373/21, vycházející již z nálezu ze dne 25. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 281/04 (N 165/38 SbNU 319)].

Ústavní soud uvedl, že ve vztahu k dovolacímu řízení zákonodárce záměrně zvolil přísnější pravidla, přístup k němu je programově omezen a formalizován tak, aby se mohl podrobněji zabývat jen vybranými, právně složitými a soudní praxí dosud neřešenými případy [srov. stanovisko pléna ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 (ST 45/87 SbNU 905; 460/2017 Sb.)]. Zákon proto např. stanoví přísné obsahové náležitosti dovolání (§ 241a ve spojení s § 237 o. s. ř.), pro jejichž splnění požaduje povinné právní zastoupení dovolatele (§ 241 o. s. ř.), a v té souvislosti mj. vylučuje použití § 43 o. s. ř. o povinnosti soudu vyzvat účastníka k odstranění vad podání (§ 243b o. s. ř.). Optikou práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny však za určitých okolností může být uvedený článek porušen i tehdy, postupuje-li Nejvyšší soud při odmítnutí dovolání formálně správně [souhrnně viz náleze ze dne 27. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 1967/18 (N 194/91 SbNU 403), body 14-18, či např. náleze sp. zn. I. ÚS 1981/17, body 19-21]. Ústavní soud považoval za nutné dodat, že oba posledně odkazované nálezy se týkají dovolacího řízení trestního, jakož i to, že v pochybnostech vstřícnější přístup k právu jednotlivce na soudní ochranu a na jeho přístup k soudu nachází uplatnění ve všech typech soudního řízení [srov. bod 17 nálezu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 3106/13 (N 196/75 SbNU 211)].

Ústavní soud dodal, že zmíněná výluka použití § 43 o. s. ř. v dovolacím řízení byla do občanského soudního řádu vložena zákonem č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 1. 2013 (při přijetí současné úpravy dovolacího řízení v civilních věcech). Důvodová zpráva k tomu praví: „K ustanovením, která nelze užít v dovolacím řízení, se nově přiřazuje § 43, neboť úprava postupu soudu v případě neúplného nebo jinak vadného dovolání se nyní upravuje výslovně v § 241 a 243b.“ Dále ještě uvádí: „Protože se v dovolacím řízení nepoužije § 43 a protože dovolání, které neobsahuje obecné náležitosti (§ 42 odst. 4), označení napadeného rozhodnutí, označení rozsahu, v jakém se rozhodnutí odvolacího soudu napadá, vymezení dovolacího důvodu, v čem dovolatel spatřuje přípustnost dovolání, a čeho se dovolatel domáhá, může být o tyto náležitosti doplněno jen ve lhůtě uvedené v § 241b odst. 3, dovolací soud dovolání odmítne, jestliže tyto vady brání pokračování

v dovolacím řízení“ (viz sněmovní tisk č. 686/0 ze dne 18. 5. 2012, str. 42; dostupný na <https://www.psp.cz>).

Z uvedeného Ústavní soud dovodil, že úmyslem zákonodárce bylo formalizovat podání dovolání po obsahové stránce, tedy vyloučit, aby byl dovolatel obecným soudem (na rozdíl od žaloby či jiných procesních podání) „veden za ruku“, při formulování jeho obsahu, jde-li o právní otázky Nejvyššímu soudu předkládané a vymezování předpokladů jejich přípustnosti. Není tím ovšem v duchu obecných ustanovení platných i pro dovolací řízení – zejména § 5 o. s. ř. (poučovací povinnost soudu) a § 6 o. s. ř. (předvídatelnost rozhodnutí a postupu soudu) – vyloučena jakákoli výzva k odstranění vad nespadaající pod zvláštní úpravu § 241b odst. 3 o. s. ř. (při nedostatku právního zastoupení).

Ústavní soud konstatoval, že při vědomí vzniku více možných situací je povinností soudu (ať již prvostupňového soudu, či následně Nejvyššího soudu) citlivě reagovat na došlá podání a hodnotit je s individuálním přístupem k věci. Jednak platí, že na poučení má právo i zastoupený účastník [viz náleze ze dne 6. 6. 1995, sp. zn. I. ÚS 151/94 (N 27/3 SbNU 197)], a dále není § 43 o. s. ř. všeobjímajícím ustanovením pro všechny vady podání, nýbrž směřuje právě vůči zmíněným obsahovým vadám (spočívajícím v neurčitosti nebo neúplnosti), činicím podání neprojednatelným. Jinými slovy, „... ne každá vada musí vést k vydání usnesení podle § 43 odst. 1“ (viz J. Jirsa in J. Jirsa a kol.: Občanské soudní řízení, Soudcovský komentář, Kniha I. § 1-78g občanského soudního řádu, 3. vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha 2019, str. 322).

Nejde proto proti smyslu a účelu § 243b o. s. ř. požadavek, aby byl dovolatel obecným soudem (primárně prvostupňovým soudem, ovšem nečiní-li tak, pak Nejvyšším soudem) za určitých okolností vyzván k odstranění vady svého podání i nad rámec § 241b odst. 3 o. s. ř., aby bylo zachováno jeho právo na soudní ochranu a přístup k soudu v duchu čl. 36 odst. 1 Listiny. Je totiž zároveň povinností Nejvyššího soudu vypořádat se s nedostatky v úkonech soudu prvního stupně a reagovat na ně ústavně konformním způsobem, tj. v souladu s právem jednotlivce na přístup k soudu (v pochybnostech ve prospěch) – srov. bod 16 nálezu sp. zn. I. ÚS 3106/13.

Ústavní soud poukázal na to, že zpochybnit ustálený právní názor, podle kterého platí, že činí-li osoba podání vůči soudu z jiné datové schránky než vlastní, je současně povinna připojit svůj uznávaný elektronický podpis (srov. § 6 zák. č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů, a důvodovou zprávu k němu – viz Sněmovní tisk č. 763/0 ze dne 31. 3. 2016, str. 35-36; dostupný na <https://www.psp.cz>), se neúspěšně snažil i stěžovatel ve věci sp. zn. III. ÚS 2373/21, jehož ústavní stížnosti Ústavní soud sice vyhověl, nikoli však proto, že by přisvědčil podstatě jim předkládaného výkladu (viz body 25-26 zmíněného nálezu). Ani v nyní posuzované věci neshledal Ústavní soud důvod se od tohoto závazného posouzení odchylovat.

Ústavní soud konstatoval, že v **obecné (principiální) rovině je přístup Nejvyššího soudu ustálený, soudní praxí při-**

jímaný a ústavně akceptovatelný. Datovou zprávu lze přiblížit k obálce, do které se „přílohou“ vkládá podání (nelze odeslat datovou zprávu bez přílohy). Aby mohlo být podání vůči orgánu veřejné moci prostřednictvím datové schránky hodnoceno jako podepsané, vyžaduje zákon buď totožnost osoby podatele (ve smyslu toho, kdo je v obsahu dokumentu uveden jako osoba, která podání činí) a držitele datové schránky (pak se uplatní fikce podpisu ve smyslu § 18 odst. 2 zák. č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon č. 300/2008 Sb.“), nebo připojení uznávaného elektronického podpisu k dokumentu podání. **Smyslem úpravy je usnadnit zaručenou elektronickou komunikaci prostřednictvím datové sítě tak, aby držitel datové schránky nemusel k jejímu využití (které je zdarma) pořizovat a opakovaně obnovovat placenou službu uznávaného elektronického podpisu. Datové schránky byly ostatně povinným subjektům aktivovány ze zákona – bez ohledu na jejich přání – a stát by neměl držitelům datových schránek ukládat ještě další administrativní povinnosti.**

Nepřihlížet k takto odeslanému (neshoduje-li se osoba podatele a odesílatele) a pouze prostě podepsanému elektronickému podání ve smyslu § 42 odst. 2 věty druhé o. s. ř., je proto podle Ústavního soudu v obecné rovině v pořádku. Skutečně není věcí soudu zkoumat, jaká osoba datovou zprávu obsahující procesní úkon odeslala. Při použití analogie s listinnou písemností je bez ohledu na osobu odesílatele a formu odesílání pro účinnost procesního úkonu třeba, aby podatel nebo zmocněnec s plnou mocí podání podepsal. Slovy Nejvyššího správního soudu je podpis „tradiční náležitostí listinných podání ve všech procesních řádech“ (srov. bod 18 rozsudku rozšířeného senátu ze dne 18. 12. 2018, č. j. 4 As 113/2018-39; dostupný na <https://www.nssoud.cz>). Nelze proto podle Ústavního soudu přijmout argument, že by k autorizaci podání (nahrazení jeho podpisu) měla postačit skutečnost, že se k nepodepsanému podání v jedné datové zprávě připojí konvertovaná plná moc.

Ústavní soud poukázal na to, že věta druhá § 42 odst. 4 o. s. ř. s účinností od 1. 1. 2014 uvádí, že „povinnost podpisu a datování se nevztahuje na podání v elektronické podobě podle zvláštního právního předpisu“, kterým je zákon č. 300/2008 Sb. Ani to však podle Ústavního soudu neznamená, že by elektronické podání nemuselo být autorizováno. Jak plyne z důvodové zprávy, vložení uvedené věty do procesního předpisu zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, bylo reagováno na nejednotnou rozhodovací praxi – obecné soudy nepřiznávaly účinky zákonné fikce podpisu a vyžadovaly bez důvodu ještě doplnění elektronického podpisu [srov. k tomu ještě i poté nález ze dne 7. 3. 2016, sp. zn. II. ÚS 289/15 (N 38/80 SbNU 475)]. Citovaná věta proto míří na situace, v nichž se uplatní zákonná fikce podpisu; týká se podání učiněných „v zaručené elektronické podobě“.

Skutečnost, že soudní řízení je pro zachování právní jistoty účastníků i třetích osob svázáno formálními pravidly, podle Ústavního soudu neznamená, že jejich dodržování je

výrazem nepřipustného formalismu; závěry nálezu ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3359/17 (N 43/88 SbNU 591), na který stěžovatel odkazuje, jsou sice obecně platné, avšak pro podporu stěžovatelem naznačovaného výkladu nepoužitelné, neboť v klíčové otázce způsobu používání datových schránek byly výkladové pochybnosti odstraněny stanoviskem sp. zn. PlsN 1/2015. Smyslem dotčených ustanovení je „podpořit elektronický způsob komunikace mezi účastníky a soudem při co nejmenším administrativním zatížení odesílatele i příjemce podání, přesto je nezbytné, aby měl soud vždy postaveno najisto, kdo podání činí. Bezpečné ověření autenticity odesílatele je podmínkou procesních účinků elektronického úkonu. ... právní úprava komunikace prostřednictvím příslušných elektronických médií včetně datových schránek vykazuje příznačné a do značné míry nevyhnutelně formalizované náležitosti a postupy, aby nemohlo dojít ke zneužití mj. osobnostních práv, jež náležejí mezi práva základní“ (bod 11 odkazovaného usnesení ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 3511/16).

Ústavní soud konstatoval, že přestože lze přijmout výchozí diskurs, že advokát je se „svou“ advokátní kanceláří nerozlučně spjat, neplyne z něj stěžovatelem prosazovaný důsledek. Advokát (fyzická osoba) a advokátní kancelář, v níž působí (právnícká osoba), jsou podle práva dva odlišné subjekty, které není možné zaměňovat. Stejně jako není možné, aby klient (mandant) udělil plnou moc advokátní kanceláři, nýbrž pouze konkrétnímu advokátovi, není žádoucí stav naznačovaný stěžovatelem, že odeslání podání z jiné než jeho datové schránky bude bez dalšího možné považovat za jím odeslané podání, neopatří-li je současně uznávaným elektronickým podpisem, jak předepisuje zákon. Z podání musí být zcela zřejmé, kdo je činí; liší-li se osoba odesílatele a podatele (toho, kdo podání podal a jednoduše – tedy nezaručeně – podepsal), vzniká o tom pochybnost i prostor pro zneužití.

Je-li advokátům ze zákona povinně zřizována datová schránka (viz § 4 odst. 1 zák. č. 300/2008 Sb.), nepovažuje Ústavní soud za nepřiměřený ani formalistický požadavek, aby ji buď využívali, anebo své elektronické podání (zaslané jiným způsobem) opatřili uznávaným elektronickým podpisem. Naopak Ústavní soud považuje z hlediska procesní ekonomie za nepřiměřený požadavek stěžovatele, aby obecné soudy v každém jednotlivém případě zkoumaly účinnost doručeného podání zjišťováním údajů, které běžně nemají k dispozici (totožnost osoby, která se do datové schránky ve zkoumaný okamžik přihlásila a úkon učinila). Přístup stěžovatele není teoreticky vyloučen, v současné době je však právní úprava fungování datových schránek z vůle zákonodárce nastavena jinak, a to nikoli neústavním způsobem. Navíc lze po advokátovi jako profesionálním poskytovateli právních služeb spravedlivě požadovat, aby zorganizoval chod své kanceláře tak, aby podání odcházela z jeho datové schránky, nikoli ze schránky subjektu, který v řízení účastníka nezastupuje.

Ústavní soud poukázal na to, že stanoviskem sp. zn. PlsN 1/2015, jehož závěry stěžovatel zpochybňuje, se Ústavní soud zabýval v souvislosti s podáním od účastníka směrem k soudu také v rozhodnutích, na něž stěžovatel odkázal;

ani jedno však ve prospěch jeho argumentace nevyznívá. Ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 1981/17 šlo o podání odeslané z e-mailové adresy jednoho advokáta a opatřené elektronickým podpisem advokáta jiného, což podle Nejvyššího soudu způsobilo nejasnost v osobě obhájce dovolatele v trestní věci, pro kterou ji odmítl projednat, aniž by dovolatele vyzval k odstranění vad. Ústavní soud se v dané věci výslovně nevyjadřoval k otázce, zda bylo podání učiněno řádně či nikoli; bylo navíc podáno v době neustálené soudní praxe před přijetím stanoviska sp. zn. Plsn 1/2015, a proto nemohla být účastníku vytýkána komunikace se soudem nekorespondující závěrům (zatím nepřijatého) sjednocujícího stanoviska. Odlišná od věci stěžovatele naopak není přes jeho přesvědčení situace řešená v usnesení sp. zn. II. ÚS 3511/16, v níž bylo podání zasláno z datové schránky advokáta, který účastníka nezastupoval; také v projednávané věci bylo podání odesláno z datové schránky jiného subjektu (lhostejno, zda právnické či fyzické osoby), než který účastníka v řízení zastupuje. Ústavní soud v bodě 10 citovaného usnesení uvádí, že advokát zasilal ze své datové schránky podání svého zaměstnance, jehož nezastupoval, a tedy jen „předával“ jeho projevy vůle soudu. Nebyl-li přitom projev vůle účastníka stvrzen jeho (elektronicky relevantním) podpisem, nemohlo být podání procesně účinné.

Ústavní soud dodal, že v projednávané věci jde principiálně o stejnou situaci – k elektronickému podání je využita datová schránka jiné osoby, než která je činí (má činit). V obecné rovině proto (bez dalších specifických okolností) **není odepřením přístupu k soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, neprojedná-li soud podání zaslání z datové schránky advokátní kanceláře bez připojení uznávaného elektronického podpisu zastupujícího advokáta (které nebylo v zákoně lhůtě doplněno předložením originálů písemnosti), byť by byl jejím (třeba i jediným) společníkem a jednatelem.** Závěry stanoviska sp. zn. Plsn 1/2015 jsou pro soudní praxi (tedy i účastníky řízení a jejich právní zástupce) závazné a Ústavní soud je nepovažuje za nepřiměřeně formalistické, jak nedávno potvrdil i v opakovaně zmiňovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2373/21. **Je potom na zákonodárci, aby zvažil, zda je vyhovující taková právní úprava, která umožňuje, aby advokát fakticky využíval paralelně více datových schránek** (jako fyzická osoba, společník právnické osoby, příp. i insolvenční správce), což může působit zmatečné situace.

Ústavní soud poukázal na to, že dovozuje-li stěžovatel nekonzistenci přístupu Nejvyššího soudu k elektronickým podáním z věci vedené pod sp. zn. 27 Cdo 143/2020, v níž Nejvyšší soud akceptoval podání právnické osoby učiněné prostřednictvím datové schránky fyzické osoby (statutárního orgánu), nezohledňuje skutečnost, že právnická osoba je fiktivním právním konstruktem a k projevu její vůle je (v konečném důsledku) vždy zapotřebí součinnosti fyzické osoby (k tomu oprávněné). Připojí-li proto fyzická osoba v postavení statutárního orgánu k podání zřetelně informaci, že jedná jménem právnické osoby, nikoli vlastním jménem fyzické osoby, pochybnost o totožnosti jednajících (ani odesílajících) osoby nevzniká. Stěžovatel uvedl, že nevidí „žádný rozumný důvod, aby – za určitých okolností – nebyla umožněna i situace opačná“. Ústavní soud

k tomu dodal, že naopak nevidí rozumný důvod, proč by umožněna být měla (srov. shodně bod 14 usnesení sp. zn. II. ÚS 3511/16 *in fine*) – navíc profesionálnímu poskytovateli právních služeb a znalci práva. Nelze nadto přeceňovat význam jednoho senátního rozhodnutí, které nemůže překonat stanovisko pléna Nejvyššího soudu [srov. § 20 a 21 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů].

Ústavní soud uvedl, že **současná úprava fungování datových schránek neumožňuje adresátovi bez dalšího ověřit osobu odesílatele** (srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2743/2013) – v případě odeslání podání za účastníka z datové schránky advokátní kanceláře si obecný soud (ani jiný adresát) nemůže být jist, že úkon činí přímo zmocněnec účastníka (který nadto v dovolacím řízení musí být povinně advokátem), a nikoli jiná osoba disponující přístupovými údaji (např. zaměstnanec či jiný advokát). **Trvat na dodržení formálních procesních pravidel je v daném případě oprávněné (i obezřetné),** na rozdíl od požadavku, aby měl soud v každém jednotlivém případě povinnost ověřovat běžně nepřístupné údaje na úkor principu procesní ekonomie řízení. Na uvedeném přitom podle Ústavního soudu nic nemění ani řádně připojená plná moc zástupce účastníka, neboť ani její připojení nezhojí absenci podpisu podání (neztotožní osobu odesílatele s osobou podatele).

Podle Ústavního soudu stále platí, že advokát a advokátní kancelář jsou dva rozdílné subjekty. Jak uvádí Nejvyšší soud v bodě 35 citovaného usnesení sp. zn. 27 Cdo 143/2020 (ze stanoviska sp. zn. Plsn 1/2015 vycházející, nikoli se mu protivící), „... ačkoliv bylo [podání] učiněno z datové schránky určité fyzické nebo právnické osoby, je třeba ho vždy pokládat za procesní úkon toho, kdo podle obsahu podání učinil procesní úkon (tj. podatele)“. K rozdílné funkci datové schránky advokáta jako podnikající fyzické osoby a advokátní kanceláře jako právnické osoby (tak jak je v obecné rovině druhově rozlišuje i zákon – viz § 3-6 zák. č. 300/2008 Sb.) se ještě před vydáním stanoviska sp. zn. Plsn 1/2015 vyjadřovaly například Ministerstvo vnitra nebo Česká advokátní komora (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2015, č. j. 7 Afs 60/2015-32, Sb. NSS 9/2015). Vyzdvihuje-li tedy stěžovatel, že při komunikaci od soudu k účastníku jsou datové schránky advokátní kanceláře využívány běžně, pak i kdyby šlo o praxi častou, jak tvrdí, nečinilo by to z ní praxi správnou (s možnými důsledky z nesprávného způsobu doručování plynoucími – viz posledně uvedené rozhodnutí nebo i rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 5. 2018, č. j. 10 As 357/2017-66, z druhé strany i stanovisko sp. zn. Plsn 1/2015).

Ústavní soud zdůraznil, že z hlediska účinků doručování je nadto nutné rozlišovat směr komunikace: zatímco doručování úkonů od soudu k účastníku sleduje jediný účel, aby se účastník s jeho obsahem prokazatelně seznámil (tzv. materiální princip doručení – viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 12. 2010, č. j. 1 AS 90/2010-95), doručuje-li úkon účastník směrem k soudu, je třeba, aby jej se svým podáním nejen seznámil, nýbrž i přesvědčil, že je

skutečně a nezpochybnitelně projevem jeho vůle. Také proto je podle Ústavního soudu nutné na požadavku podpisu jako základní náležitosti podání účastníka trvat i nadále.

Ústavní soud konstatoval, že na uvedeném výkladu není za nezměněné právní úpravy důvod cokoli měnit; datovou schránku advokáta a advokátní kanceláře zkrátka nelze libovolně zaměňovat při komunikaci jakýmkoli směrem (ať již směrem k soudu, či od něj). V projednávané věci bylo podání učiněno advokátem, který se lišil od osoby odesílatele (advokátní kanceláře). Advokát nepochybně jako profesionál nezamýšlel podat dovolání jménem advokátní kanceláře, neboť to není advokátní kancelář, která stěžovatele zastupuje; pro naplnění litery zákona bylo proto nezbytné, aby k podání připojil svůj uznávaný elektronický podpis. Neučinil-li tak a podání současně nebylo v zákonné lhůtě doplněno předložením originálů písemností, nešlo by v obecné rovině (bez přistoupení dalších, níže vyložených okolností) o důvod k tomu považovat rekapitulované vyřízení věci dovolacím soudem (odložení podání jako neúčinného ve smyslu § 42 odst. 2 věty druhé o. s. ř. bez dalšího – viz bod 22 stanoviska sp. zn. Plsn 1/2015) za formalistické a v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Podle názoru Ústavního soudu **věcná argumentace stěžovatele tedy není důvodná**, neboť **v obecné rovině lze považovat výklad Nejvyššího soudu vyjádřený ve stanovisku sp. zn. Plsn 1/2015 a vyžadující pro účinnost elektronického podání účastníka buď totožnost osoby odesílatele (držitele datové schránky) a podatele, nebo připojení jeho uznávaného elektronického podpisu (liší-li se od osoby odesílatele) za ustálený, většinou přijímaný a ústavně konformní** (datové schránky advokátů a advokátních kanceláří jako dvou odlišných subjektů práva nevyjímaje).

Ústavní soud zdůraznil, že **v projednávané věci nastala situace specifická. Jednak bylo po podání dovolání s advokátem účastníka nalézacím soudem i Nejvyšším soudem komunikováno standardně.** Odhlédnout nelze ani od skutečnosti, že **stejně vadným způsobem** (z datové schránky advokátní kanceláře bez připojení uznávaného elektronického podpisu advokáta) **advokát stěžovatele bez nepříznivých procesních následků v řízení opakovaně komunikoval. Proto je podle Ústavního soudu třeba za daných skutkových okolností uzavřít, že odepření přístupu stěžovatele k potenciálnímu dovolacímu přezkumu** (bylo-li by jeho dovolání shledáno Nejvyšším soudem jako přípustné) **bylo neústavní a formalistické** (totožně jako ve věci vyřízené nálezem sp. zn. III. ÚS 2373/21).

Ústavní soud konstatoval, že nalézací soud učinil v dovolacím řízení standardní úkony soudu prvního stupně – prostřednictvím advokáta vyzval stěžovatele k zaplacení soudního poplatku za dovolání (doručenka ze dne 4. 5. 2021), po jeho uhrazení zaslal dovolání k vyjádření protistraně (doručenka ze dne 18. 8. 2021) a následně je předložil Nejvyššímu soudu s průvodním referátem, podle kterého podal dovolání stěžovatel jako žalovaný a osoba oprávněná, podal je včas, podle přiložené plné moci je řádně zastoupen advokátem a soudní poplatek zaplatil (k výzvě soudu) rovněž řádně. Na to Nejvyšší soud reagoval nejprve zapsáním věci pod odpovídající spisovou značku a odesláním

„akceptačního dopisu“ informujícího stěžovatele o žurnali-zaci jeho podání a složení senátu, v němž bude projednáno (přípis ze dne 30. 6. 2021). Teprve z posledního přípisu – vyrozumění ze dne 20. 7. 2021 – se stěžovatel dozvěděl, že mělo dovolání trpět vadou, pro kterou projednáno nebude (pro kterou se k němu nepřihlíží ve smyslu § 42 odst. 2 věty druhé o. s. ř.).

Ústavní soud dodal, že z datové schránky advokátní kanceláře (bez připojení uznávaného elektronického podpisu) přitom právní zástupce stěžovatele komunikoval s obecnými soudy v tomtéž řízení již dříve (viz doručka odvolání a doručka částečného zpětvzetí odvolání). V obou zmiňovaných případech šlo o podání návrhu ve věci samé (srov. bod 21 stanoviska sp. zn. Plsn 1/2015) a v obou případech o podání nepodepsané (ve smyslu připojení uznávaného elektronického podpisu advokáta k příloze datové zprávy zasláné z datové schránky advokátní kanceláře); přesto byla tato podání obecnými soudy bez dalšího přijata i projednána.

To vše jsou podle Ústavního soudu skutečnosti ve svém souhrnu stěžejní pro posouzení věci Ústavním soudem. Jak bylo zmíněno v bodě 30 nálezu sp. zn. III. ÚS 2373/21, dřívější chybný postup obecných soudů v řízení sice nezakládá legitimní očekávání advokáta, že se vůči němu rozlišování mezi datovou schránkou jeho jako podnikající fyzické osoby a datovou schránkou advokátní kanceláře neuplatní, jde však o skutečnost, která posiluje požadavek na vstřícnější postup vůči stěžovateli ze strany obecných soudů (ať už prvostupňového soudu, nebo Nejvyššího soudu), který advokátu umožní chybu napravit, a zajistit tak dovolateli přístup k soudu. Nelze-li v dovolacím řízení postupovat podle § 43 o. s. ř., pak přesto i v něm platí § 5 a 6 o. s. ř., v jejichž intencích měly obecné soudy za daných okolností postupovat.

Proto Ústavní soud uzavřel, že **Nejvyšší soud postupoval při posuzování dovolání stěžovatele příliš restriktivně, což v důsledku znamená, že mu byla odepřena soudní ochrana.** Odmítl-li se totiž Nejvyšší soud zabývat dovoláním proto, že advokát obsahově jasně dovolání stěžovatele zaslal z datové schránky advokátní kanceláře (právnícké osoby) bez elektronického podpisu, a nevyzval advokáta k nápravě, ačkoli v předchozím řízení byl tento postup soudy akceptován a rovněž s dovoláním bylo nejprve zacházeno jako s řádně podaným, odepřel stěžovateli právo na přístup k soudu, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a shledal, že předestřeným postupem Nejvyšší soud porušil právo stěžovatele na přístup k soudu, a tím i čl. 36 odst. 1 Listiny. Současně podle § 82 odst. 3 písm. b) citovaného zákona zakázal Nejvyššímu soudu v porušování uvedeného práva pokračovat a uložil mu, aby k dovolání stěžovatele ze dne 30. 4. 2021 přihlédl (§ 42 odst. 2 věta druhá o. s. ř. *a contrario*).

✿ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D.,
asistentka soudce Ústavního soudu.

Nejvyšší správní soud:

Institut předražku v daňové exekuci

V daňové exekuci je možné použít institut předražku podle § 336ja o. s. ř.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 7. 2022, č. j. 10 Afs 33/2021-32

K věci:

Žalovaný (finanční úřad) přípis (sděleními k žádosti) ze dne 11. 11. 2020 sdělil žalobci, že jím učiněné návrhy předražku ve vztahu k rozhodnutí žalovaného o udělení příklepu v dražbě nemovité věci se nepřipouštějí. Proti těmto sdělením podal žalobce k Městskému soudu v Praze žalobu a domáhal se jejich zrušení. Eventuálně žalobce navrhl, aby městský soud určil, že postup žalovaného byl nezákonným zásahem ve smyslu § 82 a násl. s. ř. s.

Městský soud posoudil sdělení k žádosti jako usnesení o předražku, proti kterému je možné podat odvolání. Před podáním žaloby tedy žalobce nevyužil všechny možné opravné prostředky. Vzhledem k tomu, že žalobce nebyl poučen o možnosti podat odvolání, posoudil soud žalobu jako odvolání. Městský soud proto žalobu usnesením ze dne 27. 1. 2021, č. j. 14 Af 39/2020-26, odmítl a podání postoupil k vyřízení Odvolacímu finančnímu ředitelství (§ 46 odst. 5 s. ř. s.).

Žalovaný (stěžovatel) napadl usnesení městského soudu kasační stížností. Uvedl, že dne 22. 10. 2020 a dne 23. 10. 2020 vydal rozhodnutí o příklepu. Tato rozhodnutí se nezveřejňují a žalobce ani nebyl příjemcem těchto rozhodnutí. Je tedy otázkou, jak se o těchto rozhodnutích žalobce dozvěděl. Poté totiž navrhl předražek k rozhodnutí o udělení příklepu.

Stěžovatel nesouhlasil s tím, že sdělení k žádosti byla rozhodnutím, jak uvedl městský soud. Tato sdělení nezasáhla do práv žalobce. Stěžovatel nerozhodoval o jeho právech a povinnostech, pouze ho vyrozuměl o nemožnosti využít předražek v daňové exekuci. Pokud by stěžovatel vydal rozhodnutí, vždy by se týkalo toho, že předražek nelze připustit, neboť institut předražku nelze aplikovat v daňové exekuci. Žalobce měl proti sdělením uplatnit stížnost ve smyslu § 261 daňového řádu a v případě nesouhlasu s vyřízením stížnosti by mohl požádat Odvolací finanční ředitelství o přešetření.

Podle stěžovatele nelze v daňové exekuci institut předražku použít a ze strany daňových orgánů nebyl obecně připuštěn. Uvedl, že městský soud vyvodil nesprávné závěry z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 3. 2020, č. j. 1 Afs 331/2019-44, což vše stěžovatel podrobněji rozvedl.

Žalobce se ztotožnil se závěry městského soudu. V daňové exekuci lze institut předražku využít (je třeba subsidiárně použít občanský soudní řád). Proti rozhodnutí o předražku (sdělení) se lze bránit odvoláním. Sdělení stěžovatele podle žalobce zasáhla do jeho majetkových práv, konkrétně do práva vlastnit majetek. Stěžovatel tedy má veřejné subjektivní právo na přezkum těchto rozhodnutí. Odvolací nebo žalobní legitimace musí být podle žalobce dána komukoli, do jehož majetkových práv bylo zasaženo (nemusí být porušeno konkrétní subjektivní právo). To se v projednávané věci stalo.

Žalobce uvedl, že ve věci sp. zn. 1 Afs 331/2019 Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že daňové orgány nesprávně poučily o možnosti předražku. To se ale týkalo období před novelou občanského soudního řádu v roce 2013. Názor stěžovatele vede podle žalobce k diskriminaci dlužníka, který by se nemohl domoci co největšího možného výtěžku zpeněžením svého majetku (na rozdíl např. od výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu). Tento přístup stěžovatele rovněž poškozuje Českou republiku, neboť neusiluje o co nejvyšší možný výtěžek zpeněžení nemovité věci.

Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Z odůvodnění:

V projednávané věci je stěžejní zodpovědět otázku, **zda v daňové exekuci lze využít institut předražku.**

Podle § 336ja odst. 1 věty první o. s. ř. „*nejde-li o osoby uvedené v § 336h odst. 4, může každý do 15 dnů ode dne zveřejnění usnesení o příklepu soudu písemně navrhnout, že vydraženou nemovitou věc chce nabýt alespoň za částku o čtvrtinu vyšší, než bylo nejvyšší podání (předražek)*“.

Podle § 336ja odst. 3 o. s. ř. po „*uplynutí lhůty podle odstavce 1 vyzve soud vydražitele, aby do tří dnů oznámil, zda zvyšuje svoje nejvyšší podání na částku nejvyššího předražku. Poté soud vydá usnesení o předražku, ve kterém usnesení o příklepu zruší a rozhodne o tom, kdo je předražitelem a za jakou cenu nemovitou věc nabude.*“

Podle § 336ja odst. 7 o. s. ř. se za „*odvolání proti usnesení o předražku považuje i odvolání podané proti usnesení o příklepu*“.

Institut předražku představuje metodu možného zvýšení dražebního výtěžku známou již z dob Rakouska-Uherska [srov. § 195 zák. č. 79/1896 ř. z., o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád)]. Do současného českého právního řádu byl zaveden s účinností od 1. 1. 2013 novelou občanské-

ho soudního řádu č. 396/2012 Sb. a jeho účelem je zvýšení výtěžnosti dražeb. Chrání zejm. práva povinného (vlastníka dražené věci), věřitele, jakož i dalších osob zainteresovaných na co možná nejvyšším výtěžku dražby (rozsudek NSS ze dne 12. 3. 2020, č. j. 1 Afs 331/2019-44).

Podle § 177 odst. 1 daňového řádu „*nestanoví-li tento zákon jinak, postupuje se při daňové exekuci podle občanského soudního řádu*“.

Podle § 177 odst. 2 věty první daňového řádu „*pravomoci správce daně, jakožto exekučního orgánu, upravuje výlučně tento zákon*“.

Nejvyšší správní soud v již citovaném rozsudku č. j. 1 Afs 331/2019-44 zrušil rozhodnutí správce daně, neboť jím byla v dražební vyhlášce konstatována možnost využít předražek podle § 336ja o. s. ř., a to z důvodu, že se tak stalo u exekuce zahájené ještě před nabytím účinnosti novely občanského soudního řádu, která institut předražku do právního řádu zavedla. Nejvyšší správní soud tedy možnost využití institutu předražku v daňové exekuci v citovaném rozsudku nevyločil, ale ani se k ní výslovně nevyjádřil.

Městský soud uvedl, že v daňové exekuci se subsidiárně použije občanský soudní řád v případě, kdy není v daňovém řádu stanoveno jinak (§ 177 odst. 1 daňového řádu). Občanský soudní řád upravuje i institut předražku, a proto se podle § 177 odst. 1 daňového řádu použije i v daňové exekuci. Možnost uplatnění předražku v daňové exekuci městský soud vyvodil z rozsudku č. j. 1 Afs 331/2019-44. Vzhledem k tomu, že podle občanského soudního řádu se o předražku vydává rozhodnutí, posoudil městský soud sdělení jako rozhodnutí, proti kterému je možné podat odvolání. Žalobu následně odmítl a postoupil ji jako opravný prostředek Odvolacímu finančnímu ředitelství, neboť v rozhodnutí o předražku chybělo poučení o možnosti podat odvolání (§ 46 odst. 5 s. ř. s.).

Podle stěžovatele institut předražku v daňové exekuci nelze použít, neboť pravomoci správce daně v daňové exekuci může stanovit pouze daňový řád (§ 177 odst. 2 daňového řádu).

Nejvyšší správní soud posoudil věc následovně:

Daňový řád upravuje způsoby provedení exekuce. Podle § 178 odst. 5 daňového řádu lze daňovou exekuci provést pouze těmito způsoby: „*a) srážkami ze mzdy, b) příkázáním pohledávky z účtu u poskytovatele platebních služeb, c) příkázáním jiné peněžité pohledávky, d) postižením jiných majetkových práv, e) prodejem movitých věcí, nebo f) prodejem nemovitých věcí*“.

Daňový řád tedy vymezuje pravomoc správce daně v souladu s § 177 odst. 2 daňového řádu poskytnutím pravomoci provést daňovou exekuci prodejem nemovitých věcí. Pokud v daňovém řádu není ohledně prodeje nemovitých věcí určitá otázka či postup upraven (resp. není upraven úplně), postupuje se podle občanského soudního řádu (§ 177 odst. 1 daňového řádu). **Daňový řád ohledně prodeje nemovitých věcí neupravuje institut předražku, a proto se u tohoto institutu použije úprava, která je obsažena v občanském soudním řádu.**

Nejvyšší správní soud k tomu dodává, že podle § 258 odst. 1 o. s. ř. lze provést výkon rozhodnutí, které ukládá zaplacení peněžité částky, „*srážkami ze mzdy, příkázáním*

pohledávky, správou nemovité věci, prodejem movitých věcí a nemovitých věcí, postižením závodu a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitým věcem“. V daňové exekuci by nebylo možné jako způsob provedení exekuce využít správu nemovité věci, postižení závodu nebo zřízení soudcovského zástavního práva, které upravuje občanský soudní řád, neboť tyto způsoby provedení exekuce daňový řád nezná. Správce daně proto nemá pravomoc v souladu s § 177 odst. 2 daňového řádu k provedení daňové exekuce těmito způsoby.

Sdělení žalovaného ze dne 11. 11. 2020 je tedy nutné považovat za rozhodnutí ve smyslu § 65 s. ř. s. Občanský soudní řád předpokládá vydání rozhodnutí o návrhu na předražek, proti kterému je možné podat odvolání (srov. § 336ja odst. 3, 5 a 7 o. s. ř.). Těmito sděleními bylo zasaženo do veřejných subjektivních práv žalobce, který nemohl uplatnit institut předražku v daňové exekuci, ačkoli je to možné. Mimo tuto materiální stránku rozhodnutí byla naplněna i formální stránka rozhodnutí, neboť žalobce podal návrhy, o jejichž vyřízení jej stěžovatel vyrozuměl sděleními ze dne 11. 11. 2020; jednalo se tedy o dokumenty, které zachycují průběh postupu správního orgánu (usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 10. 7. 2018, č. j. 9 As 79/2016-41, č. 3779/2018 Sb. NSS, body 78 a 79). V podrobnostech k povaze rozhodnutí podle § 65 s. ř. s. viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 2. 2021, č. j. 10 As 391/2020-65, č. 4169/2021 Sb. NSS.

Městský soud tedy rozhodl správně, pokud žalobu odmítl a jako odvolání postoupil Odvolacímu finančnímu ředitelství, neboť ve sděleních žalovaného ze dne 11. 11. 2020 nebylo obsaženo poučení o možnosti podat odvolání (§ 46 odst. 5 s. ř. s.).

Vzhledem k uvedenému je již nedůvodná námitka stěžovatele, že žalobce měl proti sdělením možnost podat stížnost podle § 261 daňového řádu.

Pokud stěžovatel uváděl, že rozhodnutí o příklepu se nezveřejňují, nemá to na posouzení věci vliv. Nejvyšší správní soud však podotýká, že občanský soudní řád, který se v daňové exekuci použije subsidiárně, předpokládá, že se usnesení o udělení příklepu zveřejňuje (srov. § 336ja odst. 1 o. s. ř.). Pokud stěžovatel rozhodnutí o příklepu nezveřejňuje, jedná nezákonně.

Komentář:

Podle § 175 odst. 1 daňového řádu může správce daně vymáhat nedoplatek daňovou exekucí nebo zabezpečit vymáhání nedoplatku prostřednictvím soudního exekutora, popř. jej uplatnit v insolvenčním řízení nebo přihlásit do veřejné dražby.

Ve vztahu k exekuci exekučních titulů vydaných v daňovém řízení tedy platí, že exekuci provádí buď správce daně sám (dle pravidel uvedených v § 177 a násl. daňového řádu), nebo může podat návrh na nařízení exekuce a pověření soudního exekutora u soudního exekutora [§ 37 a § 40 odst. 1 písm. e) exekučního řádu]. Naopak již není možné od 1. 1. 2014 vykonávat takové exekuční tituly cestou soudního výkonu rozhodnutí podle části VI. o. s. ř.

Daňová exekuce se liší od exekuce podle exekučního řádu, resp. podle občanského soudního řádu. To je dáno již existencí zvláštních pravidel obsažených v § 177 a násl. daňového řádu. Z obecnějšího pohledu lze konstatovat, že **daňová exekuce na rozdíl od exekuce civilní je věcně užší** – neslouží k vymáhání všech druhů pohledávek, ale jen daňových pohledávek. **Rozdílý jsou i ve způsobech exekuce** – správce daně nemůže využít všechny způsoby exekuce, které by jinak mohl využít soudní exekutor nebo civilní soud, ale pouze ty uvedené v § 178 odst. 5 daňového řádu. Jinak jsou např. řešeny návrhy třetích osob na vyloučení majetku z exekuce. U civilní exekuce je jejich projednání a rozhodnutí o nich věcí soudu, proti jehož rozhodnutí je přípustné odvolání, příp. dovolání, zatímco v případě daňové exekuce o takovém návrhu rozhoduje správce daně, proti jehož rozhodnutí lze podat odvolání, následně pak správní žalobu.

Na druhou stranu ovšem **není právní úprava daňového řádu – pokud jde o otázku daňové exekuce – komplexní, a vyžaduje tak podpůrnou použitelnost pravidel občanského soudního řádu**. Tak je tomu nejen v obecné části exekučního práva, ale i pokud jde o konkrétní způsoby exekuce.

Vztah subsidiarity naznačený v § 177 odst. 1 daňového řádu tak umožňuje aplikaci ustanovení občanského soudního řádu i právě na exekuci prodejem nemovitých věcí. Pravidla obsažená v § 194 a násl. a § 218 a násl. daňového řádu tedy

předpokládají subsidiární aplikaci § 335 a násl. o. s. ř., včetně institutu předražku, který není v daňovém řádu upraven, a který byl do občanského soudního řádu zaveden od 1. 1. 2013. **Správně tedy měl v řešené věci vydat správce daně usnesení o předražku podle § 336ja o. s. ř.** Proti takovému rozhodnutí správce daně je přípustné odvolání k nadřízenému orgánu a po pravomocném skončení věci správní žaloba.

V rozhodnutí Nejvyšší správní soud mj. zmiňuje, že předražek byl sice zaveden do našeho právního řádu v nedávné době, svou tradici má však již v Rakousku-Uhersku. V Rakousku dokonce platí zmiňovaný zákon č. 79/1896 ř. z., o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád), dodnes a institut předražku (*Überbot*) je v něm stále obsažen a sleduje stále stejný účel – docílit co nejvyššího výtěžku z prodávané nemovitosti. Pouze pravidla jsou drobně odlišná od úpravy obsažené v občanském soudním řádu. Tak např. lhůta k podání návrhu činí 14 dní od zveřejnění usnesení o příklepu nebo předražek musí být zaplacen ve lhůtě 7 dnů od výzvy soudu (srov. M. Neumayr, B. Nunner-Krautasser: Exekutionsrecht, Manz, Wien 2018, str. 244).

✿ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Evropský soud pro lidská práva:

K otázce, zda je Kárný senát polského Nejvyššího soudu nezávislým a nestranným tribunálem zřízeným zákonem

Skutečnost, že soudní rozhodnutí vydané stěžovatelem bylo považováno za kárné provinění, jež bylo důvodem pro jeho dočasné zproštění výkonu funkce soudce, je v rozporu se základními principy nezávislosti soudnictví a vlády práva. Kárný senát polského Nejvyššího soudu není nezávislým a nestranným tribunálem zřízeným zákonem.

Rozsudek ESLP ze dne 6. 10. 2022 ve věci *Juszczyszyn proti Polsku*, stížnost č. 35599/20

Shrnutí fakt:

Stěžovatel je soudce, který byl v září 2019 přidělen z okresního soudu ke krajskému soudu v Olsztyni. V rámci projednávání civilního případu stěžovatel vydal rozhodnutí, ve kterém nařídil kancléři Sejmu, aby ve lhůtě jednoho týdne předložil kopie seznamů soudců kandidujících do „nové“ Národní rady soudnictví (NRS), kteří byli zvoleni Sejmem v březnu 2018, jakož i prohlášení občanů nebo soudců, kte-

ří stáhli svou podporu těmto kandidátům (k volbám do NRS podrobněji viz *Reczkowicz proti Polsku*). Požadované dokumenty měla Kancelář Sejmu k dispozici v souvislosti s volbou členů „nové“ NRS z řad soudců, jak stanovil zákon z r. 2011 o NRS ve znění pozměňovacího zákona z r. 2017.

V listopadu 2019 ministr spravedlnosti stěžovatele přeložil k výkonu funkce zpět na okresní soud v Olsztyni s odůvodněním, že jeho jednání „představovalo nepřipustný zásah do činnosti ústavních orgánů“ a že „žádný soudce nemá právo posuzovat postavení jiného soudce“. Proti stěžovateli bylo zahájeno kárné řízení před Kárným senátem Nejvyššího soudu. Stěžovatel byl zároveň předsedou okresního soudu dočas-

ně zproštěn výkonu funkce soudce do doby, než Kárný senát Nejvyššího soudu rozhodne v jeho věci.

V prosinci 2019 Kárný senát Nejvyššího soudu zasedající v prvním stupni shledal, že jednání stěžovatele neopodstatňovalo jeho dočasné zproštění výkonu funkce soudce, avšak v druhoinstančním rozhodnutí, kde Kárný senát zasedal v jiném složení, již uvedl, že závažnost jednání stěžovatele (tj. ohrožení důstojnosti soudcovské funkce, mimořádně špatný příklad pro ostatní soudce, podryvání pravomocí prezidenta republiky a nezákonnost jeho rozhodnutí způsobitelného vyvolat chaos) plně ospravedlňuje potřebu dočasně zprostit stěžovatele výkonu soudcovské funkce a snížit jeho plat o 40 %.

Kárný senát Nejvyššího soudu v květnu 2022 zrušil dočasné zproštění stěžovatele z výkonu funkce soudce, přičemž konstatoval, že vzhledem k tomu, že stěžovateli nehrozí odvolání z funkce, další prodlužování jeho dočasného zproštění z výkonu funkce je neospravedlnitelné. Předseda okresního soudu v Olsztyni následně rozhodl o převedení stěžovatele, proti jeho vůli, z civilního úseku na úsek pro záležitosti rodiny a mladistvých tohoto soudu.

Předmět stížnosti:

Stěžovatel namítal, s odvoláním na čl. 6 odst. 1 (právo na spravedlivý proces), čl. 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života) a čl. 18 (ohrazení možnosti omezení práv) Úmluvy a dále na čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (ochrana majetku), zejména že Kárný senát Nejvyššího soudu není „tribunálem zřízeným zákonem“, že členové Kárného senátu Nejvyššího soudu nejednali nestranně, že jeho dočasné zproštění výkonu funkce soudce bylo v rozporu s jeho právem na respektování soukromého života a sledovalo cíl jej potrestat a odradit od přezkoumání zákonnosti jmenování soudců do NRS a že období, během kterého byl jeho plat snížen o 40 %, bylo nepřiměřeně dlouhé.

Rozhodnutí ESLP:

K namítanému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy:

ESLP připomněl, že smluvní strany Úmluvy by měly dodržovat zásadu právního státu a plnit své závazky vyplývající z mezinárodního práva, včetně Úmluvy. V dané věci se údajné porušení práva na „tribunál zřízený zákonem“ týká Kárného senátu Nejvyššího soudu, který rozhodl o dočasném zproštění stěžovatele výkonu funkce soudce. **Stěžovatel namítal, že soudci Kárného senátu byli jmenováni prezidentem republiky na doporučení nové Národní rady soudnictví (NRS) ve zjevném rozporu s vnitrostátním právem a s judikaturou ESLP. ESLP shledal, že proces jmenování soudců do Kárného senátu Nejvyššího soudu byl vadný, neboť doporučující orgán, kterým byla NRS, postrádal nezávislost na moci výkonné a zákonodárné. Z toho důvodu Kárný senát postrádal atributy tribunálu, který lze považovat za „zákonný“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Dle mínění ESLP novela z r. 2017 ohrozila nezávislost soudnictví**

mj. tím, že zbavila soudce práva volit členy NRS, přičemž rozhodující vliv na složení NRS nabyla exekutiva a legislativa. Zároveň polské právo nestanovilo postup, na jehož základě by bylo možné napadnout údajné vady v procesu jmenování soudců do Kárného senátu Nejvyššího soudu. ESLP se tak ohledně otázky zřízení Kárného senátu Nejvyššího soudu neodchýlil od svého stanoviska vyjádřeného v minulosti ve věci *Reczkowicz proti Polsku*, ve kterém konstatoval, že NRS není „tribunálem zřízeným zákonem“.

V daném případě ESLP zdůraznil, že Kárný senát Nejvyššího soudu není „tribunálem zřízeným zákonem“ (k pojmu „tribunál zřízený zákonem“ blíže viz *Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu*, § 211-234), a dále že polské právo stěžovateli neumožňovalo podat proti rozhodnutí Kárného senátu Nejvyššího soudu opravný prostředek k soudnímu orgánu, který by splňoval požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy. ESLP proto shledal, že došlo k porušení práva stěžovatele na to, aby jeho záležitost byla projednána tribunálem zřízeným zákonem, a tedy k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Stěžovatel dále namítal, že soudci Kárného senátu Nejvyššího soudu jednali ve svém vlastním zájmu, když jej dočasně zprostiti výkonu funkce, jelikož chtěli odradit ostatní od zpochybňování procesu, v jehož rámci byli sami jmenováni. Dle ESLP namítaná pochybení v daném případě byla natolik závažná, že došlo k porušení práva stěžovatele na projednání věci tribunálem zřízeným zákonem, který je nezávislý a nestranný. ESLP proto ohledně této námítky rovněž konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

K namítanému porušení čl. 8 Úmluvy:

ESLP shledal, že čl. 8 Úmluvy je v daném případě aplikovatelný, neboť povaha různých negativních dopadů vyplývajících z dočasného zproštění stěžovatele výkonu funkce soudce musela významným způsobem ovlivnit jeho soukromý život – jak zpochybňování jeho odborné způsobilosti a morální integrity, tak doba trvání zproštění výkonu funkce (2 roky, 3 měsíce, 18 dnů). Základem pro jeho dočasné zproštění výkonu funkce soudce byl zákon o organizaci obecných soudů z roku 2001. Nicméně podle Ústavy zproštění výkonu funkce soudce vyžadovalo rozhodnutí soudu. Vzhledem k tomu, že Kárný senát Nejvyššího soudu není nezávislý a nestranný tribunál zřízený zákonem, nelze jej považovat za soud. Stěžovatel byl dočasně zproštěn výkonu funkce soudce v podstatě za vnesení soudního rozhodnutí, což by dle judikatury ESLP mělo být zcela výjimečným opatřením. ESLP zdůraznil, že je nezbytné, aby soudci udržovali důvěru v soudnictví, což byl důvod, proč stěžovatel vydal dotčené rozhodnutí.

ESLP dospěl k závěru, že záruky proti svévolnému použití disciplinárních opatření proti soudcům za jejich rozhodnutí jsou nedostatečné, zejména s ohledem k tomu, co ESLP konstatoval výše ve vztahu ke Kárnému senátu Nejvyššího soudu. Kromě toho stěžovatel, když vynášel dotčené rozhodnutí, nemohl předvídat, že toto bude důvodem pro jeho dočasné zproštění výkonu funkce soudce. Relevantní vnitrostátní právní předpisy nesplňovaly požadavky na kvalitu zákona ve smyslu Úmluvy, a tudíž stěžovatele

vo dočasné zproštění výkonu funkce soudce nebylo „v souladu se zákonem“. V daném případě proto došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

K namítanému porušení čl. 18 Úmluvy ve spojení s čl. 8 Úmluvy:

Stěžovatel namítal, že jeho potrestání nebylo z důvodů uvedených v čl. 8 Úmluvy, a že tudíž došlo k porušení čl. 18 Úmluvy. ESLP již dříve uvedl ve věci *Grzęda proti Polsku* mj., že změny v soudním systému v Polsku sledovaly za cíl oslabit nezávislost soudnictví, přičemž výslovně uvedl, že vnitrostátní soudy byly „vystaveny zásahům výkonné a zákonodárné moci“. Stěžovatel byl dočasně zproštěn výkonu funkce soudce orgánem, který není nezávislým a nestranným tribunálem zřízeným zákonem a který v rozhodné době cílil pochybnostem ohledně jeho formování.

ESLP uvedl, že **skutečnost, že soudní rozhodnutí vydané stěžovatelem bylo považováno za kárné provinění, jež bylo důvodem pro jeho dočasné zproštění výkonu funkce soudce,**

je v rozporu se základními principy nezávislosti soudnictví a vlády práva. Hlavním důvodem uvalených kárných opatření bylo stěžovatele potrestat a odradit jej od posouzení postavení soudců jmenovaných v rámci procesu za účasti nové NRS. Takový důvod je neslučitelný s Úmluvou a zakládá porušení čl. 18 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

K namítanému porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě:

ESLP zamítl stížnost na údajné porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě z důvodu, že snížení platu stěžovatele mělo dočasný charakter, a dále z důvodu, že zbylou část platu stěžovatel nepobíral, a tudíž nepředstavovala „majetek“ ve smyslu Úmluvy. ESLP uložil Polsku, aby stěžovateli vyplatilo 30 000 eur za utrpěnou nemateriální újmu.

✦ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHAL GRÜNWALD, LL.M., Ph.D., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Glosa:

K rozhodnutí ÚS ohledně nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou a k možnosti soudního zřízení nezbytné cesty

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2022, sp. zn. II. ÚS 1587/20

I. Východisko a popis skutkového stavu

Dne 12. 1. 2022 vydal Ústavní soud (ÚS) ve věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 1587/20 nález, jímž zrušil předchozí usnesení Nejvyššího soudu (NS) ze dne 25. 3. 2020, č. j. 22 Cdo 4011/2019-300, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 6. 2019, č. j. 61 Co 138/2019-278, jakož i rozsudek Okresního soudu v Klatovech ze dne 3. 1. 2019, č. j. 7 C 388/2009-221, a to z důvodu **porušení práva stěžovatelů na ochranu vlastnictví** dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Skutkový stav byl následující. Pozdější stěžovatelé se u obecných soudů domáhali zřízení nezbytné cesty v podobě služebnosti (a to jak práva chůze, tak i jízdy) k jejich rekreační chatě stojící na cizím pozemku, k níž je možný přístup jedinečně přes další cizí pozemek. Stěžovatelé nabyli rekreační chatu na základě smlouvy, v níž bylo výslovně stanoveno, že chata stojí na cizím pozemku a je prodávána bez přístupové cesty. Stěžovatelé se přístupovou cestu k chatě snažili vyřešit po nabytí vlastnického práva k ní tím, že se pokusili koupit spoluvlastnický podíl na přístupovém

pozemku (jakož i na pozemku, na němž se nacházela chata). Uvedeným nabytím podílu však bylo porušeno předkupní právo druhého spoluvlastníka, který svá práva z porušení předkupního práva vůči stěžovatelům uplatnil, a stal se tak výlučným vlastníkem obou pozemků (přístupového pozemku a pozemku, na němž byla umístěna chata).

Ve stručnosti lze předznamenat, že ÚS v rámci ústavního přezkumu dospěl k velmi problematickému závěru, dle něhož „**nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou nelze v České republice s ohledem na historický vývoj právní úpravy pozemkového vlastnictví považovat za projev hrubé nedbalosti**“. Toto rozhodnutí považuji za nesprávné; navíc je v rozporu s dosavadní judikaturou ÚS týkající se posuzované otázky.

II. Rozhodnutí soudu prvního stupně, soudu odvolacího a soudu dovolacího

Soud prvního stupně žalobu stěžovatelů na zřízení nezbytné cesty zamítl. Právo jízdy po přístupovém pozemku podle soudu nebylo možné zřídit již z toho důvodu, že se pozemek nachází v CHKO Šumava a vztahuje se na něj zákaz vjezdu motorových vozidel (podle zákona o ochraně přírody a krajiny). Pokud se týkalo práva chůze po přístupovém pozemku (resp. zřízení odpovídající služebnosti), zamítl soud

žalobu na základě § 1032 odst. 1 písm. b) o. z., dle něhož „soud nepovolí nezbytnou cestu, způsobil-li si nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti či úmyslně ten, kdo o nezbytnou cestu žádá“. Hrubou nedbalost stěžovatelů bylo dle okresního soudu třeba spatřovat mj. i v tom, že se nepokusili zajistit si přístup k nemovitosti před jejím nabytím.

Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně **potvrdil**, když se v zásadě ztotožnil s argumentací prvostupňového soudu.

Dovolání podané stěžovatelem bylo **odmítnuto pro nepřipustnost**.

III. Ústavní stížnost a rozhodnutí ÚS

Stěžovatelé podali proti rozhodnutí dovolacího soudu **ústavní stížnost**. V ní se domáhali zrušení výše uvedených rozhodnutí obecných soudů, přičemž tvrdili, že jimi došlo k porušení jejich práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

K ústavní stížnosti se vyjádřil jak NS, tak odvolací soud, jakož i soud prvního stupně, a to s návrhem na její odmítnutí, resp. zamítnutí. Shodně tak na ústavní stížnost reagovala vedlejší účastnice. Stěžovatel v replice reagoval na vyjádření soudů i vedlejší účastnice.

ÚS přezkoumal ústavní stížnost¹ a dospěl k závěru, že je důvodná. Z odůvodnění jeho nálezu lze přiblížit následující pasáže:

„21. Prismatem ústavního práva se tudíž jedná o typický případ horizontálního střetu dvou základních práv. Na straně jedné stojí právo vlastnit majetek stěžovatelů, tj. konkrétně jejich zájem na tom, aby mohli užívat své vlastnické právo k chatě v plném rozsahu (...). Na straně druhé ovšem má i vedlejší účastnice právo vlastnit majetek, jež se v podústavní rovině promítá jako její právo nebýt rušena v držbě pozemku, přes který by cesta měla vést.

22. Podle názoru Ústavního soudu **obecné soudy** v projednávané věci **daly na základě příliš extenzivního výkladu ust. § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. zcela přednost právu vedlejší účastnice**, aniž by dostatečně zvážily ústavněprávní rozměr věci, přičemž se jim nabízely výkladové varianty, jež by spravedlivou rovnováhu do práv účastníků vnesly.

(...)

24. **Zákonodárce byl při koncipování ustanovení o nezbytné cestě zřejmě inspirován zákonem č. 140/1896 ř. z., o propůjčování cest nezbytných, ze dne 7. července 1896.** Podle § 1 a 2 tohoto zákona platilo: „Pro nemovitost, která nemá spojení cestou se sítí veřejných cest, k řádnému hospodaření nebo užívání potřebného ... může vlastník ... žádati, aby mu byla soudně propůjčena podle tohoto zákona nezbytná cesta přes cizí nemovitosti. ... Žádost za propůjčení nezbytné cesty jest nepřipustná, jestliže výhoda nezbytné cesty nepřevyšuje škody, které vesměs vzniknou touto cestou nemovitostem, jež mají býti zavazeny, pak jestliže nedostatek cestovního spojení byl způsoben patrnou nedbalostí vlastníka pozemku po době, kdy tento zákon

nabyl účinnosti.“ V současné právní úpravě však chybí takovéto přechodné ustanovení, které by chránilo vlastníka tzv. nuzného pozemku, který si způsobil nedostatek spojení svojí nedbalostí za účinnosti předcházejícího občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.

25. **Obecné soudy při snaze o nalezení spravedlivé rovnováhy vycházely z příliš extenzivního výkladu ust. § 1032 odst. 1 písm. b) o. z.** Podle Ústavního soudu je **třeba rozlišovat mezi dvěma skupinami případů. Na straně jedné stojí případy, v nichž vlastník nemovitosti úmyslně či hrubě nedbale zapříčiní situaci, v níž nebude mít ke své nemovitosti přístup.** Typickými příklady mohou být prodej, zastavení či přehrazení cesty, na straně druhé však stojí případy, v nichž je absence přístupu **objektivní skutečností a nabyvatel nemovitosti do ní toliko vstoupí.** Zatímco v prvním případě je zásadně namístě k aplikaci ust. § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. přistoupit, u druhé skupiny případů naopak zásadně takový přístup nebude souladný s ústavními garancemi práva vlastnit majetek. Aktuální judikatura obecných soudů (založená zejména na rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1499/2015) však i v případech, v nichž se nabyvatel pouze před prodejem nepokusil vyjednat si přístup k nemovitosti s vlastníkem sousedního pozemku, zásadně označuje chování nabyvatelů jako hrubě nedbalé.

26. **Problém naznačeného přístupu tkví v tom, že vytváří jakýsi „skok“ v úrovni ochrany práv vlastníků nemovitostí a neumožňuje dostatečně nuancovaný přístup,** který by zajistil individualizované posouzení kolize ústavně garantovaných práv. Naznačený skok spočívá v tom, že obecné soudy prakticky bez ohledu na konkrétní okolnosti a bez zvážení váhy práv stojících v kolizi odmítnou věcné břemeno zřídít, pokud se nabyvatel nemovitosti nepokusil přístup k ní vyjednat ještě před jejím nabytím. To má jednak zcela zásadní dopad na reálnou ekonomickou „hodnotu“ vlastnického práva, a navíc to představuje citelný zásah do ústavně garantovaného práva dotčených subjektů vlastnit majetek.

27. **Jak již Ústavní soud naznačil shora, jiné výkladové varianty takovou flexibilitu a možnost hledání individualizované rovnováhy mezi právy stojícími v kolizi nabízejí.** Chování vlastníků nemovitosti bez zajištěného přístupu před jejím samotným nabytím totiž může být **reflektováno v rozhodování o vyšší náhrady za zřízení věcného břemene.** V případech – na něž upozorňuje i napadený rozsudek Krajského soudu v Plzni –, kdy by právě v důsledku nezajištěného přístupu k nemovitosti nabyvatelé zaplatili za nemovitost sníženou cenu, by koneckonců právě tato skutečnost mohla být vzata v úvahu při stanovení výše náhrady za zřízení věcného břemene. Jinými slovy, **pakliže by bylo skutečně prokázáno, že stěžovatelé nabyli nemovitost za výrazně nižší cenu právě z důvodu, že k ní nebyl zajištěn přístup, může být na základě této skutečnosti stanovena vyšší náhrada za zřízení věcného břemene.** Právě takovým postupem, a nikoliv apriorním odmítnutím věcné břemeno zřídít, by mohly být ekonomické zájmy a ústavně garantovaná práva všech vlastníků (tj. včetně vlastníka sousedního pozemku, jímž je v projednávané věci vedlejší účastnice) postaveny do rovnováhy.

28. **Jinými slovy, kategorické závěry obecných soudů, podle nichž nebylo možné věcné břemeno zřídít z důvodu údajně hrubě nedbalého jednání stěžovatelů, nemohou v tomto kon-**

¹ Není bez zajímavosti, že po podání ústavní stížnosti byla na základě rozvrhu práce ÚS určena jako soudkyně zpravodajka Kateřina Šimáčková, která též vypracovala návrh rozhodnutí. Jelikož však jí připravený návrh rozhodnutí nebyl přijat, byl podle zák. č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, předsedkyní senátu jako soudce zpravodaj k vypracování návrhu nálezu určen David Uhlíř.

textu vést k nastolení spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými zájmy a ústavně garantovanými právy. Jejich extenzivní výklad pojmu ‚hrubá nedbalost‘ v naznačeném kontextu brání účinné ochraně vlastnického práva stěžovatelů, resp. vlastníků nemovitostí ve srovnatelném postavení. Nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou nelze v České republice s ohledem na historický vývoj právní úpravy pozemkového vlastnictví považovat za projev hrubé nedbalosti. (...)

29. Tyto úvahy se nutně musejí promítnout i do hodnocení případu stěžovatelů (resp. hodnocení případů srovnatelných). V konkrétním případě je pravda, že stěžovatelé o problému neexistence přístupové cesty věděli, otázkou však zůstává, jaké alternativy měli k dispozici, aby tento problém vyřešili. Není tak např. zřejmé, jaký vliv by na věc mělo, pokud by se pokusili spoluvlastnické podíly k pozemkům nabyt před samotnou koupí rekreační chaty; okolnosti sporů o převod těchto spoluvlastnických podílů spíše naznačují, že takový pokus by byl tak jako tak neúspěšný. Jejich nečinnost (tj. absenci jakéhosi kvalifikovaného pokusu vyjednat si přístup k nemovitosti s předstihem) však podle Ústavního soudu nelze s ohledem na shora uvedená východiska kvalifikovat jako hrubou nedbalost s tím důsledkem, že zřízení věcného břemene není v takovém případě vůbec možné.

30. Stěžovatelé a vedlejší účastnice spolu sice o režimu užívání pozemku za účelem přístupu k nemovitosti stěžovatelů jednali, jak ale vyplývá ze skutkových zjištění obecných soudů, nemohli nalézt shodu na výši náhrady. Právě v takové situaci by však k řešení problému mohl vést zásah soudu spočívající ve zřízení věcného břemene za odpovídající náhradou.

31. Koneckonců samy obecné soudy – naposled např. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření – uvedly, že jako klíčový problém se v projednávané věci jevila výše náhrady, kterou by měli stěžovatelé vedlejší účastníci hradit. Veškeré relevantní okolnosti, včetně okolností nabytí nemovitosti, výše kupní ceny, způsobu nabytí spoluvlastnických podílů apod., by tak mohly být obecnými soudy v plném rozsahu a spravedlivě zohledněny při určení výše náhrady. Ústavní soud především zdůrazňuje, že při stanovení výše náhrady může soud v plné míře reflektovat i ekonomické souvislosti věci, tj. právě skutečnost, že majetkoprávní vztahy k nemovitosti a okolním pozemkům mohly mít vliv na tržní cenu nemovitosti.

32. Nad rámec již uvedeného Ústavní soud dodává, že při snaze o nalezení spravedlivé rovnováhy nemohou obecné soudy ani Ústavní soud přehlížet ani ekonomickou a právní realitu v České republice. Argumenty uplatněné Ústavním soudem v předchozích odstavcích totiž platí tím spíše, že v tuzemských podmínkách jsou v důsledku historického právního vývoje stavby stojící na cizím pozemku – nezřídka s nedostatečným přístupem – velmi častým jevem. Za situace, kdy stát po desítky let toleroval vznik takových majetkových poměrů, se jeví nespravedlivé, jestliže nyní neproporcionálně odpirá vlastníkům nemovitostí s nedostatečným přístupem ochranu vlastnického práva prostřednictvím zřízení věcného břemene nezbytné cesty.

33. Za takového faktického stavu má naznačený přístup obecných soudů (založený na rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1499/2015) i neopominutelné ekonomické dopady. Pakliže by na základě extenzivního výkladu ust. § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. nebylo možné zří-

dit přístup k obrovskému množství nemovitostí, měla by tato skutečnost nepochybně vliv na jejich ekonomickou hodnotu. To by mělo dopady do celé řady oblastí, včetně způsobilosti takových nemovitostí být předmětem zajištění, dražeb či nucených prodejů.

34. Odkazuje-li Nejvyšší soud v citovaném rozsudku sp. zn. 22 Cdo 1499/2015 na rakouskou právní úpravu a judikaturu (zejména pokud jde o výklad pojmu ‚patrná nedbalost‘), považuje Ústavní soud za nutné zdůraznit, že rakouská doktrína a judikatura nejsou do českého prostředí – v této specifické věci – bez dalšího přenositelné. V Rakousku totiž na rozdíl od České republiky není s ohledem na zcela odlišný právní vývoj ve 20. století existence nemovitostí stojících na cizích pozemcích masivním problémem. To, co se může v rakouských podmínkách jevit jako individuální problém, je v podmínkách českých problémem systémovým. Tomuto rozdílu by pak měl odpovídat i rozdílný přístup soudů.

35. Koneckonců i sám Nejvyšší soud v citovaném rozsudku sp. 22 Cdo 1499/2015 uvádí, že příklon ‚k širšímu výkladu § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. je podle názoru dovolacího soudu odůvodněn judikatorní praxí rakouského Nejvyššího soudu, která vyložila § 2 odst. 1 NWG tak, že přičítá žadateli o nezbytnou cestu ve specifických okolnostech patrnou nedbalost jeho právních předchůdců. Tyto specifické okolnosti budou dány zejména tehdy, je-li žadatel informován o jednání jeho předchůdců, které má znaky patrné nedbalosti.‘ To však odpovídá právě realitě rakouské, v níž nutnost zřízení nezbytné cesty vskutku může být problémem nedbalého jednání právních předchůdců, méně však již realitě české, v níž se jedná o systémový problém spojený s koncepčními proměnami úpravy vlastnických vztahů k nemovitostem v druhé polovině 20. století a na začátku 21. století.“ (tučně zvýraznil aut.)

IV. Kritické zhodnocení

1. Tvrzený „skok“ v úrovni ochrany práv vlastníků

Glosované rozhodnutí je **problematické nejen s ohledem na svoji paušálnost**. Představuje totiž i zásadně odchylný pohled na zkoumanou problematiku ve srovnání s dosavadními vlastními rozhodnutími ÚS, v nichž se soud ztotožnil s argumentací i závěry obecných soudů (včetně NS), pokud jde o předpoklad hrubé nedbalosti žadatele (viz dále).

Rovněž je paradoxní, že ÚS vytýká nižším soudům „skok“ v úrovni ochrany práv vlastníků nemovitostí, který neumožňuje dostatečně nuancovaný přístup dovolující individualizované posouzení kolize ústavně garantovaných práv (tato výtka však dle mého názoru není namístě – a to ani obecně, ani v posuzovaném případě), ačkoli sám se dopouští téhož pochybení. Naznačený „skok“ má dle ÚS spočívat v tom, že obecné soudy prakticky „bez ohledu na konkrétní okolnosti a bez zvážení váhy práv stojících v kolizi odmítnou věcné břemeno zřídit, pokud se nabyvatel nemovitosti nepokusil přístup k ní vyjednat ještě před jejím nabytím“. Samotný ÚS však přichází s názorem – zcela paušálním, a navíc velmi problematicky odůvodněným –, že nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou nelze v ČR považovat za projev hrubé nedbalosti.

Přitom je zřejmé, že dlouhodobá **judikatura NS velmi detailně diferencuje** mezi jednotlivými situacemi právě s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti, z nichž dovozuje (ne)existenci, popř. intenzitu (hrubé) nedbalosti žadatele o nezbytnou cestu. NS v rámci své rozhodovací činnosti opakovaně zdůrazňuje, že posouzení předpokladu hrubé nedbalosti žadatele o nezbytnou cestu musí být soudy náležitě zdůvodněno s ohledem na okolnosti každého případu. Nejen za účinnosti nové právní úpravy, nýbrž již před 1. 1. 2014² se přitom vyvinula poměrně podrobná kazuistika, která se zabývá různými aspekty předpokladu hrubé nedbalosti žadatele; na některé z nich dále upozorňuji. **Proti některým z těchto rozhodnutí byly podány ústavní stížnosti, které však byly – alespoň v níže uváděných případech – odmítnuty či zamítnuty.**

V rozhodnutí ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. **22 Cdo 1499/2015**, se NS zabýval otázkou, zda hrubou nedbalost právních předchůdců žadatele lze přičítat samotnému žadateli o nezbytnou cestu. Ústavní stížnost podaná proti uvedenému rozhodnutí byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.³ Z daného rozhodnutí ÚS lze citovat alespoň tuto partii: „(...) Ústavní soud připomíná, že platná právní úprava vychází z principu *proporcionality* mezi výhodou, kterou požívá vlastník nemovité věci z přístupu k ní založenému prostřednictvím nezbytné cesty, a nevýhodou (omezením), kterou je postižen vlastník zatíženého pozemku. Výhoda a nevýhoda nesmějí být vzájemně neúměrné, proto **občanský zákoník v § 1029 odst. 2 zdůrazňuje šetrnost při zřizování nezbytné cesty tak, aby byl vlastník zatíženého pozemku co nejméně obtěžován a jeho pozemek co nejméně zasažen. Tomuto přístupu koresponduje i zakotvení negativních podmínek, tj. vymezení situací, v nichž soud nezbytnou cestu nepovolí (§ 1032 o. z.); patří mezi ně i nedostatek přístupu způsobeného z hrubé nedbalosti či úmyslu tím, kdo o nezbytnou cestu žádá.**“ (tučně zvýraznil aut.)

V rozhodnutí ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. **22 Cdo 3242/2015**, NS vymezil tři základní typové situace, v nichž může aplikace předpokladu hrubé nedbalosti přicházet do úvahy, a podrobněji se jimi zabýval. Ústavní stížnost podaná proti uvedenému rozhodnutí byla zamítnuta jako nedůvodná.⁴ ÚS se ve svém rozhodnutí plně ztotožnil se závěry obecných soudů, zejména pak NS.

Dále lze – za všechna – upozornit alespoň na usnesení NS ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. **22 Cdo 4146/2016**, ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. **22 Cdo 5229/2016**, ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. **22 Cdo 879/2018**, či ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. **22 Cdo 1135/2018**. Je možné uzavřít, že **judikatura NS postupně precizuje různé aspekty svědčící o (ne)existenci hrubé nedbalosti žadatele o nezbytnou cestu, při neustálém zdůrazňování nutnosti přistupovat ke každé situaci jedinečně.**

2 Ve vztahu k § 151o odst. 3 obč. zák. č. 40/1964 Sb.

3 Usnesení ÚS ze dne 7. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 201/17.

4 Nález ÚS ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. III. ÚS 2408/18.

5 Gesetz vom 7. Juli 1896, betreffend die Einräumung von Nothwegen. Stf: RGBl. Nr. 140/1896.

6 Srov. P. Höfle: Notwegerecht, 1. vydání, Verlag Österreich, Wien 2009, str. 77.

7 Tamtéž, str. 78.

ně. Přitom judikatura ÚS takový přístup doposud v plném rozsahu aprobovala. Glosované rozhodnutí se tak zdá být vykröčením (a to zcela nečekaným) z dosud zaujatého trendu.

Dle ÚS je při aplikaci § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. třeba rozlišovat mezi dvěma typovými skupinami případů. Za prvé jsou to „*případy, v nichž vlastník nemovitosti úmyslně či hrubě nedbale zapříčiní situaci, v níž nebude mít ke své nemovitosti přístup.*“ Typickými příklady mohou být *prodej, zastavení či přehrazení cesty.*“ S tímto závěrem ÚS se plně ztotožňují. Na straně druhé pak dle ÚS stojí případy, „*v nichž je absence přístupu objektivní skutečností a nabyvatel nemovitosti do ní toliko vstoupí.*“ ÚS tedy v zásadě vychází z toho, že hrubou nedbalost lze přičítat žadateli o nezbytnou cestu jen tehdy, pokud původně přístup ke své nemovitosti měl a následně o něj (zaviněně) přišel. Naopak tam, kde se někdo teprve stává vlastníkem nemovitosti bez spojení s veřejnou cestou, je dle ÚS aplikace § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. zřejmě vyloučena (neboť nemůže jít o hrubou nedbalost nabyvatele). To je však velmi schematické a zjednodušené posouzení; dle mého mínění je třeba i v rámci této kategorie dále diferencovat.

V této souvislosti lze krátce upozornit na **rakouský přístup.** Pojmu „*hrubá nedbalost*“ použitému v § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. odpovídá pojem „*patrná nedbalost*“ obsažený v § 2 odst. 1 zákona o propůjčování cest nezbytných.⁵ Jde o situace, kdy požadovaná péče vlastníka pozemku o zajištění dostatečného spojení s veřejnou cestou byla zanedbána v nezvyklé míře, přičemž toto kvalifikované porušení péče mu lze přičítat k tíži.⁶ Přitom uvedená povinnost péče stíhá žadatele o propůjčení nezbytné cesty nejen v případě následné ztráty existujícího spojení (o kterou se žadatel přičinil), nýbrž i **při nabytí pozemku.**⁷ Stejně k věci přistupuje i NS (právě se znalostí rakouské judikatury), když vychází z toho, že i absence pokusu žadatele zajistit si přístupovou cestu k nemovitosti před jejím nabytím (v procesu jejího nabytí) může představovat naplnění skutkové podstaty § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. ÚS tento závěr kritizuje; myslím však, že v *obecné rovině* mu nelze nic vytkat. I zde je ovšem možné (a nutné) dále diferencovat, což ovšem NS činí (viz výše).

Samozřejmě je možné vést další debatu o tom, jaké konkrétní okolnosti vyskytnou se v rámci procesu nabytí vlastnického práva k nemovitosti bez spojení s veřejnou cestou lze považovat za projev hrubé nedbalosti žadatele; tedy co vše lze, resp. nelze, přičítat žadateli k tíži. To však není účelem této glosy.

2. Závěr ÚS, že nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou nelze v ČR s ohledem na historický vývoj právní úpravy pozemkového vlastnictví považovat za projev hrubé nedbalosti

ÚS v glosovaném rozhodnutí přichází se závěrem, že nabytí nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou nelze v České republice považovat za projev hrubé nedbalosti **s ohledem na historický vývoj právní úpravy pozemkového vlastnictví.** ÚS v této souvislosti též odmítá širší zohlednění rakouské judikatury (kterou používá při své argumenta-

ci NS) s odkazem na „*zcela odlišný právní vývoj ve 20. století*“, neboť zatímco v Rakousku je fakt **existence staveb stojících na cizích pozemcích** dle ÚS individuálním problémem, v ČR má tentýž fakt představovat „**masivní**“, resp. „**systémový**“ **problém**. Nehodlám polemizovat s těmito závěry, které nejsou podpořeny žádnou relevantní statistikou, resp. žádnými odkazy na literaturu či jiné zdroje (byť lze zřejmě souhlasit s tím, že výskyt staveb na cizích pozemcích bude v ČR pravděpodobně relativně častějším jevem než v Rakousku). Nicméně i kdyby uvedený závěr odpovídal realitě, vzniká otázka, zda je možné tímto způsobem odůvodnit odlišný přístup k posuzování hrubé nedbalosti žadatele o nezbytnou cestu v obou právních řádech. Dle mého názoru tomu tak být nemá.

Všimněme si, že ÚS argumentuje ve prospěch svého závěru ohledně posuzování hrubé nedbalosti faktem, že *výskyt staveb na cizích pozemcích* představuje v ČR masový jev a systémový problém (v důsledku historické legislativy), a tudíž je nutné být benevolentní vůči žadatelům o nezbytnou cestu. To je však velmi málo přesvědčivé zdůvodnění.

Předně je třeba zdůraznit, že **stavba na cizím pozemku představuje zcela jiný (odlišný) institut, než je nezbytná cesta**. Obě figury jsou v o. z. upraveny samostatně (nezávisle), a to včetně řešení historických případů staveb na cizím pozemku (srov. § 3055 a násl.). Institut stavby na cizím pozemku tedy není nijak „geneticky provázán“ s institutem nezbytné cesty (jak se to zdá vyplývat z odůvodnění glosovaného rozhodnutí). Samozřejmě není vyloučeno, že v konkrétní situaci budeme mít co do činění s kumulací obou institutů – někdo je (či se stane) vlastníkem stavby jako samostatné nemovité věci, která se nachází na cizím pozemku, a současně k ní nemá zřízen přístup. Je však myslitelná i situace stavby na cizím pozemku, u níž neexistuje právní důvod jejího umístění na tomto pozemku (jde o neoprávněnou stavbu), avšak vlastník k ní má zajištěn přístup. Stejně tak je představitelná situace, kdy vlastník stavby má právní důvod k jejímu umístění na cizím pozemku, avšak nemá k ní zajištěn přístup po sousedních pozemcích. Je otázka, zda závěry glosovaného nálezu nemají dopadat právě (a pouze) na případy stavby na cizím pozemku bez současného spojení s veřejnou cestou. Podle mého názoru však ani v těchto případech nelze odůvodnit odlišný přístup k posuzování hrubé nedbalosti žadatele.

Dále je vhodné dodat, že pokud ÚS dovozuje své závěry z problematičnosti historické legislativy a z masovosti jejich dopadů, ani to nepředstavuje přesvědčivý argument. Hrubá nedbalost žadatele je stále stejnou hrubou nedbalostí, ať již jde o jeden případ, či o velkou skupinu případů. Problematické důsledky historických právních úprav nelze překonávat tím, že budou na aktuální recipienty kladeny méně přísné nároky ve vztahu k jejich obezřetnosti. Daný stav má být řešen příslušnou legislativní cestou; koneckonců jde-li dle ÚS skutečně o systémový problém, pak vyžaduje systémové, nikoli nahodilé řešení. Navíc – jak již bylo upozorněno výše – problematika stavby na cizím pozemku je řešena specificky v přechodných ustanoveních o. z. (byť znovu zdůrazňuji, že stavba na cizím pozemku a nezbytná cesta jsou

dva samostatné instituty a nelze je zaměňovat, či dokonce ztotožňovat); zákonodárce si tedy je tohoto problému zjevně vědom.

V. Závěr

Lze shrnout, že **závěry glosovaného nálezu ÚS ani jeho argumenty nepovažují za správné**. Problematická je primárně přílišná paušálnost v přístupu soudu k posouzení situace; již to zakládá velmi malou přesvědčivost uvedeného řešení. Rovněž tak argumentace ÚS prostřednictvím institutu stavby na cizím pozemku, resp. poukazy na masovost výskytu staveb na cizím pozemku, není v daných souvislostech korektní. Jako správný a přesvědčivý naopak spatřuji dlouhodobý přístup k řešení problému ze strany „vlastnického“ senátu NS, který detailně diferencuje mezi jednotlivými případy a jejich skutkovými okolnostmi. Lze proto doufat, že ÚS bude mít možnost se v budoucnosti k dané problematice vrátit a revidovat přijaté řešení.⁸

✿ Autorem komentáře je doc. JUDr. PETR TÉGL, Ph.D., pracovník oddělení soukromého práva Ústavu státu a práva AV ČR a advokát.

⁸ Příspěvek vznikl s podporou projektu na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., RVO: 68378122.

Sledujte ČAK
na Twitteru a LinkedInu:

www.twitter.com/CAK_cz

a www.linkedin.com

CIZINCI, AZYL

- změny zákona o pobytu cizinců
- novela zákona o azylu
- Ukrajina, Ženevská úmluva o uprchlících
- vízový kodex a další
- celkem 25 aktuálních předpisů

více na www.ciz.sagit.cz

Sagit

Zdeněk Kučera, Monika Pauknerová, Magdalena Pfeiffer, Květoslav Růžička, Petr Vybíral:

Mezinárodní právo soukromé

Aleš Čeněk, Plzeň 2022, 9. vydání, 448 stran, 650 Kč

Deváté vydání legendární publikace *Mezinárodní právo soukromé*, která provází generace právníků, úspěšně navazuje na předchozí vydání a odráží mnohdy velmi rychlý rozvoj tohoto právního odvětví. Pochází z per nejvyšších odborníků v daném oboru a již to samotné je zárukou kvality textu.

Cestování, migrace, přeshraniční obchod, mezinárodní podnikání, internetová komunikace a další nadnárodní vztahy znásobené globalizací představují pro právníky řadu náročných právních otázek. A právě mezinárodní právo soukromé se těmito otázkami zabývá.

Téměř každý právník se občas ocitne před otázkami typu: Který soud nebo právní orgán má pravomoc rozhodnout spor? Lze cizím soudům zabránit v tom, aby se zapojily do sporu (soudní příkazy proti žalobě)? Jaké právo bude použito při řešení sporu (otázky volby práva)? Kdy budou naše soudy uznávat legislativní nebo soudní rozhodnutí učiněná zahraničními orgány (pravidla pro uznávání zahraničních rozsudků)?

Dalo by se zobecnit, že každý právník někdy musí zodpovědět otázku, zda teritorialita nadále hraje důležitou roli v otázkách příslušnosti a volby práva.

Ke střetům právních řádů dochází, protože každý stát má svůj vlastní systém soukromého práva a protože lidská činnost není omezena hranicemi jednoho státu. Rozdíly v právu totiž existují nejen mezi zeměmi, které patří k různým právním systémům, ale také mezi zeměmi, které jsou součástí stejného právního systému.

Mezinárodní právo soukromé, známé také jako kolizní právo, se zaměřuje na tři hlavní oblasti: příslušnost, volbu práva a výkon soudních rozhod-

nutí. To znamená, že při rozhodování o tom, kam předložit přeshraniční spor, musí právníci nejprve posoudit, které státy budou pravděpodobně vykonávat soudní pravomoc – pravomoc k projednání sporu.

Normy týkající se volby práva pak určují, kterými hmotněprávními systémy by se spor mohl řídit, což často zahrnuje porovnání dostupných možností a určení, zda se právní řady skutečně liší.

Mezinárodní právo soukromé je navzdory svému názvu považováno za záležitost vnitrostátního práva nebo za oblast, která se řídí mezinárodními dohodami.

Publikace zodpovídá na otázku, zda je mezinárodní právo soukromé stále způsobilé plnit svou funkci v dnešním globálním prostředí. Ve světle některých výzev k radikálním změnám jeho základů tato aktuální kniha zkoumá schopnost mezinárodního práva soukromého řešit současné mezinárodní právní problémy a podněcuje debatu o budoucnosti tohoto oboru.

Kniha poukazuje na fakt, že k mezinárodnímu právu přistupujeme z našich konkrétních národních perspektiv.

Tato jedinečná kniha je rozčleněna dle tradičního dělení na obecnou a zvláštní část. Navíc je přehledně rozdělena do 37 kapitol, zabývajících se metodami úpravy mezinárodního práva soukromého, kolizními normami, ale i mezinárodním civilním právem procesním.

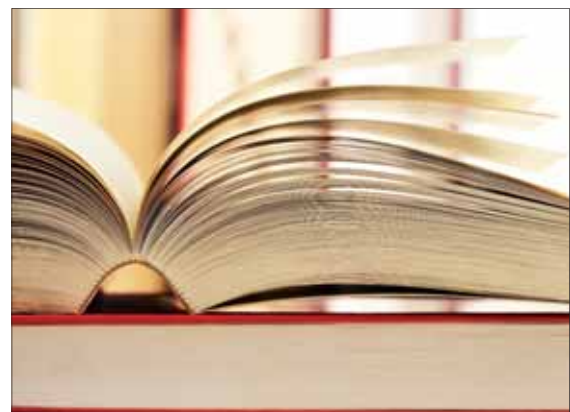
Každá z kapitol obsahuje cenné pohledy na daný problém nebo výzvu. Zabývá se otázkami, jako je jistota versus flexibilita zákonů, pojmem univerzální hodnota, rozsahem autonomie stran, extraterritorialitou, jakož i otázkami globálního řízení v kontextu mezinárodního práva soukromého. Další témata zahrnují aktuální vývoj v oblasti přístupu k příslušnému soudu, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí.

Tato komplexní kniha je velmi cenná pro vědce a studenty, kteří se zabývají, byť i jen okrajově, touto problematikou. Bude také důležitou pomůckou pro praktiky, kteří se snaží kreativně přemýšlet o svých případech týkajících se kolizních norem a mezinárodního soukromého práva.

Vzhledem k tomu, že výhrada veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém je konstruována tak, aby poskytovala vnitrostátní oporu při uplatňování cizích právních předpisů, poskytuje tato kniha **podrobné a praktické rady pro používání výhrady veřejného pořádku v kontextu mezinárodního práva soukromého.**

Kromě vysvětlení základního teoretického rámce výhrady veřejného pořádku v mezinárodním právu soukromém se dále zabývá praktickým uplatňováním těchto pravidel a podává přehled právních a politických postojů k aktuálním otázkám, mezi něž patří například sankční náhrada škody. Tento přístup slouží ke zdůraznění rozdílů i podobností. Kniha by proto neměla chybět v knihovně žádného moderního právníka.

✿ doc. JUDr. ALEŠ ROZEHNAL, Ph.D.,
advokát a vysokoškolský pedagog

František Nonnemann, Vlastimil Cervený, Dominik Vitek:

Kybernetický bezpečnostní incident 3D: IT, právo a compliance

Wolters Kluwer, Praha 2022,
248 stran, 660 Kč.

Publikace je mimořádně povedeným dílem a velice přehledně zpracovává vybraná témata z oblasti kybernetické bezpečnosti. Její autoři jsou respektovaní odborníci nejen na domácí, ale také mezinárodní scéně a jejich široký záběr a zkušenosti jsou znát zejména v praktických částech a doporučeních u jednotlivých kapitol.

Záběr publikace je ovšem mnohem širší, než jak by mohl napovídat její název, o čemž svědčí i téměř 250 stran kvalitně napsaného textu k řadě témat souvisejících s problematikou kybernetických incidentů. Dokonce je možné tvrdit, že **žádná jiná publikace na českém trhu nepředstavuje v takové granularitě a komplexitě odpovědi na tolik otázek, které si právníci i technici musí na denní bázi klást v rámci prevence i řešení kybernetických incidentů.** Spektrum čtenářů, jimž je tato publikace primárně určena, tvoří manažeři kybernetické a informační bezpečnosti, pověřenci pro ochranu osobních údajů, architekti či auditori kybernetické bezpečnosti, případně advokáti asistující regulovaným subjektům v oblasti informační compliance, ale ostatně všichni, kteří se zajímají o správné nastavení organizačních, technických a procesních pravidel.

Dokonce by se dalo bez nadsázky konstatovat, že pojednání k různým tématům zde v přehledné formě najdou také členové statutárních orgánů, kteří se mají v řadě oblastí, informační bezpečnost nevyjímaje, rozhodovat informovaně a s péčí

řádného hospodáře. Zejména ti pak díky publikaci lépe pochopí, jak vnímat kybernetický incident z hlediska struktury compliance či řízení, a mohou zpracovat kvalitní podkladovou dokumentaci pro účely tzv. *defence file*.

Z obsahové struktury je možné vyzdvihnout **přehledně, uceleně a v rozumné míře detailu zpracované pojmosloví**, ve kterém se mnohdy při tvorbě interní řídicí dokumentace, jakkoliv by se to mohlo zdát nepravděpodobné, v praxi nezřídka chybje. Nelze než ocenit **propojení s problematikou ochrany a zpracování osobních údajů nejen v kontextu GDPR**. Tolik skloňované **standards a normy pro řízení kybernetických incidentů** jsou pak obsahem druhé části publikace, na kterou logicky navazuje stať popisující mj. analýzu rizik, opatření ke snížení rizika či kontroly a hodnocení compliance systému.

Díky skvěle formovanému autor-skému kolektivu pak není divu, že na své si při čtení přijdou i právníci, jimž je představena velká množina témat vztahujících se k regulaci, povinnostem relevantním pro kybernetický incident, jakož i oznámení kybernetických incidentů či přehledně suma-

rizované požadavky na řízení dodavatelů (tzv. *vendor management*, jenž doznal značného vývoje i v samotných vyhláškách o kybernetické bezpečnosti).

Nespornou přidanou hodnotou publikace je její čtvrtá kapitola, jež poskytuje klíč k pochopení praktických aspektů řízení kybernetických incidentů – podpora vedení organizace, pojištění kybernetické bezpečnosti, outsourcing atd. Výhodou je, že text není jen obecnou ochutnávkou diskutovaných témat, ale pravidelně nabízí plnohodnotné zamyšlení v souvislostech, které i experti působící dlouhodobě v prostředí kybernetické bezpečnosti bezesporu ocení. V neposlední řadě je třeba také kladně hodnotit fakt, že publikace vyniká mimořádnou a špičkově promyšlenou skladbou, která čtenáři umožňuje s publikací pracovat interaktivně. Vysvětlující diagramy, navigační tabulky či přehledové grafiky jsou pak jen pomyslnou třešničkou na již tak řemeslně perfektně zpracované publikaci.

Nelze jinak než shodnout se s autory, kteří uvádějí, že **cílem publikace je nabídnout komplexní pohled na různé souvislosti spojené s kybernetickými incidenty a představit tolik potřebnou kuchařku, jak takovým incidentům předcházet**, a tudíž eliminovat či zásadně minimalizovat možné negativní dopady. Tuto knihu vřele doporučuji těm, kteří s tématy kybernetické bezpečnosti teprve začínají, ale také všem, kteří se s jednotlivými nástrahami kyberprostoru vypořádávají na denní bázi v rámci svých pracovních povinností.

✿ JUDr. TOMÁŠ ŠČERBA, Ph.D., advokát,
Local Partner White & Case, s. r. o.,
advokátní kancelář

Řadu dalších zajímavých recenzí najdete v Advokátním deníku:
<https://advokatnidenik.cz/category/recenze/>

Z kárné praxe

Osočení jiného advokáta

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 věty druhé Etického kodexu

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že při poskytování právních služeb JUDr. A. B., Ph.D., v řízení ve věci péče soudu o nezletilé, ve vyjádření k návrhu matky na úpravu poměrů k nezletilým dětem, které kárně obviněný sepsal, uvedl: „... *Věci se zabývá Policie ČR, neboť se jedná o závažnou trestnou činnost, navíc spáchanou ve zločinném spolčení vícero osob včetně JUDr. H., jenž Mgr. N. dle jeho vlastního vyjádření na řešení kauzy manželů Š. přidělil právě pro její mediální potenciál, jakož i samotné advokátní kanceláře coby právnické osoby*“, a dále uvedl: „... *Tak tomu však není, neboť Mgr. N. hrozby ve spolupráci s matkou a JUDr. H. jednoznačně realizují, čímž svou trestnou činnost dokonávají*“, čímž osočil advokáta JUDr. T. a advokáta Mgr. N. ze spáchání trestného činu.

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 19. 2. 2021, ve spojení s rozhodnutím odvolacího kárného senátu Odvolací kárné komise ČAK ze dne 24. 2. 2022, sp. zn. K 102/2020

Kárné opatření – pokuta 15 000 Kč.

Kárný senát zhodnotil jednání kárně obviněného tak, že si zvláště jako advokát musel v době sepisu podání ze 16. 4. 2020 být vědom toho, že Mgr. N. ani JUDr. H. nebyli pravomocně žádným soudem shledáni vinnými a potrestáni. Nemohl být veden ani nesprávným pokynem svého klienta JUDr. B., rovněž advokáta, když oba jako advokáti si museli být dobře vědomi zásady presumpce nevinny. Skutečnost, že proti Mgr. N. bylo usnesením Policie ČR zahájeno trestní stíhání, nemohla na rozhodování kárného senátu nic změnit.

Kárný senát dospěl, v souladu s kárnou žalobou, k závěru, že kárně obviněný výše popsaným jednáním porušil ust. 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu a ust. čl. 11 odst. 1 věty první Etického kodexu,

když při výkonu advokacie nepostupoval tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu, a za tím účelem nedodržel pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže ukládající mu poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu.

Kárně obviněný, coby advokát, nectil zákonem stanovenou presumpcí nevinny a v předmětném vyjádření se dopustil svého hodnocení údajné trestné činnosti, což je naprosto neslučitelné s právními předpisy České republiky. Kárně obviněný přitom nepopírá, že by dané vyjádření sepsal, avšak na svou obranu mimo jiné uvádí, že se jednalo o vyjádření sepsané v zastoupení jeho klienta. Uvedené však na kárné odpovědnosti nic nemění – **advokát by měl vždy při svém vystupování (ať již ústním, či písemným), a to i v zastoupení svého klienta, striktně rozlišovat, co jsou informace získané od klienta, aniž by je ověřoval** (např. je uvést slovy můj klient uvádí, dle názoru klienta, dle informací dostupných od klienta), **a co jsou advokátem ověřené/potvrzené informace**. Bez ohledu na uvedené by se však advokát v každém případě měl vyvarovat, jak již uvedeno, porušení presumpce nevinny, jakožto základní zásady právního státu, a to navíc vůči jinému příslušníkovi, resp. příslušníkům, advokátního stavu.

Jak správně uvedl kárný žalobce, povinnost advokáta bránit klienta všemi dostupnými prostředky v sobě samozřejmě zahrnuje povinnost bránit jej pouze zákonnými, nikoli nezákonnými prostředky. Konstatování obsažené v dotčeném vyjádření nelze rozhodně považovat za zákonnou obranu, když se jedná o jednoznačné osočení a svévolné hodnocení určitého jednání/chování jako trestné činnosti, které advokátovi rozhodně nepřísluší.

Pokud chtěl kárně obviněný v zájmu svého klienta ukázat na to, že by soud měl vzít v potaz i probíhající trestní řízení, měl maximálně na takovéto řízení odkázat, ale v žádném případě jej neměl doprovázet slovy, že se jedná o zločinné spolčení a dokonání trestné činnosti. Poukazuje-li kárně obviněný na skutečnost, že předmětné vyjádření napsal z pokynu svého klienta, pak tímto způsobem není možné se z odpovědnosti vyvinout – advokát musí vždy postupovat v souladu s právními předpisy, přičemž, jak výslovně vyplývá ze zákona o advokacii (§ 16 odst. 1), pokyny klienta není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem.

Obcházení zastoupení

**§ 16 odst. 2 věta před středníkem, § 17 zákona o advokacii,
ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu**

čl. 11 odst. 1 věta druhá Etického kodexu

Advokátní koncipient se dopustil kárného provinění tím, že při poskytování právních služeb společnosti P. P. – z. s. r. o., zaslal v substitučním zastoupení svého školitele JUDr. P. C., v přesně nezjištěný den roku 2020 paní Z. P. prostřednictvím poštovní přepravy doporučený dopis a poté, co si jej Z. P. v úložní lhůtě na příslušné poště nevyzvedla a dopis se vrátil odesílateli, jeho elektronickou kopii zaslal Z. P. jako přílohu e-mailové zprávy, přičemž v dopi-

se Z. P. vyzval k zahájení jednání o uzavření smlouvy o zřízení věcného břemene z důvodu nezbytného přístupu svého klienta ke stavbě gabionové opěrné zdi a gabionového plotu přes parcelu, která byla ve vlastnictví Z. P., ačkoli věděl, že Z. P. je v této věci zastoupena na základě plné moci advokátkou Mgr. H. M.

Kárný příkaz kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 5. 10. 2022, sp. zn. K 10/2021

Kárné opatření – napomenutí.

✿ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Odešli do nebeské síně

V srpnu, září a říjnu 2022 opustili svoji praxi i své blízké dvě advokátky a osm advokátů:

JUDr. Miroslav Cejnar, advokát v Praze	*10. 1. 1955	+14. 9. 2022
JUDr. Jiří Čáp, advokát v Praze	*25. 2. 1933	+5. 10. 2022
JUDr. Vladimír Fiala, advokát v Praze	*11. 2. 1942	+24. 8. 2022
JUDr. Jan Hrbáček, advokát v Brně	*21. 4. 1946	+3. 8. 2022
JUDr. Hana Hýžďalová, advokátka v Praze	*10. 9. 1954	+31. 10. 2022
JUDr. Josef Jurča, advokát v Opavě	*13. 11. 1942	+3. 8. 2022
JUDr. Miroslav Koláčný, advokát ve Šluknově	*26. 4. 1954	+7. 10. 2022
JUDr. Petr Novák, Ph.D., advokát v Praze	*27. 1. 1979	+22. 8. 2022
Mgr. Ivan Nezval, advokát v Brně	*22. 7. 1961	+25. 9. 2022
JUDr. Martina Schýbalová, advokátka ve Štěnovicích	*18. 7. 1990	+26. 9. 2022

Již v březnu 2022 odešel do nebeské síně i advokát:

Mgr. Josef Červenka, advokát v Praze	*19. 3. 1948	+21. 3. 2022
--------------------------------------	--------------	--------------

Čest jejich památce!

informace a zajímavosti

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

semináře plánujeme převážně v prezenční podobě, případně v online nebo v kombinované podobě – podrobnosti najdete u jednotlivých seminářů na webových stránkách ČAK www.cak.cz – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

Semináře pořádané ČAK v Praze

ve čtvrtek 5. ledna 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Advokátní psychohygienu 4 – Chyby v přemýšlení

Lektorka: Mgr. et Mgr. Alicja Leix, Ph.D., psychologka

ve čtvrtek 12. ledna 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Exekuční řízení po četných novelách

Lektorka: JUDr. Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze

ve čtvrtek 19. ledna 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Praktické otázky mezinárodní arbitráže

Lektoři: JUDr. Petr Bříza, LL.M., Ph.D., advokát se specializací na mezinárodní právo soukromé, rozhodčí řízení a právo EU
JUDr. René Cienciala, LL.M., advokát, rozhodce a tajemník Arbitrážní komise ICC ČR

ve čtvrtek 26. ledna 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Jazyk a psychologie rozhodování a přesvědčování v kontextu výkonu advokacie a justice

Lektoři: Denisa Petriláková, lingvistka se zaměřením na jazykový diskurz v kontextu práva
Pavel Humpolíček, psycholog s praxí soudního znalce a školitele pro justici

ve čtvrtek 2. února 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Zastupování klienta v insolvenčním řízení, ekonomické aspekty zastupování

Mgr. Bc. Jan Mašek, advokát a insolvenční správce se zvláštním povolením
Ing. Petr Smutný, partner v české pobočce PricewaterhouseCoopers, zodpovědný za řízení oddělení restrukturalizací pro oblast střední a východní Evropy

ve čtvrtek 9. února 2023 – ONLINE

Katastr nemovitostí, aktuálně, prakticky a v souvislostech

Lektorka: JUDr. Daniela Šustrová, bývalá ředitelka kanceláře ředitele Katastrálního úřadu pro hlavní město Prahu

ve čtvrtek 16. února 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2 – ONLINE

Vývoj a správa softwaru

Lektor: JUDr. Jan Bárta, advokát a technologický nadšenec specializující se na problematiku IT práva, GDPR a práva duševního vlastnictví

ve čtvrtek 2. března 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Předkupní právo k pozemkům a stavbám podle přechodných ustanovení o. z. a materiální publicita a nabývání od neoprávněného v aktuální rozhodovací praxi NS

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 23. března 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Zastupování zvláště zranitelných obětí a jeho specifika

Lektorka: JUDr. Lucie Hrdá, advokátka se specializací na trestní právo, domácí násilí, stalking a rodinné právo

ve čtvrtek 30. března 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Rétorika pro právníky

Lektorka: Mgr. Monika Hanych, Ph.D., LL.M., právnička Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování před ESLP, lektorka mediálního práva a právní rétoriky

ve čtvrtek 13. dubna 2023 – Myslíkova 258/8, Praha 2

Aktuální problémy veřejného stavebního práva

Lektor: JUDr. Jan Mareček, advokát, předseda České společnosti pro stavební právo

Semináře pořádané pobočkou ČAK v Brně

ve čtvrtek 5. ledna 2023 – Přednášková místnost pobočky ČAK

Odpovědnost advokáta za újmu způsobenou při výkonu advokacie

Lektor: JUDr. Radim Miketa, advokát a náhradník představenstva ČAK

ve čtvrtek 12. ledna 2023 – Sál u veřejného ochránce práv

Konsensuální řešení trestních věcí a další změny trestního práva účinné v posledních letech

Lektor: Mgr. Martin Lýsek, soudce Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci
JUDr. Jan Skřípský, Ph.D., advokát

od pondělí 16. ledna do pondělí 26. června 2023 – Přednášková místnost pobočky ČAK/ONLINE

Kurz právnické ruštiny – jaro 2023

Lektor: Mgr. Vladimír Srebnitskiy, lektor, jazykový poradce, překladatel a tlumočnick

od pondělí 16. ledna do pondělí 26. června 2023 – Přednášková místnost pobočky ČAK/ONLINE

Kurz právnické angličtiny – jaro 2023

Lektorka: Denisa Petriláková, Lic. Dip. TEFLA, akreditovaná členka Cambridgeské rady školitelů a lektorů UCLES

v úterý 17. ledna 2023 – Přednášková místnost pobočky ČAK

Sociální síť – začínáme

Lektorka: Dorota Kajfoszová, odborník na sociální síť a digitální marketing

od středy 18. ledna do středy 12. dubna 2023 – ONLINE

Kurz právnické angličtiny – I. pololetí 2023

Lektorka: Denisa Petriláková, Lic. Dip. TEFLA, akreditovaná členka Cambridgeské rady školitelů a lektorů UCLES

ve středu 25. ledna 2023 – Sál u veřejného ochránce práv

Věci péče soudu o nezletilé pohledem soudce Ústavního soudu

Lektor: JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

v úterý 31. ledna 2023 – Sál u veřejného ochránce práv

Společné jmění manželů 1.

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

v úterý 7. února 2023 – Přednášková místnost pobočky ČAK

Efektivní řízení advokátní kanceláře

Lektorka: JUDr. Sáša Navrátilová, MBA, LL.M., advokátka

v úterý 14. února 2023 – ONLINE

Velká novela zákona o evidenci skutečných majitelů (účinná od 1. 10. 2022)

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva Právnické fakulty UK

v úterý 28. února 2023 – Přednášková místnost pobočky ČAK

Sociální síť pro pokročilé

Lektorka: Dorota Kajfoszová, odborník na sociální síť a digitální marketing

Vzpomínka na JUDr. Jaroslava Vovsíka

S hlubokým zármutkem oznamujeme, že dne 25. 11. 2022 ve věku 75 let zesnul JUDr. Jaroslav Vovsík.

JUDr. Jaroslav Vovsík patřil k nezapomenutelným osobnostem advokacie, a to nejen v Plzni, ale v celé České republice. Především to však byl člověk, který měl otevřené a laskavé srdce, byl čestný, přímý, statečný a nepochybně osobitý.

V roce 1971 absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a hned po promoci začal pracovat jako advokátní koncipient v tehdejší Advokátní poradně v Plzni.

V roce 1973, po absolvování advokátních zkoušek, začal pracovat jako advokát v Plzni. V roce 1978 složil rigorózní zkoušku a byl mu udělen titul JUDr. Do listopadu roku 1989 se stal velmi výraznou osobností tehdejší české advokacie, což bylo dáno jeho vysokou odbornou erudicí a také ochotou poskytovat právní pomoc a obhajobu osobám postihovaným v souvislosti s jejich politickými postoji v tehdejší socialistickém Československu.

Okamžitě po obnovení svobodné advokacie v roce 1990 se stal jedním ze zakladatelů Advokátní kanceláře Vovsík, Rösch, Kocina a spol. V této advokátní kanceláři měl do poslední chvíle nenahraditelnou roli nejenom po odborné a profesní stránce, ale i po té lidské.

Od roku 1990 byl aktivním a významným členem různých orgánů advokacie. Nejdříve byl členem Revizní komise České advokátní komory a od roku 1996 až do roku 2017 byl místopředsedou Kontrolní rady, ve které se zaměřoval zejména na agendu vyřizování stížností, a podle informace předsedy Kontrolní rady JUDr. Jana Mikše byl všemi členy považován za uznávaného odborníka na tuto problematiku. Celou řadu volebních období byl také předsedou zkušební komise při advokátních zkouškách. Jeho mnohaletá práce ve prospěch advokacie byla oceněna předsedou představenstva ČAK v roce 2021 na předněmovním poděkování členům volených orgánů Komory.

Česká advokacie ztratila odchodem JUDr. Jaroslava Vovsíka významnou osobnost, my drahého a nenahraditelného kolegu. Bude nám všem nesmírně chybět.

Čest jeho památce.

Per aspera ad astra.

doc. JUDr. Jan Kocina, Ph.D., a ostatní kolegové
Advokátní kancelář Vovsík, Rösch, Kocina a spol.

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR UCHÝ

Víte, že ...

- Johannes Brahms dedikoval moteta *Fest-und Gedensprüche op. 109* advokátovi? Byl jím Carl Friedrich Petersen (1809-1892), advokát a starosta Hamburku. Johannes Brahms složil uvedená moteta v roce 1888, o rok později se stal Petersenovou zásluhou čestným občanem svého rodného Hamburku, kde mimo jiné založil ženský pěvecký sbor, ale též počátkem 60. letech 19. století marně usiloval o post ředitele tamní filharmonie. Socha na památku Carla Friedricha Petersena je umístěna na třídě Neuer Wall v hamburské čtvrti Neustadt. Hamburskými starosty se později stali i Petersenovi vnuci, rovněž advokát Carl Wilhelm Petersen (1868-1933) a jeho mladší bratr Rudolf Hieronymus Petersen (1878-1962).

- kárného provinění porušení povinnosti povolání a „zlehčení cti a vážnosti stavu“ se dopustil kandidát advokacie tím, že „neinformovav dříve zevrubně svého zaměstnavatele, vyslovil proti jinému advokátovi v trestním oznámení podezření ze zločinu, pro něž neměl zjištěného podkladu, a že je opakoval a rozšířil ve své svědecké výpovědi v trestním řízení, které tím vyvolal“? V první instanci o tom rozhodla kárná

rada advokátní komory. Nejvyšší soud pak zamítl rozhodnutím ze dne 30. dubna 1940, č. j. Ds I 8/38, odvolání obviněného s tím, že „nezáleží na tom, že jednal na výslovný příkaz strany“.

- v roce 1928 spravovala Advokátní komora v Čechách sedmáct fondů a nadací? Kromě nejznámější Nadace Dra Jana Nepomuka Kaňky to podle *Ročenky Československé republiky 1928* byly „Pamětní nadace Emmy a Dra Bedř. Kaufmanna, fond Emmy Kaufmannové, fond Dra Bedř. Kaufmanna, fond Dra Jos. Tragyho, podp. fond pro vdovy a sirotky, pojišť. fond, fond Barb. Sudové, nadace Dra Zikm. Steina, fond Isab. Rollerové, nadace Ter. Elchové, fond Dra Hynka Wienu, nadace Joh. Erbanové, válečný fond, fond Dra Václ. Popela, nadace Dra Brdiczky, fond Dra Karla Adámka“. Jednalo se vesměs o fondy a nadace založené již před rokem 1918. Moravská advokátní komora podle *Ročenky Československé republiky 1930* spravovala dva podpůrné fondy, o Slezské advokátní komoře není v tomto směru v ročenkách žádná zmínka.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Leitartikel

Michal Žižlavský: **FESTE UFER FLIESENDE SÄNDE** 3

Aktuelles

Die Konferenz über den Prozess gegen Rudolf Slánský und weitere Angeklagte warnte vor erneutem Versagen der Justiz Ivana Cihlářová 4

Einladung zur Ausstellung von Karikaturen von Lubomír Lichý in der Galerie 17. Listopadu Red. 10

Ausschreibung des 17. Jahrgangs des Justizwettbewerbs „Jurist des Jahres 2022“ 12

Jurist des Jahres 2022: Vorverkauf von Eintrittskarten für den Gala-Abend im Mai ist eröffnet icha 13

Mitteilung der Tschechischen Rechtsanwaltskammer über Pflichtzahlungen und Versicherungsprämien 14

Aktuelles im Bereich des Rechts Hana Rýdlová 18

Aus der Rechtstheorie und Praxis

Artikel

Gewusst wie – Vorabanfragen an den Gerichtshof der Europäischen Union: Leitfaden für Anwälte Tereza Kunertová 19

Notwehr, faires Verfahren und das Recht, den Gegenstand des Strafverfahrens zu kennen Tomáš Gawron 25

Unabhängiges Eigentum als besonderes Paradigma im quebeckischen und tschechischen Recht Vit Lederer 30

Restitutionsansprüche oder Wiedergutmachung alten und neuen Unrechts Václav Cidlina 39

Aktuelle Fragen der sog. *Lex voucher* Jana Vábek Marková 44

Aus der Judikatur

Oberstes Gericht: Zu den Pflichten des Eigentümers einer Mauer – einer Grenzanlage zwischen Grundstücken – die Pflicht, sie in einem guten Zustand zu unterhalten 51

Verfassungsgericht: Zum Recht auf Zugang zum Gericht im Zusammenhang mit der Einreichung per E-Postfach (sog. Datenbox) – Unzulässigkeit des übertriebenen Formalismus 56

Oberstes Verwaltungsgericht: Institut des Übergebots in der steuerlichen Zwangsvollstreckung 61

Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte: Zur Frage, ob die Disziplinarkammer des Obersten Gerichts Polens ein gesetzlich eingesetzter unabhängiger und unparteiischer Gerichtshof ist 63

Glosse: Zur Entscheidung des Verfassungsgerichts bezüglich des Erwerbs einer unbeweglichen Sache ohne Anschluss an öffentliche Verkehrswege und zur Möglichkeit der gerichtlichen Errichtung eines Notwegs 65

Aus der Fachliteratur

Zdeněk Kučera, Monika Pauknerová, Magdalena Pfeiffer, Květoslav Růžička, Petr Vybíral: **Internationales Privatrecht** (Aleš Rozehnal) 70

František Nonnemann, Vlastimil Červený, Dominik Vítek: **Kybernetischer Sicherheitsvorfall 3D: IT, Recht und Compliance** (Tomáš Ščerba) 71

Aus der Rechtsanwaltschaft

Aus der Disziplinarpraxis Petra Vrábliková 72

Von uns gegangen 73

Informationen und Interessantes

Wissenswertes

Vorträge und Seminare der Tschechischen Rechtsanwaltskammer für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter 74

Aus der juristischen Gesellschaft

Erinnerung an Herrn JUDr. Jaroslav Vovsík Jan Kocina 76

Zum Schluss

Zeichnung von Lubomír Lichý 77

Wissen Sie, dass... Stanislav Balik 77

Inhaltsverzeichnis 78

Zusammenfassung/Summary 79

Table of Contents 80

Tereza Kunertová: Gewusst wie – Vorabanfragen an den Gerichtshof der Europäischen Union: Leitfaden für Anwälte

Ziel dieses Artikels ist die Vermittlung einer umfassenden Übersicht über Vorabanfragen, einschließlich einer kurzen Zusammenfassung darüber, wie man bei der Vorbereitung von Anträgen beim Gerichtshof der Europäischen Union vorgehen und die Überzeugungskraft der Argumentation und dadurch auch die Erfolgsaussichten steigern kann.

Tomáš Gawron: Notwehr, faires Verfahren und das Recht, den Gegenstand des Strafverfahrens zu kennen

In der Praxis der Strafverfolgungsbehörden kommt es insbesondere bei weniger schwerwiegenden Straftaten zu mangelnder Beachtung oder gar vollständiger Ignorierung der Verteidigung der Erfüllung von Bedingungen der Notwehr. Für Beschuldigte und für Angeklagte wird das Strafverfahren sodann sehr unvorhersehbar, wenn sie nicht ahnen, in welcher Richtung ihnen die Nichteinhaltung oder Überschreitung der Bedingungen der Notwehr vorgeworfen wird. Der Artikel bietet eine kritische Beurteilung dieser Praxis im Licht der verfassungsrechtlich und international verbürgten Rechte der Beschuldigten.

Vít Lederer: Unabhängiges Eigentum als besonderes Paradigma im quebeckischen und tschechischen Recht

Der Artikel setzt sich zum Ziel aufzuzeigen, dass die Personifizierung des Treuhandfonds keine Grundlage in der rechtlichen Regelung hat und lediglich eine Tarnung des tatsächlichen rechtlichen Wesens darstellt. Er versucht insbesondere, Schlussfolgerungen über die abweichende Ausgangsgestaltung der quebeckischen Regelung zu widerlegen, deren eigenartiges Verständnis der Trust-Idee als Vorbild für den Treuhandfonds diene. Diesbezüglich sei es notwendig, sich mit den funktionellen Grundsätzen der quebeckischen Vorlage und den Umständen, die sich auf ihre Gestaltung auswirkten, gründlich vertraut zu machen.

Václav Cidlina: Restitutionsansprüche oder Wiedergutmachung alten und neuen Unrechts

Der folgende Artikel befasst sich mit der Entscheidungspraxis im Bereich Restitutionsansprüche und Entschädigungen. Zum einen bietet der Artikel insbesondere

Rechtsanwaltskonzipienten und beginnenden Anwälten eine übersichtliche Leitlinie für das anwaltliche Vorgehen bei komplizierten, über Jahre dauernden und auf den ersten Blick vielleicht sogar „verlorenen“ Rechtssachen. Der Beitrag berichtet über einen echten Fall, in dem der Urheber Mandanten vertrat, die ihm freundlicherweise eine Zustimmung zur Beschreibung dieses Falles erteilten.

Jana Vábek Marková: Aktuelle Fragen der sog. Lex voucher

Dieser Beitrag befasst sich mit den Fragen der Rechtsvorschrift Lex voucher. Die Einstellung zu diesem Thema hat nicht nur aus der Perspektive der Anwendungspraxis und der damit einhergehenden Probleme, sondern auch auf dem Gebiet der Rechtsprechung eine Entwicklung erfahren. Der Beitrag erörtert Stornogebühren im Zusammenhang mit der Stornierung von Reiseleistungen aufgrund der Covid-19-Pandemie in Verbindung mit der Lex voucher. Ferner befasst sich der Artikel mit verwundbaren Kundengruppen bei Pauschalreisen und mit dem Begriff des Kunden im Tourismusbereich. Im Artikel wird die Frage der indirekten Wirkung der Richtlinien und möglicher Haftung des Staates bei mangelnder Beachtung des EU-Rechts thematisiert.

Tereza Kunertová: Referrals to the EU Court of Justice for a preliminary ruling: a guide for lawyers

The aim of this article is to provide a relatively comprehensive overview of the referral of questions for a preliminary ruling, including a brief summary of how to proceed in preparing submissions to the Court of Justice of the European Union, in order to make the arguments presented more convincing and therefore increase the chance of success in the case itself.

Tomáš Gawron: Self-defence, a fair trial, and the right to know the substance of the charges in criminal proceedings

It is a common practice, especially in the case of less serious crimes, for law enforcement authorities to disregard, or even ignore entirely, a defence on the grounds that the criteria of self-defence were met. Criminal proceedings thus become highly unpredictable for the accused and defendants, as they are unaware to what extent they are being held criminally liable due to the absence of the

criteria of self-defence, or for exceeding their limits. This article makes a critical assessment of this practice in the light of the constitutionally and internationally guaranteed rights of the accused.

Vít Lederer: Independent patrimony as a special paradigm in Quebec law and Czech law

This article seeks to show that personification of the trust fund has no basis in law, and merely camouflages its true legal nature. In particular, it aims to overturn the conclusion that the arrangement under Quebec law – whose idiosyncratic approach to the idea of the trust forms the model for the trust fund under Czech law – has a distinct conceptual basis of its own. To do so, it is first necessary to thoroughly examine the functional principles of the Quebec model and the circumstances that shaped it.

Václav Cidlina: Restitution, or how to set right both past and present wrongs

This article focuses on decision-making practice in regard to restitution and compensation in restitution cases, and is aimed particularly at providing trainee and beginning lawyers with a clear procedure to follow when taking on a complex case that has lasted many years, and which, at first glance, may even seem to be a “lost cause”. In the article, with the kind permission of all the clients involved, I fully describe a real case in which I acted as counsel.

Jana Vábek Marková: Current issues in relation to the “Voucher Act”

This article discusses the issues involved in the legal regulation known as lex voucher – the Voucher Act. Treatment of this topic has evolved over time, not only in terms of practical application of the law and its associated problems, but also in the context of judicial decision-making. The article addresses the question of cancellation fees for holiday bookings which were cancelled due to the pandemic, and how the Voucher Act relates to these. It then focuses on cases where holiday customers are from vulnerable groups, and the definition of the term “customer” in the tourism industry. In the article I also examine the issues of the indirect effect of EU directives, and potential State liability in the event of incompatibility with EU law.

Leading Article

Michal Žižlavský: **SOLID BANKS QUICKSANDS** 3

Current News

The conference on the trial of Rudolf Slánský and others was a warning against repeated failures of justice
Ivana Cihlářová 4

Visit the exhibition of Lubomír Lichý's cartoons at the 17th November Gallery Eds...... 10

The 17th annual justice competition Lawyer of the Year has been announced for 2022 12

Lawyer of the Year 2022: advance sale of tickets for the gala evening in May has begun icha 13

Information from the CBA about mandatory payments and insurance 14

Legal updates Hana Rýdlová 18

Legal Theory and Practice

Articles

Referrals to the EU Court of Justice for a preliminary ruling: a guide for lawyers Tereza Kunertová 19

Self-defence, a fair trial, and the right to know the substance of the charges in criminal proceedings Tomáš Gawron 25

Independent patrimony as a special paradigm in Quebec law and Czech law Vít Lederer 30

Restitution, or how to set right both past and present wrongs Václav Cidlina 39

Current issues in relation to the "Voucher Act" Jana Vábek Marková 44

Judicial Decisions

Supreme Court: The duty of the owner of a wall to maintain it in good condition if it forms the boundary between plots of land 51

Constitutional Court: The right of access to a court in the context of filing submissions via data mailbox – excessive formalism must be avoided 56

Supreme Administrative Court: Pre-auction bids in tax enforcement procedure 61

European Court of Human Rights: Whether the Disciplinary Chamber of the Polish Supreme Court is an independent and impartial tribunal established by law 63

Comment: On the Constitutional Court's decision regarding the acquisition of real estate without a connection to a public road, and the potential for a required access road to be created by court order 65

Professional Literature

Zdeněk Kučera, Monika Pauknerová, Magdalena Pfeiffer, Květoslav Růžička, Petr Vybíral: **Private International Law** (Aleš Rozehnal) 70

František Nonnemann, Vlastimil Červený, Dominik Vítek: **Cybersecurity Incident 3D: IT, Law and Compliance** (Tomáš Ščerba) 71

Legal Profession

Disciplinary decisions Petra Vrábliková 72

Passed Away 73

Information and Points of Interest

You Should Know

Lectures and seminars for lawyers and trainee lawyers organised by the CBA 74

Law Society

Remembering JUDr. Jaroslav Vovsík Jan Kocina 76

Finally

Drawing by Lubomír Lichý 77

Do you know that... Stanislav Balík 77

Inhaltsverzeichnis 78

Zusammenfassung/Summary 79

Table of Contents 80

HLEDÁME NOVÉ KOLEGY A KOLEGYNĚ NA POZICI ADVOKÁT A ADVOKÁTNÍ KONCIPIENT

ČEMU SE VĚNUJEME:

MEDIÁLNÍ A REKLAMNÍ PRÁVO,
DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ, AUTORSKÉ PRÁVO,
FÚZE A AKVIZICE, PRODEJ A NÁKUP AKTIV,
INFORMAČNÍ TECHNOLOGIE,
PRÁVO OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ,
INSOLVENCE A RESTRUKTURALIZACE,
NEMOVITOSTI A VÝSTAVBA,
PRACOVNÍ PRÁVO A ZAMĚSTNANOST,
ŘEŠENÍ SPORŮ,
SOUKROMÉ PRÁVO

Advokátní kancelář
Kutějová, Maršál, Briaský, s.r.o.
Politických vězňů 935/13,
110 00 Praha 1
Tel.: +420 234 712 712
Web: www.akkmb.cz
E-mail: office@akkmb.cz

AK | KUTĚJOVÁ
MARŠÁL
BRIASKÝ

Život v letošním roce připomínal divokou jízdu, kdy není nic zaručené a jen stěží lze odhadovat věci budoucí.

Ať už se ale naše starosti zdají jakkoli velké, cesta k jejich řešení vede vždy přes vzájemné porozumění, spolupráci a naše společné lidské hodnoty.

Přejeme vám odvahu, optimismus a hodně zdraví do celého roku 2023.

P F 2 0 2 3